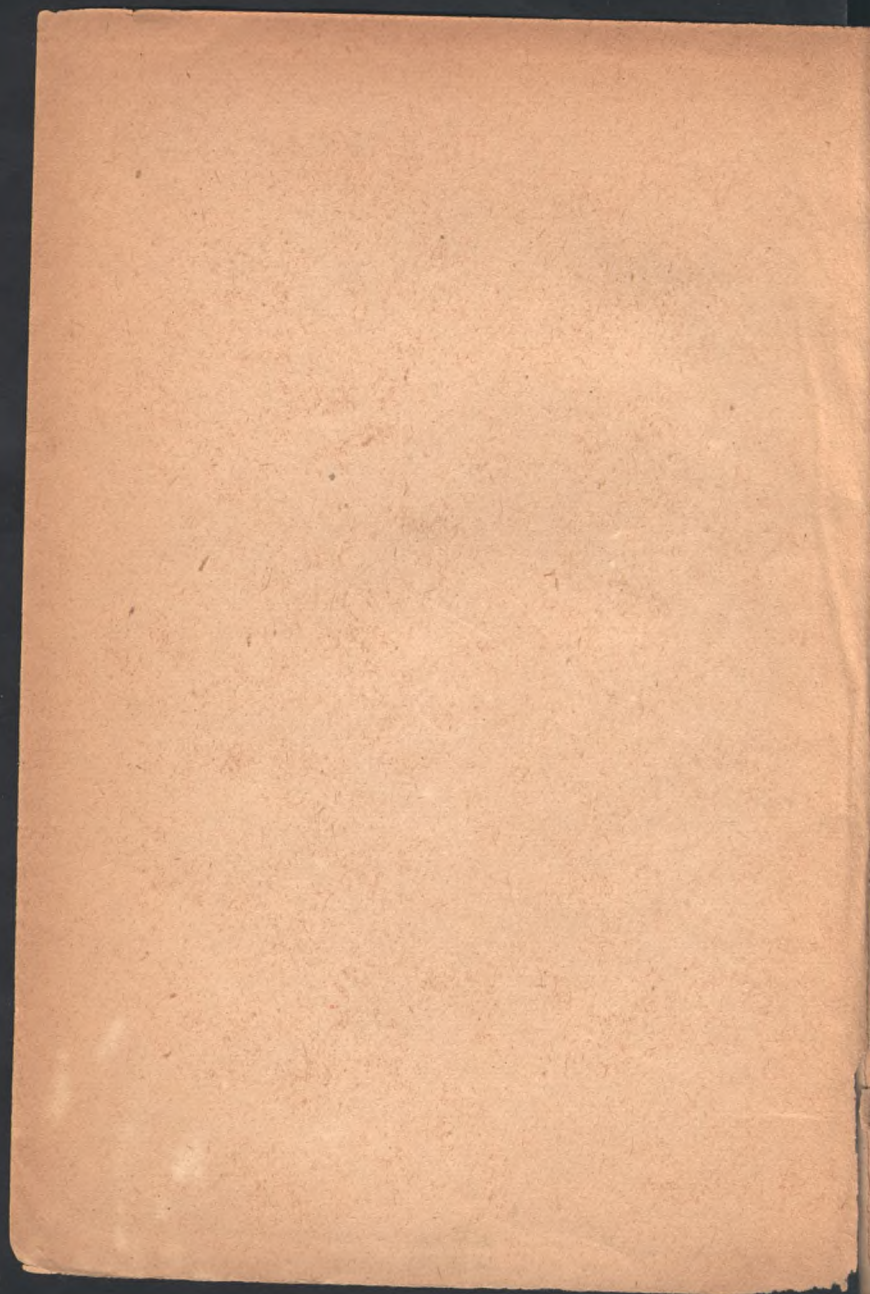

I-4

650-

F R A N Z W E R F E L

A M E G N E M

SZÜLETETTEK CSILLAGA

A regény eredeti címe
STERN DER UNGEBORENEN
EIN REISEROMAN

Megjelent 1946. évben a
BERMANN-FISCHER VERLAG-NAL
STOCKHOLM

Egyedül jogosított magyar kiadása megjelent
az 1947. évben
a NOVA IRODALMI INTÉZET kiadásában
Budapest, VI., Andrássy-út 31.

Felelős kiadó: MONORI JOLÁN

Szabadság Pécsi Nyomda és Könyvkiadó Kft.
Felelős vezető: Ács József.

FRANZ WERFEL

**A MEG NEM
SZÜLETETTEK CSILLAGA**

ELSŐ KÖTET

FORDÍTOTTA:
GÁSPÁR ENDRE

Hegel's Megdának
con molto amore

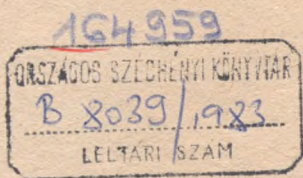
Apr 1948 januar 18

T. B. B.

NOVA IRODALMI INTÉZET

Ez a könyv Alma asszonyé

A könyv első részét 1943 tavaszán,
második részét 1944 őszén, har-
madik részét 1945 tavaszán
írta a szerző.

ELSŐ RÉSZ

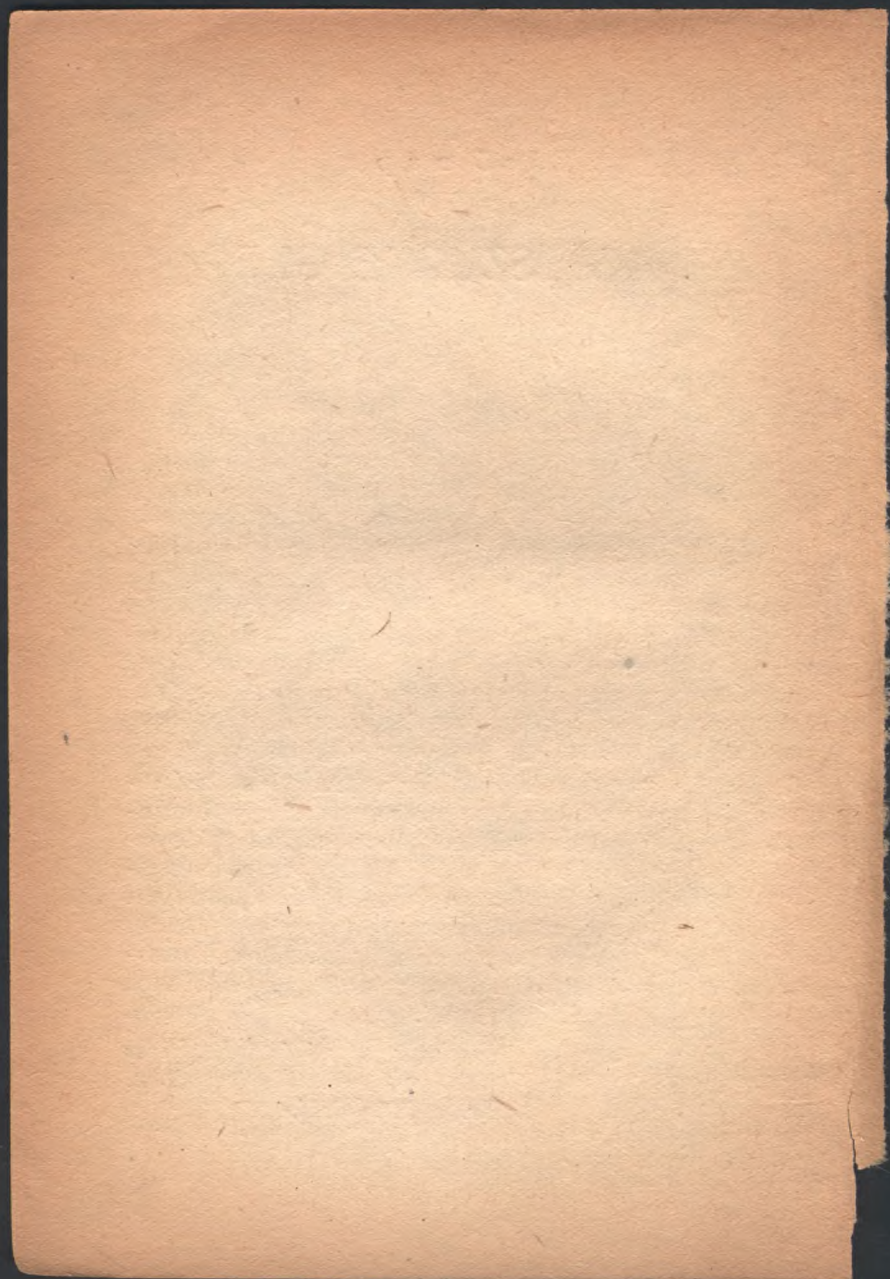
E l s ő n a p

AZ ACÉLSZÜRKE GYEP

Motto:

„Ha a politikusoknak és szónokoknak az a dolguk, hogy a mindennapi élet fondorlatait magyarázzák, a költőkre és történetírókra az a feladat hárul, hogy a mesebeli lényeket látogassák meg a szigeteken, a holtakat a Hadesben és a meg nem születetteket csillagjukon“.

*Diodoros, utazó és író, „Híres sírhelyek“ című könyvében,
Kr. e. 300 körül.*

ELSŐ FEJEZET

*amelyben előszó rejtőzik, de az előszó, mint
oly sok esetben, csak kifogás.*

Az itt következő első fejezet azt akarja megakadályozni, hogy jelen kis művem Második Fejezettel kezdődjék. Annak az elhatározásomnak, hogy a regény első lapjára ezt tétetem: „Második Fejezet”, semmi más nem állt útjában, mint a kiadó rendszeretete, az olvasóközönség ismert szenvedélye az öklömnyi sajtóhibák keresésében és végül a szerző eredetiség-hajhászása. Ő ugyanis attól félt, hogy valamelyik kartársa a romantika ugratós korszakában minden bizonnyal elkezdte már egyik züllött művét Második Fejezettel. Kezdjük tehát mi az első fejezettel, akármilyen fölösleges is az a cselekmény, illetve pontosabban a kutatás menete szempontjából. Minthogy egyfajta útleírásról van szó, kötelesnek érzem magam arra, hogy a hőst vagy szerényebben mondva, az itt leírt események középpontját bemutassam. Hiába, ennek az irodalmi formának gyöngéje, hogy benne a látó szem, a halló fül, az értő szellem, a beszámoló hang, a sok kalandba bonyolódott Én alkotja azt a középpontot, mely körül a szó szoros értelmében minden „forog”. Ez a középpont, amelyet őszintén úgy nevezek, hogy F. W., sajnos, én magam vagyok. Velem született hajlamomnál fogva, hogy nem szeretek nehézségekbe kerülni, inkább lemondtam volna arról, hogy ezeken a lapokon magam

legyek én, de ez nemcsak a természetes, hanem az egyetlen út volt, és sajnos nem tudtam olyan „Öt” találni, aki elégséges módon levette volna rólam az En terhét. Szóval az En ebben a történetben épp oly kevéssé család, regényes, feltételezett, fiktív En, ahogyan ez a történet maga sem a spekuláló képzelet szüleménye. Megvallom, akaratom ellenére történt meg velem. Minden előzetes értesítés vagy kellő felszerelés nélkül, minden egyébkénti szokás ellenére egy éjszaka kiküldtek kutató útra. Amit átéltem, valóban átéltem. Szívesen bocsátkozom bármelyik filozófiához értő olvasómmal becsületes vitába a „valóban” szócska felől, és azzal kecsegtetem magam, hogy minden esetre nekem lesz igazam.

Míg ezt írom, még mindig és már újra élek. Pontosan e „még mindig” és „már megint” közötti térben fekszik felfedező utam, azaz kutató utam világa. Ezt az utat mint tudatlan, sőt vonakodó turista tettem meg, hogy mint remélem, éles megfigyelőként néhány új és biztos megismeréssel a tarsolyomban fejezzem be. Kétségtelenül hiba volna az olvasótól, ha a könyvet már ebben a stádiumban bosszusan becsukná. „Még mindig” és „már megint”, ezek az Első Fejezet homályos szavai és rejtélyei, a Második Fejezet azonban ezeket már meg is fogja oldani.

Hogy minden durva félreértésnek elejét vegyem: nem vagyok mestere az álomnak. Nem álmodom élemben más embereknel. Reggelre többnyire elfelejtem álmaimat. Igaz, néha éjszakai hajóroncsokként a derengő szürkületben visszamarad néhány érdekes kép és jelenet. Van pl. egy kutya, aki értelmes szavakkal beszélget velem. Egy tündöklő menyasszony, akit sohasem láttam, menyasszonyi fátyolban és kitért karokkal ágyamhoz lép. Egy nagyszakállú, kékkötényes férfi, akit „a munkásnak” hívnak, szökőkútát hoz működésbe, amely azonban nem vízből áll, hanem külön-

leges fénysugarakból. Vagy leírhatatlan világossággal
ősz embereket látok, akik nem halnak meg, hanem
ehelyett mind egyre fogynak, egyre parányibbak
lesznek és végül emberformájú répa módjára állnak
ki a földből. Az ilyen képek és jelenetek — ha az em-
lékezet nem rekeszti ki őket — akaratos csírákhoz ha-
sonlítanak, a nappali élet folyamán az elmében nőnek
és gyarapodnak, akár akarjuk, akár nem. Ritkán, de
azért néhányszor mégis megtörtént az életben, hogy
ezek az önálló, a kitaláló akarattól független álom-
képek egyetlen éjszakán vagy akár több egymást kö-
vető éjjelen logikus láncba és epikus sorba állanak, s
akkor már meddő oktondinak kell lennie annak, aki
nem borzong az értelmes játékoktól, amelyeket lelkünk
a hátunk mögött visz végbe, mintha nem korlátozt Én
volna, hanem határtalan Minden.

Csak két úton lehet valaki a jövő történésze: a tu-
dományos következtetés és az álommagyarázás vagy
jóslás útján. A tudományos következtetés nyilván ki-
zárja a tudományos következtetést magának a jövő-
nek megismeréséből. Mert a tudománynak mindig óva-
kodnia kell attól, hogy bolonddá tartsa magát. Leg-
feljebb a valószínűségi számításig jut el. Viszont az
álommagyarázásnak és jóslásnak az a felbecsülhetet-
len előnye van, hogy ősrégi gyakorlat áll mögöttük,
amely a kétségbevonhatatlan hagyomány szerint jeles
sikerekkel dicsekedhetik. A prófétikus megismerési
módoknak, hogy valódiak legyenek, csak a hasonlat
fátylát kell felöltetniük és a titokzatosság árnyékát
kell vetniük.

Szigorú szemek néznek rám már régóta. Egyre
szigorubbak lesznek s most még szólnak is:

„Maga meglehetősen érettkorú ember. Igazán nincs
már annyi ideje, hogy szükségtelen utakra menjen.
Meddig akarja még pazarolni rövid munkanapját?
Nem tudja, mi megy végbe ma a világon? Nem volt-e

maga is üldözött és áldozat? Nem az-e még most is? Nem hallja a bombázók zúgását, a nehéz gépfegyverek kattogását, amely robbanásokból szönten betakarja a földtekét, ennek a boldogtalan csillagnak Nessus-ingeként? Nem hallja azt, ami ennél a lármánál rosszabb, a halálra sebzettek végső nyögését ezer helyen és minden órában? Nem hallja azt, ami ennél a végső nyögésnél is rosszabb, az először megbecstelenített, aztán megkínzott, aztán legyilkolt milliók gyötrelmes kiáltását és halálhörgését? Nem tiszte és kötelessége-e, hogy egyetlen pillanatig se tekintsen el és hallgatódzon félre ettől a szörnyű valóságtól, amely fantasztikumával egy álmódó kínszörny legbomlottabb látomásainak nyüzsgését a semmibe dobja vissza s amellet értelmes, mint egy matematikai levezetés? Mi nagyobb feladata lehet, mint hogy a kínzottak gyötrelmes kiáltását és hörgését rögzítse és lemerevítse a kivésett szóban, legalább is arra az arasznyi időre, míg egy nemzedék élménye és kifejezése a következő számára érthető marad?"

Nem tehetek egyebet, ó ti szigorú szemek, mint hogy lesütöm előttem a magamét. Gyónok és vallom: időm rövid, és lelkiismeretlenül herdálom. Nem felejtettem el, hogy én is üldözött vagyok. Nem lettem olyan siket, hogy ne halljam a bombázók zúgását, a nehéz gépfegyverek kattogását, a halálra sebzettek végső nyögését, a megbecstelenítettek, megkínzottak, lemészároltak halálhörgését. A szörnyű valóság, egy alvó kínszörny látomásainak ez a nyüzsgése torkomat szorongatja éjjel-nappal, jártomban-keltemben, utcán és szobában, munka és pihenés közben. Igen, elmulasztom kötelességemet. De ez a szörnyű történés annyi levegőt sem hagy, hogy visszhang módjára utána-nyöszörögjem a gyötrelmes kiáltást.

Mentségemre csak azt hozhatom fel, ami az olvasót összefüggéstelen banalitásként megrémítheti: már nagy rakás szép síma papírt vásároltam. Már le is ültem

és a hatalmas, két kötetre is elég halom legfelső lapjára kerek, gondos betűkkel odaírtam: „Első Fejezet”. Ez lesz bevezetője annak a fejezetnek, mely a meggyalázottakról, megkínzottakról és lemészároltakról fog szólni, ha Isten úgy akarja. Sajnos azonban, a toll semmit sem ér. Olyan nehéz most igazi tollhoz hozzájutni. Még a legjobb töltőtollak is merevek és kemények és makacsok és túlságosan hegyesek és semmiképen nem akarnak lendületbe jönni. Az olvasóközönség szerencséjére csak keveset tud az író műhelyéről. Az igazi írónak, annak a legérzékenyebb, legidegeesebb kézzel kell írnia, nem szabad halott billentyűkön kopognia. Az ilyen embernek azonban bizonyos lelkesítő írószerekre van szüksége. Mindenekelőtt a jó toll, a puha és hajlékony toll, a legfinomabb, legkételkedőbb hajszálvonalak és a legeltökéltebb vastagítások írására hajlamos toll művészi rajz módjára veti papírra az írást. A jó toll — és ez nem tréfa — már a fél gondolat. Elmentem tehát, hogy jó tollat keressek. Csak türehetőt találtam. De a hajsza több napomat elvette. E napok utolsójának éjszakáján pedig az esett meg velem, amit itt úgy hívok, hogy „kutató útra való kiküldetés”. Az anyag, amelyet agyamban hazahoztam erről az útról, nagy volt, nagyobb, mint ez az írás elárulhatná, pedig féltő, hogy terjedelmes lesz.

Most aztán választanom kellett, előttem feküdt a fehér lap, amelyre nagy betűkkel rá volt írva: „Első Fejezet”, más semmi. Ez a két parancsoló szó mintha joggal azt követelte volna, hogy borzalmas valóságuk története katonás sorban kövesse. De én visszaborzadtam: nem lesz-e ez a borzalmas valóság napról-napra valóságosabb és a legvalóságosabb és legigazabb talán akkor, ha már nincs? Uti élményeim valósága ellenben más anyagból szövődött. Az első kakasszóra vagy autótülkölésre rendszerint szétfoszlik és a leg-

jobb emlékezőtehetség sem garantálja, hogy hirtelen soha viszont nem látásra kiesik belőle. Sietni kell hát.

Elhatároztam tehát, hogy amaz „Első Fejezet” alá, amely még mindig borzalmas valóságunk történetére vár, az itt elmondottakat iktatom be. Babonás trükk ez. Nem írtam el magam elől semmit. Nem árultam el feladatomat, az az „Első Fejezet”, amelynek soha nem látott terhet kell majd hordania, üresen áll... Mert ez itt, ismétlem végül általános helyeslés közepette, *nem az*. Hanem a Második Fejezet átveszi az első fejezetet.

MÁSODIK FEJEZET

*melyben találkozom B. H. barátommal, aki
figyelmeztet láthatatlanságomra.*

„Hogyan, hát te nem haltál meg, B. H.?” kérdeztem legrégibb és legjobb barátomat és kezét simogattam. Boldog voltam, hogy újra látom. Nagy kő esett le a szívemről e sok év után történt találkozással. Rossz volt a lelkiismeretem B. H. irányában. A nácik előli nagy menekülés Indiába sodorta, messze északra, a tibeti határra, valahol Darjeeling közelébe, mikor a háború minden összeköttetést megszakított közöttük. Ki tudja, talán meg kellett volna kísérelnem, hogy egyszer írjak neki vagy a Vöröskereszthez fordulhatam volna, hogy segítsünk rajta. Noha nem volt bizonyítékom rá, elintézett dolognak vettem, hogy elvezett... B. H. mosolygott, miközben nagy feje fekete hajával és szép sötét szemeivel kissé reszketett, sőt szinte ingott, mint az már közös iskolás éveinkben szokása volt, ha sikerült fölényes megjegyzést tennie valamire.

„Nem haltam meg”, hunyorgott B. H. „Mint látod, élek, tele tüdővel. Viszont te haltál meg, F. W. régebben, sokkal régebben, mint egyáltalában emlékszel...”

„Hogyan haltam volna én meg, B. H.?” kérdeztem sértődötten ettől a nyíltságtól, melyet tapintatlannak találtam, noha az imént én követtem el ugyanezt a hibát.

B. H. hosszan és komolyan nézett rám, mielőtt eltökélte magát erre a kérdésre:

„Látsz te engem, F. W.?”

„Persze, hogy látlak. Hogy csinálod, hogy ötven-éves korodban még mindig huszonötévesnek látszol...? Nem, még ez is túlzás. Pontosan úgy nézel ki, mint érettségink napján...”

„A pillanatnyilag érvényes életkor-számítás szerint most százhat éves vagyok”, bólintott tárgyilagosan, „de mi van teveled, F. W.? Látod-e például saját magadat?”

Végignéztem magamon. Nem láttam magam. Galvanikus rémület cikkázott át rajtam. Láthatalan voltam. Másoknak láthatatlan, már ez is szorongató érzés. De önmagamnak láthatatlan? Megpróbáltam felriasztott gondolataimat és érzéseimet összemarkolni. Először ámultan eszméltem rá, hogy jól érzem magam, sőt különösen jól, mindenestre sokkal jobban, mint az imént (mikor az imént?), mielőtt — alkalmasint egy ettől a helytől már nagyon távoli kapuból kilépve — egy ismeretlen utcára vetődtem, hogy ott hirtelen B. H. barátommal találkozam. Nem tudom egyébként biztosan, hogy jogosult-e az ő utcájáról beszélnem. Utszerű talaj volt kétségtelenül, amely egyenletesen terjedt minden oldalra a látóhatárig, úgy, hogy sem balra, sem jobbra nem szegélyezte gát vagy árok. Lábam alatt rövid száraz gyep nőtt, amely bámulatosan kedvezett a járásnak és újszerű élvezetté tette a

kilépést. Ez a gyep jól ápolt fűből állott, a fű azonban a leghalványabb zöldes tónust, a klorofil utolsó nyomát is elvesztette. Részben fehéren, részben acélszürkén nőtt a síma talajon, mint a haj egy még munkaképes, de már vénülő ember koponyáján. Azt a szót, hogy „lábam alatt“ nem stilisztikai botlásképpen használom, mint sok olvasó már feltételezi. Noha láthatatlan voltam másoknak, sőt magamnak is, mégis volt kezem, lábam és megvolt az egész testem, amelyhez annyira hozzászoktam. Szó sincs róla, láthatatlan voltam, de egyáltalában nem testetlen. Ugyan, ha derék öreg kezemmel végigtapogattam magamon, a semmibe kapkodtam. Ebben a semmiben azonban éreztem szívemet dobogni, szabályosabban és nyugodtabban, mint máskor, tüdőm tágult és szűkült, néztem, hallottam, szagoltam és ízleltem. Ifjonti jóérzésem látszólag azzal függött össze, hogy az érzékek e működésének nem kellett, mint máskor, nehéz és helyenként már elhasznált anyagon átvergődnie. Hogy banális és csak félig találó hasonlatot használjak, olyan könnyűnek és mozgékonyan éreztem magam, amilyen mondjuk egy kövér ember szeretne lenni szigorúan betartott fogyókúra után. Vajjon igaza volt-e B. H.-nak, valóban a halál szigorú, remekül sikerült fogyókúrája volt az, amelyet oly pompásan kiállottam? Egyáltalában nem kételkedtem ebben a lehetőségben, mégis ebben a pillanatban szégyeltem magam, nem tudom miért. Nemcsak magamért szégyeltem magam, hanem B. H. miatt is. Ez a szégyen azéhoz hasonlított, aki meztelennek érzi magát, minden elképzelésen és fogalmon túl meztelennek. Hogy magamat, de talán B. H.-t is kirántsam a zavarból, ezt mormogtam:

„Micsoda badarságokat álmodik össze néha az ember...”

B. H. jócskán gúnyosan rázta a fejét:

„Módfelett gyermekes elméleteket tanítottak akkoriban ezekről a dolgokról”, jegyezte meg.

„Talán Freud álomelemzését gondolod, B. H.?”

Erőlködve nézett rám, mintha nem értene:

„Kicsoda? Freud? Leid? Csak nem kívánod tőlem, hogy ezekre az emberiség őskorából való nevekre emlékezzem?” mondta kissé fitymálóan.

„Az emberiség őskora?” kérdeztem és pontosan éreztem, hogy sértett szenvedély színezi hangomat, amely harsányan tört fel láthatatlan számból és nem kevésbé láthatatlan bensőmből. „Az emberiség őskora? Vajjon az is az emberiség őskora volt-e, kedves B. H., mikor együtt olvastuk Shakespeare-t és Goethet és vitatkoztunk Dosztojevszkijről és Nietzsche-ről, Pascal-ról és Kierkegaardról, Belvedere parki útjain? Nem emlékszel, hisz még csak az imént volt, tegnap, vagy talán ma reggel, hiszen te egészen érettségiző diáknak látszol. Akkor aztán bevonultunk az első világháború hadseregébe te is, én is, később pedig leveleket írtunk egymásnak és mindig újra találkoztunk egymással, mert az első ifjúság lelki barátsága erős kötelék a férfiszívnek. És te B. H. lettél, én meg F. W. lettem, aztán jöttek a náci-k, és én megegyeszer láttalak szerezett Földközi-tengerünk partján. Uton voltál Indiába. Micsoda bánatos búcsú volt az számomra! Sejtettem, hogy nem látjuk egymást többé viszont, mert a második világháború már a legszebb délfrancia nyár parkkapujánál várt. Mindketten súlyos dolgokat éltünk át, te egy táborban Tibet határán, én Európából való menekültemben. Féltem tőle, hogy Indiában vesztél, de talán megtanítottak rá a tibeti szerzetesek, hogyan él az ember örökké tovább, mindennek ellenére! Én viszont pillanatnyilag Californiában élek, ámbár meg lehet, hogy csak Californiában vagyok eltemetve, hiszen már meggyőztél szörnyű láthatatlanságomról... Oh, hogy milyen véresen komoly és közeli mindez!

Nem értem az emberiség őskorára vonatkozó iróniádat...

„Kettőnk helyzete, kedves F. W., szakított félbe, alapjában különbözik. Te ezeket az emberiség őskorából való emlékeket olyan elevenen őrzöd meg magadban, mert közben nem került rád újra a sor...”

„A sor?” csaptam rá. „Mit jelentsen ez a gyermeteg kifejezés? Jól megjegyezted magadnak diákkori kifejezéseinket. Ugy érted, nem került rám a sor a feleltetésnél...”

„Nagyon helyes, F. W., bólintott bizonyos büszkeséggel. „Rám pedig éppen rám került a sor, ami annyit tesz, hogy élek...”

Elhatároztam, hogy hallgatok, noha meglehetősen nehezemre esett. Ugyanis láthatatlanságomnál vagy helyesebben átlátszó, tapinthatatlan és súlytalan testiségemnél fogva, gondolataim heves folyamsodrokban keringtek és sok mindent újszerűen átható módon értettem és ismertem fel. Elmém úgy működött, mint egy rendkívül sokhangú zenekari partitúra. Egy felismerés sor zenei hangcsoport módjára fejlődött ki egymás mellett és alatt és mégis értelmes egységet alkotott, amelynek teljesen tudatában voltam. Tehát mégis, gondolta bennem valami, B. H. tibeti tartózkodása döntően hatott rá. Kétségtelenül a reinkarnációs tan, sőt mi több, a reinkarnációk legortodoxabb formájához csatlakozott. Ezt érti azalatt, hogy „rá került a sor”. El kell-e ezért fordulnom tőle és fakép-nél kell hagynom? Ellentmond-e az újjászületés tana és pláne gyakorlata saját hitemnek a halhatatlanságban? Nem, döntöttem el a kérdést habozás nélkül. Mindenekelőtt az én halhatatlanságban való hitem nem hit már, hanem kézzelfoghatóan bebizonyított tünemény. Döntő bizonyítéka én magam vagyok, mostani láthatatlan és mégis élő mivoltomban... Mint legjobb barátom kertelés nélkül a fejemre olvasta,

régen kimúltam már és alighanem a Forest Lawn-on temettek el, amennyiben azt nem űrítették ki már emberemlékezet óta és nem adták át a petróleumtermelésnek. Mindamellett egészen tűrhetően érzem magam, sőt fokozott elevenességgel gondolkozom és érzek. Descartes tétele, a „cogito, ergo sum“, Istennek hála, a halál után is érvényes rám. Micsoda erkölcsi diadal materialista ellenfeleim, a tompa értelmiségi csőceselék „sum ergo cogito“-jával szemben. Ami pedig a reinkarnációt illeti, nem tegnap délután villant-e rajtam át egy hirtelen felismerés? Igaz, az a hely, ahol a szellemi megvilágosodásnak ez a villáma belémcsapott, nem hatott rám különösen filozófikusnak: a Wilshire Boulevard egy drugstore-ja volt. Elfelejtettem kiinni a kávé. Hogyan is volt? Hogyan is van? ... Minden Én halhatatlan, de nem minden Én egész Én. Ahogyan az anyagi világban, például a rózsák világában, ugyanakkor a virágnak időről-időre a legpontosabban ismétlődnie kell, úgy van az emberek világában is, testileg, lelkileg, szellemileg. A természet formatára korlátozott, az emberiségé nemkülönben. Csak egy meghatározott számú lélek, kifejezett Ego van, és ez a szám sokkal kisebb azoknak a neveknek számánál, amelyet ezek az Egek átváltozásai folyamán viselnek. Az ilyen Én többé-kevésbé sikeres könyvhöz hasonlít, különböző kiadásokban, de mindig megváltozott címen. Ha Isten a Végítélet napján, mint írva áll, össze fogja számolni a lelkeket, nem háromszázhetvenquingilliót fog számlálni, hanem csak hétszázezerhetvenmilliárd lelket, minél kevesebbet, annál jobb és méltóbb. Minden Én az idők végeztével nagy csokra lesz az inkarnációknak, egy fajta porlepte vándortörzs, amely az aeonok sivatagán át vándorolt... Azért mégis csodálatos, hogy a jelenkori B. H. olyan hajszálra hasonlít az emberiség őskorából való B. H.-hoz. Éreztem, hogy könnyű szédület lepi el tudatom, azért

megszakítottam ezeknek a gondolatoknak áradását. Sokáig nyugtattam tekintetemet B. H.-n, nem gondolva arra, hogy ez a tekintet neki semmit sem mondhatott. Hát csak gőzölögj, kedvesem, gondoltam magamban. Én ugyan egy szót sem mondok többet. Mindez fáraszt.

B. H. közeleb lépett hozzám, mosolyában nem volt szemrehányás:

„Meg vagyunk híva, F. W.“, mondta és megkísérelte, hogy ráveregessen a vállamra, amely pedig neki nem létezhetett.

„Meghíva?“ kérdeztem aggódva. De aztán hallottam a saját felszabadult sóhajomat:

„Tedd, amit akarsz... Kénytelen vagyok mindenbe beleegyezni.“

Ezek a szavaim meglehetősen keservesen hangzottak. Mégis megszerezték nekem azt a megkönnyebbülést, amelyet a turista érez, ha a napi programot egy bevált úti kalauz kezébe teszi.

HARMADIK FEJEZET

melyben végül a mozgás egy újszerű eszközét ismerem meg.

Ez után a nekem nagyon rövidnek látszó beszélgetés után láthatatlan, de látó szememmel közelebből vizsgálóra vettem a tájat, ahol voltunk Amilyen csodálatos volt, B. H. és én, két izig-vérig városi ember, kétségtelenül künn a mezőn találkoztunk. A legmezeibb mező volt, amelyet valaha láttam, amellet még lakatlan földnek is látszott. Sehol semmi nyoma városi vagy falusi településnek, ameddig a tekintet elért. Semmiféle épület nem emelkedett ki a síma síkból, egyetlen benzinkút sem köröskörül, egyetlen turbina sem,

sőt még a nagy reklámtáblák egyike sem, amilyenek pedig még a legmagányosabb sivatagi utakat is szegélyezik. De attól az érzéstől, hogy utcán állok, a körülvevő korlátlan és parcellázatlan pusztaság ellenére sem tudtam megszabadulni. A sűrű, csodálatosan rövid, acélszürke fű, amely a földet megszakítás nélkül fedte, csak emberi ápolásra és termesztésre volt visszavezethető. Az egész kör, a látóhatár egyik végétől a másikig bizonyos szempontból országút volt, aszfalt helyett ezzel a sétálóknak szánt gyász-színű szőnyeggel fedve, a leghalványabb emléke nélkül minden forgalomnak és mégis mintha valaha szinte mérhetetlen forgalom hagyta volna itt, akkor, mikor a villámfogatok ezernyi sora robogott rajta egymás mellett mindkét nyílegyenes irányban ide-oda. Csak lassanként ismertem fel, hogy a táj símasága és pusztasága nem volt olyan megszakítatlan, mint először gyanítottam. Szemem előtt, amely csak lassan tudott illeszkedni ennek a világnak teljes idegenségéhez, nagy facsoportok tűntek fel nagy távolságban, helyesebben fatömegek, mert olyan sűrűn voltak elültetve, hogy nem volt közöttük hézag és rés és természetellenesen tömítettnek hatottak. Ezek a fák — időnek kellett eltelnie, míg felismertem bennük a fákat — mind egyfajta juak és meglehetősen alacsonyak voltak. Merev koronáikat szíjjas, szinte fekete lomb alkotta s ebből nagy viaszvirágok ragyogtak ki, amelyeknek sárgás-fehérjéhez különféle színsejtek keveredtek. Soha még ilyen növényzetet nem láttam. Rögtön feltűnt nekem, hogy ezek a facsomók, amennyiben egyáltalán élet fölé borultak, csak gyöngye és fájó életet őrizhettek.

Az ég felhőtlen volt és sötétkék magányosságában az íve alatt szürke földhöz hasonlított. A nap már meglehetősen előrehaladott lehetett, mert a napgolyó — kissé vörösebbnek tűnt, mint amilyenre emlékeztem — ferde éles sugarakat vetett és olyan hőmérsék-

letet hozott létre, amelyet hideg hőségnek, vagy forró hidegnek lehetett volna mondani. Bár belémloveit a sötét pápaszem szükséglete, egyre jobban fáztam, láthatatlan testi mivoltom ellenére.

Kérdően, talán türelmetlenül is néztem B. H.-ra. Az rögtön eltalálta gondolataimat. Kényelmetlen módon mindig ki tudta találni őket. Vajjon Tibet ez, kérdeztem magamtól, vagy netán egy olyan emberiség vívmánya, amely már régesrég kilépett őskorából? Láthatatlanságom zavart meztelenségi érzetéhez ilyen módon az a félénk szégyenkezés járult, hogy nem rejtethem el teljesen gondolataimat, óhajaimat, terveimet, helyeslésemet, visszautasításomat, kételyeimet és kritikámat.

„Találkozónk” —, mondta, meg sem várva kérdésemet, „Californiában játszódik le”.

„Ugyan már, B. H.”, feleltem, nem bírva leküzdeni magamban a bosszúság, egy hevületét. „Californiát ismerem, ott éltem. Talán még mindig ott élek, hiába van az a furcsa elméleted rólam és halott voltomról. (Egyébként nem emlékszem, hogy találkoztad adtam volna neked.) Ha azt mondtad volna, hogy a világrész középső nyugatán vagyunk, ott, ahol valaha a végtelen prérók nyúltak el, minden további nélkül elhittém volna. De Californiát elég jól ismerem. Teljes joggal nevezik paradicsomnak, jóllehet bizonyos sznobok ócsárló megjegyzéseket tesznek a földnek erről a szép zúgáról, sőt azt állítják, hogy többet ér a sik Florida a változatos nyugati partnál. Ezek a sznobok Californiát mesterséges bujasággal betenyésztett sivatagnak ócsárolják, amelynek kifestett rózsái, bougainvillei, poinsettiái és egyéb virágai illattalanok, gyümölcssei és főzelékei íztelenek és emberei szép növények, de bizonyos mértékben lemuryszerűek. Ez azzal függhet össze, hogy California már sokkal a mindketőnknek oly ismert őskor előtt a részben elsüllyedt

Lemuria világrészhez tartozott. Erről emlék is maradt. A lemurok' árnyszerű, komolytalan törzs lehettek, szépen kimázolt sírok, egyezőval olyan színészek, akik mindenféle hamis és kendőzött dolgot játszottak a világnak, csupa olyasmit, ami a komoly vizsgálat előtt nem áll helyt. Van egy kortársi kifejezés erre az őslémurságra, az a szó, hogy „phony“, így hát a sznobok ma (a saját mámra vagy tegnapomra gondolok) főként azért fintorgatják az orrukat Californiára, mert annak egyik híres városában állítják elő azokat a filmeket, azokat a lefényképezett képzelgéseket, amelyek korunkat meghódították, jóllehet vagy talán éppen azért, mert Lemuria. De talán te és a mostani emberiség egyáltalában nem tudjátok már, mi az, hogy film?

B. H. lassan rázta a fejét és őszintén nézett rám:

„Nem, azt igazán nem tudjuk“.

„Mindegy, B. H.“, folytattam, némi csodálkozással saját izgult közlékenységesen. „Ez a California jobbadán hegyes vidék. Kelet felé emelkednek a hatalmas, hófedte Sierrák, amelyekre talán még egy ember lába sem hágott fel. De nyugaton is, ahol a Csendes-óceán marja a partot, mindenütt hegyek és dombok vannak, még ha csak homokhalmok is omlatag, porló őskőzetből. Közöttük széles völgyek húzódnak végtelen gyümölcstenyészetekkel, narancssal, citrommal, grapefruittal, állandó a virágzás, hogy az embernek szeme-szája eláll az illattól. De még a sivatagon is rózsza és ibolyaszínben virítanak áprilisban százféle kaktuszaikkal. Ahol áll és megy az ember, a messzeségben kéklő hegyek. Itt ellenben...“

„Elfelejtet“, szakított félbe B. H., „hogy néhány hosszabb földkorszakot elmulasztottál“. (Ez úgy hangzott, mint „igazolatlanul elmulasztott iskolai előadás“.) Időközben a föld felületének legtöbb kiemelkedését elsimították, részben a bolygók előírászerű geológiai fejlődése, részben lakóinak célirányos akarata, rész-

ben pedig az a nagyszerűen döntő esemény, amelyet egyelőre még elhallgatok előtted, hogy ne ijesszelek meg túlságosan... Hegyek azonban ma már csak a kulturált övezeten kívül vannak...”

Ez ellen persze nem sokat lehetett felhozni. Csak akadékoskodásból mormogtam:

„Hogy milyen monoton mindez... Szébb volna, ha város állna itt”.

„Városban vagyunk”, jegyezte meg barátom jóindulattal és örült a csattanónak, mielőtt kisvártatva magyarázóan hozzátette: „Városban vagyunk, amennyiben ezen a szón összefüggő települést értesz. Mindaz, amit lát, város. Kalifornia egy város neve. Néhány száz mérföldnyi út után olyan városokba megy át, amelyeknek más nevük van, jóllehet a közöttük levő határok elvont, sőt merőben szellemi természetűek, hiszen az egész lakott világ egyetlen város.”

„Hát jó, nevezd városnak”, mondtam inkább fáradtan, mint belenyugvással. „Noha most honvággyal kell visszagondolnom középkori szülővárosunk tornyaira és kapuira, fellegrárára, a Hradzsínra és gótikus és barokk palotáira... Hogyan? És én ide vagyok meghíva? Vagy nem azt mondtad az előbb, hogy ide vagyok meghíva, talán csak álmodtam?”

Hangja kissé ünnepélyes lett:

„Több, mint meghíva vagy. Megidéztek ide...”

Láthatatlanságom kétségtelenül segítségére jött belátásomnak és gyors felfogásomnak. Rögtön megértettem. Megidéztek. Kit szoktak megidézni? A holtak lelkét. Különös iszonyúság érzése nélkül, magam is ilyen szellem voltam. És ki idéz bennünket? Spiritisták, tehát rendesen öreg jumperkötő hölgyek, nyugállománybeli nyugalmazott tábornokok, kiérdemesült magasabb állami tisztviselők és hasonlók. Ki nem ismeri ezt a táncoló asztalka körül gubbasztó hiszékeny társaságot?

„Hát enyire vittétek“, háborodtam fel illetlenül, „hogy ezeknek az emberiség őskorából való lelki szégyeneknek az ujjgyakorlatait ismételtetitek és a halottak lelkeit idéztitek? Platont, Napoleont, Jackot a Hasfelmetszőt és Madame Pompadourt? Mit? Elképzelhető ez? És én, én kénytelen vagyok beletörődni, hogy materializáció vagyok, noha ez is túlzás, mert hiszen még csak nem is vagyok ekdoasztikus tünemény, hanem egyszerűen csak láthatatlan és csak tudat alakjában jelenlevő“.

B. H. nyugodt és komoly maradt:

„Sok minden, ami még elképzelhetetlenebbnek tűnnék fel neked, ha tudnál róla, régen sutba került; egyetmást azonban megmentettünk és tovább képeztünk, amit te a magad korában megvetettél“.

„A magam korában? A te korod talán nem az volt, B. H.“

„Igazad van, F. W., több egyéb kor között az is az én korom volt.“

Keserűen tört ki belőlem:

„És miért idéztél meg *engem*, éppen engem?“

Csak hosszabb hallgatás után tette fel válaszul a kérdést:

„Az utolsó napokban nem voltál gyakran kénytelen rám gondolni, F. W.“

„Mindenesetre úgy látszik, csak miattad jöttem abba a kínos helyzetbe, hogy itt legyek.“

„Nem, mindenki a te nevedre szavazott“, hárította el gyorsan a vádat.

Engem azonban hiú borzongás járt át ezekre a szavakra, láthatatlan fejtetőmtől láthatatlan talpamig. Hogyan, még ötven-, hatvan-, sőt talán százezer év múlva is ismerik a nevem? Hegyek elsimultak, tengerek kiszáradtak, a nap nehézkedési ereje gyöngültnek látszik, nyilván távolabb került a földtől, még a magamszórú kísértet is fázik. Talán a napok is hosszab-

bak lettek és velük az emberi élet. És mind e módfeletti, elgondolhatatlan változás ellenére mégis ismerik nevemet, egy olyan ember nevét, akinek egész érdemtelen érdeme az, hogy a tompaság és lustaság végtelen korszakai között néhány felkorbácsolt órában bizonyos számú meztelen papírlapot szavakkal töltött, írt tele, rímes és rímtelen szavakkal. B. H. természetesen azonnal eltalálta öntelt gondolataimat.

„Nem, nem, kedvesem, nem ez az“, nevetett csaknem gonoszul. „Az ilyenek iránt ma már alig van érzékünk. Egyszerűen az ábécéből szúrtam ki a nevedet, véletlenül, mint akkoriban mondták volna, az emberiség sötét őskorában. Neved az összes házbelieknek tetszett és egyértelműleg arra szavaztak, hogy F. W. vendégünk legyen az esküvőn és vessen egy pillantást a maga kezdetleges korából a mi haladott korunkba. Minket pedig hadd érintsen meg annak az ősi korszaknak durva ereje, amelyről csak olyan keveset tudunk... Ez minden! És ezért idéztek meg.“

„Úgy, úgy, szóval egyszerre itt állok, mint lakodalmas vendég és egy darwini fajtájú majom“, morgott magam elé, míg villámgyorsan átgondoltam rendkívüli helyzetemet. Legalább hatvan-százezer év óta halott vagyok, ha ugyan nem régebben, mindenesetre valósággal asztronómiai idő óta. A halálom és a mostani pillanat közötti interregnumot nem töltöttem egészen tudatalanul. A leélt élet olyan erősen hatott bennem még aztán is, hogy a szinte véghetetlen szünet nem tűnik fel előttem hosszabbnak és fontosabbnak egy kurta éjszakánál. Igaz, hogy ezen a kurta éjszakán történhetett velem egy és más, ami még nem küzdötte fel magát a világosságra, eközben B. H. barátom, a tibeti szerzetesek tanítványa, ez az ördögös fickó átment egy vagy több újjászületésen. És éppen most újra az emberiség egy haladott korában vesz részt, mikor az ember százhet éves korában pontosan

olyan, mint egy 1910-es diák. Ő az, aki ennek a kor-
nak technikailag magas fejlettségű spiritizmusa által
az életbe idéztetett engem, ha nem is az igazi életbe.
(Uti élményem még nem ragadott magával annyira,
hogy ne kételkedjem benne, vajjon ez-e az igazi élet.)
De hát mit árt? Nem szabad olyan érzékenynek és
ingerlékenynek lennem. Láthatatlan voltom, ha nem
is hasonlítható össze az igazi élettel, másfelől meg-
kímél egy önmagával azonos lény mindenféle viszon-
tagságaitól, rizikóitól és érzéki zavaraitól. Nyugodtan
szabadjára engedhetem kíváncsiságomat, hasonló al-
kalom ritkán adódik újra. Így gondolkoztam. Hango-
san azonban ezt kiáltottam:

„Mire várunk még, B. H.? Talán gyalog megyünk
erre a lakodalomra?”

„Igen”, bólintott, „természetesen gyalog megyünk,
hiszen csak négyszáz mérföldnyire van”.

Biztosan rosszul hallottam. Forogni kezdtem saját
láthatatlan tengelyem körül, hogy minden irányban
szétnézzek.

„Hol az autód? Hol a legközelebbi stand? Feltéte-
lezem, hogy manapság minden csecsemőnek megvan
a maga gyermekgépkocsija, amelyet az otthon fogla-
latoskodó anya rövidhullámokkal biztosan kormányoz
a legvésebb forgalmon át. Hiszen ezt már az én
koromban is majdnem megvalósították.”

„Autón és gépkocsin olyasvalamit értesz, ami ke-
réken mozog?” kérdezte az újaszületett, és a gondol-
kodás erőfeszítése és némi undor jelent meg fiatalos
szája körül. Igyekeztem megőrizni nyugalمامat:

„Ide hallgass, B. H., azt állítod, hogy városban
vagyunk itt, összefüggő település belsejében. De hát
micsoda város ez, amely pontusi vigasztalanságában
egy még fel nem fedezett vagy újra elhagyott őstájhoz
hasonlít? Nem emlékszel különféle reinkarnációidból
arra, mi egy modern nagyváros, vagy mi volt? Elfe-

lejtette a tízezzrel zajtalanul sikló fogatokat, amelyek a vörös jelzőlámpákra összetorlódtak, a zöldekre nekiindultak, mint a vizek fénylő sodra? És a mohón felbolygatott tömeg lassan hömpölygő láváját a kirakatok óriás tükörablakai előtt, amelyek az elfáradt érzékiséget újra meg újra kielégíthető és kielégíthetetlen vágyéletre serkentik? És éjszaka a neonfény keringő, száguldó, cikkázó alakjait fejünk fölött? Mit beszéltek? Úgy érzem, mintha a legreakciósabb ürbe vetődtem volna, bizonyisten, a legmegfoghatatlanabb maradiság kihalt világába! Lehetséges az, hogy a technika, amelynek korai bölcsőjénél állottunk, amelynek végtelen jövőt és minden jót jósoltunk, teljességgel elhallódott és szétzüllött ebben a hatvan-, százezer évben?”

A régi barát elnézően mosolygott szavaimra.

„Sokkal kevesebbre volt szükség”, mondta, „ennél az időnél, hogy kiküszöbölje azt, amit a ma elavulttá lett technika fogalmával kifejezni akarsz, noha éppen ez alatt az idő alatt ment végbe az a roppant esemény, mely már magában elég lett volna ahhoz, hogy az emberiség történelmi emlékezetét kitörölje. De ez az emlékezet nem törlődött ki, csak kissé elmosódott az események előtti időköt illetően. A mondottak bizonyítékaul szolgáljon neked az, hogy az éveket még ma is, mint az emberiség őskorában, Krisztus születésétől számítjuk. A technika azonban, ha jól emlékszem kezdetleges borzadály, elemi tömeggyilkosság, benzinzűz, villamos magasfeszültség, atomrombolás, üres, lassú gyorsaság és enerváló kényelemszeretet — a mi fajtánk nem tudná elviselni komoly megbetegedés nélkül. Ki ülne példának okáért ma amolyan esetlen kerekesszékre — néhány ilyent még megőrziünk — idegösszeroppanás veszélye nélkül...”

Elhallgatott és habozva nézett rám. Igazában csak most vettem észre, hogy B. H. régi katonai egyenruhát

visel lábszárvédővel a lábán. De mikor közelebből megnéztem, csak utánzat volt, egy régi egyenruha másolata, valami előttem ismeretlen, nagyon finom ezüst-szürke fátolyanyagból.

„Nem akarlak megsérteni, F. W.“, folytatta. „Az emberek mindig az időtől megengedett határokig megérőltették és kiterjesztették erőiket. Természetesen mi is alkalmazunk technikai segédeszközöket, ha úgy akarod. Csak éppen a mi technikánk hangtalan, szerény és nem fizikai vagy vegyi, hanem szellemi természetű. Nézd meg például ezt a műszert, amelyet minden kortársunk magánál hord. Ez megkíméli beleinket, amelyek jobban teszik, ha nem változtatják meg nyugvó helyzetüket, minden forgókeréken való kalandtól. Még a kezdetleges idők rakéta légiútjainak kalandjától is, attól az utazási módtól, amely valaha úgy megviselte az emberi szív és tüdő oxigéngazdálkodását, hogy bizonyos nemzedékek ötven évnél magasabb kort nem voltak képesek elérni. Valamennyi nemzedék, amely ide-oda loholt a levegőben, hogy eladjon és vásároljon, természeti törvényként volt kénytelen belenyugodni a korai gyors szívhalálba. Ezeket az ártalmakat az emberiség szerencsére kiheverte, hamarjában nem is tudnám megmondani, hány tízezer évvel ezelőtt! A történészek az időpontban nem értenek egyet, hogy az anyagi utazási módot mikor váltotta fel a matematikai-gondolati. De hogy ez az időpont a legszürkébb ókorba vész, afelől semmi kétség...”

„Matematikai-gondolati utazásmód?“ kérdeztem megdöbbenve.

„Az egész“, így vigasztalt, „ősi, egyszerű belátásán alapul a kozmoszban egymással való viszonyukban mozgó pontok relativitásának. Mint minden nagy dolog, ez is egészen egyszerű, és szinte látja az ember maga előtt a derék névtelen mesterembert a lesimított egyszerű fehér hajával, aki a mondai előidőkben kigon-

dolta a relativitás elméletét. Röviden megmondva: ha utazunk, nem mi közeledünk a cél felé, hanem a célt mozgatjuk magunk felé“.

E magyarázat közben az orrom elé tartott valamit, ami nagyobb volt egy zsebóránál és kisebb egy barométernél, tehát amolyan szerény irántűhöz volt hasonlítható. Mivel B. H. lerágott körmére néztem, nem vettem rögtön észre, hogy ilyen műszereket már régen láttam. Úgy tűnt nekem, mintha a gyermekkoromból ismert egyik türelemjáték volna, amellyel úgy játszottunk, hogy ügyes ide-oda mozgatással kis tarka golyócskákat görgettünk bele az arra szánt lyukakba.

„Nem értek a matematikához“, mondta kitérően, miközben az öreg játékszert figyeltem, bámulva és ki-mondhatatlanul bánatos érzésekkel.

„A matematika csak segédeszköz“, nyugtatott meg B. H. „Tautológikus művelet, amely egy jelt egyenlősít egy másikkal, hogy ilyen egyenlősítések útján ismeretlen eredményekhez jusson el. Az egyenlősítések lajtorjáján persze kényére-kedvére mászkálhat az ember, mint magad is nemsokára látni fogod“.

És miközben tompa mutatóujjával a türelemjáték üveggel fedett számlapjára mutatott:

„Látod itt a kis lyukacskák két koncentrikus körét? A külső a matematikáé, itt kell bemenniük a halványkéek golyócskáknak! Minthogy te láthatatlan vagy, bizonyára szemüveg nélkül is el tudod olvasni ezt a diamant írást...“

És valóban szemüveg és megerőltetés nélkül olvastam: „Galaktikus időpont — Planetáris időpont — Kontinentális időpont — Helyi időpont — Galaktikus térpont — Planetáris térpont — Kontinentális térpont — Helyi térpont — A fénysugarak pontos szöghajlása“.

„Szóval ez az“, mondta B. H., miközben a fölényén érzett fiatalos örömmel beleigazgatta a halványkéek

golyókat a lyukakba, amelyeken a fenti írások voltak olvashatók. Szinte megfoghatatlan, milyen ügyességgel kezelte ezt a türelemjátékot.

„Semmit sem értek a dologból“, fakadtam ki „és nem is akarom megérteni“.

Nem hederítve ellenállásomra, tovább oktatott, miközben körmével a műszer számlapján levő belső kört rajzolta utána:

„Látod ezt itt? A matematikai-csillagászati körnél lényegesen fontosabb a gondolati. Bocsáss meg, a gondolati szót esetleg félreérted. Nem az értelem bármely működését jelenti, hanem gondolatnak minősítünk minden lelki rezdülést, minden indulatot, amelyet a tudat fénye tisztára mos és ezzel átszellemít... Miért vagy olyan figyelmetlen? Megerőltet, ha rám hallgatsz...? Gyere, olvasd el a jelszavakat a kis lyukak fölött, amelyekbe most belegörgetem a világoszöld golyókat: Akaratirány — Változtatási vágy — Célbiztonság — A türelmetlenség gyanítható tartama — A türelem gyanítható tartama“.

„Várj, B. H.“, szakítottam félbe komoly zavarban. „Engem teljesen ismeretlen emberekhez hívtak, illetve, ami még rosszabb, idéztek meg. Nem tudom, milyenek és kik ezek az emberek, mi a nevük, hogyan élnek. Nem ismerem a nyelvüket, a szokásaikat, korukat, amelyet az enyémtől, az emberiség őkorától, talán száztizenkétezerháromszázhuszonöt év választ el. Te több újjászületésen verekedted át magadat és olyan életművészetre tettél szert, hogy minden társaságban boldogulsz. De tudod te, hogyan érzem magam én, egy természetből fogva félénk és zavarodott ember, aki már 1930-ban csak verejtékes homlokkal tudott belépni egy idegen lakószobába? Hogyan viselkedjem? Milyen magatartást tanusítsak? Az egyetlen előny, amely idegimnek szolgál, az, hogy láthatatlan vagyok. Nem tehetsz ki csak úgy ukmukfuk egy ilyen találkozás surlódásainak az elszokás örökléte után...“

„Csak ne legyen erre semmi gondod“, mosolygott jószágon. „Félénkséged, zavarod csak egy emberevő civilizációból ered, egy bálványimádó tabukon épülő társadalomból, ahol a fent és lent, a nagy és kicsi, a gazdag és szegény, a szép és csúnya között halálos szakadékok tátongtak. Megígérem neked, hogy pillanatokon belül a legbarátságosabb, legcsinosabb, legtapintatosabb emberekkel fogsz találkozni az esküvőn... Látod, most még csak az utolsó világoszöld golyócska hiányzik ebben a lyukban, amely fölött az áll, hogy: Élesre beállított kívánság“.

„Légy belátással, B. H.“ kérleltem, „mielőtt késő. Nem csöppenhetek bele egyszerre ebbe a világba értesülések és tanácsok nélkül! Talán legokosabb volna, ha az egészét visszacsinálnánk. Kérlek, kérlek, segíts! Talán eltüntethetsz. Tudod, hogy büszke vagyok. Nem szeretném magamat blamálni“.

Akármilyen kínos ez a beismerés egy útleírótól, ebben a pillanatban hiúságom, gőgöm és félelmem nagyobb volt kíváncsiságomnál és a kellő újságírói kalandvágnál. B. H. azonban nem törődött velem, hanem most azon fáradozott, hogy az utolsó golyócskát belegurítsa az utolsó lyukba és ezzel magunk felé mozgassa a célt.

„Csak ne légy ideges“, mondta, fel sem nézve: „nem fogsz érezni semmit... Még ma este saját műszered lesz“.

És szabad kezével karonfogott, úgy, hogy egyetlen egységet képeztünk.

Mikor a golyócska végre beleszaladt az „Élesre beállított kívánság“ lyukába, kis, kellemes kattánást hallottam, tizedannyira sem élelt, mint a könnyű villamosítás, amelyet New Yorkban kap az ember tisztán téli napokon, ha valakinek a kezét adja. Most azt vártam, hogy a messzeség hangtalanul, de rohamosan állóhelyünk felé fog törni. De semmi efféle nem történt.

Éles megfigyelőképesség kellett hozzá, hogy az ember közvetlenül felismerje: körülöttünk a végtelenül sivár síkságon átmenet nélkül megváltozott a nagy facsomók száma, helyzete és elrendezése. Ezek közül a sűrű faállományok közül egyik most tizenöt lépésnél is kevesebb távolságra volt tőlünk. A viaszvirágok elmosódó színeikkel halványan ragyogtak a mozdulatlan ágakról a fekete, szijjas lomb közül. Célhoz értünk, vagy helyesebben a cél elért hozzánk. Elkezdtünk kilépni lábainkkal, B. H. a láthatókkal, én a láthatatlannokkal. Fucsa élvezet volt, ezen a szürkehajú gyepszőnyegen lépkedni, amellyel az egész megvénhedt földgolyó mintha be lett volna takarva.

Hirtelen nem tudtam magamon tovább uralkodni, megállottam és rákiáltottam B. H.-ra:

„Nem megyek egy tapodtat sem tovább, míg el nem mondod, mi az a roppant esemény, amellyel nem akarsz megijeszteni...”

NEGYEDIK FEJEZET

*amelyben megkapom a kívánt felvilágosítást,
belépek a lakodalmas nép házába és megjele-
nek idézőim körében.*

„Egészen közönséges nap volt“, kezdte B. H., „hét-köznap...”

Elhallgatott és homlokát ráncolva nézett ki a csodálatosan ápolt acélszürke gyepre, amely érthetetlenül a láthatár egyik szélétől és másikig takarta a sík földet. Éreztem, mekkora önmegtagadásába került barátomnak, hogy beszéljen erről az „eseményről“. Megkönnyítendő neki a dolgot, folyton kérdésekkel szakítottam félbe. Például ilyenekkel:

„És te ezen az egészen közönséges napon ismét életben voltál, B. H., ugye?”

„Egészen pontosan ezt nem mondhatom meg mindig, F. W.”, válaszolta szigorúan. „Ezt jegyezd meg magadnak! Sokszor t. i. összekeveredik tudatomban saját személyes tapasztalatom az általános történelmi tudással. Ez az esemény azonban saját tapasztalatom marad, noha a legnagyobb általános benyomás, mely az emberiséget valaha érte. Magad is tudod, hogy a nagy benyomások és súlyos sebek csak lassanként válnak érezhetőkké és hogy az emlékezés a sebesülés pillanatát gyakran igyekszik kidobni magából. Mindenesetre olyan nap volt, mint akármelyik másik...”

„Megbocsáss, B. H.”, szakítottam félbe újból, „nem határozhatnád meg közelebbről ennek a mindennapi hétköznapi keltét?”

„Ha neked ilyen fontos egy dátum”, vonta vállát, „hát kérlek. Nagyon felhős pénteki nap volt. Egyebekben pedig, mint emberemlékezet óta minden gyermek tudja, november tizenharmadika...”

„Hogy manapság még lehetne felhős hétköznapi vagy pláne igazi szürke november tizenharmadika, azt nagyon kétkem”, mondtam, miközben a különösképen száraz levegőt beszippantottam és felnéztem az ég meztelen, védtelen kékjére.

„Ezt nagyon helyesen láttad meg, F. W.”, dicsért barátom. „A fellegek nagy ritkaság, amelyet mi asztromentális emberek igen nagyra becsülünk...”

„De egy valódi november tizenharmadikához nagyváros is kell”, zártam szavaimat némi makacssággal.

„De hát Istenem, hiszen nagyváros földjén állasz”, jelentette ki B. H. kissé csüggedten.

„Feltételeztem”, csúfolódtam, „hogy nagyvárosod azon a november tizenharmadikán más képet mutatott.”

„Ez csak természetes, F. W.“, utasította vissza az ujjászületett enyhe gúnyolódásomat. „Természetesen más képe volt és száz évvel előbb, valamint száz évvel utóbb újra más volt a képe. Hosszú az út, kedvesem, amelyen én jöttem. Akkor, november tizenharmadikán, még vagy már újra voltak házak a földfölött. A mentelobol persze még ismeretlen volt. Nem mi mozgattuk a célt magunk felé, hanem magunk mozogtunk a cél felé szertelen és igen egészségtelen sebességgel. Neked örömdödött telt volna abban a nagyvárosban. Utvesztőszerű sikátorokon mentünk ki az utcára. Még megvolt a kedélyes különbség járda és kocs út között. Hatalmas forgalom volt. Odafönn giroplánok repültek. Sebességük olyan láthatatlanná tette őket, amilyen pl. te vagy most, F. W. Lenn nők, férfiak és gyermekek torlódtak a hatalmas kirakatok előtt, melyek mögött éjjelnappal nagy művészek mutatták be a legragyogóbb revüket és operetteket. Még a kedves tejes-emberre is emlékszem, akinek csöngetyűs kocsiját egy kutya húzta. Meglehetősen hátramaradott idők voltak még azok.“

„És esett“, próbáltam visszatérni a tárgyra.

„Nem, nem esett“, mondta elgondolkozva, „mégcsak nem is szemerkélt, csak nagyon sötét volt. Az ujság-írók utólag megállapították a világvége hangulatot, hogy előzőleg az uralkodott. Én és a körömhöz tartozók közül senki sem vette észre a legesekeleyebbet sem. Igaz, nem szabad elfelejtenem: a madarak szörnyű izgalma még a természet iránt vak nagyvárosiaknak is feltűnt.“

„És mikor kezdődött a madaraknak az az izgalma?“

Állítólag kevéssel éjfél után. Ritka véletlen folytán azt a tizenharmadikra virradó éjszakát otthon töltöttem. Millió madár tört be a nagyvárosba, amelyről beszélek. Kérlek, ne kérdezd tőlem a nevét. Egyáltalában nem tudom már. A madarak felől természe-

tesen kérdezhetsz. Minden akkor létező fajta volt közöttük, kicsi és nagy. Kondortól, keselyűtől, vércsétől és kormorántól kezdve fecskéig, cinegéig és verébig. Több madárnevet már nem tudok. A lapos tetők, tetőkertek, kilátó- és lakótornyok, mellvédek, antennák, kozmikus hullámok és sugárzások felvételére szolgáló finom fémalkotmányok, távolsághatár roncsolószerkezetek mind feketék voltak, szurokfeketék a nagy — s kis madaraktól, amelyek sűrűn egymás mellett gubbasztottak és leírhatatlan jajveszékelést és csiripelést csaptak. Egyetlen élesen csipkézett jajgatás vibrált az alacsonyan függő felhők alatt...

„És ezt nevezed te közönséges hétköznapiak“, ráztam a fejem.

„Az volt“, bólintott B. H., „egészen közönséges hétköznapi, újra péntek, november tizenharmadika. Az első különkiadások két órakor reggel már éppúgy beszámoltak a madarak dolgáról, mint a különféle hullámküldő ügynökségek. Az uranograf, amelyet remélhetőleg csakhamar meg fogsz ismerni, akkor még nem létezett. Éppen erősen racionalista korszakot éltünk át, és a tudományba vetett bizalom feltétlenebb volt, mint valaha láttad, F. W. A tudományos intézetek még az éjszaka folyamán kezükbe vették az ügyet. Négy órakor hajnalban megvizsgálták, elemezték és magyarázták a jelenséget. Bizonyos elektromagnetikus rendelkezésekkel függött össze, amelyek egész lánc gömbalakú villám keletkezéséhez vezettek a légkör alsóbb rétegeiben.“

„Egyre kevésbé hétköznapi, barátom“, jegyeztem meg és pontosan éreztem, hogy megrándítom vállamat, noha láthatatlan volt.

„Hidd el, F. W., a madárrikoltástól eltekintve a legbanálisabb péntek volt. És mennyi időre van szüksége egy igazi metropolisnak ahhoz, hogy a legnagyobb rikoltás fölött is napirendre térjen? Két-három órára.

Tizenegy óra harminc perckor a világ már hozzászokott, és a déli lapok főcímei már újra egy világhíres hasbeszélő házassági ügyeivel foglalkoztak...

„És tizenegy óra ötvenötör?” kérdeztem én.

„Akkor kezdtem éppen az arcomat beszappanozni”, vizonzá B. H. elgondolkozva. „A dolgozó kultúrember ebben az időben kelt fel. Ez ugyanis egyik legbiztosabb tapasztalatom, amelyre annyi újjászületésem folyamán szert tettem: minél haladottabb az emberiség, annál később kel fel.”

„És tizenkét óra húszkor?” kérdeztem csökönyösen tovább.

„Tizenkét óra negyvennégy perckor”, mondta és hosszabb szünetet tartott, mielőtt folytatta. „tizenkét óra negyvennégy perckor elhagytam kényelmes életteremet, hogy eleget tegyek egy reggeli meghívásnak. Egyebekben teljességgel valótlán, hogy mi akkoriban, mint egy tréfakedvelő történetíró megfogalmazta, igen praktikus úgynevezett lakókoporsókban éltünk, amelyek elmúlásunk után gépiesen bezárultak és automatikusan a földbe süllyedtek. Mindez svindli. Élettereink ugyan igen kicsik voltak, de a tágítható kesztyűre emlékeztetően kellemesek. Régen elmúlt akkor már az idő, mikor az embernek küzdenie kellett azért, hogy helye legyen a napon vagy méginkább az árnyékban...”

„Most legalább tizenkét óra ötven perc van, B. H.” sürgettem türelmetlenül, mert éreztem, hogy mellékutakon akar kisiklani előttem. „Kiléptél életeredből, házadból. Attól félek, el fogsz késni a reggeliről...”

„Egyáltalában nem fogok eljutni ahhoz a reggelehez, F. W.”, mosolygott álmatagon. „Éppen hogy el fogom érni még városi parkunkat közvetlen közelből. Tudod, hogy mindig barátja voltam a per pedes apostolorum való közlekedésnek. Szándékom ezúttal is az

volt, kedélyesen elgyaloglok barátaimhoz, akik meghívtak. De nem jutottam messze...

„Mert közben beállott az csemény?” noszogítottam. Különös zavarral nézett át rajtam. Az emlékezés még mindig mintha megzavarta volna.

„Hogyan mondhatja valaki”, kérdezte az engem jelentő ürességen át, „hogyan mondhatja valaki ilyen könnyelműen arról, aminek semmi vagy alig valami időre van szüksége, hogy beáll?”

„Alig valami idő is idő”, jelentettem ki. „Szóval az az esemény egy másodperc tört részéig tartott, B. H.? Talán ki tudod fejezni ezt a törtet számjegyekben...”

„Persze, hogy ki tudom fejezni”, válaszolta és igen gyorsan sok nullát írt a levegőbe, amelyek végére erőlyesen egy egyest biggyesztett.

„Ebből semmit sem értek”, merlegeltem, „de azt hiszem, ilyen parányi tört egyáltalában nem is érzékelhető.”

„Egyáltalában nem érzékelhető”, ismételte csaknem gúnyosan. „Mondom, mind azt hittük, az esemény az öröklétig tartott. Miközben lejátszódott, mintha kiestünk volna az időből. A november tizenharmadika súlyos, vastag felhőfala mögött hirtelen kelettől nyugatig fellángolt az empireum, a tüzes ég, amelyről az emberek valaha azt hitték, hogy minden más ég mögött van. Hogy fessek neked azt a borzasztóságot, nem volt többé semmi, sem város, sem ház, sem park, sem sétány, sem Én, sem Te, csak fény volt, de olyan fény, hogy amellet minden ismert fény a legszenyesebb derengésnek hatott...”

„Mindig is félttem”, mormogtam megrendülten, „hogy a nap egyszer szívrohamot vagy elmerohamot kap...”

„Nevezd úgy, ahogy akarod”, mondta. „Azon a pénteken, november tizenharmadikán a nap mintha

megbomlott volna. Más csillagokról tudjuk, hogy egyszerre csak felrobbannak, más szóval önmaguk milliószoros nagyságára nőnek. Nem tudom, hogy közös gimnazista éveinkben tanultunk-e már valamit a novaképződésről, vagy hogy az csak sokkal későbbi felfedezés volt. A legnagyobb dolog azonban az a mi napunknál, hogy ugyanakkor, mikor megbomlott, uralkodott magán és továbbra is hatalmába tartotta magát. Így tehát csak a transzparencia nagy eseménye következett be, a megsemmisülés nem. Az esemény alig lépte túl a szellemiség határát. Holott igazában mégis átéltük az ítéletnapot...

„Milyen szörnyű lehetett“, hallottam saját morgásomat, „milyen szörnyű.“

„Szörnyű!“ kiáltotta. „Gyönyörű volt, kifejezhetetlenül gyönyörű! Ha a pillanat rövidege csak egy hiányzó nullával meghosszabbodott volna, minden egyszerűsmindekkorra bevégeződött volna. Ha a transzparencia pillanatában a földön akármelyik lény égő gyufát tartott volna kezében, a légkör kigyul és lángfoslány formájában elpuffogott volna a térben. Miért? Mert a levegő nitrogénje a transzparencia előtt és után néhány pillanatig háromszorosára gyarapodott. De hát a földön éppen nem volt már gyufa, nem volt nyitott tűz, sőt még lávafolyam sem. Még ma is vannak olyan tudósok, akik azt állítják, hogy a nitrogénnek a légkörben való elszaporodása okozta azt az isteni lelkesedést, azt a kimondhatatlan önkívületet, amely engem és minden más élőt az alatt a töredékidő alatt eltöltött...“

„Hogyan képzelhetem el“, csodálkoztam, „hogy ilyen töredékidő alatt egyáltalában létrejöhetett érzés, B. H.?“

„Ezt a töredéket valahogyan úgy kell elképzelned, F. W., mint a fokozódást egy soha el nem gondolt szimfóniatételben. De hát Istenem, mindez bárgyúság,

semmit sem képzelhetsz el. Mégis próbáld magadnak elképzelni, hogy eddig csak mint figura éltél volna egy képen, de hirtelen testestül, háromdimenziósan ki lépsz a vászonból. Képzeld el, hogy amit eddig életnek tartottál, csupán az izmok görcse, elgörbült összehúzódása, és egyszerre csak egy csapásra valami feloldja ezt a görcsöt és helyes tartásba lendít. Valami ilyesfélének éreztük mi az életet a transzparencia közben... Oh, sokat átaludtál, F. W."

"Semmi kedvem sem volt arra, hogy felébresszenek", válaszoltam logikátlanul és ugyanakkor sértődötten.

"Igazán olyan rosszúl érzed magad láthatatlanító köpenyedben?" kérdezte, és észrevettem, hogy megbántottam.

"Ha világos beszámolódat végiggondolom, B. H.", adtam be a derekam, „nem annyira asztronómiai eseményről volt szó, mert az menthetetlenül pusztulásra vezetett volna, mint inkább végtelenül rövid tartamú ingadozásról a naprendszerben fennmaradás és megsemmisülés, tovább sugárzás és elhamvadás közt, amolyan késhegyén táncoló pillanatról, amely a tőled vagy a tudománytól transzparenciának nevezett fényjelenségben fejeződött ki. Megérttem lelkesedéseteket, az ítéletnap és világmegváltásos önkívületet, amelyet ez a transzparencia kiváltott. Egyebekben úgy látszik, eredménytelenül és következmények nélkül múlt el..."

"Voltak következményei", vágott a szavamba, „a transzparencia nem úgy folyt le, mint egy színjáték..."

"De fizikai vagy vegyi következményei mégsem voltak", vetettem közbe, „eltekintve a légköri nitrogén pillanatnyi felszaporodásától..."

"Tévedés", mondta B. H., „az eseménynek egész tömeg fizikai következménye volt. Hogy néhány millió ember a transzparencia közben meghalt, nem nagyon

fontos. De nézz csak fel, F. W., és látni fogod, illetve helyesebben, nem fogod látni a következményeket..."

Engedelmesen felnéztem a sugárzó égre. Sokkal üresebbnek, sokkal némábbnak tűnt fel előttem, mint életemben. Hirtelen rövid, csodálatos rémületet éreztem: „Hol vannak a madarak?” kérdeztem.

„A madárfajok a november tizenharmadiki péntek óta kivesztek”, felelte bizonyos vontatott ünnepélyességgel és hozzátette: „Ijedtségük és lelkesedésük túlságosan nagy volt, nem éltek túl.”

E szavak után B. H. többet semmit sem mondott. Csak ment a sötét facsoport felé, amely néhány lépésnyire volt tőlünk. Gyors, bizalmatlan pillantást vetettem a magasan álló napra és követtem.

Most, hogy szárnyaló tollammal a mentális és asztromentális idő és világ felé kellene fordulnom, még mindig feltartóztatnak, és ami ennél is veszélyesebb, én is feltartóztatom a még mindig elképedt és talán már neheztelő olvasót.

A tőlem telhető igazságszeretettel kutatom át emlékezetemet, mégsem tudom pontosan megállapítani, mennyit közölt velem B. H. az ottani idő és világ előfeltételei közül, mielőtt a lakodalmas nép házába léptünk. Most, tudniillik miközben ezt írom, mikor már mégis néhány éjszaka és nappal telt el hazatérésem óta, az az érzésem, mintha barátom rá hagyta volna beszélni magát arra, hogy néhány szűkszavú tájékoztatást adjon, mielőtt könnyedén meghajlott egy nővénnel benőtt kertiajtó előtt és félhangosan belekiáltotta az ürességbe: „A megbeszélés szerint itt vagyunk”, mire a kapu felnyílt.

De az is lehet, hogy tévedek, és az ujjászületett, akit a transzparencia vagy napkatasztrófa oly ékes-szóloán zsákmányomul adott, szűkmarkú volt hozzám, mielőtt barátainak bemutatott. B. H. korántsem volt irányomban olyan szolgálatkész, mint, hogy kérkedő

hasonlatot használjak, pl. Vergilius Dante iránt. Két-
tőnk között minden barátság ellenére volt időnként
valami elfojtott viszály. Mint minden igazi cicerone,
B. H. is folyton azt akarta, hogy elképeessen és bá-
mulatba ejtsen engem, a turistát. Én viszont, mint
minden turista, a magam részéről csökönyösen ellen-
szegültem ennek és — gyakran saját akaratom elle-
nére — fásultnak és blazírtnak mutatkoztam. Így tör-
tént, hogy B. H. nem ritkán megbántódott és nem kö-
zölte velem, amit tudott. Sok nem sejtett tény minden
magyarázat nélkül világossá lett előttem penetráció és
ozmózis folytán, jobban nem tudom kifejezni. Már
azáltal, hogy benne voltam, az ismeretlen világ és idő
váratlanul gyorsan megértést ébresztett bennem külö-
nösségei és mérhetetlen változásai iránt. Csak így
magyarázható, hogy órákkal mérve igen rövid tartóz-
kodás elengedő volt az itt következő részletes beszá-
molóhoz, pedig részben emlékezőtehetségem iránti
bizalmatlanságból, részben mert félek, hogy túlságo-
san sok új dologgal kifárasztom az olvasó szellemét,
csak szemelvényeket vetek papírra lehetőleg időrendi
sorrendben a látottak, tapasztaltak és tudottak töme-
géből.

B. H. az imént olyan ragyogóan tudta elém álli-
tani a transzparencia ama roppant égi eseményét,
hogy mikor félénken felnéztem a napba, hirtelen az az
érzésem támadt, mintha magam is átéltem volna, mintha
testestül-lelkestül ott lettem volna, noha néhány tiz-
ezer évvel vagy világkorszakkal látogatásom előtt ját-
szódott le, halálos álmom legmélyebb mélysége köz-
ben. Egy igen helyes ösztön készítetett rá, hogy min-
denáron beavattassam magam az eseménybe, mielőtt a
lakodalmas ház küszöbét átlépem. Hogy egy lakoda-
lom, a házasságkötés ünnepe annyival többet jelentett,
mint az én időmben, ugyancsak azzal a magasztos
transzparenciával függött össze. Mióta napunkra rá-

jött a „roham“, az a végtelenül kurta pillanat ragyogó fennmaradás és felrobbanó enyészet között, amely egész bolygórendszerünket oly könnyen visszaváltóztathatta volna a leghígabb ősanyaggá, ama hasonlíthatatlanul magasztos pillanat óta ugyanis kedves és sanyarú földünkön lejátsszódott néhány átalakulás, és ezek sem voltak kevésbé fontosak a madárfajok eltűnésénél. Noha a pillanatok pillanata olyan kurta volt, hogy B. H. rövidségét alig győzte a levegőbe írott nullákkal jelezni, arra mégis elég volt, hogy a földtekének a naptól való távolságát kissé megnövelje. Merőben lényegtelen növekedés volt, amely a föld keringés-idejét, tehát az évet is alig egy-két órával hosszabbította meg. És mégis — ez a parányi tágulás kifejeződött a természetben és az emberi történelemben épp úgy, mint a föld könnyedén megbénult tengelykörüli forgása, amely ugyanilyen parányi mértékben néhány másodperccskével növelte a nap huszonnégy óráját. Amilyen tudatlan vagyok ezekben a dolgokban, csak így röviden számolok be ezekről a változásokról, de nem tudom őket sem csillagászatilag, sem fizikailag leírni, megokolni és igazolni. A tudósok dolga lesz, hogy ezeket az általam felszedett adatokat felülvizsgálják.

De még a legszkeptikusabb tudós sem fogja kizárni azt a valószínűséget, hogy nincs az a legcsekélyebb kozmikus-asztronómiai változás, amely biológiai következmény nélkül maradna. A legfontosabb ilyen következménnyel, amennyiben a teremtés koronájára vonatkozik, illetlen módon mindjárt kirukkolok. Ez a következmény az emberi életkor tetemes növekedése volt. Hogy ez csak a bolygórendszer ütemének meghosszabbodására vezethető-e vissza vagy hogy része van benne annak is, hogy a korombeli ember esékény testét fenyegető veszélyek és ártalmak mesterségesen csökken-tek, szintén olyan kérdés, amellyel a tudósok vállát

kell megterhelnem. Bizonyos félénk zavar készítet arra, hogy az asztromentális korszak kertkapujánál töltött időt kissé kihúzzam. Ha már egyszer beléptünk rajta, az lesz a nehéz feladatunk, hogy szembenézzünk a nagyszerű haladás lenyűgöző tényeivel, egy olyan haladás tényeivel, amelynek teljességgel semmi köze technikai javításokhoz és könnyítésekhez, bár mi a emberiség őskorában szinte kizárólag ilyeneket értettünk haladáson. Ez a naiv egyszerűséggel alkalmazott szó, mint időközben már a kevésbé okosak előtt is ismeretessé vált, csunya csalódást rejt magában. Másfelől azonban a váltakozó nemzedékek méhszorgalmából sok mézcseppe marad vissza a sejtekben a tapasztalatnak, amely mézcseppeket még nap- és földkatasztrófák, sőt az emberiség emlékezőtehetségének részleges kiesése sem tékozolhat el egészen. Minden járó óra, amely az embernek az órát jelenti, takarékpersely, amelyben a felgyülemelő pillanatok nem egészen kamat nélkül oszlanak el. Az idő magában bizonyos tőkét tartalmaz az emberiség számára. Igaz ugyan, hogy ez a tőke, mintha csak egy előrelátóan fősvény örökhagyó végrendeletéről volna szó, csak apró járadék formájában kapható meg nagy időközökben. Így hát minden nemzedék egy kicsiséggel gazdagabb az előtte jártnál, esetleg csak annak vereségeivel gazdagabb. Ez a mikroszkópiusan csekély többlete a gyarapodó öregedésnek igazában az emberiség egész „haladása.”

Nem vonom vissza a fenti felismerést, noha látogatásom második napján a főpüspök szájából mindenképen ellentétes tanítást hallottam. Az igazság ugyanaz. A látószögek különbözők. Azoknak az embereknek életkora, akiknek körébe most mindjárt belépendő vagyok — az olvasó megnyugtatóására már a kertajtón túl állunk — minden nehézség nélkül kétszáz évre volt kiterjeszthető. Legtöbbször azonban már húsz vagy harminc évvel előbb „nyugalomba mentek”, noha

koruk semmi panasszal nem járt, legrosszabb esetben bizonyos unottsággal és csömörrel. Itt azonban már elhamarkodottan utazásom második legfontosabb, ha ugyan nem legfontosabb tapasztalatához közeledem, és a tudósító, de a regényíró szempontjából is több volna ügyetlenségnél, ha ezt a tapasztalatot a „télikert” szó (képmutató kifejezés!) jelentésével együtt a könyv harmadik részében található huszonkettedik fejezet előtt elárulnám. Az élet általános meghosszabbodása és meglassúbbodása még más különösségeket is vont maga után, amelyeket részben kitaláltam, részben B. H. szájából tudtam meg (így tűnik fel előttem legalább most), még mielőtt érintkezésbe kerültem volna azokkal az emberekkel, akik menyegzői ünnepükre meghívtak vagy helyesebben „megidéztek”. Az élet tarkaságban és a változatosságban való elszegényedését, sokféleségének csökkenését, szenvedélyeinek megcsappanását, mindezt valóban nagyobb éleselméjűség nélkül el lehetett találni. Egy pillantás a föld képenek síma vigasztalanságára mindent megmondott. Eddig még egyetlen emberrel sem találkoztunk. Ebből, mint barátom igazolta, nem hamis következtetésre jutottam. Arra, hogy az egyidejűleg élő egyének egykori milliárdos száma arra a legkisebb mennyiségre zsugorodott vagy csökkent, amely elkerülhetetlenül szükséges egy fajta további fennmaradásához. A következtetés második láncszeme is szükségképen adódott: a lapossá lett földgolyó ily ritka népessége, melyet hozzá még minden nehézség nélkül összekötött az utazó türelemjáték, lehetetlenné tett minden nemzeti és nyelvi különbséget. Az emberiség emberemlékezet óta egységes volt.

Mondom, B. H. becsvágya arra irányult, hogy elképeszen. Ugyanakkor azonban nem akarta, hogy szegyenben maradjak és teljes tudatlanságban és műveletlenségben mutakozzam új kortársaim előtt. Ennek köszönhettem, hogy hamarjában kaptam némi felvilá-

gosítást arról, mit jelent egy esküvő a mentális világban és miért olyan nagy társadalmi kitüntetés, ha az ember ezen az ünnepségen részt vehet.

Az a terület, ahol a transzparencia előidézte változás a legélesebben tükröződött, mint könnyen kitálálható, a szaporodás területe volt: a párzás, nemzés, fogantatás, terhesség, keletkező és jelentkező élet. *Nem* igaz, vallotta be B. H., hogy minden nő csak *egyszeri* terhességre képes. Ez csak a legnemesebb és legfinomodottabb osztályról áll. Ezeknek, mint a mesék nemes fáinak, csak egyszer adatik meg, hogy gyümölcsöt hozzanak. Ezzel szemben a természet kifinomodása általános és abban áll, hogy a graviditás tartama kilenc hónapról majdnem tizenkettőre emelkedett.

Ha a monopaedia, az egykerendszer szabályszerű is volt, a kivételek, mint B. H. aggódo arccal kijelentette, számosabbak a szabálynál. Persze, hogy a két és három gyermeket felnevelő házaspárok arányszáma mekkora, egész ott tartózkodásom alatt nem tudtam megállapítani. Az a statisztikai szükséglet, amely saját koromat jellemezte, a mentális korszakban mintha teljesen megszűnt volna. Egyet azonban már az újjászületett célzásaiból is kivettem: nem lehetett „jó családból való” az, aki többgyermekes családból való volt, olyanból, amelynek otthon két csemetét kellett gondoznia. A többgyermekes családok a „társadalom alsóbb osztályát” alkották, noha az a kifejezés, hogy „alsóbb osztály”, jócskán értelmetlenül hangzott olyan világban, amelyről B. H. ugyanakkor megállapította, hogy sem gazdasági, sem társadalmi különbségeket nem ismer. Mindazonáltal nem hallgatta el előttem, hogy a monopaed patriciusok nem keverednek a „sokgyermekesekkel.”

Gyorsan rájöttem, mekkora jelentőséggel kellett bírnia a házasságnak ebben a világban. Ugyszólván a

szentség magaslatára emelkedett, mint azt a katolikus egyház tanította. Ez utóbbi egyike volt az ősidőkből származó két jelenségnek, amellyel itt találkoztam. (A másodikat kellő helyen fogom elárulni.) Ami a férfi és nő kapcsolatát illeti, ez sokkal kevésbé volt szabad pályaválasztás tárgya, mint korábbi életem liberális korszakában. Ebben is legszélsőbb ellentétek találkoztak, amennyiben ennek a legtávolabbi jövőnek mentális emberei etekintetben egy véleményen voltak a legtávolabbi ókor mithikus parasztjaival. Már a tízéves kislányhoz kirendelték a helyes menyasszonyt. A választást nagy fokban meghatározták a gyermekek bizonyos külső jelei és belső tulajdonságai. A külső jelekhez számítom azokat az utalásokat is, amelyek a csillagokból érkeztek. A lefolyt világkorszakokban az ember viszonya a csillagos mindenséghez gyökeresen megváltozott. Erélyesen vissza kell rántani magam, hogy már ezen a korai ponton ne számoljak be leg-hatalmasabb úti tapasztalatomról, amely az asztromentális embernek a csillagos mindenséghez való viszonyán alapszik. Számunkra elképzelhetetlenül jól megértették, hogyan viszonylik a kozmosz minden pontja a kozmosz minden más pontjához és milyen feltétlenül függ minden földi dolog a viszonyoknak ettől a hézagtalan hálózattól. A horoszkop szó nagyon otromba, fülünkben túlságosan a mechanikus műkedvelő jóslgatás hangzásával bír, így hát távolról sem érzékeltetheti azokat a sziderális finomságokat, amelyeknek oltalmába tesítileg, lelkileg és erkölcsileg helyezték a serdülő házastársakat. Eszerint rendezték be tartózkodásukat, oktatásukat, játékaikat, szórakozásukat, sőt még álmukat is. Az ifjú és a leány csak háromszor láthatták egymást az évek meghatározott fordulópontjain, mielőtt elkötelezték magukat egymásnak. Ez három próba volt annak megállapítására, nem fenyegeti-e megzavarással valamely titkos ellenerő, rejtett

ellenszenv, nem sejtett (csillagoktól függő) elfordulás a finom kapcsolatot. Itt-ott előfordultak ilyen helytelen viszonyok, mire a kapcsolatot nyomban feloldották és világnak volt miről pletykálnia. De jobb volt, ha most pletykál, mint később, ami annyit jelent, hogy minden óvatossági intézkedés ellenére az asztromentális világban is fordultak elő szerelmi tragédiák, házasságtörések, sőt válások is, melyek hasonlíthatatlanul több szenvedéssel jártak, mint a mi világunkban. De ha minden jól ment, csak a vőlegény harmincharmadik születésnapját kellett bevárni, mert a férfi ekkor érte el az érettség törvényesen előírt körát. Eljött az egybekelés órája. Igaz, hogy ezt az órát a belső előkészület hónapjai előzték meg. Ezek tanulásból, megfigyelésből, önvizsgálatból állottak, szóval azokból a lélektani, erkölcsi gyakorlatokból, melyeknek a házasulandók külön-külön kénytelenek voltak alávetni magukat, hogy megszokják egyéniségüknek azt a feláldozását, amely nélkül igazi házasság nem képzelhető el. Ha ezek a gyakorlatok a vizsgáztatók és vizsgázók megelégedésére fejeződtek be, következett a voltaképeni ünnep, a három napig tartó menyegző, melynek aránytalanul nagyobb részét a menyasszony házában, kisebbik részét a nyilvánosság előtt ünnepelték. Az esketés a harmadik nap déli órájában ment végbe.

Ennek a programnak megemlézése elengedhetetlen, hiszen rövid, de gyümölcsöző tartózkodásom keretét alkotja abban a jövőben, amelyről sohasem álmodtam. Erre való tekintettel voltam kénytelen elbeszélésem még sekélyes folyamát a forráshoz oly közel megszakítani. De már itt megígérem, hogy más vaskalapos utazóktól eltérően sem térképekkel, vázlatokkal vagy más ábrákkal nem fogom képzelőerővel rendelkező olvasóim szabad elgondolásait a legkevésbé is korlátozni.

„Ma van Io-Do és Io-La menyegzőjének első napja“, mondta B. H. miközben óvatosan betette maga mögött a kerti kaput. „A délelőttöt, fájdalom, már elmulasztottad.“ Ezekkel a szavakkal lassan elindult. Még mindig vaskosan állottam láthatatlan, de szilárd lábaimon. Nem minden dac nélkül tettem fel a kérdést:

„Tulajdonképpen mi keresnivalóm van nekem a derék Io-Do és Io-La esküvőjén?“

„Te különleges nászajándék vagy, F. W.“, válaszolta barátom, felém sem fordulva. „Még mindig nem érted?“

Megértettem. Az emberiség legsötétebb őskorából származó lény megjelenése B. H. ajándéka volt a fiatal párnak az ünnepség első napján. Valamikor régen majmokat, papagájokat, törpéket és udvari bolondokat adtak ajándékba. Ma „megidézett szellemeket“ ajándékoztak. Miért ne? Ugyan az, hogy mit kezdenek majd egy láthatatlan lénnel, még kétes volt. Állapotom ellenére egyszerre melegem lett és fáztam. Már készültem egy csipős megjegyzést tenni, mikor B. H. halkan, még mindig hátat fordítva nekem, ezt mondta:

„Remélhetőleg azt is megérted, hogy mindennek-előtt neked akarok ajándékot adni...“

Hangja melegen és őszintén csengett, valóban olyan ajándékot adott nekem, amelyben minden más adomány benne van: életet és tudatot. Ide-oda rángatva hála és egy kis bosszúság között, szögeztem szememet a körülvevő képekre. A kert, amelyen most lassan áthaladtunk, ő elől, én mögötte, igazi kert volt, noha csak úgynevezett kert. Tényleges sövényből, bokrokból, cserjékből virágagyakból és a szürke gyepek közepén szökőkútból állott, és mindezt szíjjas, fekete lombok sűrű fakoronái tetőzték be, melyek annyira jellemezték ezt a sík földet körülöttünk, ezt a B. H. állítása szerinti metropolist. Akkor még nem tudtam,

miért. A kert virágágyai, lugasai és sövényei — egyetlen zöld folt nem volt rajtuk — előttem ismeretlen virágok szerény bőségében pompáztak. De csak legfeljebb öt-hat fajta volt. A legtöbb bágyadt színű nagy rózsaszínű, sárga, halványlila vagy kagylószerűen csillogó anemonákhoz hasonlított. Csak az egyik, nyilván a mi rózsánknek megfelelő virágnak volt kimondott erős tompa színe: rozsdavörös. De ez is mesterkéltén hatott vastag, mozdulatlan szirmaival, melyek mintha viaszból valók lettek volna. Kénytelen voltam egy gyönyörű párizsi üzletre gondolni a Gare Sainte Lazare közelében, annak kirakatában bővölték el szememet ilyen gyönyörű tragantszerű virágok. A különbség csak az volt, hogy abban a kirakatban a művészet igyekezett természetesnek hatni, míg itt mintha a természet igyekezett volna a bokrokon és virágágyakon mesterkéltnek és csinálnak látszani. — Ez az egész nem éppen nagy kert az idegen, komoly fák fekete lomb-sátrával és bágyadt színű növényeivel a fényviszony és a naptól való aggodalom benyomását tette, ami annál meglepőbb volt, mert hiszen a nap érzésem szerint melegítő erőben vesztett, a sugárzás átható élességben azonban gyarapodott. Későbbi tapasztalataim igazolták gyanumat: ez a napszony, ez a sugárzástól való menekülés nemcsak a jelenlegi természet védekező ösztöne volt, hanem a mentális kultúrának is magatartása, amelyben voltam. Most egy csomó nagy, mondhatnám szinte óriási molyszerűen fakó pillangó és világoszöld szitakötő tűnt elem, amelyek vibráló szárnycsapkodással csapongtak a növényeken. Közben nem kellemetlen cirpelő, sőt dallamosan csicsergő hangot hallattak.

„A pillangók énekelnek“, mosolygott B. H. boldogan. „Ezek a mi tavaszi madaraink. Április van...”

„Hitehagyott vagy, B. H.“, szaladt ki a számon. Noha nem mondtam többet, mégis úgy éreztem, mintha a saját szüleit adta volna el, mikor olyan otthon

érezte magát ebben a zöld fű és madarak nélküli idegenségben. Viszont én önkéntelenül visszagondoltam magam azokba a napokba, mielőtt elaludtam, hogy hirtelen ennek az itt most múltban elbeszélt távoli jövőnek szürke gyepén újra rátaláljak magamra. Magam előtt láttam kis házam kertjét a mindig friss vízzel megtelt üvegszészével, amelyet a madaraknak állítottunk fel. Sárga pirókók, fekete rigók és kék szajkók röppentek elő mindenfelől, ittak és fürödtek, aztán újra felemelkedtek, és mindez most amsuhant rajtam és bánattal töltötte el lelkemet. Aztán felnéztem ennek a napnak kék, halott, üres egére és nézegettem a kedélytelen, idegenszerű kertet magam körül és azon törtem a fejemet, hogyan tenyészhetnek ilyen árnszerű világban akármilyen növények, mégha ezek a mozdulatlan viasz- és cukrász-virágok is. B. H. természetesen rögtön eltalálta gondolataimat:

„A kertészkedés központian történik“, világosított fel. „Mindezt a Munkás végzi“.

„Mi az, hogy Munkás?“ kérdeztem, nem palástolhatván zavaromat.

„Ugyis nevezik, hogy Nagyszakállú vagy Álmatlan“, viszonzá B. H. „De csak türelem, kedvesem, majd meglátod őt...“

Amit viszont nem láttam meg, az „a ház“ volt. B. H. nem csapott be. Valóban város közepén állottunk. Csak éppen ennek a városnak házai a már említett napiszony követekeztében nem a föld felett, hanem mélyen abban beépítve állottak. Ily módon minden egyes fekete, szíjjas lombtól koronázott kert tetőkert volt. Az egyes facsoportok egy-egy lakóházat jeleztek. Semmi sem mondhatott volna jobban ellent a betonnból, acélból és üvegből való technikai építészetnek, annak a goromba, az emberiség őskorába visszanyúló ipari építészetnek, amely a rikító fényt és az éles lármát fenegyerekesen szerette kifejezéstartelen épület-

kockákká torzítani, mint ez az építési mód, amely a túlérzékeny embernek a föld ölében állított oltalmazó otthont. A föld felületéről csak mérsékeltén magas, kerek felépítmény emelkedett ki átlátszó anyagból, a hadihajók löveg- vagy megfigyelő tornyához hasonlóan. Ebbe a toronyba egy ajtótlan nyitott bejáraton át léptünk, mire az alapzat, amelyen állottunk, nyomban süllyedni kezdett. Ebben a pillanatban, senki sem veheti tőlem rossz néven, alapos szívdobogásom volt, így hát meglehetősen örültem, mikor a mélybe érkezünk és B. H. megkért, hogy várjak, mert jelentenie kell érkezésemet.

Mikor aztán a fogadószobában voltam, nem tudom, hívtak-e, vagy vittek-e oda, újra egészen nyugodt voltam. Egészen eltöltött az igazi utazó tárgyilagos megfigyelő ösztöne és rettenthetetlen kíváncsisága, noha éjszakai kiküldetésemnek ez a célja igazában csak visszatérésem után tudatosult bennem. Igaz, hogy feladatam nem volt olyan könnyű, mint hinnék. Így például más utazóval szemben nem írhattam volna gyorsíró-s jegyzeteket egy noteszbe, tekintettel a sajátos fényre, amely a közép-nagyságú, tetszetős alakú helyiséget elárasztotta. Ez a fény, vagy helyesebben megvilágítás nem volt gyöngye vagy homályos, ellenkezően, jólesően szelíd fénye volt, de valamilyen ismeretlen összetevő által sikerült mindent, amit megvilágított, egyben elmosnia, kellemesen pontatlanná tennie és szép távolba vinnie. Ha használható az „arisztokratikus“ szó világításra, ez a világítás az elképzelhető legarisztokratikusabb volt. Szándékosan nem esztétikusnak, hanem arisztokratikusnak nevezem, mert tapintatot és kedvességet kölcsönzött a tárgyaknak. Meghitt sárgába játszó melegével gyermekkorom Auer-gázfényére és annak békés fénygyűrűjére emlékeztetett. Ennek a házias világításnak hullámaiban mintegy tizenegy személy állott egy különösen magas,

középnagyságú asztal körül, mely rám egy tettenért és magát holtak tettető lény benyomását tette. Az illetők nagy meglepettséggel mosolyogtak abba az irányba, ahol én tartózkodtam. Sem kézen nem fogtak, sem a helyiséget nem sötétítették el, mint azt egy régmúlt kor gyakorlata megkívánta. Az ilyen hókuszpókuszon nyilván régen túl voltak. A nyájas fénykörön kívül, pontosan az illetők között és köztem közepén állott B. H., az újjászületett. Jóllehet arca egészen árnyékba merült, magam sem tudom miért, egy konferanszié vagy artista vagy éppen egy nagy kijelentést tett csodabogár-kikiáltó arcára emlékeztetett. B. H. egyik kezével rám mutatott („voilà”), a másikkal a társaságra. Ettől fogva ez volt a jelképes mozdulata. Az embereken, akik figyelmesen, nyíltan és várakozóan néztek rám, nem volt más ruházat, mint egy finom csipkeshövet, amelyet ez a fényforrás nélküli fény vetett rájuk. Egyszerűbben szólva: meztelenek voltak.

Én viszont nem voltam többé meztelen, még kevésbé a meztelennél is meztelenebb, vagyis láthatatlan. Hanem nagyon is látható voltam, magamnak legcsúnyább bosszúságára. És hogy beteljen a mérték, frakk volt rajtam, horribile dictu, kemény s még hozzá behorpadt ingmellel, megrongált kemény gallérral és fáradt fehér nyakkendővel. Alighanem ebben az estélyi ruhában temettek el több, mint százezer éve, pedig a frakk, nem akarok túlozni, már akkor is jócskán megvolt húszesztendős. Kopott selyemhajtókája mellett ott fityegett az egyetlen rendjel, amelyet életemben kaptam, egy művészetkedvelő, de gyöngé kormánytól, amelyet három héttel e meggondolatlan nagylelkűsége után elvitt az ördög. Micsoda szerepcsere! Én, aki mint asztrálest, mint ekdoplasztikus jelenség idéztettem meg, úgy álltam ott magam előtt, mint egy középszerű vendéglő kövérkés főpincére ragyogó szellemek között. Ezek azonban tágranyílt, a

sikertől vidám szemekkel fogadtak, mert kiszolgált frakkom nekik kétségtelenül fantasztikus jelmez volt az emberi őstörténet jelmezkölcsönzőjéből, bizonyára még sokkal fantasztikusabb, mint amilyennek én láttam volna egy páncélban és sisakbóbitával megjelenő lovagot a magam korában.

Régi tapasztalata mindenkinek, aki nagyon idegen fajtájú emberek közé kerül, hogy ezeknek az embereknek arca gyötrelmesen hasonlít egymáshoz és nagy fáradságába kerül, hogy megkülönböztesse egyiket a másiktól. Rendszerint azzal segít magán, hogy a megkülönböztető jegyeket a különböző természetben és ruházatban keresi. Számomra mindkettő lehetetlen volt. Az asztal körül álló egyének mintha mind egyforma természetűek lettek volna, csinos, mondhatnám kedves alakú férfiak és nők. Harmónikus közép nagyságuk megcáfolta a jövő óriási, acélos akaratú emberéről szóló elképzeléseket, amilyenek bennem is voltak annakidején. A növéshez hasonlóan a ruházat sem segített a megkülönböztetésben. Ezek az egyének ugyan könnyű kényelmes háziköntösként viselték testük körül a sajátos fényt, de ez inkább elmosta, mint elárulta a különbségeket. Kezdetől fogva az az érzésem volt, hogy a jelenlevő alakok meztelensége egyáltalában nem hasonlítható össze azzal, ami koromban, a szépségkirálynők korában, meztelenség vagy félmeztelenség formájában forgolódott a strandokon vagy a sporttereken. Az tulajdonképpen nem is volt meztelenség, hanem csak levetkőzöttség, leplezetlensége annak, amit el szokás takarni. Ez a meztelenség ellenben mintha eleve szándékolt meztelenség lett volna, nem mondott ellent sajátmagának, hagyományos házi élet-szabálynak volt tekinthető, nem volt meg benne az a titkos vágy, hogy a tekintetet magára vonja és vágyakat gerjesszen. Ártatlan volt. Ha rajongó szektahívó volnék, talán az ismét visszanyert paradicsomi mez-

telenségről beszélhetnék. Már ezeknek a minden tejtől és vértől idegen „mentális” testeknek sötétrevált elefántcsont színe alig leírható érzéki hűvösséget tárt fel és terjesztett maga körül.

A helyiségben tartózkodó finomtestű és kellemes arcú egyének szépségének azonban nem volt az a meg-részegető sajátsága, amelyet a „sugárzó szépség” szókapcsolással fejezünk ki, az a menekülést nem engedő erejű, amely az elfulladt tekintetet magához rántja és szomjaztatja, miközben felüdíti. Itt senki sem volt sugárzóan szép; szigorúan szép vagy szelíden szép vagy átlátszóan szép volt mindenki. De mert mindenki szép volt és így az összehasonlítás lehetősége, minden értéklésnek ez a forrása, hiányzott szemeimnek, csakhamar hozzászoktam ehhez az egész ismeretlen szépséghez. Ehhez járult még az örökifjúság, pontosabban a kornélküliség, az elmúlt koroknak ez a nagy vívmánya. Először azt hittem, hogy az itt jelenlevő párok közül akármelyik lehet a fiatal jegyespár, Io-Do és Io-La. Nemsokára azonban megtudtam, hogy az erkölcs és szokás, az ünnepélyesség és a titkos higiéné a házasulandóknak megtiltja, hogy egybekelésük előtt minden további nélkül a házukban sürgő-forgó lakodalmas vendégek közé keveredjenek. Egymáshoz közel és mégis elválasztva egymástól feküdtek szobáik kerevetén, átadva a szemlélődésnek, az álmodozásnak és a gondos szorgoskodásnak. A férfiak és nők, akikben az ifjú jegyeseket véltem látni, a menyasszony szülei és nagyszülei voltak, valamint a másik fél szülei és nagyszülei. A nagyszülők egyetlen redőcskével sem látszottak idősebbeknek a szülőknél, ezek pedig — nem tudnék fiatalosabbat elképzelni ezeknél a fűrge szülőknél. Ha volt korkülönbség, ez csupán a tekintetben és a szem beágyazottságában volt. De ennek a különbségnek meglátásához már hosszabb érintkezésre volt

szükség ezzel a jelennel, amely most, mikor ezt leírom, már ismét a legtávolabbi jövő lett.

Hopp! Gyakorlatlan tudósító létemre majdnem hogy elfelejtettem beszámolni egy rendkívüli fontos körülményről saját benyomásaim taglalása közben. Volt egy különbség, hozzá még egy nagyon is feltűnő. Az itt összegyűlt, kellemes alakú egyének mind parókákat viseltek. Az elmúlt százezer év alatt a természet folyása nyilván úgy hozta magával, hogy az embereknek kihullt a szőrük. Senki sem fogja azt állítani, hogy ez a csekély biológiai változás megközelítőleg is összehasonlítható azzal a szakadékkal, amely a neandervölgyi barlanglakó és mondjuk Dante Gabriel Rossetti között tátong. (Annak is ki kellett, hogy hulljanak az irhájából a szőrök, mielőtt ezzé lett.) A kortársaknak persze, értsenek meg jól, a kortársaknak, akik előtt éppen megjelentem, sem testükön, sem arcukon nem nőttek szőrök. Micsoda idő- és erőmegtakarítás a férfiak számára, akiknek most már mentális borotválkozásra sem volt szükségük. Hogy a fejen lévő hajjal hogy állt a dolog, őszintén szólva, nem mondhatom meg, pedig őszinteségre törekszem. Egyszerűen nem lehetett megállapítani. A paróka megakadályozta. De furcsa, hogy ez a paróka sem hajból volt. A haj és a szőr megvetendőnek számított, atavisztikusan ízléstelennek. Ezt rögtön éreztem és kellemetlenül érintett, hogy nem volt rajtam kalap. A paróka csak stilizált hajviselet volt, gyöngén sugárzó anyagból, arany és ezüst árnyalatokban. A görög tragédia színészeinek pathetikus fejviseletére vagy merész kirakati babák szürrealista ondulációjára emlékeztetett egy — elbeszélésünk időpontjából nézve — nem sokkal közelebbi multból. A paróka viselést egyébként, mint később megtudtam, törvény szabályozta. Százhusz éves koráig jogában állott az embernek, hogy aranyparókákat viseljen. Később kénytelen volt beletörődni az ezüstbe. A nők

azonban még mindig eléggé asszonyok voltak ahhoz, hogy ezüst és arany között ügyesen sanzsirozó játékok űzzenek, ha a megállapodottabb kor, százhusz év után, ezt parancsolta.

Én pedig ott állottam kopott temetési frakkomban, egy szívemnek kedves kis ország rendjelével a mellemem, amelyet már az én koromban feladtak. Egyéb-ként megjelenési formám az eredeti láthatatlanságtól kezdve a sűrűsödés minden lehető fokán átment, úgy, hogy ekdoplazmáról vagy asztrálestestről már nem lehetett szó. Szellemileg és testileg oly teljes mértékben „én magam” lettem, hogy igazat megvallva, izzadtam az izgalomtól. Ráismertem magamra, ha befelé füleltem vagy ujjaimmal érintettem magamat. Nyelvem ismét balra fenn a sarokban az aranyfogamhoz ütődött. Észrevettem, hogy B. H. zavarában már arcát fintorgatja. Csüggedten — mi egyebet tehettem — közeledtem tehát a társasághoz, amely kulturális fejlődésben és finom modorban annyira fölöttem állt, hogy a kíváncshoz képest „megjelenjek”, majdnem barlanglakó, rossz kondícióban, t. i. gömbölydeden, izzadtan és kemény ingben. Mindnyájan örömmel mosolyogtak, mikor iskolatársam, B. H. hangja felhangzott, nem titkolván el diadalát az ünnepélyes rekedtség mögött:

„Engedjék meg az uraságok, hogy bemutassam önöknek kedves vendégiunket F. W.-t az emberiség őskorából”.

E szavak után felém fordult és meghajolt előttem a gyülekezet legidősebb férfja, amely felsőfok azonban nem jelent semmit, mert éppúgy lehetett volna a legfiatalabb is. Az ezután kifejlődött társas összefövetel során megismertem benne az úgynevezett „szóvivőt”. Közép háztartásokban, mint később B. H.-tól megtudtam, a „szóvivő” és a „házi bölcs” egy és ugyanaz a személy volt. Ebben a tekintélyes házban azonban a szóvivőn és a házi bölcsön kívül még egy alak volt,

akit „állandó vendégnek“ hívtak. Ezeket a férfi tisztviselőket a legényemberek sorából választották, akik a már említett szigorú házassági felfogás miatt mindennütt találhatók voltak. A legényemberek „együtt éltek“, miáltal egy társadalmi probléma síma úton megoldást nyert.

„Üdvözljük ebben a mi szerény jelenünkben, seigneur“, köszöntött a szóvivő. Ezt a barokk szót, hogy „seigneur“ élvezettel kószolgatta nyelvével. Nyilván megegyeztek ebben a szóban, hogy megtiszteljenek, egyúttal azonban a megszólítással meghitt hidat is építsenek saját korom felé, mert a megszólítás szerintük csak hizelegphetett fülemnek. A jó ember száz-ezer év távolából úgy gondolta, hogy az emberek az emberiség őskorában, tehát úgy körülbelül a neandervölgyitől Nebukadnezáron keresztül Mussoliniig csak úgy dobálóztak a „seigneur“ megszólítással. Mindenesetre kiélvezte az ókori nyelvész büszkeségét, akinek végre alkalma van, hogy egy alaposan holt nyelvet, mondjuk, a szumért, egy szumérral folytatott tényleges társalgásban felhasználja.

Egyebekben igazán semi okom arra, hogy kicsufoljam ezt a szép aggastyánt vagy szóvivőt, mert azonnal igen kellemetlen faux pas-t követtem el. Tudniillik odamentem ehhez az agghoz és bizonytalanul hátlás dadogással kezemet nyújtottam neki. A kézfogás szokása azonban már időtlen-idők óta feledésbe ment, amire B. H. feltétlenül kitaníthatott volna, mikor újbóli találkozásunkkor is kezemet akartam nyújtani neki. Ami ennél is rosszabb volt, mint a szőrviselés. Ennélfogva tehát némi ijedt zavar támadt, mintha a könnyelműen felidézett ősember a maga faragatlanságában egy bántóan diszharmónikus hanggal nyitotta volna meg a látogatást, amely olyan volt, mint a kréta recsegése egy palatáblán. Egy pillanat tizedrészéig mintha mind lecsukták volna a szemüket. De nyom-

ban minden megtörtént annak érdekében, hogy eltussolják és elfelejtsék ezt a botlást. Különösen a hölgyek bátorítón mosolyogtak a világitáson keresztül, amely kedves arcukat és alakjukat elmosta. Az egyik hölgy meg is kérdezte tőlem, olyan zavart kérdéssel, amilyen az emberiség őskorában volt szokás:

„Ez az első útja Californiába?”

„Nem, madame”, feleltem az igazságnak megfelelően és lelki erőfeszítésemben egyre jobban verejtékezve. „Hosszabb idővel ezelőtt néhány évig éltem itt”.

„Oh, mint cow-boy vagy mint aranyásó?” firtatta hamiskásan és egyúttal közömbösen, miközben hiú nyomatékkal leplezte le történelem előtti tudását.

„Nem, madame”, mondtam, „nem mint cow-boy és nem is mint aranyásó, de mégcsak nem is mint filmember, hanem egyszerűen mint emigráns...”

Keresgélni kezdtem frakkom nadrágzsebében egy zsebkendőt és találtam is egyet, amely nem volt már tiszta, mert annakidején elfelejtettem mosodába küldeni. Tenyerembe gyűrtem a zsebkendőt, hogy ne lás-sák jobban és zavartan homlokomat kezdtem vele törölgetni. Közben bosszantott, hogy a hölgy, aki érde-mesnek találatott erre a különös jelenségre, sokkal kevésbbé látszott izgatottnak, mint amilyennek a je-lenség maga érezte magát. A társalgó nagyhercegnő vagy milliárdosnő részvétlen fesztelenségével és ügyes-ségével folytatta a beszélgetést:

„Nagyon megváltozottak találja Californiát, seigneur?”

„Némileg mindenesetre”, rebegtem, „de nem aka-rok túlságosan gyorsan ítélni”.

E kis és jelentéktelen jelenet közben minden ide-gemmel éreztem, hogy ezeknek az embereknek legfőbb törekvése minden kínos dolog, minden összeütközés, minden erőfeszítés, minden vita, minden döntés, min-den komolyabb fáradság elkerülése. Ez az emberiség

a mi akkori emberiségünkkel való ellentétben számtalan nemzedék során olyan életrendet, életformát teremtett meg, amelyben mintha minden ellenállás megszűnt volna a szép, a tetszetős, a kellemes, a behizelgő ellen. A sivárságot künn és fenn, házukon, meghitt világításukon túl, nem érezték. Semmit sem tudtak már zöld fákról és zöld levélről. A fű körülöttük acélszürke volt. Amellett még nem is tudhattam, mennyire féltették a kellemes és kényelmes kedves hagyományát, amelyet nem olcsón, hanem nehéz lemondások árán vásároltak meg, mint azt minden kultúra receptje megköveteli.

Segítségükért fordultam B. H. felé.

Egy szárnyasajtó tárult fel.

ÖTÖDIK FEJEZET

amelyben részt veszek egy lakomán, megszólít egy kutya és gyanútlanul kényes tárgyhoz nyúlok.

A szárnyasajton át egy valamivel tisztább fénnel telt szomszédos szobába léptünk, nem másképen, mint az ősidőben tették a vendégek, ha asztalhoz hívták őket. A nagy családi asztallal ellátott szoba csodálatosképpen nem ebédlő volt, hanem ez volt az, pedig ebben sem asztal, sem ülő alkalmatosság nem volt. A helyiség közepén kerek, alacsony ráctól körülveve, lapos mélyedésből egy vöröses fényű szobor emelkedett ki. Absztrakt művészeti alkotás volt és nem ábrázolt semmilyen látható élőlényt. Leginkább még andalítóan elégikus hajlású kettős kristályhoz hasonlított, ahol a nagyobb kristály úgy emelkedett a kisebb fölé, mint az anya az ölében ülő gyermek fölé. Minél tovább néztem, annál kétségtelenebbül átváltozott az absztrakt mű a Madonnává és a Jézuskává, tehát olyan elgondo-

lássá, amelynek szempontjából százezer év egy nap volt. Minél mélyebben belemerültem egyébként a szobor vizsgálatába, annál tisztább, képmásszerűbb formában tökéletesebb lett. Megvolt tehát az a természete, hogy a szemléltetőben felidézett benyomást a szemlélet közben megváltoztassa, megtisztítsa, intenzíválja. Én azonban rögtön elhatároztam, hogy nem fogom a művet alaposabban megvizsgálni és eszem ágában sem lesz, hogy művészetről szóló beszélgetésbe ereszkedjem. Mert először kutató utam során ennek ideje még nem jött el, másodsor túl sok közvetlen élet volt előttem ahhoz, hogy a közvetett, visszatükröződő élettel foglalkozzam. Harmadszor pedig elbizakodottságomban azt hittem, hogy művészeti téren nem sok újat fogok megtudni. Egyébként sem volt más emlékkönyvem, mint gyöngé memóriám, amelybe nem akartam túlságosan sok aprólékos vonást beírni. Minden figyelmet az ittlelvő embereknek akartam szentelni, csak az embereknek. A tisztább és határozottabb fényű szobába való belépésünkör a fínóm idomú, meztelen egyéneknek puha, tompított színű fátyolszöveteket nyújtottak, amelyeket azok szinte bizonyos görög és római szobrok módján szép redőzésben vetettek testükre.

B. H. most közvetlenül mellém került. Sebtében azt az éles megjegyzést súgta oda nekem, hogy nincs nagyobb megtiszteltetés a vendég számára, mint ha lakomára hívják. Az evés, amennyire csak élvezet és táplálkozás, teljességgel magántevékenységnek számít. Általában csak annyit esznek társaságban, amennyit az ellenkezőt teszik társaságban. Tizenkétszernél többször ritkán rendeznek közös étkezést évenként, de ez is mindig valamilyen szent okra vagy szertartási célra vezethető vissza: ünnepnapra vagy keresztelőre, esküvőre vagy elhunýásra (első ízben tűnt fel nekem, hogy B. H. az egyszerű „halál” szó helyett ezt a dagályos

eufemizmust használta). A vallásos áldozati lakoma, gondoltam magamban, nyilván nemcsak hogy fennmaradt, még elevenebb is, mint koromban, a halálom előtti korban és a „halál” szót mint egy dachból szó szerint gondoltam.

B. H. nyugtalan tekintetet vetett rám puha, sötét szeméből, amelyre egykori iskolai éveinkből oly jól emlékeztem. Megértettem, hogy szerepe itt nem könnyű. Ő maga is outsider volt, amelyre, mióta ismerem, finom és érzékeny szellemi alkatával mintha született volna. Már külseje és ruházata, a lábszárvédős katonai mundér igazolta, hogy helye nem itt van, az éppen folyó időben. Másfelől azonban médium, közvetítő volt eközött a most elfolyó idő és a mi nagyon távoli, már halálom óta eltelt kor között. Azt a bizonyára nem gyakori szórakozást szerezte meg az itteni kedves embereknek, hogy teljes és egyáltalában nem egdoplasztikus mivoltában, frakkosan és rendjellel láthatták maguknál vendégül a legtávolabbi múlt egy elhunyt szellemét. Mint mindkét fél képviselője, mindkettőért felelősnek érezte magát, ez nagyon érthető. Ideges lett, ha kinyitottam a számat vagy egy lépést tettem, mert mindig el volt készülve valami új kisiklásra részemről. Nem vehettem tőle rossznéven ezt az aggodalmát, hiszen talán nem is kevés függött neki a vállalkozás sikerétől. Ha megjelenésem elégedettséget, tetszést, rokonszenvet vagy éppen kedélyes jóérzést keltett, ha vendéglátóimnak megadtam azt a lelkesítő érzést, hogy mennyire túlszárnyalták azt az ősi világot, amelyből látogatójuk odacseppent, ebbe a modern jelenbe, az outsider helyzete rögtön a legelőnyösebben javult. Lehet, hogy ennek a vizitnek sikeres lebonyolítása után melegebb fogadást és végül teljes polgárjogot remélhetett. Észrevettem, és pedig nem minden rosszalás nélkül, hogy a tibeti iskolát járt újjászületett egy kevésel kelleténél több alázatot és tiszt

teletet tanusított a kör iránt, amelyben voltunk, amivel túlságosan hangsúlyozta annak fölényét egykori közös korunkkal szemben. Ez azonban csak egyik oldala volt ideges buzgóságának, mert ugyanilyen lázasan igyekezett azon, hogy engem, régi ifjúkori barátját, a hajnalig tartó éjszakák ivó és vitatkozó cimboráját meggyőzze ennek a világnak magasabb rendűségéről, amelybe váratlanul elcsalt, idézett és bevezetett a halál éjszakájából. Ez számomra nem volt nála ujság, egykori beszélgetéseinkben szemével gyakran kért arra, hogy szolgáljak én is az ő isteneinek, tehát hogy tartsak és nyilvánítsak mindenkinek netovábbjának egy tant, könyvet, képet, szerzőt vagy zenét, amelyért ő rajongott. Szegény B. H. így ingadozott ide-oda a kezdet és vég szolgálatában egy egész évszázázred pólusai között.

Io-Raza, a menyasszony anyja, kecses, sőt kényeskedő mozdulattal lakomára hívta az egybegyűlteket. Nem tudom megmondani, milyen módon ismertem meg az ottani személyiségek nevét. Élményeim átmenetel néha elmosódtak. Azt tettem, amit a többiek mind. Körben felálltunk a szobor körül. Az ünnepi lakomákat állva fogyasztották el. A gondolkodó természetkutató ebben is csak logikus fejlődést láthat. Az antik népek, még a görögöket és rómaiakat is beleértve, kereveteiken elterülve élvezték túlzott asztali örömeiket. Mi a magunk korában, alig ezerhatszáz-ezerhétszáz évvel azután, lehetőleg kényelmes támlájú székeken szoktunk volt ülni egy kerek órácskát, ha vacsorát szolgáltak fel. Ezek álltak. De mivel kedves, de gyöngé testalkatuk volt, a mi közönséges társas étkezéseink közben egyszerűen összerogytak volna még a kerek óracska letelte előtt. Így hát mindennek gyorsan és simán kellett lejátszódnia, hogy a legifjabb, tehát egyben a legelaggottabb emberiség elfinomult testét ne terhelje meg túlon túl. A dózsölés antik halálos bűne

már a salátaevő soványság-fanatikusok korában kivesszőben volt. Fekve, aztán ülve, végül állva étkezni: ezt nevezem a felegyenesedés csúcspontjának.

Szóval körbenállottunk az absztrakt művészi alkotás körül, melynek nyilván az volt a feladata, hogy a szemet és lelket üdítse, miközben a test az ételeket élvezte. (De mindjárt ki fog tűnni, milyen idejétmúltban gondolkoztam, mikor úgy véltem, hogy csak a test élvezi az ételeket, ezzel szemben a szemnek és a léleknek esztétikai korrektúrára van szüksége.) Asztal nélkül is tartották magukat egy asztali rendhez. Ez különben a szokásos asztali rend volt. A főhelyet a háziasszony és az örömanya, Io-Raza jobbán nekem, az egzotikus vendégnek engedték át. Az én jobbomon egy hervadhatatlan fiatalságú hölgy állott, akit „ősanynak” neveztek és mindenfelől kimondott tisztelettel kezeltek. Ez házigazdánknak, a menyasszony atyjának dédnagyanyja volt, a már élete mesgyéjére jutott Io-Fagor. — A hosszú élettartam hozta magával, hogy gyakran öt-hat nemzedék virult és gyarapodott egymás mellett. A bibliaolvasó, aki a nemzedékek egymásra következését az özönvízig emlékeztében tartja, ezen sem csodálkozni, sem még kevésbé bosszankodni nem fog. A kisebb lélekszám és a hosszabb élet most és itt is döntő arányban állottak, amely az Ótestamentumból mindenkor ellenőrizhető. — A jobboldalt álló ősanynál idősebb e körül a nemlétező asztal körül talán csak a szóvivő volt, a legcsevegebb és legfürgébb ékesszólású férfiú. Igen, ezek a legényemberek, akik igazában elősdi életet éltek, elmésséggel, tudással, elbeszélőkészséggel, szórakoztató modorral és lovagiasan körülményes udvariassággal keresték meg maguknak a szállást, úgy, hogy minden történést részben az atheni talpnyalókra, részben a kissé későbbi tizennyolcadik század abbéira kellett emlékeztetniük, akik ugyancsak outsiders és ingyen-

élők voltak a társadalomban. Én, Isten látja lelkem, sem történész, sem egyébként tudós ember nem vagyok és sajnáltam a sok száz tanórát, amelyei B. H.-nál lustább lévén, elmulasztottam, hogy az élet kíváncsiságától hajtva szülővárosunk régi utcáján csatangoljak és kis korcsmákban sört igyam és billiárdot játszom. Hány kérdés volt a nyelvemen, amelyet szívesen sügtam volna B. H. fülébe. Ez azonban a kör átmérőjének másik végén állott, és az absztrakt szobor eltakarta előlem. Nagy tapintatlanságnak éreztem, hogy az őskor egy megidézett vendégét a jelen két hölgye között helyezték el, ahelyett, hogy egy segítségre kész mentort vagy Vergiliust adtak volna mellé.

Lassanként beletörődtem az élettartam tüneményébe. De hogyan magyaráztam volna meg magamnak azt, hogy ezek a testek egyáltalában nem öregednek és változnak, még a legélemedettebb aggkor határára sem? Az ősanynak mellettem ugyanolyan kis kemény melle volt, mint akármelyik fiatal lánynak. A természet ismeretlen, korábbi időkben elképzelhetetlen kegye okozta-e, erős akarattal az ifjúkortól gyakorolt diéta vagy csupán egy igen furfangos kozmetika? Be kell vallanom, ez a kortalanság korántsem szolgált öröömre, megrémített és nyommasztóan hatott rám, olyan borzadályal töltött el, mint egy rejtett bűn, mint egy szörnyűséges, netovábbjáig kitenyészített véték következménye, amely céltudatosan érzéketlen önzéssel felcserélte az igazi, sűrítetten telített életet egy végtelen látszateletre. Az ősanynak csodálatosan kellemes, könnyed hússzaga volt. Mégis kerültem, hogy ránézzek, segítséget kérőn forgolódtam, hogy B. H. arcát látókörombe kaparintsam.

Nem sikerült, mert Io-Raza, a háziasszony vastag kristályból készült poharat nyújtott felém. A lakoma megkezdődött. Hat fogásból állott, ezek mindegyikét más színű és formájú kristályban adták, amelynek

űrtartalma nem igen volt nagyobb egy tojástartóénál. Látható tehát már ebből, hogy az étrend egy sor italból állott, három nagyon forró és három jéghideg italból. A forrók színe világos rózsaszín, téglaszínű és bouillonbarna volt, a jéghidegeké pisztáciazöld, sáfránysárga és krémfehér. Ez a folyékony menü megszabadított egy zavart szorongásomtól, amely az egész idő alatt hatalmában tartott, hogy t. i. ismeretlen étkező-eszközökkel leszek kénytelen dolgozni. Ennek ellenére jól szájjára néztem az embereknek kóstolgtató, apró kortyokat szürcsöltek a pohár széléről, nagyor elgondolkozóan, álmodozón és hallgatagon. Így hí én is ugyanilyen módon szopogattam le, amit adtak.

Némi képzelőerővel már a lakoma előtt rájöhettem volna, hogy a szilárd táplálékról régen leszokott már az emberiség. Pusztá elképzelése annak, hogy halott húsból táplálkozzanak, alighanem nagyobb borzalmat ébresztett volna gazdáimban, mint bennem az az elképzelés, hogy hullaszeletet kell ennem worcester mártással. Borzadályuk azonban nyilván nem korlátozódott csak a húsrá, hanem a növényi táplálkozásra is, minden teremtetett forma élvezésére és ezen túl még a mesterségesen előállított formák elfogyasztására is kiterjedt, így kalácsra, süteményre, tortára és egyéb ilyenre. Hogy a táplálkozás történetének e radikális kifejlésére mennyire hatott a fogak kímélésének szükségse, nem tudtam megállapítani. Azt azonban tudtam, hogy a haj mellett a túlérlett természet elhasználási koefficiense leginkább a fogakat fenyegette. Mindazonáltal azok a fogak, amelyeket láttam, zománcosan ragyogtak és minden bizonnyal nem voltak műfogak. Szóval nem vettek magukhoz egyebet három sós-leveses, két gyümölcsös-világos fogásnál és befejezésül egy tejes-sűrű italnál, ezeket is az elképzelhető legkisebb adagokban. Nem is értettem meg rögtön, miért ilyen picik ezek az adagok. Bevallom, számomra kezdetben

az egész meglehetősen érthetetlen étkezés, illetve ivás vagy még helyesebben szűrcsölgetés és kóstolgatás volt.

Az imént használtam a „szopogatás” régimódi és affektált kifejezését, nyilván annak a bizalmatlan érzésemnek kifejezésére, hogy az úgyszólván csak cseppenként nyújtott italok alkalmasak lennének egy ember táplálására, még ha csak jól megnőtt kísértet is, amilyen én voltam. Nem sokára azonban jobb belátásra jutottam. „Minden ételnek, amelyet magunkhoz veszünk, kettős jelentése van. Először is ízlelő érzékiünknek ad élményt, másodszor pedig testünk kalóriaszükségletét elégíti ki. Az ízlelés élményének csak az étel *szubsztanciájához* van köze, az étvágy csillapításnak csupán annak, *anyagához*. Kétségtelenül filozófiai különbség van szubsztancia és anyag között, mert az anyag éppen csak anyag, a szubsztancia ellenben megformált anyag, egy lényegi eszme hatványára emelt anyag. Hogy példát mondjak, a víz anyag, a tenger szubsztancia. Egykor — a régen elmúlt halálom előtti korról beszélek — egykor az asztalunkon felszolgált anyag lényegesen felülmúlta a szubsztanciát, vagyis nagy mennyiségű húst kellett elfogyasztanunk, hogy egy sült őzgerinc ízének élményét élvezhessük. Ez a viszony az azóta eltelt idő alatt csodálatosan visszájára fordult. Itt a szubsztancia maximumát adták az anyag minimumában. És ha már úgyis tengerről volt szó, ki kell jelentenem, hogy a második fogás a téglavörös leves a vastag kristályban, a tenger maga volt. Igaz, a magam korában is sok falatot és kortyot vettem magamhoz a tengerből, a tenger lényegi eszméjéből. Végre is mi más egy tucat Whitestabel-osztriga, a hozzávaló megfelelő chablisval, mint a tenger szubsztanciája? Vagy még pontosabban, az Északi-tenger lényegi eszméje? És egy helgolandi rák húsa impertinensen bizonyítlan

édeskességével, amely csak utóízként érvényesül egészen? És a sok olcsó portuguese, oursin, violette, amelyet egész álló nap minden délfranciai kikötő utca sarkán árulnak? Vajjon ezek a közönséges portuguesek, alga- és hinárilatukkal nem a tetetöltött Földközi-tenger? Vagy egy bisque d'homard Párizsban, Pruniernél? És egy bouillaisse egy halászfaluban Marseille és Toulon között? És egy grancevola, egy tengeri pók valamelyik velencei tavernában, egy kevés olajjal, ecettel és borssal? Ez nemcsak tenger és Földközi-tenger, ez egy még közelebből meghatározott szubstancia, az Adria. — És mégis, a téglavörös lé néhány cseppjében mindezt együtt és egyszerre élveztem, és pedig könnyű, igazán le sem írható módon. Mind a hat fogás ilymódon szellemi bekebelezés volt, megismerő magábaérzékelése jelentős szubstanciáknak íze-lés által. Az ember egy kis kortyot, két-három csöppet vett magához. Ezek a csöppek szétfolytak a nyelven és elárasztották melegüket vagy hidegüket az egész szervezetben, a kéz- és lábujjak hegyéig terjesztve a jóérzést. Most az is megvilágítódott előttem, miért állottunk étkezés közben. Azért, hogy a kéjes érzés könnyebben átplántálódhasson a legfinomabb és legtávolabbi idegvégződéseikig. Ugyanakkor azonban a fizikai gyönyörrel együtt a legkellemesebb képek és elképzelések járták át a szellemet, úgy, hogy én és valamennyi többi jelenlevő lassanként ennek a valóban mentális lakomának minden egyes csöppje után elmerengett, elgondolkozott, elábrándozott. Az én időmben csak a legzenekedvelőbbek vettek részt hasonló maguka-baérzékeléssel pl. Debussy „La mer“-jének zenekari előadásán. Most az ebédet fogyasztották így.

Az étkezés szünete alatt, nyilván a szokáshoz híven, a szóvivő, a házibölcös és az állandó védég hosszabb beszédeket mondtak, amelyeket kétségtelenül hoz-zám intéztek, mert gyakran kihallottam azt a szót,

hogy „seigneur”. De jóformán semmit sem értettem az egészből. Az a különös szellemi képességem, hogy a kor nyelvét mindjárt első intrádára megértettem vagy pláne beszéltem, időről-időre természetesen elapadt és válaszaimba kuszán belekevertem, németet, franciát, angolt és olaszt és újra verejtékcseppek gyöngyöztek homlokomon. Az ilyen pillanatokban B. H. szégyelni kezdte magát miattam és integetve és súgva kandikált elő az absztrakt szobor mögül. A többiek azonban mindig megértettek vagy legalább is úgy tettek, ami az illetlentől és kellemetlentől való félelmükre vezethető vissza. Persze ennek a megértésnek határai is voltak, mint mindjárt meglátjuk.

A harmadik fogás utáni szünetben, csakhogy zavaromban kissé társalogjak, Io-Raza, a menyasszony baloldalamon ülő szép anyja felé fordultam:

„Pompásan étkeznek ebben a házban. Őszintén mondhatom, soha még ilyen jól nem étkeztem életemben. Igaz, hogy ez az első étkezésem mostani meglepő jelenlétem alatt, mert előbbi életemről nem is akarok beszélni. Az ön konyhája minden dicséretet megérdemel, madame.”

B. H. feje kétségbeesetten bukkant fel fedezékéből. Megint megbocsáthatatlan botlást követtem el. Hogyan beszélhetett valaki ebben a legszertikusabb világban az evésről, mintha felmelegített gulyás szagával csapszékben lődörögne az ember? Megrémültem. A hölgy azonban semmit nem éreztetett velem. Elbájolóan mosolygott csodaszép, a fénytől kissé elmosódott vonásaival és a legszeretreméltóbban tett eleget annak a kötelességének, hogy gyöngéd feltűnéstelenséggel tanítson ki egy magamfajtajú kezdőt: „Nekünk nincs saját konyhánk, seigneur. A recepteket, amelyek évszázadok óta családunk birtokában vannak és közjegyzői lebélyegzés nélkül nem ruházhatók át más családra, központi úton állítják elő.”

Ahá, szóval már megint az a központi út, gondoltam magamban és emelt hangon megkérdeztem:

„Talán már megint a Munkás az, madame, aki egyúttal mint *traiteur* is működik?”

„Őn már tud a Munkásról, *seigneur*?” kérdezte Io-Raza némi csodálkozással. „Nagyon jól tájékozott.”

„Nem eléggé, madame, korántsem eléggé”, feleltem. „De valami igen nagyot sejtek ebben a munkásban és tudom, hogy egyedül ő visel nagy szakállat.”

„Ez nem minden”, vélte a hölgy, „és nem is pontosan így van. Kívüle is még néhányan viselnek nagy szakállt.”

Köröskörül elnémult minden beszélgetés. B. H. pillantása nélkül is pontosan megéreztem volna, hogy nem illik több kérdést intézni egymásután egy hölgyhöz. De nem birtam kutató ösztönömmel és azzal az érdeklődéssel, amelyet a Munkás fogalma keltett bennem:

„Ez a Munkás ember, vagy talán tárgy is?” kérdeztem és elszégyeltem magam mondatom miatt, amely valamelyik archaikus társasjátékra emlékeztetett.

De mielőtt még Io-Raza, a menyasszony anyja, felelhetett volna illetlen kérdésemre, egy kisebb esemény szakított félbe bennünket és vonta magára a társaság figyelmét. Egy kutya ugrott be a szobába. Valóban, kutya volt, négylábú, vörösesbarna szőrű, nagy, szőrös fülü és hosszúkás orrú kutya. Keskeny, közép nagyságú és különösen élénk volt, így nem is tudtam fajtáját megállapítani. De összpontosítottabban felelt meg a kutyaság fogalmának, mint korom kutyái, ezek a több tekintetben túlzott tenyésztési eredmények. Mondom és írom: kutya volt. De hát mivé lett a kutya százezer év óta az emberrel és az emberi ápolással való egyre szorosabb érintkezésben?

Formája, szőre, orra, füle, négy lába, mindez egészen kutyaszerű maradt. Ennek a kutyaszerűségnek szomorú és állatisághoz rögzött alapjából azonban kipislogott, kivinnyogott, kiszimatolt, kiujjongott valami emberszerűség, pontosabban az elemberiesedés, minden ide- és odaugrálásban, a mozdulatok tétovaságában vagy határozottságában, főként azonban a figyelmes, a mérlegelő, a mohón számító tekintetben. Alig hittem szememnek. De még kevésbé hittem fülemnek, mikor a kutya beszélni kezdett. Beszéde ugatás volt, de százszorosan moduláltabb az előttem ismert kutyaugatásnál, amelyből egy korlátolt, de a kutyaszellem kifejezésére elégséges szókincs kezdett természetes úton kifejlődni.

„De hiszen ez a kutya beszél“, szaladt ki számból.

Mind bámulva néztek rám. Eddig kemény ingmellem és fehér nyakkendőm ellenére megálltam a helyemet. Most finomarcú vendéglátó gazdáim láthatóan ezt gondolták: Tulajdonképpen mit akar ez? Hogy a kutya beszél? Hisz a kutyák mindig beszéltek. Vagy volt olyan idő is, mikor nem beszéltek? Oh, te tökfilkó, mondtam magamnak, hát persze, hogy mindig beszéltek a kutyák. Hogy most választékosan is ki tudják magukat fejezni, az a fejlődés törvényszerűségéből folyik és nincs benne semmi csodálatos. Mikor lesz végre olyan nyugodt idegzetem, hogy ne blamáljam magam?

Közben az állat felváltva ugrált fel Io-Fagorra, a menyasszony apjára és Io-Razára, a menyasszony anyjára, túláradó kutyadadogással udvarolva gazdájának és, mint nyomban feltűnt nekem egy gyermekfilmsztár csalafinta és megvásárolható naivitásával hadarva a szavakat. Komikus volt, hogy ez a lelkileg romlott állat affektált zsargont használt. Ügyszólván egyetlen elnyújtott, évődő hanghordozással ugatta:

„Jónapot, mamuska, jónapot, papuska, szóval itt vagytok. Hol voltatok? Nincs semmi a számomra? Ma van az első lakodalmi étkezés, biztosan van valami nekem is. A zöldből kérek, a pisztáciazöldből. Io-La küldött fel ide. Ki mindenki van itt? Megengeditek, hogy a gumilabdát kergessem a szökőkútnál? Kérem, kérem! Micsoda élet ez? Hiszen tudjátok, Surnak szüksége van egy kis szaladgálásra. Ha-ha, hmhm!”

A kutya hirtelen megszimatotha, hogy valami nincs itt rendjén. Hirtelen abbahagyta gyermekeskedő fecsegését és nagyzóló csaholását. (Mint később elárulták nekem, ötvenkét év volt már a hátán.) Egész testében reszketni kezdett, fülét visszacsapta, farkát hátsó lábai közé szorította, rémülten meredt rám és hosszú éneklő üvöltés jött a szájából. Na végre, gondoltam, észrevettél valamit. Becsületes elődeid rosszabb színészek és szavalók voltak nálad. De töreflen ösztönük rögtön felfedezte volna a kísértetet, legalább egy mérföldes körzetben, mindegy, hogy kemény ingben jelent-e meg vagy egy temetői lepel pongyolájában.

A kutyaugatásból vinnyogva hangzott:

„Mamuska, papuska, mi ez, mit tettetek már megint velem? Hát ennek nem szabad lennie! Ez nem is lehet. Ez az ember nem való ide közénk. Eresszettek engem el...”

A tagolt szavak ellenére az igazi állati félelem most a ravasz elembertelenedésen összeomlott. Én azonban, akit helyzetem meghökkentett, a kutya mesterkedése és gyávasága pedig utálattal töltött el, csendesen ezt mormogtam:

„Tőlem senkinek nem kell félnie, hallod, amellett nem is vagyok igazán halott. Mint látod, kedves kutya, lélekzem és eszem”.

A háziúr, Io-Fagor, aki még nálam is zavartabb volt, gyorsan véget vetett a dolognak:

„Ki veled, Sur! Ne vinnyogj a vendégünkre! A kertbe veled, tökfilkó, és gyere pontosan vissza...”

Sur búcsú nélkül elillant, akármilyen emberinek mutatkozott, mégis csak Sur volt a neve. Az Io előtag, amely Ent jelentett, tehát halhatatlanságot, minden haladás és becézés ellenére sem járt ki neki.

„Kérem, bocsássa meg Sur tapintatlanságát”, fordult Io-Fagor hozzám. „Hiába, még szellemileg és erkölcsileg nagyobb képességű példányoknál is határai vannak a kutyanevelésnek. Bizonyos demokraták azonban ebbe nem akarnak belenyugodni. Elkéséríti őket, hogy az emberi és kutyai jogok között különbségek vannak. Elég idéznem egy híres munkát, amelynek ez a címe: A kutyának-születés szerencsétlensége és az emberiség kötelessége, hogy kárpótolja az így szerencsétlenül járt teremtményt”.

„Ez határozottan túlzás”, sikerült kinyögnöm. Ekkor azonban olyan társaságbeli baleset történt velem, amely engem és ehhezképest B. H.-t is a legszényvetesebb helyzetbe hozta. Kerülgetés nélkül meg akartam mondani a háziúrnak Surról való határozott érzésemet és kialakult nézetemet: „Uram, az ön kutyája nagyon rossz jellem.” Hirtelen azonban nem voltam ura a kor nyelvének, amelybe olyan váratlanul belecsöppentem. Még kevéssel azelőtt az ottlevő érettkorú csodaszép úrakkal és hölgyekkel a legtudatalanabbul társalogtam a saját nyelvükön, mintha anyanyelvem volna, hirtelen egyetlen szótagot sem tudtam többé kimondani ezen a nyelven és egy betűt sem értettem belőle. Szörnyű tehetetlenségi érzés vett erőt rajtam, amelyre még most is emlékszem. Szívem a torkomban dobogott, azt hittem, rögtön megfulladok.

„Votre chien”, dadogtam először franciául, „a un tres mauvais caractere.”

Amaz ámultan és értetlenül nézett rám. Senki sem válaszolt. Erre olaszul próbálkoztam:

„Il Suo cane a un molto brutto carattere.“

Körülöttem egyre nőtt a zavar. Gépiesen mormogtam a mondatot néhány más nyelven, amelyben hosszú emigrációm következtében kisse ki tudtam magam fejezni. Minden bizonnyal úgy hangzott, mint a Berlitz iskolában: „This dog has a very bad character“ — „Ten pies má bardzo marny charakter.“

Hallottam, amint Io-Raza és Io-Fagor mosolyogva igyekeztek kisegíteni helyzetemből. Ugy hangzott, mintha azték vagy zapoték volna:

„Titl bitja, topotla clan, potoltuk quel queme misesopono.“

Most megkaptam. Olyan volt, mint egy cukrozott csicscsergés. Persze, ha valaki egy ilyen nyelvet csak kívülről lát, mint egy ház homlokzatát, semmit sem tud annak lakóiról. De nincs is különbség a csillagászati haladottság és az őseredeti primitívség között.

„Segíts már, B. H.“, tört ki számból.

Barátom sápadt arccal egész nagyságában kibújt a szobor mögül és szinte fenyegetően nézett rám. Egyik kezét homlokára nyomta, mintegy a fejfájás jelzésére, amelyet én, megtestesült szégyene, viselkedésemmel előidéztem.

„Vigyázz, F. W.“, suttogta élesen, „és kérlek, egy kis pszichológiát! Ennek a kornak monolingualis nyelvén nem lehet nyilvánosan kimondani sértő dolgokat, amelyeket toladokó módon igazságnak és őszinteségnek tart valaki.“

Erre mintha újra kinyílt volna a fülem és a torcom és észrevétlenül és tudattalanul újra ura lettem az akkori nyelvnek. Egy meghajlással házigazdámhoz, Io-Fagorhoz fordultam:

„A kutyája nagyon szép és nagyon okos“, mondtam. Minden zökkenő nélkül ment a dolog és nekem a legcsekélyebb lelkifurdalásom sem volt a hazugság

miatt, sem annak szükségét nem éreztem, hogy tényleges gondolatomat mondjam ki. Ezenfelül az a megvilágosodott érzésem volt, hogy manapság nem is fontos kifejezni azt, amit az ember gondolt, mert bizonyos fokig úgyis mindenki tudja már. Dícséretemhez még a következő kérdést kapcsoltam:

„Milyen fajtához tartozik ez a Sur kutya? Nem tudtam pontosan megkülönböztetni...”

A kör ismét elámult. Az állandó vendég bizonytalanul megkérdezte:

„Mit ért azon, hogy milyen fajtához tartozik, seigneur? Hát a kutya nem kutya? Csak egyfajta kutya van.”

Pontosan a társalgásnak ezen a pontján kezdtem az arcokat megkülönböztetni. Az általános szépség és fiatalság halvány hátteréből először emelkedtek ki szememmel észrevehető egyéni vonások és különbségek. Az állandó vendégnek pl. hosszú orra volt és arcán mélyebb bemélyedések, mint a többieknek. Homloka is szinte egészen eltűnt az opalizáló masszából készült ezüst fűrtfelhő alatt. Egy barokk Habsburg vagy Bourbon nagyparókás mellszobrára emlékeztetett. Miközben az arcokat vizsgáltam, elfelejtettem válaszolni. Ezért B. H. avatkozott a beszélgetésbe, hogy szünet ne álljon elő és hogy segítségemre legyen:

„Barátom, F. W.“, mondta, „néhány fajtát és alfajtát ismerte a kutyáknak.” És bátorítóan hunyorgatott felém, hogy rajta, csak társalogjak és beszéljek minél szórakoztatóbban erről az ártatlan tárgyról, itt úgyszem fenyeget veszély.

Engem azonban B. H. buzdítása kellemetlenül érintett és ezért hallgattam, miközben az arcok megkülönböztető szemléletébe merültem. Erre a házi bölcs avatkozott a beszélgetésbe, akinek arca némileg kövérebb volt a többieknél és valamelyes kis tokája is volt. Nyil-

ván hiú, elpuhult ember volt, akit a szóvivő mint a háztartás fölösleges mellékalakját zsarnoki módon kezelte:

„Szeфирodromunk néprajzi osztályán“, mondta gyorsan, mintha attól félne, hogy mondatát nem fejezheti be zavartalanul, „igen, ebben a könyvtárban több értekezés foglalkozik egy öt-hat különböző kutyafajról szóló legendával, amelyek közül mindegyik állítólag más, más célra szolgált, az egyik állatok megölésére, a másik vakok vezetésére, a harmadik kisgyerekek őrzésére, gonosztevők üldözésére a negyedik és Hekate istennővel összefüggő bizonyos bűvös ritusok végrehajtására az ötödik.“

Igaza volt, mikor feltette mondatát, mert a szóvivő egy kézmozdulattal félbeszakította beszédét. Én azonban ezt mondtam:

„Hiba volna, ha mondának neveznök azt, amiről a szeфирodrom értekezései beszélnek. Mint látják, szemtelenül használom a szeфирodrom szót, noha nem tudom egészen pontosan, mit jelent. — Nem, a kutyafajták egyáltalában nem legenda, hanem történelmi valóság.“ És kezdtem őket felsorolni: „Vizslák és bernáthegyiek és csauk és kis pekinézek és farkaskutyák és doggok és dobbermannok és terrierek...“

B. H. leintett. Most azonban a szóvivő hajolt meg felém:

„Önnek, seigneur“, mondta, „aki színes, formákban dús világból származik, a mi modern világunk bizonyára elszegényedettnek tűnik fel...“

„Elszegényedettnek nem“, válaszoltam éppoly udvariasan, mint ő, mert már tudtam, hogy minden szavammal kellemessé kell tennem magam. „Elszegényedettnek nem, de megegyszerűsödöttnek. Az élet felemelkedése vajjon nem az éntelen nyüzsgéstől az egyszerű egyéniség felé, az ezerszer ismételt kliséből a ritkaság, a hangyaszerű szorgalomtól a nyugalmas

egyediség felé halad. Ebben az értelemben az önök világa, uraim, nyilván magasan áll a mienk fölött, ha vesztett is tarkaságából és formagazdagságából a fényes és mindig felhőtlen ég alatt. Vajjon nem lényege a teremtető fejlődésnek egyáltalában, hogy kezdetben válogatás nélküli burjánzásra igyekszik, hogy csúcspontján, a válogató kritikától megzabolázva, előkelő fősvénységre és szinte szent meddőségre törekedjék? Mi ezt annakidején a klasszicizmushoz és monumentálitáshoz vezető útnak neveztük."

B. H. tekintete féket tett rám, Kultúrfilozófiámmal alighanem ismét átléptem a határt. A „szent meddőség” kifejezés úgy hatott, mint egy tintafolt egy szép üdvözlő levélen.

„Barátom mindig hajlott az általános reflexiókra”, mondta B. H. és megnyugtatóan mosolygott mindenfelé, „ez a természete.”

Io-Fagor, a háziúr azonban elgondolkozva hajtotta le a fejét. Fiziognómiai megkülönböztető képességem már annyira fejlett volt, hogy éreztem, ő az összes jelenlevők közül nemcsak a legelőkelőbb, hanem a legjelentékenyebb ember is. Ugy látszott, mintha arca halványabb és férfiasabb volna a többiekénél. (A bőr símasága és a borotválkozás hiánya a férfiarcon kezdetben zavaró hatást tett rám.) Io-Fagor mély hangon szólalt meg, szavaimhoz csatlakozva:

„Nagyon jól értem a seigneur, igaza van, ha dicséri azt, amit elértünk. Meg lehetünk elégedve az állapotokkal örökké világos és felhőtlen egünk alatt, ha rábírhathnánk a természetet arra, hogy ennek a kedvező helyzetnek konzervatív tartósságot adjon. A természetnek azonban mindig valami titkos szándéka van. És ami az embert illeti, jó családjaink nem mind állanak feladatuk magaslatán. A tunya háziélet, a tétlenül szemlélődő nyugalom, a minden céltól és kényszertől való szabadság, a derűs, szándéktalan já-

ték, minden, amit Isten egy szinte végtelen ókor annyi zavara után ajándékozott nekünk, anélkül, hogy emiatt rossz lelkiismeretünk lehetne, gyermekeink szemeiben többé nem merő gyönyör...”

És miközben mély meghajlással az ósanyához fordult, akinek kifogástalanul szép nyakán az ezüst-paróka archaikusan stilizált fürtjei gyűrűztek, így fejezte be szavait:

„Az abszolút csúcspont az ön nemzedéke volt, madame, mert annak nem voltak kétségei.”

Az ósanya vakítóan fehér fogakkal mosolygott és világos szemekkel, melyek ugyan eléggé mélyen ültek gödreikben. Szép arca láttán most egy kis riadalom vett erőt rajtam, nem tudom, miért. Talán valami lehetetlen cinizmust sejtettem, amelyet az ósanya következő szavai lelepleztek vagy talán ellepleztek:

„Igen, amint volt, az volt.”

Előbbi szavaim mintha nem estek volna jól a háziúrnak. Rajtam volt a sor, hogy hibámat jóvátegyem:

„Amilyen keveset láttam még saját szememmel az önök világából”, kezdtem, „azért már meg tudom ítélni, milyen roppant munkát teljesítettek önök az élet helyes berendezése tekintetében. Sikerült önöknek az emberi élet tartamát megháromszorozniuk és ami ennél is sokkal többet jelent, az öregség csunya hanyatlását távoltartani ettől az élettől. Láthatóan megvalósítottak egy álmot, amely olyan régi, mint az ember maga. A legrégebbi mondák és mesék fiatalító forrása valósággá vált. Önök mind örökifjak és örökké szépek, mint Görögország istenei. Ezeket az isteneket szándékosan említem, mert meghitt hatást tesz rám, hogy helyükbe görög szavakat kevernek. De lehet, hogy már semmit sem tudnak ezeknek a szavaknak eredetéről. Ugyancsak megoldották azt a problémát,

amely az én koromban a legsúlyosabban nehezedett ránk. A munka nem átok már, amelyet a rabszolgák világa néhány hasznélvező vagy uralkodó előnyére cipel. De önök ezzel az átokkal együtt a technika átkát is megszüntették, amely a rabszolgákat és hasznélvezőket egyaránt megfosztotta lelküktől, mikor tömeg-áruval, tömegélvezetekkel, tömegművészetekkel, tömegostobasággal és tömeggyilkossággal árasztotta el. Az önök világában minden megfoghatatlanul könnyen megy végbe. A pompás lakomát, amely a legkoncentráltabb szubstranciákból áll, úgyszólván a táplálkozás gyönyörének rózsajátékát központian állítják elő, de egészen személyes és évszázadok óta patricius módra öröklődő receptek alapján. Mentális úton utaznak, amennyiben a célt egy játékszer segítségével maguk felé mozgatják, ami a legcsekélyebb költségbe sem kerül és sem gőzt, sem olajat, sem villamosságot vagy akármilyen más energiát nem fogyaszt. Önök unifikálták a földgömböt. Nincsenek már fajok és nemzetek, hanem csak egyetlen emberiség. Nyelvek sincsenek már, csak egyetlen nyelv, a monolingua, amely nem mesterséges eszperantó, hanem a jóhangzás szerves nyelve, és elnézésüket kell kérnem a barbár kiejtésért, amelyet nehéz nyelvem az előidőkből hozott magával. Ugyancsak nincs meg már az egykori különbség város és falu között, a táj szempontjából felséges sivatag között, ahol valamikor a tanulatlan paraszt vagy hegyilakó tengette keserves életét, és a nyüzsgő nagyváros, a bűnös és fertőző megalopolias között, ahol a proletarizált millióknak nem volt terük és idejük. Önök az emberiség társadalmi rendeltetésének befejezése képen a földet általános várossá, panopolisszá alakították át. — Bocsássák meg egy öreg humanistának ezt a klasszikus szóképzést — pán és panisz, általános várossá és kenyérvárossá, mert mindenki a legkönnyebb, legraffináltabb, legmeghittebb

élvezet alakjában házhoz kapja a táplálkozásához szükséges és pedig nagyképű technika, csővezetékek és hidraulikus készülékek nélkül, amelyekre csupán gondolni is étvágyrontó. Bevallom, a magam korában nem hittem volna, hogy mindez valaha elérhető lesz...

Az étkezésnek nyilván vége volt. Túlságosan gyorsan ittam ki az édes és jéghideg krémes italt és különös énerősítő mámort éreztem. Ennek volt tulajdonítható, hogy minden félénkség nélkül ennyit beszéltem, ami pedig gyaníthatóan nem illett megjelenésemhez. Io-Fagor — fejdíszre még mindig aranyból volt — beszédem közben lehajtott fővel állt. — Nyilván nem értett velem egészen egyet. Talán ezért próbálta a szóvivő most másra terelni a beszélgetést:

„Ön, seigneur“, mondta, „igen kedvesen elzengte nekünk a mai idők dícséretét és az értelmes és jóakarátú vendég elégedettsége mindig megörvendezteti gazdáit... Nem szeretnők jóakarátú és megértő vendégünk erőit túlságosan igénybe venni, hiszen különben is hosszú utazást tett, hogy remélhetőleg hosszú időre meglátogasson bennünket. De néhány magyarázó szóval, kedves csevegő hangon talán volna olyan szíves és elmondaná nekünk, seigneur, ki ön és mit tart a mi életünkkel ellentétben említésreméltónak abban az életben, amelyet igen jelentős idő óta elhagyott...“

„De hiszen ez túlságosan messze vezetne, monsieur“, mondtam ijedten.

„Nem kell, hogy csinos csevegésében akármilyen általános dolgokról beszéljen“, nyugtatott meg a szóvivő, „maradjon csak a személyes, a tisztán személyes mellett...“

Ez a „személyes, tisztán személyes“ enyhén hipnotikusan csengett tovább fülemben. Homályosan éreztem, hogyan tolnak aláam egy ruganyosan párnázott

fekvőszéket, amelyre ernyedtt izmokkal ráestem. Az urak és hölgyek közeli, kellemes körben vettek körül. Elcsodálkozva és látható elmosódottsággal néztem a szivárvány színeiben játszó arany és ezüst fejdíszeket, a meztelen testek szemérmesen feloldódó hússzínét az átlátszó fátylak alatt. Tekintetem B. H.-t kereste. Mosolygott és nyilván egészen meg volt velem elégedve. Ekkor behunytam szememet. Azon nyomban eltűnt az idegen jövő világának jelene és helyet adott egy hazai jelen múltjának, amely halálom pillanatában mintha óra módjára megállott volna. Amarról, a jelenlevő jövőbeli világról az imént némi ékesszólással rajonghattam hízélgőn, emerről, a múlt jelenvalóságáról azonban semmiképen nem akaródzott a felszólítás értelmében csinosan csevegni. Bizonyára csalódás volt ez a szóvivő hűvös és könnyedroptú szellemének, aki szokva volt ahhoz, hogy minden problémát csevegésbe csomagoljon, hiszen házi tisztje a csevegés volt. De nem is voltak megdöbbenítő aforizmak, magyarázó aranyköpések, amelyeket létrehoztam, hanem bizonytalan kertelés, hasonlatok és példák. Hiába, csak ősember voltam... „Most azt gondolom magamban, mesieurs-dames”, mondtam szemem kinyitása nélkül, „hogy tizenkét éves vagyok... Július közepe van, az iskolaévnék vége, múlt szombaton osztották ki a bizonyítványt, vidékre utaztunk, a szülők velünk, gyerekekkel... Tíz hét nyári szünet van előttem, lustaság, kíváncsiság, testi öröm és lelki gyönyörűség végtelen sora: úszás a tóban, vitorlázás, vad játszadozás a többi fiúkkal, krosztorna, kocsikázások, kirándulások, hegymászások, piknikek, a különleges étkezések kis korcsmákban, nyári ünnepek, konfetti-csaták, tüzijáték, kivilágítások, pihenők nagy havasi legelőkön, alvások erdőszéleken, amelyek ciklámentől és számtalan halott ős fűszerek bibéitől illatosak. Ah, mennyi kalandot érzek magam előtt, mennyi kalandot... Még

mindíg csak július tizenötödike... Mondják, miért jut hirtelen ennek a kimeríthetetlenül hosszú gyönyörűségnek egy percében a tizenkét éves fiúnak eszébe, hogy ugyanennél az ablaknál, ahol most áll és az örök, árnyatvető hegyekre mered, egyszer nem július tizenötödike lesz, hanem szeptember tizenötödike, és a boldogság és kötelességmentesség valamennyi kalandja, amely most előtte fekszik, mögötte lesz, és hogyan lehetséges az, hogy ebben a pillanatban szeptember tizenötödike már valóban itt is van... Értenek engem, értenek?"

Nem tudtam, megértének-e. Felelet nem törte át zárt szemem előtt az éjszakát. Ekkor megkíséreltem, hogy egy másik példával magyarázzam meg a dolgot:

„Volt nekünk a mi világunkban egy pompás intézményünk. Operának hívták, Önök nyilván már nem is hallottak róla... Operának... Kérlek, B. H., segíts!”

„Sympaian“, mondta B. H. tolmácsolón.

„Sympaian“, ismételte néhány hang kórusa, bizonygató csengésével jelezve, hogy egyáltalában nem ismeretlen előtte a dolog.

„Sympaian vagy opera, mindegy“, hallottam önmagamot fekete fátylak mögül. „Több voltam lelkes operakedvelőnél, fanatikus voltam. A tenor elénekelte azt az áriát, hogy celeste Aida. Most az Amneris széles melódiája következik, quale insolita gioia, aztán a lélekzetelállító: forse l'arcano amore scopri che m'arte in core, hogy végre egy szinkopizált kürtszó és egy kis halk dobpergés himbáló és elferdült támaszán kibontakozzék a bődítő, sőt szédítő tercett, amelyet betetőz a szoprán fájdalmasan büszke dalíve: Ah no, sulla mia patria non gene il cor. Ezt mindet ütemről-ütemre ismerem, mindezt sóvár vággyal várom, hogy még egyszer élvezhessem és örökkévalóvá tegyem a lelki gyö-

nyörben. De abban a pillanatban, mikor a melódia kibontakozóban van, elfog az az aggodalom, hogy nyomban vége lesz, és már vége is van bennem, még mielőtt kísérete a zenekarban igazában elkezdődött volna... Értenek engem, értenek?..."

Újra hallgatás. Még mindig nem nyítom fel szememet:

„Az én időm, messieurs-dames, az önökéhez mérten nagyon kurta volt. Sok tekintetben azokhoz a dallamokhoz hasonlított, amelyeket ősainktól örököltünk, melyeknek kezdetében benne volt a vég és végükben a kezdet és melyek már befejeződtek, mikor még tartottak, mert édes emlékként hordoztuk őket magunkban: Oh terra addio, addio o valle di pianti. Az idő mindkét végén a közepe felé égett, közepe pedig védtelen és csupasz Énem volt. Harminc éves koromban beleképzeltem magam a negyvenbe, és könnyelmű, lelkiismeretlen bűnös fajankó, negyvenéves fővel az ötvenbe, mindig vissza vagy előre gondoltam, soha az én órámon nem volt jelen, és mikor hirtelen mindennek vége volt, még alig kezdődött, pedig öröktől fogva tartott már. Értenek engem...?

Kinyíttam szemem. A csodaszép ősanya közeledett hozzám... Fel akartam ugrani. Csak intett márványkezével, melyen látható volt a jeges hideg, hogy maradjak ülve.

„Megértem, seigneur“, mondta cinikusan lendülő kontraaltján, „hogy szenvedélyesen kapaszkodott bele az életbe az emberiség őskorában“.

Mire én, személyes igazságomat jelezve:

„Sokszor szenvedélyesen kapaszkodtam belé, madame, sokszor szenvedélyesen kíváncsoztam ki belőle... Felteszem, ma is tudják még, mi egy szerető ember felébredése reggel, ha kedvesének, anyjának, gyermekének elveszte egycsapásra tudatossá válik benne...“

Az elítélt felébredése a börtönben... A felébredés a lövészárokban négy órákor reggel a támadás előtt... Bennünket mindig, mindig fenyegetett az Én vagy a velünk kapcsolt Te elvesztése vagy végletes sorsa...”

Az a kifejezés, hogy „végletes sors“, euféizmus volt. Már ott tartottam, hogy semmi áron nem használtam volna a csupasz „halál“ szót. Ekkor az állandó vendég a maga jellegzetes barokk fejével így szólt:

„Nem, ez nálunk valóban másképp van, mert mi önként és gyalog lépünk az utolsó útra“.

Erre felálltam és meghajoltam:

„Nem én mondtam ki a magyarázó szót, hanem ön, uram. Igen, az elimináló fordulat önkéntességében és előre meghatározottságában van az egész különbség. Idegeinket nap mint nap terrorizálta az előre nem látott előreláthatatlanság. Időnk minden lélegzetét fenyegette a végzet. Közben azonban az emberiség legnagyobb tettét hajtotta végre. Önök megszelídítették a vad időt, messieurs-dames... Önöket sem kívülről, sem belülről nem fenyegeti már semmi“.

„Fenyeget“, mondta Io-Fagor lassan, egy vészjósló szünet eltelte után. Mindannyian sokatmondó tekintetet váltottak. Arcuk elefántesont színe egy árnyalattal kékesebbnek látszott.

„Fenyeget, seigneur“, folytatta a menyasszony apja tompa hangon, „és pedig kegyetlenebbül és borzalmasabban, mint önöket valaha“.

„Ne becsülje túl a nemzedékek ellentétét“, igyekeztem megnyugtatóni, azokra a szavakra gondolva, amelyeket az imént mondott az ifjúságról. „Sok korban kiélesedik a gyermekek természetes szülők elleni törekvése. Ez nem komoly fenyegetettség, ez az egészséges fejlődés egy formája. Volt nálunk egy nehezen olvasható filozófus, Hegel volt a neve. A történelmi dialektikáról szóló elmélete mindazonáltal közhely lett.“

A tétel ellentételt szül, az ingának egyik oldalról a másikra kell kilengenie, hogy továbbmehessen a dolog”.

„A szülők és gyermekük ellentétéhez ennek semmi köze”, válaszolta Io-Fagor és megrázta arany fejét.

„Talán természeti katasztrófa fenyeget?” kérdezősködtem tovább illetlen tudásvággyal. „De hiszen elég eszközük lesz arra, hogy fagyások vagy áradások ellen védekezzenek”.

„Ezek az eszközeink megvannak,” bólintott a házi-bölcs, „de nem ilyen katasztrófa az, amely bennünket rémít”.

B. H. tekintetét kerestem. Kitért előlem.

„Nem tud még semmit?” kérdezte a háziúr.

„Nem, még semmit sem tud”, felelte B. H.

A lakomának vége volt. A megnyugtatóan kifejezésteljes, de absztrakt szobor körül feloldódott a kör, a háziasszony, Io-Raza egy mosolyának és könnyed bólintásának engedelmeskedve. A szép arcú és finom alakú férfiak és nők két szigorúan elválasztott csoportot alkottak. Ez egészen angol stílusban történt és arra a futólagos ötletre csábított, hogy az angolszászok valamikor, sok tízezer évvel ezelőtt egységesítették és a maguk képére alakították át a világot és ebből maradt meg még ebben a legtávolabbi korban is ez a puritán asztalutáni szokás, ez az egyébként prüd, szinte képmutató szokás, amely a hiányzó vagy legyőzött szenvedélyek következtében még kényszerítő értelmét is elvesztette.

Ajtók tárultak fel nesztelenül és három-négy szomszédos helyiség vált láthatóvá, melyek közül mind-egyik meleg, de más színezetű fénnel volt megtöltve. A többszínű megvilágítás a jelenlegi civilizációban valóban mintha a haute couture szerepét vette volna át, mert miközben szépen lengő léptű új embertársaim

kedves alakjai belevesztek a különböző szalonokba, a mindenkori fényforrás minden esetben újra és más színűre öltöztette őket át. Itt egy kis személyes megjegyzést kell beleszőnöm beszámolómba. Asztigmatikus lévén, életemben kénytelen voltam mindig szemüveget viselni. Elköltözésem után azonban ezt nyilván levettem rólam, ami egyrészt valószínűleg emelte vonásaimat, másrészt azonban állandó zavarba hozott most és meglehetősen megnehezítette feladatomat, mert egész ottartózkodásom alatt mindent elmosódottan és inkább csak körvonalakban láttam. Ebből az az egyszerű tanulság volna levonható, hogy hagyják a pápaszemet az elköltözöttek orrán, mert sohasem tudni... Az egyiptomiak és az emberiség őskorának többi népei már óvatosabbak voltak. Ők teljesen használható felszerelést adtak halottaikkal, amely a gazdag menyasszonyok kelengyéjét is felülmúlta. Oh jaj, rajtam már egy váltás ing, két gallér, két zsebkendő és mindenekelőtt szemüvegem is igen sokat segített volna.

Ahogy a lakomáról nem maradtak külső maradványok, éppoly kevésbé tudatosult az emberekben az élvezett eledel emésztő utóhatása. Sem jóllakottságot, sem kielégítetlen étvágyat nem éreztem, hanem egyesegyedül halk és jóleső átfűtöttséget. Igen, igen, nem tömtem tele magam anyaggal, mint jobb éveimben (ennek is megvolt a maga előnye), hanem szubstanciával, ha ugyan nem csak a szubstancia eszméjével az apró térfogatú vastag kristálypoharakból. — Ha az olvasó eddig még nem jött volna rá, figyelmeztetem arra, hogy mint a lakoma elkészítéséhez, felszolgálásához sem volt szükség kiszolgáló személyzetre és ilyen nem is volt látható. A mindenkori levest vagy italt esetenként magam vettem át Io-Raza kezéből. Hogy oda hogyan jutott és hogy a többi pohár hogyan jutott a többi vendég kezébe, azt az említett szemgyöngöseség miatt, sajnos, nem mondhatom meg. Az efféle tudósí-

tással legközelebb testi fogvatkozás nélküli elhunytakat kellene megbízni.

De ami saját magamon leginkább ámulatba ejtett, az volt, hogy nem éreztem dohányzás vagy alkohol szükségletét és sem zsebemben nem igyekeztem kitapogatni a cigarettatárcát, sem egy pohárka konyak után nem nézdelődtem. Százezer év elszokás elég lett volna ahhoz, hogy kinevelje belőlem ezt a bűnt? De még ha kevés lett volna is ez az elszokási idő, akkor sem értem volna semmit magammal hozott vágyaimmal, mert az új embertársak, akiket ebben a pillanatban meglátogattam, nem dohányoztak és nem ittak pálinkát. A szenvedélyek leküzdésével a kábítószerké vágya is mintha eltűnt volna, a dionysosi önpusztításnak az a része, amelyre ifjúkorunkban olyan büszkéek voltunk az éjszakai dőzsölésben való bárgyú vételkedésig. Hogy magam hogyan megvettem azokat a derék ifjakat, akik semmit nem bírtak és tizenegykor már ágyban feküdtek és hogyan tiszteltem az életnek azokat a „győzteseit“, akik hajnalig kipirult arccal és révült szemekkel jártak korcsmáról-korcsmára; az ivók és az ivás e tiszteletét természetesen nemcsak mi gyakoroltuk, hanem félkortársunk, a csak kerek kétezer évvel előttünk járt Platon is, aki ismert szellemhőseinek, Sokratesnek azt az erőt kölcsönözte, hogy hetvenéves fővel a legifjabbakat asztal alá igya és mégis meglehetősen józanon sompolyogjon ki a hajnalba. Nos, nem Platonnak és nekünk volt igazunk, hanem ezeknek itt, mint azt örökifjúságuk bizonyította. De hát igazuk volt-e valójában?

Az első adódó alkalommal odasettenkedtem B. H. mellé és suttyogva felvilágosítást kértem:

„Magad hallottad“, mondtam sértődötten. „Csodálkoznak azon, hogy nem tudom a legfontosabb dolgokat. Egyszerűen nem értik meg, hogy minden felvilágosítás

nélkül hagysz. Kérlek, ne légy olyan tartózkodó vagy féltékeny...!”

Előbb zavartan körülnézett, aztán bevezetett az egyik legkisebb mellékszobába, ahol egyedül remélhettük maradni. De még mielőtt elértük volna ezt a feltűnően sötét kis szalont, az egyik úr megszólított és udvariasan beszélgetni kezdett velem. Ennél üresebb beszélgetés el sem képzelhető. Materializációkkal szoktak így beszélgetni és materializációk szoktak így válaszolni, noha egyebekben meg kell adnom, hogy a társaság előkelő tapintattal úgy tett, mintha nem venné észre helyzetem rendkívüli voltát, egyetlen hanggal vagy tekintettel sem adta értésemre, hogy egyáltalában nem tartozom hozzá, hanem az ősvadon sokszerű fantasztikumából vetődtem csábító hívás folytán az igazi kultúra nagy egyszerűsödésébe. Így a legnagyobb eleganciával megelőzték azt, hogy túlságosan érezzem alacsonyabb rendűségemet.

Aztán végül egyedül ültem B. H.-val a kis szalon borostyánkőszínnű sötétjében, amely mintha külön ilyen négy szem közötti titkos megbeszélések céljait szolgálta volna. Én régi frakkomban, ő másolt egyenruhájában mint az első világháború hadnagya, szigeteket képeztünk, a huszadik század ásatag csökevényét egy mérhetetlenül előrerohant időben. Ez már szinte több is hasonlatnál, mert a legtávolabbi múltból származottan valóban úgy ültünk ott, mint két kihalt rovar a jelen borostyán tövében. Körülöttünk mélységes csend volt, mert manapság egy ember sem szokta felemelni a hangját, nem harsant fel körülöttünk durva torokhang, mekegő kacaj, szavak csipkés egyvelegje, hanem még a soktagú társaság legélénkebb társalgása is mintegy hangfátylak mögött folyt le. Hogy egyebekben barátom, az újjászületett, miért viselte a lábszárvédőt és a régi katonai zubbonyt, elfelejtettem kinyomozni, pedig folytonosan szándékomban volt. Be kell valla-

nom, leírhatatlan elbágyadást, sőt elpetyhüdést éreztem, mikor újra ott voltam egyedül, kedves barátom, B. H. társaságában. Senki, aki nem élte ezt át — pedig ki élte át rajtam kívül? — nem mérheti fel az erőfeszítést, amelyet az ekkora idő- és térbeli idegenségben való tartózkodás testileg és lelkileg jelent.

„Szóval mi az, amit nem tudok és amit eltitkolsz előttem?” kérdeztem és a kimerülés görcsös ásítását kellett elfojtanom.

„A dzsungel”, felelte B. H. röviden és homályosan.

„A dzsungel...? Mit értesz...”

„Nyilván mást, mint te”, szakított félbe és vonásai nyilvánvaló undort fejeztek ki. „Én mindenestre a bestiális zajgást értem rajta... A körhinta és vásári verkli fülsiketítő lármáját... És kakasokat és tyúkokat is tartanak.”

„Hát az ördögbe is, miért ne tartanának kakasokat és tyúkokat...?”

„Igen, ezt nyilván le kell fordítanom számodra... Mit gondoltál volna te a magad korában egy olyan gazdasági udvarról, ahol döggeselejtüket vagy gyilkos kondorokat tenyésztettek háziállatként...?”

Némely kertelés után egyelőre a következőket tudtam meg. Még néhány nemzedékkel vagy évszázaddal azelőtt az egész bolygó, részben összezsugorodott óceánjai és halott vagy lakhatatlan felületei kivételével az uralkodó erkölcsnek volt alávetve és mindenütt az a megőszült, de ruganyos gyeptakaró fedte, amely a korba való beléptemkor elsőnek tűnt fel nekem. Huzamosabb idő óta azonban megváltozott ez a kép. Kezdetben, főként a kultúra „szélein” valami olyasmi tört fel, amit velem azok a határozatlan és undort eláruló szavak közöltek, amilyen a „dzsungel” vagy a „bestiális zajgás”. Nem mindjárt tudtam képet kapcsolni ezekhez a szavakhoz, de csakhamar megértettem, hogy ez az bizonytató valami nem csak vegetatív rendelle-

nességet jelentett, hanem egyúttal emberi eltévelyedést is. Igaz, hogy a vegetatív oka és elindítója volt a későbbi elfejlődésnek. A világi tudomány számára megmagyarázhatatlanul és ellenállását megcsúfolva, a föld felszínének különböző helyein mocsarak képződtek, amelyek azonban csakhamar virágzó vadonokká változtak, smaragdzöld oázisokká, ahol ismét hegyhez hasonló kiemelkedések voltak, illatos völgyek, tavak, folyamok és patakok és magas fák. A kortársak szemét legnagyobb rémületükre magukra vonzották ezek a dolgok, ha a látóhatáron észrevették a kéklő veszedelmes tájakat.

„Hát aztán?” csodálkoztam, mikor eddig a pontig megértettem a dolgot. „Ugy teszték, mintha sivár síkságoknak ezek a pompás megszakításai himlőhelyek vagy belpoklos fekélyek volnának.”

„Azok is”, utasított rendre B. H., „himlőhelyek és belpoklos fekélyek. Vagy nem tudod, hogy ezen a világon a legrosszabb a visszaesés és a visszaesésre való csábítás?”

Szakadozott szavaiból sebtében megtudtam, hogy ezek a szigetek egyre szaporodnak, hogy még itt, California közelében is van egy ilyen dzsungel és hogy abban nemcsak undorító állatvilág és növényzet keletkezett vagy helyesebben jelentkezett újra, hanem a szörnyűségek betetőzéséül egy új emberi törzs, melynek létrehozói szökevények, elfajzottak, akik a visszaesés csábításának nem tudtak ellenállni. Ebből majomszerű lények lettek, törpék vagy óriások, elütően a nemes közepszerűségtől, amelyet az emberiség nagynehezen kivívott, vadak, bestiális zajgás, macskaszerűen kölykedző fajzat, amely kölykét nem is viseli tovább a macskánál...

„De hiszen kormányotoknak nyilván csekélység”, vontam vállat, „hogy ezekkel a sajnálatos rousseau kultúraellenességekkel elkészüljön. Nincsenek-e meg-

felelő halálsugaraitok, amelyek pillanat alatt szőröstül-bőröstül kiirtana egy ilyen dzsungelt kakasaival és tyúkjaival együtt?"

Torkához kapott és elsápadtan meredt rám:

„Mit beszélsz? Hát nem hallottad, hogy képtelenek vagyunk... Valami élet kiküszöbölni?"

Az utolsó pillanatban sikerült kikerülnie az „ölés” szót.

Itt félbeszakítottak bennünket. A szóvivő, a háznak ez a szórakoztató és gondos abbéja, kissé reszkető ezüstparókájával a kis szalon ajtajában állott és nagy mentegetődzéssel felkért bennünket, hogy kövessük a terembe. Ott Io-Raza, a szép örömanya lépett elénk. Zavart éreztem, mert először is szívesen töltöttem volna még egy kevéske időt a borostyánkő belsejében, másodszor pedig kíváncsiságom és kutatókedvem annyira felébredt, hogy gyorsan még többet akartam megtudni. A „Munkás” mellett a „dzsungel” izgatott leginkább. Reméltem, itt maradhatok addig, hogy legalább is kívülről vethessek egy tekintetet arra a dzsungelre, ahol a természet segítségével az ember megegyeszer lerázta magáról a jómodor nyűgét. Minthogy sohasem voltam túlságosan a jólneveltek pártján, félnem kellett, hogy a dzsungel nem fog eltölteni kellő borzadályal.

A bájos örömanya egy mosollyal hatolt révülésemén át:

„Gyermekeink”, susogta, „nagyon vágnak már önt üdvözölni, seigneur. Végre is a gyermekek ennek a napnak a főszemélyei és szíves megjelenése, amelyért nem tudunk elég köszönetet mondani, Io-Donak és Io-Lanak szánt ajándék.”

A hölgy egy kis és láthatóan szerény ezüst fejdíszes férfira mutatott. Ez Io-Szolip volt, a vőlegény atyja:

„Itt levő kedves nászomnak”, társalogta Io-Raza, „az a ritka szerencséje lesz, seigneur, hogy önt fiához.

Io-Dohoz vezesse. Nemcsak elbűvölő fiatalembert fog benne megismerni, hanem kiváló gyűjtőt és törekvő történelemkutatót is.

B. H. és én követtük a finom és szerény urat, Io-Szolipot, aki védő kézmozdulattal előttem lépkedett, mintha meg akarna óvni attól, hogy elcsúszsam ennek a kornak ismeretlen terepén. Később tudtam meg, hogy a főpüspök éppen bejelentette látogatását. Ez a látogatás egy része volt az ünnepi műsornak. Minthogy nagy házról volt szó, az egyházfejedelemnek harmadnap személyesen kellett az ifjú párt összeadnia. A háziasszony ügyesen eltávolított a fogadótermekből. Az egyház ugyanis akkor mint ma is mindig, az okkultista tevékenység minden fajtáját elvetette, mint az igazi misztikus törekvés megszenteltelenítését és a tilosban való meg nem engedett fürkészést. Minthogy ez a tevékenység azonban az utóbbi időben az egész földgömbön, ijesztően elterjedt, és olyan raffináltan kifejlődött, hogy olyan fényes eredménye és realizációi voltak, mint például én, az egyház az ilyen esetekben szokásos módon szemet húnyt a dolog fölött, de azért tapodtat sem hátrált álláspontjáról. Mindazonáltal azt mégsem lehetett elvárni egy főpüspöktől, hogy nyájasan eltársalogjon egy okkult jelenséggel, egy keményinges és fehér nyakkendős szegény lélekkel, aki nem ide való volt, hanem máshová, legjobb esetben a tisztító tűzbe, ahonnan nyilván csak rövid időre szabadságolták.

HATODIK FEJEZET

*amelyben a vőlegény fogad, kikérdez az antik
harcos és katonaeletről és megmutatja nekem
az utolsó világháború emlékművét.*

Mikor a kedves Io-Szolip úr barátságos kalauzolással végimentünk egy magasan ívelt folyosón,

amelynek kellemes homályát mintha egy láthatatlan hold fénye hatotta volna át, tisztán hallottam bizonyos billiárdgolyók elgördülését és csontszerű koccanását.

„Mi ez, mi ez?!“ kérdeztem és megállottam.

„Ugyan mi volna“, figyelmeztetett B. H. bosszúsan és tovább húzott.

És valóban — az előszobában, amelyből a vőlegény hálóhelyisége nyílt, billiárdasztal állt négy erős, rövid, vastag ikrájú lábán, zöldposztósan, mint akármikor. Nem tudom, miért hatott rám olyan kellemesen, hogy itt találkozom evvel a tárggyal, amely már az én fiatalkoromban mindig egy apáinktól ránk maradt ósdi jószág benyomását tekte volt rám. Ah, kultúránk hány értékes szerszámát ragadta el a végtelen idő eltűnése és ismét felbukkanásom között! Sehol sem láttam például zongorát vagy akármilyen más hangszert, még mechanikust sem, sem rádiót, sem gramofont. Egyesegyedül a billiárd, ez a kezdettől fogva csak füstös korcsmákban, elázott vidéki házakban és nyirkos nyári hotelekben unatkozó holmi fejtett ki ilyen hatalmas, egyenesen misztikus fennmaradó képességet. Itt állott és nekem az az érzésem volt, hogy én és B. H. személyes ismerősünket fogjuk üdvözölni benne. De nem mertem többet egy szót sem szólni.

A vőlegény, Io-Do, mikor lépteinket hallotta, nyilván nyomban visszahúzódott a billiárdasztaltól és az előszobából a saját szobájába, mert ezekben az időkben nem illett a vőlegényhez, hogy szemlélődő és az előkészületeknek szánt idejét banális bibelődéssel vagy játékkal töltse. Ismét más fény csapott meg bennünket, mint odafönn a fogadótermekben vagy a folyosón az a jóleső homály. (Minél személyesebb jellegű és intimebb volt egy lakószoba, annál mélyebben a föld ölében feküdt, nyilvánvaló ellentétben annak a kornak szokásával, amely az alvóhelyiségeket a felső emele-

tekre tette. Minél magánosabb akart lenni az új ember testével, annál inkább visszahúzódott.) A magam idején néhány ideggyógyász és egzaltált művész arról álmodott, hogy különböző keverésű vagy színharmóniájú mesterséges fények zenei hangokkal kísért hatásának teszi ki a túlfinomodott szerelmesek vagy betegek lelkét. Itt ezek a mesterkélt álmok okos tetté váltak. A már több ízben említett napszony folytán jövőbeli kortársaim csak mesterségesen megvilágított házakban éltek. A természettől való elfordulás teljes volt. Egyúttal azonban, és ezt mindig ismételnem kell, szükséges is volt. Ugyanis az óceánok összezsugorodása és a felhőképződés ezáltal előidéztet csökkenése következtében a föld fölött tudvalevőleg örök, de egyúttal pusztá kék ég ragyogott. A kiszáradt légkör az ibolyántúli sugárzásnak jóformán nem állott ellen. Egy szabadban eltöltött teljes nap még egy medveerős ember erőit is felemésztette volna. Milyen remek volt tehát a föld ölébe épített ház! Remekebb, pontosabb, üdvözlendőbb volt, mint a múltban négy védőfal egy házivatarban. Milyen jó, milyen pompás, milyen üdvözlendő volt a mesterséges fény is, amelyet az emberek a legváltozatosabban használtak fel, mert az minden pillanatban végigjátszotta azokat az árnyalatokat, amelyeket a természet odakint mintha régen elfelejtett volna, egy márciusi reggel szelesen foszladozó fakóságtól egy ezüstös júniusi éj druidikus clair de lune-ig egy hullámos skiterep lilába játszó hófehérjéjétől az arannyal átítatódott erdei sötétségig, kívánság szerint. Milyen jó volt a mindig frissen készített levegő is, amelyet eddig elfelejtettem megemlíteni, amely levegő vagy ritkás volt mint a hegycsúcsokon, vagy jód- és sótartalmú, mint a felkorbácsolt tenger fölött. A háziélet eszményi volt. A ház zengő kagyló módjára elzárkózott a kozmosz elől és mégis a kozmosz egész sugallatosságát varázsolta szűk körébe, Io-Szolip apó ki-

nyitotta az ajtót. Utána mentünk fia szobájába. Io-Do, a vőlegény, az illemszabályok szerint fa alvótekercsel feje alatt feküdt a négyszögletes alacsony nyugágyon, olyanon, amilyent az én időmben couch-nak neveztek. Az ifjú Io-Do nem viselt parókát, mely szóval eddig új embertársaim fejdíszét tévesen megjelöltem, hanem egyfajta aranysisak volt a fején. Meztelen sem volt egészen, hanem sűrű fekete fátyolszövet takarta, mert a fekete itt, akárcsak nálunk, a férfiak ünnepi színe volt. H. B. rám nézett. Tekintete nyilván azt kérdezte, milyen benyomást tesz rám ez a szép ifjú. Mivel már néhány órája tartózkodtam ebben a világban, nemcsak az emberi arcokat megkülönböztető képességem, hanem még fiziognómiai ösztönöm is nagy fokban megerősödött. Tömören így válaszolhattam volna B. H. kérdésére: „Elkényeztetett, gazdag házból való fiú.”

Istenem, már a „gazdag” szónak sem lett volna értelme. Itt mindenki gazdag volt, tehát senki sem volt az. Ha valahol lakodalmat tartottak, mint itt, új barátaimnál, az ifjú pár az esküvőt követő napon átvette a menyasszony szüleinek házáat. Ez utóbbiak számára rendszeren már régebben készen volt egy másik ház, ugyanis mivel öt-hat nemzedék egyszerre élt, időközben mégis megürült egyik a sok ház közül, amely férfi vagy nő ágon a törzsé volt. Általában mindig több üres lakóház volt, mint fiatal pár, amely nem házasodhatott, különben a menyasszony szülei hajléktalanok lettek volna. Amellett a községek is gondoskodtak arról, hogy lakosságuk száma mindig kellő arányban legyen a szükségessé vált és ezért eszközölt új építkezésekkel. A számítás persze nagyon könnyű volt, mert az emberekben úgyszólván semmi vándorló ösztön nem volt és csak kevés kedvet mutattak arra, hogy lakóhelyüket változtassák. Ki is akart volna ideoda utazni, mikor elég volt néhány színes golyócskát

egy játékszer megfelelő lyukaiba irányítani és az ember máris ugyanabban a pillanatban a világ egyik végéből a másikba került, nem is szólva arról, hogy az egyik vég miben sem különbözött a másiktól: mindenütt ugyanaz a síkság, ugyanaz az acélszürke gyps-zőnyeg, mindenütt ugyanazok a tanyaszerű facsoportok, melynek szijjas fekete lombjából kiragyogtak a viaszszínű vagy cukorsüteményszerű virágok, mint az életnagyságúnál nagyobb, beteg magnoliák. Az élet sokszerűsége — kivéven természetesen a még ismeretlen dzsungelt és annak bestiális zajgását — nem a föld fölött, hanem alatt volt, azokban a mély és széles barlangokban, amelyeket házaknak hívtak, holott a mi régi értelmünkben nem voltak azok és mégis igazolták egy archaikus költő, Ibsen szép kifejezését: „Embereknek való otthonok.” Ezért az új családalapítók egyik legnagyobb öröme is volt, hogy ezeket a hajlékokat saját ízlésük szerint átalakították, mindent össze-vissza forgattak, miután a korábbi tulajdonosok szóvivőkből, házibölcsekből és állandó vendégekből álló agglégényi vezértörzskarukkal kítették onnan a lábukat.

Hála az ozmozisnak és a penetrációnak, tanultam már egyetmást. Vergiliusomtól való függőségem nem volt már olyan nagy. Percről-percre világosabban áthatott az a meggyőződés, hogy itt a kommunizmus megvalósult álmával állok szemben, és pedig teljességgel arisztokratikus alapon. Amellett nyilvánvaló volt, hogy ez az álom nem újabban, hanem alighanem már sok, sok emberöltő óta megvalósult. Igaz, hogy barátaim akkor, az emberiség őskorában, nem így képzelték el maguknak a dolgot. Ebben a világban nem voltak vörös zászlók, menetelő tömegek, izzadó tornászok, vastag szemüvegű atheisták, közgazdászok, materialisták, pozitivisták, pragmatisták, gép-és tudományimádók, nem voltak farkcsóváló entellektüelek, akik még

butábbak, mint amilyeneknek tetetik magukat és irigységük tökéletes tudatában par ordre de Mufti még butábbaknak is tetetik magukat, mint amilyenek. Ebben a világban csak egészen feudális elszigetelődés volt, hiszen minden család úgyszólván a maga várában élt, mindenki nebántsvirág volt, a világban a legszigorúbb elkülönülés, nemes arányosság, ápoltság uralkodott és mindenki gyöngéd volt, még történelemelőtti kísértetekkel való érintkezésében is, mint azt magam bizonyíthattam.

Ennek ellenére benyomásom Io-Do vőlegény úrról továbbra is ez volt: jeunesse dorée. A fiatalembernek ugyanaz a finom arányú teste volt, mint többi kortársainak, nekem azonban mégis az volt az érzésem, hogy valahogyan felfuvódott. Szája kissé lefelé görbült és az arcáról a nyakra való átmenet nem volt eléggé éles.

„A seigneur jött hozzád, fiam“, üdvözölte apja, a kedves Io-Szolip úr.

„Már régen várom a seigneur“, válaszolta Io-Do vőlegény úr.

Ha kissé azért kétes létemet is hozzászámítom, e pillanatban öten voltunk Io-Do tágas pihenő szobájában. Hogy az ötödik ki volt, nyomban megmondom. Zavart csönd uralkodott. Szétnéztem valamilyen ülőhely után és arra vártam, hogy Io-Do vagy a kedves Io-Szolip úr hellyel kínáljon meg. Akár durván anyagi, akár csak asztrális testembe voltam öltözve, annyi bizonyos, hogy nagyon fáradtnak éreztem magam. Tagjaim a kopottas estélyi ruhában szinte össze voltak törve. De senki sem szólított fel, hogy foglaljak helyet és fáradtságos álló helyzetemet az ülés kellemesen összehúzó helyzetével cseréljem fel. B. H. sok minden egyéb mellett arról sem tanított ki, hogy a jelenlegi korban az emberek csak egészen ritkán *ültek*, azaz hogy nyugtatták testük egész súlyát a kényelmesen alátámasztott hátsó részen. Az ülés újonnan akvirált

kortársaimra többé-kevésbé úgy hatott, mint ránk hatott volna értvén ezalatt olvasóimat és jómagamat visszatérésem után, a déltenger szigetlakóinak kuporgása, ez az állati, szinte illetlen testtartás. Manapság csak egészen meghatározott alkalmakkor ültek le. A jelenlegi kor alaphelyzetei az állás és fekvés voltak. Az emberhez méltó csak a töretlen vonal volt, akár vízszintesen, akár függőlegesen. Mi a magunk őskorában még túlságosan közelállottunk a felegyenesedés szent aktusához, amely az emberből függőleges kétlábút csinált, így hát időnként ki kellett pihennünk a töretlen vonalt a megtört ülő helyzetben. Én ebben a pillanatban egészen különösen vágyakoztam a megtört vonalra. De ez nem segített rajtam, mert mégsem eshettem rá a völegény nyugágyára.

Ami a társaságunkban levő ötödik embert illeti, ez mutariánus volt. Egyébként kis, apró és finom emberke volt, ezüst és arany fejdísz nélkül, őszinte lemeztelenítésben mutatva síma koponyáját. Amellett nem is járt otthonosan meztelenül vagy fátyolszövetbe takartan, mint a többi emberek, hanem valami barna és nyers köntös volt rajta, amelyet minden további nélkül szerzetesi csuhának mondtunk volna, ha nem hiányzott volna róla a görcsös övkötél és a csuklya. Mélyen meghajoltam az emberke előtt, akit csuhájánál fogva legalább is valamiféle egyházi férfiúnak tartottam, és ebben bizonyos értelemben nem is tévedtem. Az emberke rám nézett nagy, meglepően fényes szemével, amelyben nem rögzítődött a képem.

„Ő mutariánus“, magyarázta B. H. hangosan. mintha az, akire a magyarázat vonatkozott, nem volna velünk együtt a szobában. „A mutariánusok többet jelentenek szerzetnél, amelyet valamikor a te idődben ismerhettél. Ők a szüzesség, szegénység és engedelmes-ség három ősi fogadalmát a vakság, sükettség és némaság három biológiai fogadalmával tetézték meg, azaz

hogy valóságosan és nemcsak átvitt értelemben vakok, süketek és némák. Ezzel szemben belső látásukat és hallásukat oly tökéletesen kifejlesztették, hogy semmi sem marad előttük rejtve és minden láthatót és hallhatót, ami érzékeik elől elzárt, de nemcsak ezeket, élesebben és világosabban ismerik fel belső látásukkal és hallásukkal, mint az pusztán érzéki úton lehetséges volna. Nem akarok erről túl sokat mondani“, fejezte be B. H. fejtegetéseit. „de Io-Fra mutariánus testvér, ha nem tévedek, látás nélkül is jól lát itt bennünket együtt, hallás nélkül is hallja szavainkat és olyan átkozottul sokat lát és hall, hogy az ember megijedhetne tőle, nemde, igen tisztelt Io-Fra...?“

Io-Fra, a vak és süketnéma furcsán síma képével mosolygott, annak jeléül, hogy mindent látott és hallott és még többet is annál, ami egészséges szemmel és füllel látható és hallható. Nem tehetek róla, de arcának rózsás símasága arra az új bőrre emlékeztetett, amely első- és másodfokú égések után képződik. A vőlegény apja, Io-Szolip, ez a legnyájasabb és legjobb indulatú lény, akit eddigi kutatóúton találtam, úgy érezte, hogy neki is kell valami dícsérőt mondania a mutariánusról:

„Mindent megtalálnak ezek a mutariánus testvérek, seigneur“, mondta. „Hiába dugja el a pamutgombolyagot vagy a parfümös üveget a legravaszabbul, a mutariánus gondolkodás nélkül odamegy és a legrejtettebb zúgból is előhúzza. Próbáljuk meg...?“

„Nem szeretném a főtisztelendő testvért terhelni“, mondtam ijedten. „Feltételezem, hogy más feladatai vannak ebben a házban, mint hogy pamutgombolyagokat és parfümös üvegeket keressen.“

„A mutariánusok“, mondta B. H. erre azzal a nyilvánvaló szándékkal, hogy véget vessen ennek a kínos beszélgetésnek egy jelenlevő ötödik személyről, aki vak és süket volt és éppen ezért jobban látott és

hallott, „a mutariánusok azt a küldetést vállalták magukra, hogy a házasulandóknak és a lakodalmásoknak szenteljék szolgálataikat és ismereteiket a házban... És ez mindent megmagyaráz!”

Ez valóban mindent megmagyarázott. Kevésbbé megmagyarázható volt az, hogy Io-Do vőlegény úr ebben a pillanatban türelmetlen, sőt bosszús lett:

„Ugy látszik, én vagyok itt az utolsó mellék-személy”, kiáltotta a láthatóan megijedt Io-Szolip úr felé. „Csupa banális hétköznapi-ságokkal untatják seigneurt, úgy, hogy hozzá sem jut, hogy a fontos dolgokkal foglalkozzék, amelyeket nálam talál. Végül is én vagyok a vőlegény. A seigneur egyik pillanatról a másikra semmivé válhat, és akkor bottal üthetem a nyomát, mert miért gondoltam ki magamnak néhány történelmi kérdést? Amellett a seigneur még nem is vett észre semmit...”

Io-Do sértődött csüggedéssel emelte fel karját és mutatott rá a szoba jobb hosszanti falára. Soha azelőtt nem tűnt még így fel nekem a kor ablaktalansága, mint ebben a pillanatban. A szoba kimondottan narancsszínű fényében — amely, mint nemsokára megtudtam, a Mars bolygó színét utánozta — a jobb hosszanti fal egy múzeum kirakatának bizonyult. Az itt egymás mellett függő elrozsdásodott és ütött-kopott régiségek értelmét ugyan nem tudtam rögtön felfogni. Többnyire vékony, keskeny csövek és csövecskék voltak különféle előttem ismeretlen fémből, némelyik közöttük üvegszerűen átlátszó vagy zsírkőszerűen áttetsző volt. A villamoshuzal maradványai, amellyel néhány ilyen csőszerű holmi alsó vége be volt csavarva, a villamosság korszakára vallottak, amely nyilván közel állott az enyémhez.

„Néhány nagyon értékes ásatag lelet van közöttük, még a nap transzparenciája előtti időből”, jelentette ki Io-Szolip úr nem minden apa büszkeség nél-

kül. Csak ezekre a szavakra fedeztem fel az unalmas csövek között, melyek rendeltetését nem ismertem, egy primitív ijjat tegezettel és egy egészen modern géppuska roncsait a második világháborúból.

„Uraim“, kiáltottam, „de hiszen ezek fegyverek! Kettőt közülük pontosan felismerem. A nyilat és az ijjat, valamint ezt az utolsó gyártmányú gépfegyvert, amely természetesen csak abból a szemszögből nézve utolsó, amelyet mintegy ezer évszázaddal ezelőtt elhagytam... Praktikus automatikus fegyver talapzat nélkül.“

„Seigneur, első pillantásra felismerte gyűjteményem legfőbb darabjait, az ijjat és a lőporos puskát“, jegyezte meg Io-Do vőlegény úr némi tisztelettel.

„Ez egyáltalában nem érdem, monsieur“, hárítottam el a dicséretet, „mert ezek az egyetlen fegyverek itt, amelyeket közvetlen szemlélethől ismerem... A többiek, amennyiben szintén fegyverek, érthetetlenek számomra...“

„A többi darabokat, amelyeket itt lát, seigneur“, válaszolta buzgón a vőlegény, „gyakrabban találjuk, ha új házak alapját ássuk a földbe. Ezek is ugyan még az ősidőkből származnak, de már későbbi korszakokból, mint az ijja vagy a lőporos puska. A tudósok messzehordó szubstancia-rombolóknak vagy másszóval messzehordó árnyékrombolóknak nevezik őket. Ha figyelmesebben nézi, maga is minden további nélkül megkülönböztetheti a primitív háborúk messzehordó szubstancia-rombolóit az utolsó háború haladottabb, karcsúbb rombolóitól...“

Noha nem sok különbséget láttam a csövek között, mégis közelebb léptem és udvariasságból érdeklődést színeltem. A vőlegény valóban nagy bellológusnak, haditudósnak látszott. Csinos arca izzott rögeszméje aggresszív hevülésében. Az ifjú nemzedékben kétség-telenül nem volt meg többé az idősebbek szenvedély-

telensége. A menyasszony apjának, lo-Fagornak igaza volt, mikor panaszkodott.

„A messzehordó rombolók közül a leghosszabbak és legvékonyabbak“, folytatta lo-Do vőlegény úr növekvő hévvel, „olyan városok ellen kerültek alkalmazásra, amelyek magasan a föld színe fölött épültek. Ön talán még ismert ilyen városokat, seigneur?“

„Mást nem is ismertem“, válaszoltam a valóságnak megfelelően.

„Ezeknek a városoknak épületei ezer, sőt kétezer emeletesek voltak“, rajongott a vőlegény. „Igy van, seigneur?“

„Az én korom csak mintegy száz emeletig vitte“, jelentettem ki szerényen. „Az Empire State Building volt a legmagasabb épület, amelyet ismertem. De New York skyline-ja különben sem volt nagyon mutató, különösen ha az ember Európából jött, ahol pompás, de falusiasan alacsony városok voltak, mint Párizs vagy Bécs... Egyebekben nem egészen valószínűtlen, monsieur, hogy az emberiség történetének folyamán voltak egészen a sztratoszféráig nyúló épületek is. Ezt én nem tudhatom...“

„Világosan bebizonyosodott tény“, szakított félbe a háborúért lelkesedő vőlegény, aki ifjonti meggondolatlansággal vonta le elhamarkodott következtetéseit, „hogy az emberiség csak a messzehordó szubsztancia-rombolóknak, illetve árnyék-rombolóknak köszönheti, ha nem kell már fenn a föld fölött élnie, a légkör borzalmi között, könnyörtelenül kitéve a nap és a csillagok sugarainak, hanem idelelni élhet a lithoszfera otthonos ölében. A messzehordó szubsztancia-rombolók ugyanis derekas gyorsasággal elkészültek az öntől említett skyline-nal, egyik pillanatról a másikra. És még mindig vannak emberek, akik az egykori háborúk előrevívó jelentőségét tagadják, így például korunk idegenvezetője és saját apám...“

A kedves Io-Szolip úr egészen meghökkent arcot vágott:

„Én nem merek magamnak saját véleményyt alkotni, fiam,” mondotta, „én nem vagyok történész és gyűjtő, mint te. Mit tudok én azokról a véres mesékről, amelyeket valaha háborúknak neveztek? Csupán az a véleményem, hogy mi, a föld mostani lakossága, nem vagyunk eléggé sokan ehhez a faladon függő őskori messzehordó szubstancia-rombolóhoz...”

Io-Do vőlegény úr élénken felémfordította ifjú arcát. Az a képességem, hogy az általános fiatalság és szépség keretében meglássam a fiatalabbat és idősebbet, időközben megnövekedett.

„Szabad feltételeznem, seigneur”, kérdezte Io-Do, „hogy részt vett a trójai háborúban?”

„Személyesen nem volt meg ez a szerencsém”, feleltem, „noha iskoláimban csömörlésig foglalkoztunk ezzel a háborúval, amelyről a tudomány még azt sem tudta megállapítani, vajjon valóban lejátszódott-e vagy csak a költő képzeletszüleménye...”

„De más háborúkban bizonyára részt vett”, szolt az ifjú, nem tágítva, „amelyekben, akárcsak a trójai-ban, a harcosok egy része összenőtt ama lovaknak nevezett állatokkal...?”

„Igen, lovasság még volt az én időmben, noha egyre inkább gépesítették...”

„És miért folyt a trójai háború?”

„A legméltóbb hadi célért, amely elképzelhető: a világ legszebb nőjéért...”

„És melyik háborúban vett részt Ön seigneur?”

„Az úgynevezett első világháborúban 1914-től 1918-ig, monsieur le fiancé.”

„Ez sokkal azután volt, seigneur?”

„Igen és nem! Innen és mostantól nézve nem.”

„És mi volt ennek az első világháborúnak a hadicélja? Miért folyt ez a háború, seigneur?”

Válaszom közben kényelmetlenül éreztem, hogy legalább is a második háborúval szemben nem leszek igazságos. De mindez olyan messze volt már és túlságosan lusta voltam ahhoz, hogy az idegen hallgatók előtt pusztán lelkiismereti okokból finomabb különbségeket tegyek:

„Hát hogy miről volt szó ebben az én életemben lejátszódott két világháborúban, kedves Io-Do? Hiszen, ha én azt olyan könnyen meg tudnám mondani! Valami zavaros moslékról, munkapiaci válságok és pótválások piszkos kotyvalékáról volt szó. Tudniillik minél hamisabb valamelyik vallás, annál fanatikusabban handabandáznak a hívei. Az én egykori kortársaim fanatikusán vallották, hogy nincs lelkük és egyéniségük, hanem éntelen atomjai bizonyos nagy anyagi komplexusoknak. Egyesek a nemzetnek nevezett nagy komplexus hívei voltak, amennyiben örök értékke emelték az illetőség tényét, tehát azt, hogy bizonyos országban és bizonyos népből születtek. Más részük az osztálynak hívott nagy komplexus hívévé szegődött, azt emelvén örök értékke, hogy szegényen és alacsony sorban született és ezt nem kívánta tovább túrni. Viszont a hívek mindkét komplexust meglehetősen könnyen csereberélték, mert úgyszólván mindenki szegény is volt és egy nemzet tagja is. Így tehát ezek és amazok közül a legtöbben nem tudták, miért írtják ki egymást kölcsönösen. De megtették, félelemből. Csakhogy nem annyira egymástól félték, mint inkább saját vezetőiktől, akik viszont tőlük, a vezetettektől félték és ezért kényszerítették őket arra, hogy kölcsönösen elpusztítsák egymást...”

„A háborúnak ez a meghatározása nincs ínyemre, seigneur“, mondta a vőlegény konokul és tudását ragyogtatva hozzátette:

„Azt tanultuk, hogy felfegyverzett ellenfelek között a háborúkat csak akkor intézték el lovagiasan, ha

egyetemes törvényszék híján emberi jogi intézmény nem volt többé igénybevehető. Az ősidők háborúi tehát istenítéletek voltak, mint azt tudósaink minden kétséget kizáróan megállapították. A bellum internecinum, az írtóháború, mint unfair éppen úgy tilos volt, mint a bellum punitivum, a megtorló háború. Az sem volt megengedve, hogy az ellenfélnek percursorokat, azaz orvgyilkosokat vagy venevicit, azaz méregkeverőket küldjenek a nyakára, aminthogy a perduellio, azaz az árulásra való felbujtás is utálat tárgyát képezte...

E kis előadás után Io-Do vőlegény úr az arany-sisakban diadalmasan nézett rám. Még nem sejthettem, milyen kevésé illett bele a háborúnak ez a barokkosan nemesi felfogása saját valóságos szemléletébe. Zajtalanul tapsoltam, ilymódon adva tudtára a fiatalembernek, hogy mennyire imponál nekem:

„A lovagi háborús szabályokat bámulatosan ismeri, monsieur“, mondtam. „Mélységesen megszegényített, mert ezeket a kifejezéseket sohasem ismertem vagy régen elfelejtettem... Azonban minden elmélet szürke! Nézze csak meg a messzehordó szubstancia-rombolókat a saját falán. Ezekkel kizárólag bellum internaciumot, tehát írtóháborút folytattak...”

A vőlegény sértődött megjegyzést tett, apja azonban szavába vágott:

„Nem szabad ellentmondanom a seigneurnek, fiam“, mondta Io-Szolip úr, „ő mindezt átélte. Benne volt. Te pedig tudásodat csak a szefirodromból meríted, előadásokból és gyűjtő katalógusokból...”

„Ez igaz, a seigneur ott volt“, duzzogott Io-Do vőlegény úr, „ezért tisztelettel meg is kérném, beszéljen el nekiünk valamit, mint szemtanú és kombattáns az úgynevezett első világháborúról. Így hívták, ha nem csalódom?“

Szörnyen megijedtem, mert ugyanabban a helyzetben találtam magam, mint az imént, mikor a szóvívő

a lakoma végeztével felszólított, hogy tartsak egy kis csinos csevegést az egykori és mostani idők közötti különbségről. Segítséget kérően néztem B. H. barátomra, aki az első világháborúból származó ütött-kopott hadnagyi egyenruhájában állott mellettem. B. H. elsápadt. Én azonban tartózkodás nélkül jegyeztem meg:

„De hiszen itt van közöttünk valaki, aki az első világháborúban tisztirangot ért el. Ő bizonyára sokkal szemléletesebb képet adhatna a vőlegény úrnak, aki különösképen élvezetből a rég elfelejtett háborúk történetével foglalkozik, mint én, aki rossz katona voltam és csak nagy kinnal vittem az őrmesterségig...”

„Megállj, F. W.“, kiáltott B. H. és riadtan tartotta szám elé kezét, „azt nem hittem volna, hogy ilyen barátságtalanul, sőt csúnyán fogsz viselkedni velem szemben. No jó, igaz, újjászületett vagyok, de sokkal több is vagyok ennél, kortársa vagyok ezeknek az uraságoknak és pedig testestül-lelkestül. Ellenzem, visszautasítom, sőt határozottan tiltakozom az ellen, hogy teljességgel kortársi személyiséget az őskor csimpánz-ügyeivel és bűzhödő barbárságaival kapcsolatba hozzák. És neked volna szabad ezt legkevésbé tened, F. W...”

„Ugyan, ugyan, öreg barátom“, szakítottam félbe büntudatosan és megszeppenve, „hát akkor miért jársz ebben a csukaszürke egyenruhában, ahelyett, hogy öltözetedben is hasonlznál mélyen tisztelt kortársaidhoz?“

B. H. idegesen szemébe húzta az elfakult katona-sapkát, hogy lehetőleg keveset lássanak fekete hajából, amelyet semmiképen nem tudott eltüntetni. „Ezt a kelemetlen álruhát csak a te kedvéért viselem“, mondta halkan, „hogy valamivel otthonosabban érezd magad és ne betegedj bele az idegenségbe“.

Szóval mégis, gondoltam magamban, milyen jó fiú! Nem akart első ismételt találkozásunk alkalmával megijeszteni. De talán nem is ismertem volna rá, ha a kortársak elmosódott meztelenségében vagy választékosan redőzött fátylában jelent volna meg előttem. Ő mindenesetre rögtön felismert engem, akkor is, mikor még láthatatlan voltam. Ez bizonyítja, hogy ő jobb barát nálam. — Hirtelen megértettem, hogy valóban nem tanusítottam fair magaviseletet, mikor túlságosan megterheltem közös előéletünkkel. Az újjászületett B. H. minden törekvése csak az lehetett, hogy *osztatlanul* hozzátartozzék a jelenlegi korhoz és emberi társadalomhoz. Igaz, hogy ez a törekvés célját sohasem érthette el egészen. Az újjászületett nem tartozhatik szőröstül-bőrstül egy meghatározott jelenhez. Hirtelen még mélyebben megértettem a problémát. B. H. a megtestesült szellemi ember volt. De mi más a szellemi ember, mint az olyan, aki több újjászületésen ment át? A szellemi ember tehát egy korszakban sem lehet igazán otthon és ha csak félig-meddig be akar rendezkedni, kénytelen a mindenkori emberiséghez való tartozást szimulálni. Gyorsan megkíséreltem jóvátenni hibámat és az általános figyelmet elterelni B. H.-ről. Behúnytam szememet és készségesen sóhajtottam:

„Hogyan értessem meg önökkel kevés szóban azt, amit valamikor mint első vagy második világháborút éltünk át? Ecseteljem önöknek egy aránylag szabad fiatalember érzését, akit különösebb teketória nélkül még több száz mással egy barakkba dognak, hogy fegyelmezzék, másszóval egy eldurvítási és edzési folyamatnak vessék alá, amely alkalmassá teszi őt a katonaságra? Hogyan magyarázhatnám meg önöknek, akik olyan haladottak, hogy még a szilárd tápláléktól és a friss levegőtől is megtartóztatják testüket, hogyan magyarázhatnám meg önöknek azok helyzetét, akik hónapokig vízzel és piszokkal telt lövészárkokban, fede-

zékekben, rókalyukakban virrasztanak és alusznak, miközben éjjel-nappal stukák, mozsarak, bombázók, nehéz tüzéség, könnyű tüzéség, tankelhárító ágyúk, hajóágyúk, különféle kaliberű gépfegyverek és egyebek akadályozzák az életben, úgy, hogy Istent súlyos sebesülésért kérik, csak hogy ebből a rettenetes kiszolgáltatottságból meneküljenek? És ami még ennél is rosszabb, önök, uraim, akik már olyan kultúráltak, hogy egy könnyű testi érintés, amilyen például az ősidők szívélyes kézfogása volt, iszonyat teljes zavarba hozza önöket, hogyan képzelhetnék el önök félig-meddig elégséges képzelőerővel, hogy mit jelent az, mikor egy ilyen rummal, bencedrinnel és pártfanatizmussal felbőszített fiú fegyverrel kezében kimászik fedezékéből és gombócos göröngyökön, gránáttölcésereken, aknákon, drótkadályokon és feketén felpukkad, égig bűzlő hullákon keresztül az ellenség felé támoanyag, attól a lélekzetelőfojtó veszett vágytól elteltén, hogy szuronyát megforgassa a beleiben, még akkor is, ha ez az ellenség ordítva feltartja kezét és megadja magát...?”

Kísérletemet, hogy a háború anekdotikus elbeszélése elől a fenti általánosságokkal kitérjek, ezen a ponton Io-Do vőlegény úr csengő hangja szakította félbe. Gyertyaegyenesen feküdt a kereveten, egészen beburkolta magát fekete fátylába és arca az aranyisak alatt révülten hallgatódzó extázist árult el, amely előttem érthetetlen volt.

„És hogy van az, seigneur“, kérdezte lassan, „mikor az ember csupasz acélja az ellenség testébe hatol és a vér vörös ívben szökken fel?“

Megdermedtem ettől a kérdéstől és a kéjesen költői hangtól, amelyben feltette. De mielőtt összeszedhettem volna magamat, hallottam, hogy valaki halkán feljajdul. A kedves Io-Szolip úr ugyanis már az én előadásom közben rosszul lett és fia kérésére betette az ajtót. Egészen halvány lett, szívéhez kapott és kissé

fuldokolt. A csuhás ember, Io-Fra, a mutaniánus, aki hallás és látás nélkül is mindent hallott és látott, oda lépett a vőlegény apjához és rálehelte, mire az hamar felocsudott a vértől való iszonyából.

„Nagyon ideges szüleink vannak, seigneur“, korholta Io-Do vőlegény úr a lehiggadt nemzedéket. Io-Szolip úr pedig nagy szégyenkezéssel mentegetődzött előttem:

„Nem fog még egyszer előfordulni, seigneur...“

Io-Do hirtelen felkelt és ezt kiáltotta:

„És most elvezetjük a seigneurt az utolsó háború emlékművéhez“.

Kutató és útleíró létemre szégyenkezve kell bevallanom, hogy ebben a pillanatban szinte erőt vett rajtam egy mindenesetre nem egészen oktan fáradság, frakkom és rendjelem ellenére legszívesebben a földre terültem volna. Az a kijelentés, hogy ebben a pillanatban egy látnivalóhoz fognak vezetni, még ha olyan fontos is, mint „az utolsó háború emlékműve“, valószínű borzadályal töltött el. Ha mindazonáltal hallgattam és nem hivatkoztam kimerültségemre, ez egyáltalában nem kutató hajlamból vagy riporterri bátorságból történt, hanem egyszerűen gyávaságból és talán még némi büszkeségből is. Nem volt szabad, hogy egy kerek száz évezred előtt élt emberi lény materializációja ilyen anyámasszony katonája legyen és kíméletért esdekелjen testének, amely teljessége ellenére végre is mégsem volt több, mint pusztá jelenség. Egy jelenség vagy szétfoszlik vagy állja a helyét. Harmadik eset nem volt. Miután a szétfoszlás mesterségét nem tanulmányoztam meg, elhatároztam, hogy állani fogom a helyem és nem tanúsítok testi gyöngeséget. Azért a legközelebbi percben mégsem tudtam megakadályozni, hogy a szavak és mozdulatok távolról és tompán ütődjenek fülemhez, mintha egy folyó fenékén feküdném.

Io-Do vőlegény urat az a gondolat, hogy özönvíz előtti vendégét az utolsó háború emlékművéhez vezeti, nyilván nagy indulatba hozta. Meglehetősen nyers hangon szólt rá a vak és süketnéma csuhásra, aki ezekben a napokban szolgálatára állott: „Io-Fra! A második mentelobolom valahol elbújt. Keresse meg, kérem, gyorsan!”

A mutariánus, akinek belső világossága és hangérzéke előtt semmi sem maradhatott rejtve, nesztelenül kisiklott a teremből. A mentelobol szó úgy hangzott, mint a huszadik század egyik fogkrémje. De nyomban megtudtam, hogy az egyik olyan utazó türelemjátékról van szó, amelyet már megismertem. A következő percben Io-Do vőlegény úr már kezembe nyomta a mentelobolt, amelyet a mutariánus belső világossága azonomód kihalászott furfangos rejtekéből. Jőcskán zavarban voltam. Vajjon be tudom-e kormányozni a türelemjáték golyócskáit a helyes lyukakba? Most egy kis parázs vita kezdődött a vőlegény és apja között:

„Hányszor mondjam neked, fiam”, bátorkodott Io-Szolip papa enyhe rosszalással megjegyezni, „hogyan ne a szobában utazz, ne zárt helyiségben?”

„Ugy utazom, ahogy akarok, papa. Felnőtt ember vagyok és holnap után már házas leszek...”

„Isten segedelmével az leszel, fiam. De aki a szobában utazik, kárt tesz a házban. Pedig holnapután ez a te házad. Tehát saját házában teszel kárt, amelyet a társadalom neked ad és amelyben a következő százötven évig kell élned...”

Ez a tulajdonjogi megjegyzés mintha mégis szöveget ütött volna a fiú fejébe.

„Hát akkor utazzunk felfelé”, mondta nyers berzenkedéssel.

A szoba felfelé lebegett. A ház minden helyisége külön így fölfelé szállhatott. Hogy hogyan, azt nem tudom. Derítsék fel ezt képzett mérnökök. De mielőbb

a szobából a ház előterébe léptünk, amely egy hadihajó megfigyelő tornyához hasonlított, a jobboldali hosszanti falon levő fegyvergyűjteményből mégis észrevettem egy darabot, amelyet ismertem, de eddig elkerülte a figyelmemet. Csúnya nagy forgópisztoly volt, igazi vadnyugati lőfegyver a múlt századból, amely századon természetesen a tizenkilencediket értem.

Mikor kétségbeesetten B. H. felé fordultam és súgva megkértem, közölje velem suba alatt, milyen kívánságra kell élesen beállítanom gondolataimat, miközben az utolsó világoszöld golyócskát az „élesre beállított kívánság” felírású utolsó lyukba igyekeztem ügyetlenül és idegesen beleigazítani, megnyugtatóan hunyorogott és ezt sugta vissza:

„Gondolj egy lapos, óriási mérleg serpenyőjére”.

És valóban óriási lapos serpenyő volt az, ami egy szempillantás alatt — ez a kifejezés nem pontos, mert a helyzetváltoztatás utazás közben a legcsekélyebb időbeli átmenet nélkül következett be — hirtelen a lábunk alá tolódott. A legnagyobb tér volt, amelyet valaha láttam, de minden bizonnyal városi tér lehetett, amely a szabad körkörös látóhatárig nyúlt. Ennek serpenyőszerűen felkunkorodó, körben árnyyszerűen díszletezett szélei földfeletti építményekkel voltak megpakolva, tornyokkal, tornyocskákkal, homlokzatokkal, tetőkkel, amelyek mind alacsonyak, játékosan valószínűtlenek voltak, csak a sziluett célját szolgálták és végtelen távolságban emelkedtek. A napgolyó, amely most bíborosabb volt, mint mikor újra üdvözöltem, nyugaton leáldozóban volt. Az égbolt világoszöldet, helyesebben a türelemjáték mentális golyójának színét mutatta. Alatta mély lapíslazuli árnyak húzódtak el ütemesen. A naplemente még jobban hangsúlyozta a játéképítmények kétdimenziós jellegét a látóhatár mentén, aminthogy ezek nem is szolgáltak más célra, mint hogy a földalatti hivatalos építményeket a föld felett

megkülönböztető diszítványekkel és jelképekkel különítsék el egymástól.

„Hol vagyunk?“ kérdeztem B. H.-tól, miközben úgy éreztem, mintha nem a bőröm, hanem a szívem fázna.

„A geodromon vagyunk“, mondta B. H., „vagy ha úgy tetszik, a központi téren“.

„Persze, a geodromon“, válaszoltam, mintha már régen ismerném ezt a kifejezést. Már nem volt nekem kellemes, hogy minduntalan tájékozatlan ujoncnak kellett mutatkoynom.

Lenéztem régi, repedezett lakkcipőmre, amely nem lett szebb, mióta utoljára húzták a lábamra. Az újonnan beszerezett párt, amely valaha még birtokomban lehetett, okosan, de hitványul a „hagyatékhoz“ csapták, ahelyett, hogy velem adták volna. De mielőtt még bosszankodhattam volna ezen a takarékoszágon, meglepetéssel vettem észre, hogy talpán egy pár egészen vékony kis keskeny korcsolya volt. Nem emlékeztem rá, mikor és hogyan csatolták rá. Enélkül a korcsolya nélkül azonban, amilyent itt mindenki használt, módfelett fáradtságos, hosszadalmas, esetleg teljességgel lehetetlen lett volna a továbbjutás a roppant geodromon, Kaliforniának ezen a központi terén, amely éppúgy lehetett a földrész vagy talán az egész globus központi tere — én nem tudhattam. Ennek a központi térnek a talaja ugyanis jégszerűen tükörsíma tömegből állott, amely a serpenyő egész hatalmas felületét fedte, becslésem szerint húsz vagy még több mérföldes átmérővel. A gyalogút ezen keresztül vagy a kerület árnyékpületei mentén alighanem több napba került volna és mindenekelőtt olyan testi erőfeszítésbe, amelyre a jelenkor gyöngé alkatú, finom arcú és könnyen fáradó emberisége már egyáltalában nem volt képes. Viszont a türelemjáték használata itt igen érthető okokból ki volt zárva. A geodrom ugyanis cél volt. A mentelobolal az ember csak célokat, mint egészet mozgathatott

maga felé. Egy célon belül azonban — ha olyan nagy is volt, mint ez a központi tér — a türelemjáték nem működött. Hogy az emberi testnek egy-egy nagy célon belül is lehetővé tegyék a gyors közlekedést, történelemelőtti kerekek, surlódások és fékek nélkül, a fémből való hermeszcipőhöz folyamodtak, amely nemcsak a tér gyors legyőzését, hanem a test gyönyörteljes önműködő mozgását is biztosította. A tükörsíma talaj a könnyen bevágódó él érintésére rugalmas lett és a magam részéről is megkönnyítette a tovajutást (még sokkal inkább, mint ahogy az acélszürke gyp kedvezett a járásnak), különösen, mikor lefelé kellett haladni, a serpenyő legmélyebb pontja felé, mint ezúttal. Előbbi fáradságom teljességgel eltűnt. Kimondhatatlan gyönyörűséggel élveztem a korcsolyarepülés suhanását. Az aranysisakos vőlegény csoportunk élén száguldott, amelyhez nyilván a megszokott kíváncsiságtól hajtva, a ház aggregényei is csatlakoztak, a szóvivő, a házibölc és az állandó vendég. Észrevettem, hogy korcsolyáik meglehetősen magas kotornusokra voltak felcsatolva, amilyeneket házon kívül viseltek. Csak a vőlegény volt fekete ruhában. A többiek elmosódó meztelenségüket különféle, de mindig fakószínű fátylakba burkolták. A csukaszürke B. H. és jómagam frakkban voltunk az utócsapat. Száguldás közben azonban szándékom ellenére kiszakadt mellemből az életöröm egy gyermekes ujjongása, amely semmiképen sem illett egy magamkorú materializációhoz, akit csak véletlenül szúrtak ki az abécéből és idéztek ide. De nem tehetek róla, pokoli öröm volt, hogy mégegyszer futólag átrepülhetek olyan hosszú távollét után ezen a megváltozott és jobbá lett földi világon. B. H., a ludas, nyilván belátta ezt, mert elnézően mosolygott ujjongásomra.

Alighanem gyöngé szemem volt az oka, hogy hirtelen váratlanul nagy embertömeg közepén találtam

magam, amely a központi tér közepén egy nagy, ráccsal lezárt kör körül ide-oda hullámozott. Szívem még gyorsabban kezdett dobogni, mint néhány órával azelőtt, mikor a sötét folyosón várakoztam a jelre, hogy beléphessek a meghitt fényű szobába és megjelenhessek új barátaim színe előtt. A lakodalmas házhoz már hozzászoktam, az ott élő urak és hölgyek nem keltettek bennem nagyobb aggodalmat és félénkséget, mint általában idegen emberek, akiknél látogatást szoktam volt tenni. Most még nagyobb volt az a félelmem, hogy B. H.-ról nem is szólva, elvesztem szem elől a kedves lo-Szolip urat, a szóvivőt, a házibölcset, az állandó vendéget, sőt még a vőlegényt is, tehát azt a kis csapatot, amely az aránylag már megszokott házhoz tartozott. Mert meg kell mondanom, hogy estélyi ruhám alatt egész testemben reszkettem ettől a tömegtől, ezek-től a sok száz főnyi ismeretlenektől, mintha feltámadt fizikumomnak nem volna annyi ereje, hogy elviselje azok nyüzsgő közelségét és jelenvalóságát, akik igazában az időben sok évezreddel és a térben sok, sok fényévvel voltak tőlem távol. Kérem a nyájas olvasót, gondolja át mindezt és ne vessen meg reszketésemért és fogvacogásomért, amely éppen ennek az embertömegnek láttán fogott el, ennek a töméntelen ezer kimondhatatlanul jövőbeli lénynek láttán. Érzékeim feszélyezettsége — szinte történelmi feszélyezettségnak nevezném — akkora volt, hogy az embereket egyenként nem is vettem szemügyre és ezúttal is méltatlannak bizonyultam a tudósító feladatára, amennyiben a magam reszketését és fogvacogását ugyan elmondhatom, a tömegről azonban csak akkor adhatnék tárgyilagos képet, ha fantáziámat hívnám segítségül. Ez az embertömeg ütemes lét volt, zúgás, tánc, forgás és kavargás, forgatagos szövedék, telehímezve csicsergően dallamos, ezüstös, tompítottan arany, világoszöld, világoskék hangokkal... De még nagyobb lett bennem a feszélyezett-

ség érzése, mikor a tömeg hirtelen meghátrált előttem és én zavartan topogva korcsolyámmal egyedül találtam magam egy tiszteletteljesen kihagyott ürességben. Persze, hogy a szóvivő nem tudta befogni a száját, amint hogy ez nem is volt a hivatása. Előbb a körülállók értesültek tőle arról, hogy milyen jelenség csöppent itt be az ő nagyrahangolt és magasfejltségű világukba. A hír futótűzként terjedt el, hogy olyan szóképet használjak, amely valóban az emberiség legősibb őskorából származik. Nekem azonban ismét verejték szakadt a pórusaimból, mert mindenki kíváncsira tártott szemekkel nézett rám. Nem tehettem egyebet, mint hogy aggódva kapaszkodtam B. H. karjába.

„Barátságos emberek“, nyugtatott meg az újjászületett, „nem fognak bántani. Ne törődj tovább velük. Csak mosolyogj rájuk szorgalmasan, lehetőleg úgy, hogy a fogadat mutatód“.

Testvériesen támogatott és együtt siklottunk a ráccsal elkerített kör felé, amely most hirtelen kiürült. Io-Do, a vőlegény, Io-Szolip úr és a három agglegény csatlakozott hozzánk; a nép zöme tiszteletteljesen kíváncsi távolságból követett bennünket. B. H. tanácsához képest meg-megfordultam és erőszakolt színészi mosollyal mosolyogtam az árnyszerű emberfalra, fogaimat mutogatva, pedig a mosoly nekem magamnak sem volt ínyemre. Nagyon szégyeltem. De úgy látszik, nem tévesztette el hatását, mert a sötét emberfal halkan rokonszenvező mormogással válaszolt. Már régen megértettem, hogy ebben a korban mindig és mindenütt kellemessé kell magát tennie az embernek, ha valamire akarja vinni. Ez a mesterkedés semmire sem kötelezett. Ok és céltalan szeretetreméltóság volt, jó módor, baráti kultúra, tudattalan bocsánatkérés sok sötét korszakért, amelyekben az ember csak azért mutatta a fogát, hogy az ellenségre vicсорítsa, és még más későbbi, de nem kevésbé sötét korszakokért, mikor a fotogén ember

csak azért mutogatta a fogát, hogy áruként kínálja fel magát.

Mindkét kezemmel belefogóztam a kovácsolt vas-rácsba és lenéztem egy nagyon nagy köralakú mélyedésbe, amely régi, régesrég otthagytott bánya benyomását tette, mintha annak felső tárnái érintetlenek maradtak volna, míg mélyebb járatai összeomlottak vagy víz alá kerültek. A bánya benyomását még az is erősítette, hogy a nem nagyon mély üreg falai látszólag csillogó fémerekkel és sziporkázó kristályokkal voltak egészen benőve. Gyöngye szemem ellenére megkülönböztetni véltem ametisztet, topázt és hegyi kristályt. Ma, visszatérésem után az az érzésem, mintha nemcsak féldrágaköveket, hanem meseszerű rubint és zafírt is láttam volna kivillogni a sötétből. Ez azonban alig jelentett volna valamit, hiszen annak a jelennek az emberei nem tisztelték sem az aranyat, amely becsét mint értékmérő elvesztette, sem a legkisebb különbséget nem tették a tetszetős színű üveg és az igazi drágakő között. Ebben a tekintetben ismét olyan primitívek és ártatlanok lettek, mint egy déltengeri sziget meztelen bennszülöttjei, akik minden igazi ékkőnél többre becsülik a legolcsóbb üvegholmit.

„Ez az utolsó háború emlékműve“, mondta valaki környezetemből, és én igyekeztem a rács alatt és mögött a széles mélyedésben valamit meglátni, ami lovaszoborhoz vagy Rodin-szerű hősies izomzatú csoporthoz hasonlított volna. De semmi efféle nem tudtam felfedezni. Végre sajnálatosan pápaszemtelen szemem fennakadt egy meglehetősen gömbalakú, rozsdás alkotmányon, amelynek átmérője mintegy hat láb hosszú lehetett. Ennek a meggömbült fémszalagokból álló golyónak értelmét eleinte nem tudtam felfogni, aztán hirtelen belémnyilalt a felismerés, hogy nyilván régmódi földgömb, amelyet ugyan sokkal az én elköltözésem után öntöttek, de mégis a legendás előidőkből

származott. Mikor szemem egyre jobban hozzászokott a ráccsal elkerített mélyedés vöröses homályához, amely most érzésem szerint inkább nem is bányához, hanem egy nagy tó medencéjéhez hasonlított, amelyből lecsapolták a vizet, észrevettem, hogy a horpadt és görbült földgömb egy halálfejekből készült hatalmas alapzatról nőtt ki. A koponyák úgy festettek, mint ahogyan a stájer vagy karinthiai havasi völgyekben rakják őket egymás tetejére. Lélektani megértésem a jelenkorral szemben már annyira tökéletesedett, hogy éreztem, milyen misztikus borzadállyal töltheti el ennek a halálfejes alapzatnak látása a kortársakat, akik a halál szót kitörölték szótárukból.

Szemléledő elmélyedésemet a vőlegény éles szava törte meg, amely a hátam mögött álló nagy emberfal ellenére uralkodó mélységes csöndből tört fel.

„Hol az idegenvezető?” kérdezte Io-Do. „Már megint nincs a helyén, noha a seigneur ideérkezett és idejében felhívtuk”.

Mikor hívták, gondoltam magamban, hiszen a vőlegénynek csak néhány perccel ezelőtt jutott eszébe ez a kirándulás.

Csillapítóan hallatszott Io-Szolip úr hangja:

„Te ugyan vőlegény vagy, fiam és jogod van arra, hogy feleemeld a hangod, ahányszor és amilyen hangosan csak akarod. De azért én mégsem mutatnám be a világnak, mennyire nem tudok uralkodni magamon...”

„Ha az idegenvezető nem jön”, mondta Io-Do dacosan, „felébresztem a világháznagyot magát. Kitelik tőlem. Jogomban áll. Az ember csak egyszer vőlegény”.

„Itt jön már az idegenvezető”, sóhajtott a Io-Szolip megkönnyebbülten, mert láthatóan nem volt könnyű dolga elkényeztetett fiával.

És valóban, mintha a föld belsejéből mászott volna elő, egyszerre egy férfi lépett fel az emelvényszerű építményre, amely a bánya vagy tófenék aljáról kissé

a geodrom színvonala fölé emelkedett. Erről az ember-ről nincs mit mondani, legfeljebb, hogy olyan ember volt, mint a többi mind, szakálltalan, kortalan, ránc-talan, de, akárcsak otthon a mutariánus, billiárdgolyó símaságú koponyáján nem hordott parókát. Emlékeze-temben tehát az idegenvezetőt is a magas államhivatal-nokok közé sorozom. Közben a központi tér középső részét betöltő ezrek valamivel közelebb jutottak a rács-hoz, noha csak kis részük remélhette, hogy látni fog valamit, mert ennek a kornak lakásaihoz hasonlóan emlékművei is a föld alatt voltak. Az idegenvezető hosszan köszörülte torkát, de nem volt előtte hang-szóró, hogy hangját felerősítse. Az egyetlen aránylag technikai szerszám, amellyel az asztromentális korban találkoztam, az utazó türelemjáték maradt. Mégis az idegenvezető hangja olyan messzecsengően, sőt dörgőn hangzott, mintha valamilyen ismeretlen fortélyal fo-kozott rezgésre bírná vele a levegő hullámain!

„Mindkét nembeli tisztelt lok“, kezdte meg előadá-sát valamilyen cicerone hivatásos rekedtségével, „te-kintélyes számban jelentek meg ma itt a geodromon, hogy megtekintsék a legősibb létező emlékművet, ame-lyet egy távoli múlt hagyott földünkön, egy olyan em-lékművet, melynek jelentését a tudománynak nem kell már felfedeznie, mert a történelem és irodalom által kezdettől fogva igazoltan van ezen a helyen, mióta az emberi emlékezet folytonossága csak fennáll. Mint en-nek a kornak tanusítványos idegenvezetője, ezennel van szerencsém az összes jelenlevőket szívélyesen üd-vözölni, elsősorban azokat a kedves kisgyermeket, akik először látják hasznos okulásukra az utolsó há-ború emlékművét...“

A szószék embere, aki körülbelül úgy emelkedett a föld felszíne fölé, mint annakidején egy állvány a le-felé való építkezésnél, rövid, sokatmondó szünetet tar-tott. Aztán kissé halkabban folytatta, és szónokiasan

kidolgozott rekedtsége most már inkább politikusra vallott, mint ciceronéra:

„Ezenfelül, tisztelt Iok, az a ritka megtiszteltetés jutott osztályrészemül ma, hogy a szó igazi értelmében a kor idegenvezetője lehetek, nemcsak emlékmű-magyarázó tudnivágyó kíváncsiaknak és esti ödöngőknek, amennyiben ugyanis igazi Idegen jelent meg körünkben, hála az Io-Fagor menyasszonyi család és az Io-Szolip vőlegényi család kegyes közvetítésének, akik ez idő szerint három nagy napjukat ünneplik. A legmelegebb hálával tartozunk ezeknek a mélyen tisztelt családoknak, hogy egy magát megnevezni nem akaró házibaratjuk segítségével, valamint csökönyös erőfeszítésükkel lehetővé tették, hogy az emberiség őskorából származó vendégüket üdvözölhessük körünkben. Egy valóságos, fehérbőrű, merev és durva jellemű vendéget, mint valamennyien láthatjuk... Üdvözlöm tehát a seigneurt és kívánom, érezze magát minél jobban köztünk...”

Egyáltalában nem éreztem magam jól. Olyan pillanat volt ez, amikor az ember legjobban szeretne belebújni egy egérlyukba. A tömeg körülöttem tapsolt és kissé dobogott, olyasféleképen, mint az én időmben, ha a közönség egy középszerűnél kisebb hírességet üdvözölt, amelyről nagyjából semmit sem tudott. Nem volt tehát valami nagy sikerem, de azért újra minden irányban mosolyogtam és fogamat mutattam. Az idegenvezető, akinek hirtelen egy horgászbotnál kétszerte hosszabb pálcika volt a kezében, rám mutatott vele:

„Hadd figyelmeztessem önöket arra”, mondta, „hogy a seigneur, ha ellentmondásnak hangzik is, öszszehasonlíthatatlanul a legidősebb és a legfiatalabb közöttünk. Mint az őskori emberiség érdemes tagja, olyan megnevezhetetlenül ifjú, gyermeki, úgyszólván fejlődéstörténeti csecsemő, hogy mindenki és különösen a hölgyek részint kíváncsi, részint anyás kezekkel

tapogathatnák meg. Másfelől, mint jelenünk kedves látogatója, teljes testi frissességében olyan egymástól távolos két világkört fog át, hogy megnevezhetetlenül magas kora elől a természetes tisztelet borzongásával kell visszahúzódnunk... Ugyebár így van?"

Az emberfal tetszémoraja. Ebben a mentális korban az emberek élvezetrekészebb megértéssel viseltettek a finoman kihegyezett paradoxonok és antithesisek iránt, mint az újságírói tényimádat korszakában. De ösöregségem és ösfiatalságom ellenére én nem éreztem magam másképen, mint nemrégiben elalvás előtt, tehát kereken ötven évesnek. Szinte megváltás volt számomra, mikor az idegenvezető kezében a pálca elforult tőlem és a viseltes földgömb felé irányult:

„Akkoriban, seigneur és többi kedves hallgatóim“, látott neki végre az idegenvezetői előadásnak, „akkoriban, mielőtt az aranyművesek ebből a korban olyan nagyrabecsült fémből ennek a primitív globusnak szalagjait kovácsolták, az emberiség a legrosszabbon mártúl volt. Az utolsó háborút ugyanis már nem könnyörtelen ördögösséggel folytatta mindenki mindenki ellen, mint még az utolsóelőtti is, hanem már csak kiválasztott tízezrek tízezrek ellen. A kétszer tízezer háromegegészháromtized perc leforgása alatt utolsó szálíg kipusztította egymást, amivel beigazolódott, hogy a viszályok fegyveres elintézése többé nem lehet igazán döntő s ezért nem tekinthető tovább időszerűnek. A kölcsönös megsemmisítés háromtized perce után ugyan hangzott még néhány fanatikus hang, amely a két félt teljes kipusztítás céljából egymásra akarta uszítani, de különös, becsülendő és váratlan módon ezúttal az ész hangja győzött. Rémulten gondoltak vissza az utolsóelőtti háborúra, amely sok emberöltővel előbb elnéptelenítette a bolygót, a továbbélőket barlanglakókká tette és minden tudományuktól, sőt, mint néhány szaktudós állítja, még beszélőképességüktől is megfosztotta.

A durva szellemi fokot, amelyen az emberek amaz utolsóelőtti háború idején állottak, ma is láthatjuk még durva fegyvereiken. Ki nem ismeri a messzehordó szubstancia- vagy árnyékrombolókat, amelyeknek száma kimeríthetetlennek látszik? A gyermekek a Munkás parkjában játszanak ezekkel a messzehordó szubstancia-rombolókkal, amelyek a mag felpattintásával természetesen már nem tárják fel a világuert az unikumokon belül...

„No, nono kérem“, hangzott Io-Do vőlegény közbekiáltása saját fegyvergyűjteményének védelmére.

Az idegenvezető tekintete engem keresett, mielőtt folytatta érdekes előadását, amelyet természetesen csak a magam, nem az ő szavaival ismételtek meg, amiáltal sokat elveszek síma hidegségéből és csillagtávolságú érdektelenségéből. Neki, e kor tanusítványos idegenvezetőjének, a háború és a háború borzalmai közömbösebbek és irreálisabbak voltak, mint a velencei dozsák börtönén át kalaucoló idegenvezetőnek az ólomkamrákban sinylődő foglyok rég elnémult halálhörgése.

„Az a kor, amely közvetlenül megelőzte az utolsóelőtti háborút“, folytatta a szónok, „nem hasonlított többé az emberiség őskorához. Ahhoz az őskorhoz, amelynek mélyen tisztelt szemtanuját nagy örömünkre itt látjuk magunk között. A seigneur bizonyára a legélesebb elméjű tudósnál is közvetlenebb tapasztalatból ecsetelhetné nekünk az ősemler kezdetleges életét, mikor még minden tíz négyzetmérföldre egymástól más törzs lakott más nyelvvel, más erkölcsökkel és szokásokkal a sátrakban, alacsony szalmaviskókban vagy pláne hangyaszerű vagy dobozszerű tömegépületekben...

Kétségbeesetten szorítottam meg B. H. kezét:

„Az Istenért“, suttogtam, „egy szót sem fogok szólni. Nem hagyom magam erőltetni...”

B. H., akit viselkedésem nyilván bosszantott, tagadó mozdulatot tett az idegenvezető felé. Az elnézően bólintott és szünetet sem tartva folytatta előadását:

„Az utolsóelőtti háború idején földünk már heptalingu ális volt. Már csak hét különböző nyelv volt, hét különböző nép, hét különböző irodalom, ahogyan hét szín van. Ezeknek a birodalmaknak, népeknek, nyelveknek egy része inkább a szigeteken, más része inkább a földrészeken lakott. A szigetlakók gazdagabbak, békésebbek, fejlettebb eszűek és fantáziatlanabbak voltak, a földrészek lakói javakban szegényebbek, nem a mindenkit kötelező logikát használták zsinórmértékül, hanem a bizonytalan érzéseket és álmokat, amelyek szívüket eltöltötték. Ezeket a kontinentális embereket nem elégítette ki életmódjuk, ezért túlságosan sokat éreztek és álmodtak, többnyire egészségtelenül. De valamennyi érzésük és álmuk tele volt fékezhetetlen irigységgel a könnyebben élő szigetlakók ellen. A prófétáktól és más demagógoktól felizgatott irigyek szövetségbe tömörültek, amely végül ármányos és őszintétlen politikával megüzente az utolsóelőtti háborút, amely, mint már az előbb jeleztem, mindkét nép és hatalomcsoport szinte teljes elpusztítására vezetett, úgy, hogy az emberiség szegényes maradványai kénytelenek voltak mindent előlről kezdeni és több száz évre volt szükségük, míg újra némi bizonytalan civilizációt megteremthettek. Ez az új civilizáció azonban, mikor legfelsőbb fokát elérte, fejlettebb volt már az előbbinél, tudniillik ambiglosszális volt. Csak két nyelv volt már, két nemzet és két birodalom. Ez a kettős rendszer huzamosabb időn át jól bevált és az elméletirők már diadalmaskodtak, hogy ez a rendszer a végre megvalósított örökbéke elpusztíthatatlan alapját fogja képezni, annál is inkább, mert mindkét fél elfogadott egy mindmáig híres állami törvényt, melynek ez volt a címe: „Kötelező kölcsönös beapatkozás”.

El voltam ragadtatva ettől a formulától, mely saját korom második világháborúját könnyen elháríthatta volna, és közbekiáltottam:

„Éljen, éljen, ez aztán az okos törvény“, mire a vőlegény, a szóvivő, a házibölcs, az állandó vendég és még néhány más ember elbámulva és értetlenül fordult felém, miközben az újjászületett mellettem úgy tett, mintha semmit sem hallott volna. Az idegenvezetőt azonban parlamenti helyeslésem láthatólag nem zavarta:

„Ábránd volt“, mondta az ügyes színész vibráló baritonján, aki jól felépített beszédjét a hiábavalóság hangsúlyába halkítja. „A két nemzet-rendszer nem hozta meg az emberiségnek a menekülést, és még sok, sok kornak kellett eltelnie és a csillagképek több eltolódásának kellett bekövetkeznie, mielőtt az embereknek sikerült az élet természetes végződését megszabadítani minden borzalmától és azt a szelíd szabadságot és méltóságot kölcsönözni neki, amely a háború és a fizikai ellenségeség képzetét képtelen lidércnyomássá teszi, lidércnyomássá, amelyet a modern ember hajlandó inkább egzaltált történelemkutatók hazugságainak tekinteni, mint szörnyűségeken valóságos pokoli kényszernek, pedig ennek a kényszernek évezredek előtt még az egész emberiség alá volt vetve. Ha nem volnának a messzehordó szubstancia-rombolók és a többi fegyverek, amelyeken házaink úgyszólván felépültek...“

„Nagyon helyes“, kiáltotta a vőlegény elégedetten.

„És ez a kovácsolt aranyfémből készült emlék, amely húszezer épségben maradt ember koponyáján épült az utolsó háborúnak...“

Az emberi koponya említésére több gyermek sírni és jajveszékelni kezdett. Anyja igyekezett megnyugtatni, halk rábeszéléssel, sőt bölcsődalok éneklésével. Fájdalmas zümmögés volt hallható körül. A nagy tö-

meg óvatosan távolmaradt az elkerített körtől, mintha senkinek nem volna már idege ahhoz, hogy a halálfejek látását elviselje. Ezúttal is valaki, és pedig a kor tanúsítványos idegenvezetője, elkerülte a „halál” szó említését. De hogyan értette a „szelíd méltóságot és szabadságot”, amelyet a modern ember kölcsönzött az élet befejezésének? Minduntalan ennek a világnak jól megőrzött titka előtt állottam, és ez az ismeretlen valami egyre mélyebben hatott rám. De sietnem kellett, hogy tovább hallgassam az előadást, melyből néhány mondatot már el is mulasztottam.

„Eserint”, ütötte meg fülem a kissé rekedt ékeszólás, „az ősemberiség korától eltérően most nem a szükség természetes surlódása vagy az istentiszlelet különbözősége idézte elő a háborút, hanem a pusztá, nevelés hiúság. Mindenki, főként a serdültebb iskolai növendékek, akiket ezennel külön üdvözlök, a történelemből tudja, hogy az utolsó háború idején a földön lévő két nemzet ezt a nevet adta magának: Kékek és Pirosak. Már most a történelem folyamán mind a Kékek, mind a Pirosak a nagy nők és férfiak ragyogó neveinek egész kincsestárát gyűjtötték maguknak az emberi törekvés minden terén, úgy mint az istentanban, mindenség-tudományban, chronoszofiában, csillagvándorlásban, csodálkozásban, idegenérzésben, költészetben, anyagtudományban, megismerés-tudományban, zenében, szobrászatban, ábrázolásban, testi ügyességben és játékban, noha ez utóbbit, a céltalan játék értékét csak közvetlenül a mi korunk előtt fogták fel teljes egészében. Mondom, szép számmal voltak Kék és Piros lángelmék. Ezeket halhatatlanoknak nevezték és nevükkel mindenféle ceremóniákat üztek, pótléku a politikai szenzációk helyett, amelyek akkoriban már lassan sorvadozni kezdtek. Ekkor egy napon valamilyik Kék vagy Piros csillagász azt az indítványt tette, hogy kereszteljük át a legrégibb őskor óta változatlan

nevű csillagokat a legnagyobb istenhirdetők, minden-ségtudósok, életbölcsek, költők, tudósok, szobrászok, énekesek, táncosok, labdajátékosok, billiárdjátékosok stb. nevére. A másik nemzet részéről rögtön az a válasz érkezett, hogy lelkesen üdvözlük a gondolatot, hogy az égboltját Kék és Piros lángelmék neveivel csillagozzák meg. Fényes kongresszus ült össze, amely évekig ülésezett. Az első esztendőkből a küldöttek közt a legszebb egyetértés uralkodott. Először a legrégibb időknek a történelemben továbbélő nagy lángelméit helyezték a csillagok közé, igen tetemes számban, ezeket követték a különböző szakokban kitűnt Kék és Piros mesterek nevei. Mivel azonban, sajnos, végtelenül sokkal több égi csillag volt, mint emberi sztár, az ég átkeresztelése során — amely azóta persze teljesen feledésbe merült — kénytelenek voltak a hírnév harmadik, negyedik és ötödik rangsoráig visszanyúlni. Ekkor egy pokoli démon pislogni kezdett és valamelyik közömbös labdajátékos vagy kupléénekes miatt, hogy Piros volt-e vagy Kék, a történészek sohasem tudták kideríteni, kitört a nagy viszály. A Kékek, de az is lehet, hogy a Pirosak voltak, haragtól reszkelve, hangos tiltakozással kivonultak a tanácssteremből. Egy szunyogcsípés elég volt ahhoz, hogy a szunnyadó nemzeti gyűlöletet felgerjessze és a híres kétnép-rendszert felrobbantsa. De azért az utolsó háborúnak, mint a kétszer tízezrek párbaját nevezik, legalább mégis a csillagok voltak az okai, ami haladás volt, a csillagok... A csillagok...

A kor idegenvezetőjének szavai elhangzottak fülemben. Nem értettem többé őket. Közben éjszaka lett és fejemet az égnek emeltem. Egy szép nyári éjszákára gondoltam, mikor épp így égnek emeltem fejemet, hogy szinte vízszintesen terült el. Ez házunk közelében volt, a Kis Alpeseekben. A tejút akkor is így boltózódott felettem, de a holdfény olyan erős volt, hogy fátyla csak sejtésszerűen lebegett. Most pedig

halott voltam. És mintha ez nem volna elég, ebben a minden világok legidegenebbjében találtam magamat, mint közszemlére tett ritkaság. De hogy az ég is menyire megváltozott! Annak a régmúlt éjszakának egykori egével éppoly kevésbé volt összehasonlítható már, mint egy bujánál bujább júniusi virágosrét egy olvadás utáni márciusi réttel. Nem vagyok csillagász vagy akármilyen égnéző vagy ismerő, de a csillagok száma a saját korombelivel összehasonlítva körülbelül megtízszereződhetett. Csak a szárazabbá és tisztábbá vált földi légkör takart fel többmillió csillagot, mint azelőtt? Új csillagok keletkeztek közben megfoghatatlan tömegben? Vagy csak egyszerűen a kedves hold hiányzott?

Hirtelen úgy éreztem, hogy szinte borzadályos fájdalom száll fel a torkomban. Valamni kifejezhetetlen fájdalom, amilyent sohasem éreztem. Jóllehet arcom me-rev maradt — újszerűen hideg lett körülöttem —, könnyek tolultak szemembe. Túlságosan szomorú voltam ahhoz, hogy már nem egészen tiszta zsebkendőmet elővegyem, ehelyett összeszorított foggal B. H. vállára hajtottam arcomat.

„Mi bajod, F. W.?” kérdezte a régi barát zavartan.

„Ugy sajnálom a holdat, B. H.”, dadogtam.

HETEDIK FEJEZET

amelyben egy pillantást vetek a „Ma esti csillagok”-ba, pártatlan bírónak jelölnek, ki minden idők legfontosabb pörös ügyében, nevezetesen sikert érek el és ennél fogva tiszteletemet tehetem a szunnyadó világgazdánál, illetve geoarchonnál, illetve földgömbelnöknél.

Ez a borzasztó fájdalom, ez a szívszaggató elérzékenyülés, ez a valóságos kozmikus macskakaj, amely sós

nedvet hajtott szemembe és csuklást a torkomba, szerencsére oktalan volt. Igen, ok nélkül szenvedtem a hold miatt. A jó Luna hosszú távollétem alatt nem tűnt el az égről, nem nyelte el az örök éjszaka, sem a nap szívrohaimnak utóhangjaként nem hullt szét millió meteorrá, mind a négy negyedével együtt érintetlen és változatlan maradt. Magam is meggyőződhettem erről, még mielőtt B. H. szavakkal megnyugtathatott volna, mert éppen ebben a pillanatban vált láthatóvá a meghitt holdkorong gyöngé első negyedében a széles serpenyő felgyűrt szélén, sötétebbé téve a tornyok, tornyocskák, homlokzatok, erkélyek, kupolák és falcsipkék távoli árnyvonalait a keleti látóhatáron.

De nem értem rá, hogy az öreg hold meglételén örvendezzek, mert az éjszakai égen hihetetlen módon szörnyűséges csillagászati jelenség kezdett feltűnedezni. Tudjuk már, hogy ennek a kornak egén tízszer olyan sűrű volt a csillagok nyüzsgése, mint mondjuk a huszadik század valamelyik csillagdús déli augusztusi éjszakájának egén, hegyoromról vagy nyílt tengerről néztük. A virágban gazdag nyári réttel való fentebb alkalmazott összehasonlítás meglehetősen találó. Az egyes csillagok, ha ugyan lehetett egyáltalában beszélni ilyenekről, a sok csillagcsomó, csillagfürt és csillagfátyol között, sok, sok fokkal világosabbak és nagyobbak voltak az akkoriaknál, és az összezsugorodott fekete égi tér közöttük és mögöttük mintha egészen visszahúzódott volna. (Ennek az egyre jobban feltáruló világgazdaságnak láttán a csillagászat nyilván olyan tudománnyá lett, amelyben már a leltározás felülmúlta az emberi erőket.) Az én időmben, mikor az ember szabad szemmel alig különböztetett meg három-ezer csillagnál többet az éjszakai égen, felrobbanó gránáthoz hasonlították a világegyetemet, amelynek részcsekkéi, a csillagok mindenfelé szétszórodtak. A tudósok ezzel az elmélettel, mint oly fölöttébb gyakran,

csalódás áldozatai lettek. A mostani égbolt sűrű benépesültsége az egykorival szemben rögtön rávezethetett volna az igazságra: *a világegyetem lélekzik*. Belelélezéskor a csillagok összehúzódnak a térben, kilélezéskor eltávolodnak egymástól. Ezt a nagy, magasztos igazságot azonban csak sokkal később tudtam meg a Fennlebegő szájából. — A geodrom, a központi tér mesterséges megvilágítása teljesen fölösleges, sőt gátló és zavaró lett volna. Olyan fény vett körül bennünket, amely egészen másféle és sokkal gyöngébb volt, mint a napfény, de mégis fény volt, kékesen terjedt fény, amely az alakokat és tárgyakat egészen kiformázta, akárcsak a nap, de elvette tőlük a színt. Minthogy azonban a színeképelemző csalódás nagy titka a szín és a szín a formánál inkább a Maya uralmának van alávetve, ezt a túlzott csillagfényt joggal nevezhetem szellemi fénynek, legalább is szellemibbnek a napvilágnál. Szóval asztromentális éjszakai világosság takart be bennünket. És ekkor a következő történt:

Mintha négy apokaliptikus erő minden irányban egy előbb kicsi, de egyre növekvő égi területet láthatatlan ásóval, gereblyével vagy seprűvel tisztára ásott, gereblyézett vagy sepert volna a csillagoktól, az égbolt közepén hirtelen egy mind nagyobb fekete négyszög keletkezett, fényév-dimenziókból való iskolatáblához hasonlatosan, amelynek szélein magasra halmozódott a csillogó csillagkavics.

„Mi ez, mi ez?” dadogtam és balöklömet csunyán összegyűrűt frakkingemhez szorítottam.

B. H. megragadta jobbkezemet és parancsolóan megszorította:

„Ne jöjj ki a sodrodból, F. W., őrizd meg hidegvéredet! Természetesen merőben optikus műveletről van szó”.

„Nem volna szabad a csillagokat optikus művele-

tekre felhasználni", mondtam száraz torkomban keserű nyelvvél, és térdem remegett.

„A mi viszonyunk a csillagokhoz más, mint a tiétek, kedves barátom", mosolygott az újjászületett, aki óvatosságból még mindig kezében tartotta a kezemet, „mióta kétségtelenül megállapították, hogy bolygónk valóban és igazán a világegyetem középpontja, hogy tehát kizárólag egy lakott bolygó és egyetlenegy emberiség van, a mienk!"

„Mít beszélsz, B. H.", szakadt ki belőlem, „valóban és igazán ezt állapították meg, semmi kétség benne? A geocentrikus feltevés és még annál több is győzött volna? Istenem, magamban mindig tudtam, hogy győzni fog. Mert enélkül csak nehezen okolható meg a világunk szellemi rendeltetésébe vetett hit. Olyan boldog vagyok, B. H., olyan különösen boldog..."

És ezekre a szavakra szemem újra megtelt könnyekkel, ezúttal azonban nem a kozmikus macskajaj érzése miatt, hogy a hold odavan, hanem mélységesen megelégedett büszkeségből. Az újjászületett ámulva nézett rám:

„Olyan nagyon kívántad ezt, F. W.?" kérdezte. „Én úgy találom, hogy a felelősség ezzel meglehetősen mérhetetlenné fokozódik..."

Erre a jogosan aggódó erkölcsi természetű megjegyzésre már nem tudtam válaszolni. Mert ugyanabban a pillanatban az üres, szurokfeke té négyzet körül felhalmozott csillaghulladékból kis sziporkázó csillagok kezdtek rakoncátlan szökdeléssel a táblára ugrani és egy pillanat alatt fényírás lett belőlük, címfelírás, én pedig nem túlzott épüléssel olvastam:

„*A ma esti csillagok*".

És ez alatt kisebb betűkkel:

„A nulla komma nulla nulla nulla harmadik evolúció hétszáznegyvenkettedik naphetének negyedik

földhónapjában harmadikán, a Szűz tizenegyedik nagy világévében“.

Ez alatt pedig egészen kis betűkkel, zárójelben egy hatjegyű szám, amelyet nem tudtam elolvasni, ezzel a megtoldással: „Post Christum Incarnatum“.

„Ez már sok“, mondtam és egyúttal visszaemlékeztem arra, hogy ugyanezt a kifejezést kalandom folyamán egyszer már használtam. A felfedező-utazó nézen, hallgasson, kerülje a megjegyzéseket és ne gyakoroljon bírálatot. Persze csak visszatérésem után tudatosult bennem egészen, hogy kutató utat tettem. Most azonban ez a csillagbetűkből nyomtatott újság bántotta az ízlésemet. Végül majd még arckrém- és hashajtó-reklám céljaira használják fel az állatöv csillagzatait! Az ember kozmikus tolakodása képtelen méreteket öltött.

„Milyen csodálatos!“ gunyolódtam. „Az ujságírás és a reklámüzlet most még a csillagokig is eljutott. Erről még én sem álmodtam. Az egyetlen előny ebben az, hogy égi ujságotok csak egyetlen példányban jelenhet meg és nem valamelyik politikai párt- és hirdetés-nábob sepri be a milliókat“.

„Nincsenek milliók“, felelte B. H. leereszkedő hangon, „ha ezeken azokat az elrozsdásodott és elfakult érméket érted, amilyeneket még ma is találunk a legfelső földrétegben. Emberemlékezet óta mindenkinek megvan az, ami kell és annál több is. Mindenkinek legbetegesebb vágya is minden további nélkül kielégíthető volna. De már pusztán azáltal, hogy mindenki tudja, milyen könnyen megkaphat mindent, úgyszólván elapadt a kapzsiság az emberben. Sőt fínomnak és előkelőnek számít, ha valaki kevesebbet akar, mint amennyire szüksége van. A gazdagság mint mások legyűrésének ösztöne olyan lealacsonyító fogatkozásnak számítana, mint az izzadt láb vagy a szájbűz. És

hogy mi már nem kereskedünk, azt már mondtam neked, F. W. ugyebár?”

„És valóban nincsen olyan eset és olyan lehetőség, hogy megvehetnék valamit, ami egy másik emberé, valami egyedülálló és másodszor nem állítható elő?”

„Egészen pontos és egészen őszinte akarok lenni, kedves F. W.” mosolygott most az újjászületett. „Sokszor játsunk vételt-eladást...”

„Ah?, értem, ahogyan rulettet vagy bakaratot vagy pókert játszanak a...”

„A játékban minden meg van engedve”, jelentette ki B. H. „A játék a gyermekkor visszaállított felelőtlen idődimenziója...”

„Nagyon helyes”, vegyült a beszélgetésbe abbénk, a szóvivő, „a játék a gyermekkor visszaállított, úgy szólván örök időbeli dimenziója. De csak az igazi játék, amely mondhatnám értelmetlenül gügyög és nem más, mint álmatag testi és lelki behódolás a körülöttnünk hullámozó elemi erőknél. De a nyereszkes játék-nak és a fogadásnak semmi köze az igazi játékhoz...”

„Pedig én mégis adás-vételt játszom legszívesebben”, mondta Io-Do vőlegény úr dacosan és hozzátette: „Most rögtön tíz messzehordó árnyékrombolót adnék egy közepes lőporos puskáért”.

„No, most látja a mi házasulandó ifjúságunkat”, rázta fejét a szóvivő, mire kénytelen volt megigazítani erősen félrebillent ezüst fejdíszét. Hirtelen azonban kinyújtott karral az égre mutatott: „De hát mit várhatunk az ifjúságtól, mikor még a mindenség bölcsei és az élet tudósai is versenyeket rendeznek?” Az égbolt fekete iskolatábláján most új csillagcímek bukkantak fel. Így hangzottak:

„Minden idők legnagyobb vitája. — A meccs Io-Szum professzor és Io-Klap professzor között tovább

folvik. — Bebizonyítható-e kellőképpen Isten létezése? A verseny mai állása: 15 tizenöt pont tizenhét pont ellen Io-Klap professzor javára”.

Egy vallomással tartozom az olvasónak: „a professzor” szó nem ragyogott fel az égboltozaton, hanem helyette valami, ami a görög „sophistes” kifejezéshez hasonlított és ahhoz közel állott. Magam egyebet nem jegyeztem meg a monolinguából, mint a furcsán ciripelő és csiripelő hangképzést, amelyet egyszer már az aztékhez hasonlítottam, továbbá egy csomó görög idegen- és kölcsönszó emlékét, amelyekkel a kortársak csodálatosképen egész sor intézményüket megjelölték. A görög, de részben a latin és a héber is mint a tudósok és teológusok nyelve éppúgy tovább öröklődött a tizezred éveken át, mint a keresztény katolikus egyház (talán ennek jóvoltából is) és minden más őskori jelenség, amely még idejében fel fog bukkanni elbeszélésem során. Szóval professzorokról nem volt itt szó, hanem Io-Szum sophistesről és IoKlap sophistesről vagy valami efféléről. De mivel a szofista szónak nálunk kellemetlen mellékszöngéje van, szemtelen fordító módjára elhatároztam, hogy a jól bevált „professzor” szóval fogom visszaadni.

„Hát erről mi a véleményed?” nézett rám B. H. fürkésző szemmel.

„Ez valóban minden idők legnagyobb vitakérdése”, válaszoltam udvariasan, „de a legrégibb is, mint a fogalmazás mutatja. Akármilyen összegbe fogadok — azaz hogy bocsánatot kérek, ez már nem divat — hogy semmi új dolgot nem fogok olvasni róla”.

B. H. kortársai nevében kissé megsértődött. Szembefordult velem:

„Nem bizonyít-e jelentős szellemi haladást, hogy ebben az órában az egész földgömbön ezt a meccset nyújtják a nagy tömegeknek, nem pedig baseballt, mezeten revüt vagy valami rádiótaságot, mint valaha...?”

„A meztelenség meglehetősen fölösleges lett”, mondtam egyszerűen.

Ez a szarkasztikus válasz már nem érinthette barátomat, mert most mindenki az égi ujság fekete táblája felé fordult, amelyen a csillagbetűk újra együvé kezdtek ugrálni. Az írás, kozmikus magasságig fokozva, a néma film korának címeire emlékeztetett vagy a felvillanó és elalvó neon-reklámokra nagyvárosaink körútjainak házfrontjain:

„Io-Klap professzor tizenhét pont — Io-Szum professzor tizenöt pont — Io-Szum professzoron a sor. — Fáradhatatlan húsz perces napi munkával gondolatait ötvennégy szóban összpontosította. — Figyelem! Figyelem! Most Io-Szum professzor ötvennégy szava következik...”

Az égi iskolatábla egy félpercre fekete lett, sőt sokkal feketébb, mint azelőtt, aztán a csillagok megint együvé kezdtek ugrani, hogy Io-Szum sophistes véleményét közöljék minden idők legnagyobb vitakérdéséről. Ez a vélemény a következő volt:

„Az emberi nyelv, még a mi monolingvánk is, a teremtmény teremtménye. A teremtmény teremtménye csak a teremtményt bizonyíthatja, a teremtet nem. A teremtmény viszont, kiváltképen az ember, a Teremtő nyelve. A Teremtő ezen a nyelven keresztül legfőbb tulajdonságát bizonyítja, a mindenekfölött való jóságot, amennyiben mindenek ellenére minden teremtmény jobban szeret *lenni*, mint *nem lenni*”.

Brávó, brávó, vén róka, Io-Szum sophistes és professzor, ezt derekasan kifaragta a monolingua esztergapadján fáradhatatlan napi húszperces munkaidejében! Micsoda szorgalom egy modern gondolkodó gyöngé testalkatához képest, gondoltam magamban derüsen. Derekas aforizma, inkább irodalmi ugyan, mint professzori vagy éppen a hit alázatosságából fakadó. A gondolat játszik az ötvennégy szavával és bebur-

kolja a kellő felhős párába, mint az az ilyen témákhoz való. De ha magát a gondolatot veszem célba, egészen régi ismerősömrre talállok benne illetve valakire, aki egyik ilyen régi ismerősömhöz módfelett hasonlít. Egyebekben két gondolatról van itt szó, ármányos keveredésben. A teremtmény a Teremtő nyelve. Ilyen ötleteket jómagunk tizenkilenc éves korunkban alapos szégyenkezéssel vetettünk papírra. Az egész a Negyedik Evangélium előszavából jön: „Kezdetben volt az Ige. És az Ige Istené volt...” Stb. — A második gondolat pedig a tulajdonképeni: Isten a maga jóságában azzal bizonyítja be magát, hogy mi, teremtményei, szívesebben *vagyunk*, mint *nem vagyunk*, mindenek ellenére. Szóval önök is rendelkeznek egy ilyen „mindenek ellenére”-vel, mindkét nembeli tisztelt Ioim? Örökifjúság vagy kortalanság a jóllakottság, sőt csömör határáig tartó élet, biztonság és gondtalanság minden területen, semmi háború, semmi munka, a javak előállítását egy pompás Munkás végzi, akinek gyaníthatóan nagy szőke szakálla van és mindent mindenkinek házhoz szállít; a játék az ember lakodalma, és pedig a gügyögő gyermekjáték, öntudatlan feloldódás a világ erőiben, míg némi szerencsejáték vagy verseny már meg nem engedett surlódást vagy kihágást jelent. Végül pedig, mert hiszen ennek a mentális paradi-csomnak is véget kell érnie egyszer, egy szerfelett csodálatos furfangot gyanítok, itt tartózkodásom kétségtelenül legérdekesebb pontját, amelybe majd még csak ezután fognak beavatni. És mégis, itt is ez a „mindenek ellenére”, amely talán nem is olyan nagyon különbözik attól a drusszájától, amelyből Róma rabszolgái és vértanui a keresztény egyházat építették. Ki tudja, ki tudja... Mindenesetre kíváncsi vagyok Io-Klap sophistes ellenhúzására.

Körülmény hullámverés módjára barna mormogás hatolt fülembé és szakította félbe tűnődésemet. A tömeg

a központi téren időközben mintegy ötszörösére nőhetett. Nyilván minden este több tízezer ember gyűlt össze itt, ennek az agorának óriási serpenyőjén, hogy a kétesen fehér-fekete, egyebekben azonban szinte nap-pali világosságú csillagfényben sétálgasson, elolvassa az égi bjságokat és eszméket cseréljen a különböző mentális meccsekről. Több száz csoport találkozott és írt le lendületes íveket korcsolyájával.

Mindenütt össze-vissza lebegtek az alakok halvány színekben játszó fátyolredőzeteikben. Nyugtalanul reszkettek és villantak fel az arany és ezüst fejdíszek. A köralakban elkerített bányából vagy tófenékből, amely az utolsó háború elsüllyedt emlékművét zárta magába, harciasan vörös fény emelkedett ki. A kor idegenvezetője már régen újra visszavonult a föld belsejébe. Az égbolton az iskolatábla, amelyre Io-Szum professzor gondolatsorát írták fel többször egymásután, újra feketén és még feketébben tátongott. Mindenesetre meghatónak találtam, hogy a mostani emberek nem egy politikai párt körzeti vezetőjének választásán, egy ipari sztrájkon vagy tőzsdei katasztrófán izgultak, hanem minden idők legnagyobb vitakérdésén, Isten létének bizonyítását, melyre, mint hallottam, titokban még fogadásokat is kötöttek. Io-Do vőlegény úr sajnálkozó vállvonogatással fordult hozzám:

„Sajnálom, seigneur, nincs szerencséje. Ma a hét harmadik napján van mindig a legunalmasabb esti programm“.

Megkérdeztem a vőlegénytől, milyen műsor van kitűzve például holnapra. Holnap „rejtvényestély“ lesz, volt a válasz, de ezt a fogalmat nem magyarázták meg nekem közelebbről, mert a fekete négyszög odafönn újra csillagbetűkkel kezdett megtelni. Ezúttal Io-Klap professzor vágott vissza:

„Tizenöt pont Io-Szum professzor javára. — Tizenhét pont Io-Klap professzor javára. A verseny utolsó

menete folyik. — Io-Klap, a nagy rögtönző, most készíti elő válaszát Io-Szum új bizonyítékaira. — Négyegésznégytized perc alatt sikeresen el fog készülni a roppant szellemi erőfeszítéssel. — Még kétegészkéttized perc hiányzik. — Közvetlenül a minden idők legnagyobb vitakérdéséről folyó világmeccs eldőlése előtt állunk. — Ne vegyék le szemüket az égről. — A Bizottság már határozott, hogy a döntés általános leszavazással történjék-e vagy egy pártatlan személy ítéletével. Ne vegyék le szemüket az égről. — Háromegegészöttized perc már eltelt“.

„Ez aztán pompás példája az amerikai zsurnalisztikának és a körmönfont hangulatsinálásnak“, suttogtam B. H. fülébe.

Barátom minden irányban körülnézett, aztán viszaszusúgta:

„Csakhogy a hangulatsinálás tárgya nem lövesseny vagy keresztretjtvény-pályázat, hanem mindenestre Isten létének bizonyítása...”

„Mind a kettő ugyanaz maradt, B. H.“ rándítottam vállat. „Az ember is, szellemi korlátai is...”

Most ismét végigfutott a tömegben a barna suttogás, mert a csillagok írni kezdtek:

„Négy és kéttized perc. — Io-Klap professzor még mindig gondolkodó munkát végez. — Négy és négytized perc. — A munka befejeződött. — Ne vegyék le szemüket az égről. — Io-Klap professzor száznegyvennégy szóban tömörítette nézetét. — Az utolsó menet végéhez közeledik. — Io-Klap professzor száznegyvennégy szava...”

Es az iskolatábla ismét fekete lett, még sokkal, sokkal feketébb, mint azelőtt. Az égi ujság előfizetőinek tömege lélekzetviassafojtva hallgatott, az én szívem is dobogott a kemény ing alatt. Aztán általános

feszültség közepette a csillagok ismét össze kezdtek ugrani és a következőképen írták le Io-Klap gondolatait:

„Ellenfelem azt állítja, hogy a létnek az az akarata, hogy legyünk és ne ne legyünk, pontos bizonyítékát képezi annak, hogy ez a teremtettt lét egy teremítő lét folyománya. Én azonban megkérdem Io-Szum sophistes urat: vajjon hordhatja-e magában egy igenlés a saját tagadását? Vajjon felfoghatja-e egyáltalában a lét a nemlét eszméjét? Vajjon az élet, amennyiben nem tartozik máris saját ellentétéhez, képes lehet-e egyáltalában akarni ezt az ellentétet? Háromszor is nem! Az önfenntartás ösztöne, tehát a létnek az a megmásíthatatlan akarata, hogy legyünk, nem valamilyen változó tulajdonság, hanem egy feltevés, sőt magának ennek a létnek a természete, amely tőle még gondolatban sem választható el. A létnek a léthez való akarata tehát elvitathatatlanul immanens és semmi másra nem mutat, mint egyedül csak önmagára. A logikában megengedhetetlen ugrás, ha valaki ebből a léthez való akarathból egy léten kívüli tudatos, személyes és jóságos eredetire akar következtetni ugyanennek a szóbanforgó létnek“.

Terringettét, ez aztán tanáros volt, nem is kevésbé. Akkor még jobban nyemre van Io-Szum, ez az álmodzó sophistes a maga sejtelmes szívével és meg nem engedett logikai ugrádozásával. Io-Klap ellenben és stílusban valóságos új kiadása a mi legnehezebben érthető urainknak Hegeltől Heideggerig. A monolinguának ebben az előadásban szinte németes hangzása van. Amellett Io-Klap a német professzor igazi ravaszságát is tanusítja, aki kiméricskelt tolvajnyelvével mindig kész volt a „léthez való akarathnak“ segítségére sietni, akár infinitívusban, akár birtokos névmás alakjában, mindegy, hogy ennek az akarathnak Fridericus volt-e a neve, II. Vilmos vagy,

vagy, na, hogy is hívják azt a mukit? Mégegyszer olvasom a csillagírást: „Vajjon az élet, amennyiben nem tartozik máris saját ellentétéhez, képes lehet-e egyáltalában akarni ezt az ellentétet?” Miért ne volna képes? Itt most megfogluk az agyafurt sophistes urat. Nagyon jól tudja, hogy ez az élet sokszor igen szenvedélyesen akarhatja a saját ellentétét vagy akarja, hogy akarhassa. (Egyébként a „halál” szót itt is az „ellentét” eufemizmusa pótolja.) Talán még ma is van itt-ott öngyilkosság és borzasztó betegségek. Ezekre az esetekre való tekintettel csempészte be a professzor úr, hogy logikailag biztosítsa magát, a már saját ellentétéhez életről szóló mellékmondatot. Imponáló! Oh, hogy ismerem ezeket a furfangosokat. Nagyon érdekes, hogy most kielégült patriotizmussal gondolok saját koromra, az emberiség őskorára és ármányos módon boldognak érzem magam, hogy a filozófia és a metafizikai Herakleitos, Platon, Aristoteles, Tamás, Descartes, Kant, Schopenhauer és Bergson óta nyilván a legcesekélyebb haladást sem tette, inkább visszafelé ment, hiszen az ilyen vitákat, amilyeneket mi egy kávéházi sarokban folytattuk, ma és itt titáni gondolkodási teljesítményeknek minősítik.

„Nem találja, seigneur, hogy Io-Klap sophistes rendkívül éleselméjűen fogalmaz?” kérdezte tőlem most a szóvivő, akinek keskeny arca az ezüst fűrtök alatt Voltaire-hez hasonlított, persze egy különösen szép ifjú Voltaire-hez, nem a közismert szatirikus majomhoz.

„Kifogástalanul éleselméjűen”, válaszoltam udvariassan. „Csak azt csodálom, hogy az évezredek át elszenvedett sok szellemi hajótörés után az emberek még mindig úgyazokat a hibákat követik el, mint valaha. Az emberiség őskorában már régen tudták, hogy minden idők legnagyobb vitakérdését nem lehet csak csupán a szellem fegyvereivel eldönteni, noha a

római egyház úgy vélekedett, hogy Isten léte az emberi belátás számára hozzáférhető...

De mielőtt a szóvivő és a többi aggregények folytathatták volna a beszélgetést velem, bekövetkezett az a váratlan és számomra lélekzetelfojtó esemény, amely egy csapásra híressé tette a nulla komma nulla nulla harmadik evolúció hétszáznegyvenkettedik naphetének negyedik hónapjában, annak harmadik napján, a Szűz tizenegyedik nagy világévében, ezen a geodromon, amely, ha nem csalódom, alighanem az egész emberlakta glóbus központi tere volt. Úgy kezdődött a do-log, hogy nem hittem a saját szememnek. Ennek a távoli jövőbeli jelennek egén, a „Ma esti csillagok“ fekete iskolatábláján egyszerre a saját nevem állott, megtoldva azzal a személyiséget köleszőző előraggal, az „Io“-val, amely az embert minden más teremtménytől megkülönbözteti. Riadt rémülettel olvastam ezt a nevet, amelytől egy mondhatatlanul távoli éjszakában elbúcsúztam, akkor azt hittem, hogy egyszersmindenkorra, mert igazi megsemmisíthetetlen Énemet név és öntudat éppoly kevésbé takarhatta el, mint például egy felnőtt testet egy zsebkendő. Micsoda zavar, milyen kellemetlenség. Pedig a nagyobb baj még csak ezután következett. Az „Esti csillagok“ szinte lázas garra jelentették, hogy a „minden idők legnagyobb vitakérdésére megválasztott Bizottság“ rendkívül örül, hogy a t. közönségnek ma ritka meglepetéssel szolgálhat, már t. i. velem, és pedig nemcsak amúgy közönségesen az ősvilági „seigneurrel“, holott már ez is elég meglepetés lett volna, hanem egy szellemileg mozgékony seigneurrel, egy minden filozófiai hájjal megkent jégkoruval, praediluialistával és naptranszparencia előtti lénnel, aki szerencséjének tartja, hogy az Io-Szum sophistes és Io-Klap sophistes közötti utolsó menetben a pártatlan szerepét játszhatja és igazságos, mentálisan jól megokolt döntés után a győztesnek odaítélheti

a világossárga csuklószalag díját. Villámsújtottan álltam. Szám hápogva nyílt és csukódott. Hirtelen megpróbáltam rohanó Hermes-cipőmon kitörni a körből, de már körülöttem állott a házbeli csoport, valamennyiük előtt az aransysisakos vőlegény, akit ez az esemény nyilván bizsergető emóciókkal látott el.

„Mit tegyek, B. H.?” suttogtam és éreztem, hogy még halványabb vagyok, mint egy kísértethez illő.

„Csak semmi teketóriát”, súgta vissza B. H.

„Gondold meg zavaromat”, suttogtam én.

„Ereszd el magad”, suttogta vissza ő, „és bízd rá magad ötleteidre. Minél több kacskaringó, annál jobb.”

„Hová megyünk?” kérdeztem már valamivel hangosabban és éreztem, hogy bátorodom.

„Az uranografushoz”, válaszolták mind szinte egy-szájból.

És már ott is volt az uranografus, az égrő, az „Esti csillagok” főszerkesztője. A hűvös, szabad éjszakában egy rozoga íróasztal előtt állott. Nem volt előtte semmi más, mint két három piszkos papírlap. Vala hányszor egy lerágott ceruzávéggel néhány szót írt valamelyik ilyen sárgás sajtupapírosra, a csillagok für-gén, ide-oda kezdtek ugrálni és szövegeket alkottak. Hogyan? Éppen ez volt az optikai művelet. Az uranog-rafus azt a tökéletesen unott képet vágta előttünk, amely az újságírói hivatás fontos alkotóeleme. Az igazi újságíró ugyanis hajlik ahhoz a meggyőződéshez, hogy a tények önmagukban nincsenek is, hanem csak az-által jönnek létre, hogy közli őket. Ha már közölte őket, akkor aztán természetesen valamivel több tiszte-lettel viseltetik irántuk, hiszen önmagának részei. Egé-szében tehát azokhoz az emberekhez tartozik, akiket titkos alkotói dolyf emészt és ennek a dolyfnek csak egyetlen szellőztető rése van kifelé, az az unott és lát-hatóan tönkrefáradt önelégültség, amelyet még a világ-vege sem tud kihozni a sodrából. Az uranografus tehát

elcsigázott önelégültséggel nézett rám, mintha számára egy materializáció a huszadik század negyvenes éveiből nemcsak mindennapian magától értetődő, hanem gyanus jelenség volna. Miután tekintete egy darabig értésemre adta a hivatalos niladmirarit, halk és dörmögő hangon megkérdezte tőlem:

„Döntött már, seigneur?”

Az uranografus unott arca és közömbös hangja, amely nyilván azt akarta érzékeltetni, hogy éppoly kevésbé hisz bennem, mint minden más tényben, amelyet lerágott ceruzavégével az égre ír, ez az arc és ez a hang, amilyen sértő volt, egyszerre pompás frissességel és erővel töltött el:

„Io-Szum és Io-Klap gondolatmenete”, mondtam, „egyformán zárt és teljes mértékben megvédhető.”

A figyelem valamely halvány fénye csillant fel az uranografus tekintetében:

„Úgy értem ezt, seigneur”, kérdezte, „hogyan a versenyt döntetlennek jelenti ki?”

„Azt nem,” válaszoltam könnyed nyomatékkal. „Eldöntöttnek jelentem ki, és pedig Io-Szum professzor javára.”

Az uranografus ásított, ő volt ennek a kornak első embere, akit a fáradságnak ezen a fizikai reakcióján rajtakaptam.

„És milyen megokolással hozza ezt a megfellebbezhetetlen ítéletet, seigneur?” kérdezte.

„Egészen egyszerű és meggyőző megokolással”, mondtam lassan, szótagolva, miközben szívem az igazság oxidáló érzésétől átforrósodott. „Io-Szum sophistes mindössze ötvennégy szót dolgozott fel gondolata megfogalmazására, Io-Klap sophistesnek ellenben száz-negyvennégy szóra volt szüksége ugyanehhez az összefoglaláshoz. Tehát Io-Klap gondolata, amely hozzá még nem is független elv, hanem csak cáfolat, kilencven szóval gyöngébb Io-Szum gondolatánál. Ha tíz szót

egy pontnak számítunk, Io-Szum sephistes az utolsó menetben kilenc pontot nyert, vagyis ebben a meccsben huszonnégy a tizenhéhoz arányban győzte le Io-Klap sophistest."

Az uranografus ceruzavége végigszántott a sajt-papíroson, hogy a sánta íróasztal még jobban lógott, mint addig; mint teljességgel érdektelen szerkesztő pontosan utána rajzolta döntésem aritmetikáját, anélkül, hogy elismerte vagy elvetette volna. Én persze nagyon büszke voltam döntőbírói ítéletemre. Döntésem képlete saját fülemnek úgy hangzott, mint egy newtoni törvény: „Két igazság közötti, amelyek ugyanannak a tárgyak megismerésére szolgálnak, az tüntetendő ki a sárga csuklószalaggal, amelynek kevesebb szóra és szótagra van szüksége, hogy kifejezzék..."

Most, sokkal azután, hogy ama jövőbeli jelenből visszatértem jelenlegi jelenembe, ítéletem hangos sikerét érthetetlennek és túlzottnak találok. A szavak száma mint az igazság fokmérője inkább léha tréfa volt, mint a filozófiai kutatás tisztességes alapelve, különösen ha a vitatott kérdés komolyságát és magasztosságát is számba vesszük. De akárhogy áll is a dolog, a szinte nappali világosságú csillagfényben derűs elégtételt éreztem, hogy nem hoztam szégyent magamra, hanem derekasan kivágtam magam és tetejébe még egy új alapelvet is felállítottam. A csodálatos az volt, hogy ez az alapelv — aki szaporítja a szót, nem jó filozófus — a roppant geodromon egybegyűlt „tömegnek" abban a pillanatban világos volt. A taps és az ezernyi korcsolya lelkes dobogása elemi erővel hatott. Éppen ítéletem kihegyezett, irónikus volta, ledér komolysága tetszett a mentális kornak, amely szellemében és érzésében visszahőkölt a heves érintések elől. Amellett jobban is becsülték az attikai só és a gall fűszer megfelelőjét, mint a német alaposságét, amely az évtízezredekén keresztül mintha örökségként

Io-Klap szofistára szállott volna. Ugy látszott, hogy sikeremben a professzoroktól és a vita örök tárgyától való csömör robbant ki. Egyet azonban nem ismételhetek eléggé: Ma — arról az időről beszélek, mikor ezeket az oldalakat írom — az ilyen tárgy nyilvános megvitatása a világ legszélesebb közönsége előtt kimondott képtelenség volna, mert csak egyeseknek, keveseknek van meg az a műveltségi foka, nyelvkincse, materiális elgondolásoktól való szabadsága és szellemi fejlettségi foka, hogy egyáltalán követni tudjanak egy filozófiai levezetést. Akkor — arról az estéről beszélek, amely kereken százezer év múlva fog eljönni — a materiális elgondolásoktól való szabadsággal és ezzel a műveltségi fokkal jóformán mindenki rendelkezett, hiszen már emberemlékezetnél több idő óta mindenkinek egész ideje szabadidőből állott és az emberiség, miután a természetet megzabolázta, a szellemi világgal és a szellemvilággal való érintkezés nélkül meggebedt volna az unalomtól. Váratlan sikerem ügye azonban még ennél is bonyolultabb volt. Két típus között kellett ítélnem. E két típus közül Io-Szum volt az egyszerűbb, a hívő, az ihletett, Io-Klap az entellektüel, a hitetlen, a szkeptikus. A két típus, mint nemsokára derengeni kezdett bennem, egy ősrégi viszályt képviselt, amely a mostani emberiséget is elválasztotta. Én Io-Szumnak, az ihletettnek nyújtottam a koszorút. Csakhamar világgossá vált előttem a szóvivő, a házibölcs és az állandó vendég rosszul titkolt kedvetlenségéből, hogy ítéletem ezeknek az új barátainak kívánsága ellen hoztam meg. A nőtlenek valamennyien az idősebb és legidősebb nemzedékhez tartoztak. Io-Fagor, a menyasszony apja, a lakoma alatt dédanyja öngagságának, a legszebb ösanyának még azt a bókot is mondta, hogy csak az ő fiatalkorában élték az emberek a helyes életet. Ugyanakkor azonban ugyanez az Io-Fagor a modern ifjúság dekadenciáját abban látta, hogy nem szereti már a

tiszta játékot, hanem féltő, hogy vissza fog esni már túlhaladott szenvedélyekbe, ahogyan az acélszürke gyeptől elmésen belepett földgolyón itt-ott felpattogzottak azok a különös dzsunglek „tyúkjaikkal és kakaikkal“ és, mint Io-Fagor kifejezte, „bestiális zajgásukkal“. A túlhaladott szenvedélyekbe való visszaesésről Io-Do vőlegény úr háborús gyűjteményével és a messzehordó szubstancia-rombolók és lőfegyverek iránti szeretetével meglepő példát adott nekem. Így hát már ott tartózkodásom első estéjén sejdítettem, hogy az idősebb emberek egyfajta rokokót vagy ancien regime-et sirattak, mikor a mentális kor még előnyben részesítette a könnyű színeket (az utazó golyócskák világoszöldjét és halványkékjét), hogy azonban az ifjúság most nehezebb és mélyebb árnyalatokat kezdett becsempészni az életbe, talán, ki tudja, még egy valószínűsítés is.

Miközben ezek az ellentétek átcikáztak minden elcsigázottságom ellenére világos agyamon, amely hosszú edzéstelen nemlétemre való tekintet nélkül ugyanúgy meg tudott felelni e nap rendkívüli követelményeinek, mint testem, a házambeliek és én keresztül-kasul repültünk a tapsoló és fátyollengető tömegben át a központi téren. Ilymódon úgyszólván seregszemplét tartottam az idegen kor felett, ahogyan azt valamikor magas állami személyiségek tettek, királyok, elnökök, főhercegek, parsallók, miniszterelnökök, mikor kíséretük élén végimentek vagy végiglovagoltak a tiszteletükre kivezetett század előtt. Ugy láttam, hogy sikeremet Io-Do vőlegény úr élvezi legjobban, ami nem csoda, hiszen ő volt ennek a sikernek közvetlen előidézője és élete nagy ünnepének számlájára írhatta azt. A szer-tármester azonban ezúttal nem a szóvivő volt, aki még mindig duzzogni látszott, hogy verdiktemben oda-sóztam egyet a szkepticizmusnak és az agnoszticizmusnak, hanem az állandó vendég, az tudniillik, aki

plasztikusan ezüst allonge-parókájában barokk fejedlemhez hasonlított. Most csapatunk élén száguldott. Időnként felemelte kezét, ilyenkor abba kellett hagynunk a loholást. Nyomban kíváncsiak álltak bennünket körül. Egy számomra új jelensége ennek az asztromentális kornak az volt, hogy láthatólag mindenki mindenkit ismert. Hány millióra zsugorodhatott össze az emberiség? Kétségtelenül pontosan annyira, amennyinek szükségét a továbbtengődés céljaira az érett megismerés megállapította. Mindenesetre senki sem volt, aki a másiknak ne köszönt vagy annak köszönését ne viszonzta volna. A körülményes és szerfelett formális köszönés engem részben arra emlékeztetett, ahogyan koromban a kínaiak üdvözölték egymást, részben pedig arra, hogy, ahogyan porosz tisztek köszöntek, ha beléptek a szobába, mert teljesen merev felsőtesttel csak fejüket hajtották meg, hogy a vonaltörést elkerüljék.

B. H. ezt a mindenki között fennálló szertartásos bizalmasságot azzal okolta meg, hogy az emberek tudatában vannak annak, hogy nem valamely létért folyó harcban győztes állatfajhoz tartoznak, hanem mint egyetlen emberiség a világegyetem közepét alkotják, ezért tehát megtanulták, hogy kölcsönösen nagyobb tisztelettel adóznak egymásnak. Az emberek már annálfogva ismerték egymást, hogy emberek voltak. És ha valaki nem köszöntötte volna ismerőseit, ez már azt jelentette volna, hogy lenézi és ellenséges érzülettel viseltetik vele szemben. Szóval időnként, ha az állandó vendég úgy kívánta, megállottunk, és én is merev felsőtesttel hajlongtam és tudomásul vettem ugyanilyen főhajtásokat, noha ehhez az emberiséghez csak a visszafelé siető idődimenzió értelmében tartóztam, nem pedig az egyidejű tér értelmében, amelyben csak visszavonásig tartózkodtam. S ezt ebben a pillanatban nagyon világosan és némi jókedvvel éreztem. Folyto-

nosan kérdéseket intéztek hozzám, amelyek az emberi-ség kezdetétől végéig mindig ugyanazok voltak és lesznek:

„Most először jár a geodromon, seigneur?”

„Most először.”

„És valóban olyan nagy hatást tett önre, mint az Esti csillagok állítják?”

„A hatás lenyűgöző.”

„Ezzel nagy örömet okoz nekünk, seigneur.”

Miért okoztam nekik ekkora örömet azzal a kis üres dicséréttel? Miért voltak olyan hiúk? Annyira szégyények voltak-e? Talán még ma is alacsonyabbrendű-ségi érzésekben szenvedtek?

„Mondja meg őszintén, seigneur, lát rajtunk haladást?”

„Haladás túlságosan gyöngé szó a fejlődésnek arra a meredek útjára, amelyet önök megtettek, hölgyeim és uraim.”

„Sejtette valaki az ön korában, seigneur, ezt a meredek utat?”

„Nem! Az én időmben a természeti erők technikával való teljes megfékezése volt a jövőről szőtt álmok netovábbja, amihez némi kis szociális igazságért folytatott harc is tartozott. A mai értelemben vett asztromentális kultúra a mi elgondolásunk és vágyálmaink körén kívül esett.”

„Oh, valóban, seigneur?!“

Merev meghajlás részemről és részéről.

Bizonytalanok voltak, nagyon bizonytalanok. Az a „mindenek ellenére” rágta őket.

Egyszerre csak a kedves Io--Szolip úr észrevehetően nyugtalan és töprengő arcot vágott:

„Nászom, Io-Fagor, ebben a pillanatban hívott fel”, mondta.

Erre jól szemügyre vettem a kis jólelkű örömatyát, hogy nem fedezek-e fel valami apró távbeszélőt

vagy rádió-felvevőkészüléket a kezében. Nem fedeztem fel.

„Mivel és milyen módon hívta fel?” kérdeztem feszülten.

Hogy gyermekes tudatlanságomat elhallgattassa, B. H. nyomban magára vállalta a magyarázatot. Lekicsnylően mondta:

„Mi szellemi úton hívjuk fel egymást”, mondta. „ez elég lehet neked. Persze jó adag nevelés és gyakorlat kell hozzá. Ügyességre van szükség, hogy az ember szántszándékkal megállítsa a belső képzetek és képek folyamát és a legnagyobb plaszticitással kidolgozza annak képét, akit fel akar hívni... Később majd ezt gyakorolni fogom veled.”

„Gyorsan haza kell mennünk”, mondta Io-Szolip úr és bizonyos idegességet árult el, „Io-La, a menyasszony, Io-Fagor gyönyörű leánya már nagyon türelmetlen és ingerült, végre be kell mutatnunk neki a seigneurit.”

„A fiatal hölgy kívánsága számomra parancs”, mondtam ó-frank lovagiassággal, de belsőleg azzal a vággyal, hogy „haza” és egy kis pihenéshez jussak. Az a remény töltött el, hogy Io-La vagy Lala, szóval az illető hölgy gyors elintézése után valahol majd leülhetek, lehetőleg a borostyánsárga kis szalonban és B. H. társaságában ismét visszaváltozhatom ásatag lénnyé. Reményem hamar meghiusult. A kor idegenvezetője egy láthatóan hivatalos csapat élén lebegett felém. A minden idők legnagyobb vitakérdésének eldöntésére választott bizottság olyan határozatot hozott ügyemben, amely vonaltörés utáni vágyammal nem állott összhangban. Haladéktalanul a világháznagy elé kellett mennem, hogy tőle filozófiai döntésemért kitüntetést vegyek át.

„Világháznagy?” kérdeztem. „Majordomus mundi? Ez a fogalom nyilván a meroingi és karolingi idők uralkodó satrafáira vezethető vissza?”

Senki sem tudott válaszolni. B. H., aki alighanem tudott volna, nyilván nem akart.

„A világháznagy itt az államfő?” kérdeztem tovább.

„Ő a geoarchon, a földgömb elnöke”, válaszolta B. H.

„Bocsánatot kérek”, haboztam, egy pillantást vetve barátomra. „De azt hiszem, hogy holnap, ha még élek és itt vagyok, szalonképesebb leszek, mint most...”

A legnagyobb hévvel bizonygatták, hogy nem is lehetnék szalonképesebb, mint vagyok. Azt az érvet sem fogadták el, hogy a gyönyörű Lala, a menyasszony türelmetlenül vár bemutatkozásomra. A világ feje parancsolt.

„Uraim”, mondtam, „nézzék ezt a közepszerűen megítéző kitüntetést a mellemen. Azt az államot, amelytől kaptam, három héttel azután a világtörténelem további intézkedésig eltörölte. Ez rossz omen. Megbízhatatlan embereket, akik olyan imaginárius területeken dolgoznak, mint én, nem szabad rendjelekkel és kitüntetésekkel kiemelni a sorsból, mint megbízható hivatalnokokat, politikusokat vagy közgazdasági embereket. Az írásbeli kifejezésben való ügyesség tehetség, de nem teljesítmény és még kevésbé előny”.

Szememre vetették babonámat és a legkomolyabban megnyugtattak. Minden gyermek tudja, hogy az egyesült emberiség egyensúlyban van és ezt csak kozmikus katasztrófa szüntethetné meg. Erre nem fojthattam el egy sóhajt és megkérdeztem:

„A közelben van a kormánypalota? Lesz alkalmam arra, hogy megmossam a kezem, mielőtt megjelenek Ökegyelmessége előtt?”

B. H. meglehetősen zavartan nézett rám. Sajnáltam, hogy folytonosan szégyent hozok rá.

„Kormánypalota”, csóválta a fejét. „A világháznagy a faköponyegben lakik!”

Nem, a földgömb elnökének vagy geoarchonnak hivatalos helyisége több volt faköpönyegnél. Amolyan őrszoba volt durván ácsolt barakkban, amely katonai laktanyákra emlékeztetett. Annakidején, akarom mondani a magam idején, ismertem ilyeneket. Csak a világoszöld és világoskék csíkokból álló festés idézhette az újaszületett emlékébe a „faköpönyeg” szót, azoknak a kerek vagy négyszögletes fa- vagy kőszekrényeknek nevét, amelyek a fel- és alá járó őrnök vihar esetén oltalmat nyújtanak. A világháznagy faköpönyege a serpenyő északi peremén feküdt az előtttem még mindig érthetetlen épületek koszorújában, melyeknek jelképei és díszítményei sokkal masszívabban nyúltak a föld felszíne fölé, mint a geodrom közepéből gyanítani lehetett. Ezekkel az építményekkel összehasonlítva a legmagasabb hivatali helyiség szándékolta, sőt túlzott alacsonyysága és jelentéktelensége szembeötlő volt. Szinte vigasztaló volt az a gondolat, hogy feltételezhetően a kor földgömbelnökének is tágas és díszes szolgálati lakása van a földalatti levegőben és fényben gazdag labirintusokban. Mindjárt a gyalultatlan őrházikó vagy, hogy megmaradjak ennél a hamis, de érdekesebb fogalomnál, mindjárt a geoarchon faköpönyege mögött széles, magas kupola emelkedett átlátszó anyagból, úgy, hogy belsejébe is be lehetett pillantani ennek az opalizáló kupolának. Nyugágyakon egymás felé fordított és kört képező lábakkal feküdt mintegy harminc mozdulatlan személy, ezek vagy valóban aludtak vagy félálomban valamilyen, az egészség előmozdítására szolgáló besugárzásnak vethették alá magukat.

„Szanatórium?” kérdeztem B. H.-t.

Mosolyogva rázta fejét:

„Ellenkezőleg, barátom; ezek az összehangolók.”

„Valószínűleg állami hivatalnokok, azaz hogy bossánat, világhivatalnokok, akik munkájuk után pihennek?”

„A legfontosabb világhivatalnokok, F. W. Talán a kevésbé használatosabb szó többet mond neked. Ők a szimfoniszták vagy összehangolók. Gondolatban összehangolják az élesre beállított kívánságokat és ezzel tartják fenn az utazó forgalom rendjét. Képzelheted, nem csekélység percenként mintegy ezer utazást összehangolni, mert igen sokan mozgatják egyidőben ugyanazt a célt maguk felé. Hogy nem áll be összeütközés, ahhoz már igazán magasabb matematika szükséges...”

Noha a föld tükörlapja csak egészen kis szögben emelkedett felfelé, a geoarchon faköpönyege előtt mégis igazi korcsolyázók módjára ívekben kellett egymás körül mozognunk, hogy a serpenyő pereméről ne csússzunk újra le az utolsó háború emlékműve felé. Az emberfal meglehetősen távolságban maradt házi csoportunktól, amely csak a kor idegenvezetőjével és még két-három bizottsági taggal szaporodott. Ami nekem mint korom gyermekének rögtön feltűnt, az az aggasztó körülmény volt, hogy a földgömb elnökének neveiséges faköpönyege teljesen őrizetlen és biztosítatlan volt. A csíkos ajtó tárva-nyitva állott. Egyetlen testőr, ajtónálló, detektív, rendőr, konfidens, sőt még egy közönséges portás sem akadályozta volna meg az esetleges merénylő belépését. A világháznagy foglalkozását eszerint nem igen irigyelték, vagy ambicionálták. Azon voltam, hogy korcsolyázásom közben mindig B. H. közelében maradjak.

„Mi a neve Ökegyelmességének, a jelenlegi geoarchonnak?” kérdeztem.

„Nincs neve”, felelte B. H. halkán.

„Ugy értem, hogy hívják tulajdonképen, a polgári nevéén...”

„A világháznagyot sehogy sem hívják. Sem tulajdonképen, sem polgári néven. Beiktatásakor ünnepélyesen törlik a nevét minden okmányból. Még „Io“-ját is kénytelen feláldozni.“

„Hát ez aztán nagyon kellemetlen lehet“, szoltam el magamat.

A házibölcs, aki hallotta felkiáltásomat, közvetlenül előttem megállott:

„Kötelességeim közé tartozik, seigneur, hogy vázlatosan ismeressem önnel az alkotmányt...“

Tovább nem jutott. Mert a hanyathomlok odarohanó szóvivő félbeszakította (ebben a magas korban szokatlan fürgeséggel):

„Az ön kötelessége az elmélkedés, semmi más. A szóvivő kötelessége ellenben, hogy a dolgokat szóban és írásban ismertesse...“

„Nem a szóvivő kötelessége, aki csak házi beszélő“, hangzott a kor idegenvezetőjének rekedtes szónoki hangja. Valamennyinél magasabb volt és olyan külseje volt, mint gyermekkorom egy soha el nem felejtett könyvbeli ismerősenek, Arbaces egyiptomi papnak Bulwer regényéből, „Pompei utolsó napjai“-ból.

„Kinek kötelessége egy idegen vezetése, aki nemcsak házilátogatásra jön, hanem világlátogatásra?“

Mind szégyenülten elhallgattak. Ennek a magas tisztviselőnek tekintélyét kétségbevonni senki sem merte.

„A planetáris archon megválasztása“, kezdte az idegenvezető szárazan és mégis egyúttal méltóságteljesen, „az általános, egyenlő, közvetlen és titkos választójog alapján történik alkotmányunk értelmében...“

Az „általános egyenlő közvetlen és titkos választójog“ említett fogalma ismerősen hangzott nekem, sőt be kell vallanom, túlságosan is ismerősen. Saját ifjúkorom politikai beszédei és ujságjai tele voltak ezzel a jelszóval és hazám közvéleménye nagyban ünne-

pelte, mikor egy napon a régi osztálykiváltság helyett törvényerőre emelték. Igaz ugyan, hogy mi, diákok, abban a nyugalmas időben, azon a világtörténelmi week-enden 1914 előtt, tehát B. H., én magam és valamennyi barátunk, édes-keveset törődtünk politikával és politikusokkal, mert ezeket mint az alacsonyrendű sörissza műveletlenség és szellemnélküliség képviselőit mélyen megvetettük. Ezzel szemben ugyanezek a sörkedvelő pocakos politikusok bennünket ugyanilyen megvetéssel „fellegekben járó esztétáknak” nevezték. Azok is voltunk, abban a szilárd meggyőződésben, hogy magasan a közönséges emberiség fölött állunk, mert egy verset fontosabbnak tartottunk az ipari bérharcoknál, a vámhatároknál és a nyelvkérdésnél a vitatott nemzetiségű területeken. Mikor a világtörténelmi week-end után újra felvirradt egy véres hétköznapi, csakhamar kénytelenek voltunk jobb belátásra jutni. De mikor most, megszámlálhatatlan évszázaddal azok után a demokráciáért folytatott régen elviharzott küzdelmek után, amelyeket mindig elvesztettek és mindig újra megnyertek, az idegenvezető szájából a kortól penészes és régmúlt szavakat hallottam, hogy „általános, egyenlő, közvetlen és titkos választójog”, nem csak összehasonlításuképpen annak a turistának csalódását éreztem, aki a római Szent Péter templomot nagyobb-nak és komoran fenségesebbnek képzelte el, hanem némileg ifjúkorom csúfolódási kedvét is a komoly politikával szemben. De nyomban felvilágosítottak, hogy ennek a kornak választójoga egyáltalában nem olyan ósdian pocakos volt, mint a szólam hangzásából magából gyanítottam.

„Választójoggal bir”, folytatta az idegenvezető rádiószerű hangja a kitanítást, „minden férfi, minden asszony, minden nőtlen férfi és hajadon, szóval minden Io, aki harmincharmadik életévét betöltötte. Vá-

lasztható azonban mindössze csak tizenegy elszemélytlenített személy. Ezek a szeleniacuzák, a holdnak szenteltek...”

Rövidség kedvéért megpróbálom az idegenvezető egyenes beszédét félbeszakítani és ezt a különös dolgot saját szavaimmal leírni. Be kell vallanom, hogy mivel nem állt módomban jegyzeteket készíteni, de ezeket amúgysem hozhattam volna el, a szeleniacuzia, a holdnak való szenteltség huszonegy feltétele közül a legfontosabbakat ugyan megjegyeztem magamnak, de mindent nem (a „holdnak szenteltség” kifejezése mögött sokan bizonyára visszaesést fognak gyanítani az emberiség mitológiai korszakába, messze a magam ifjúkorának általános választójog előtti szakába, ez az érzés azonban téves és egyáltalában nem felel meg a tényeknek.) A tizenegy szeleniacuzát, aki tudta nélkül jelölt volt a legfőbb világelőjáró tisztjére, egy titkos bizottság bizonyos törvényben megállapított testi tulajdonságok és szellemi képességek szerint jelölte ki, és pedig már zsenge korban, mikor az illetők még csak öt évesek voltak.

Ötéves koruktól fogva észrevétlenül, de állandóan felügyeltek rájuk. Az ilyen módon tudomásukon kívül jelölésre bocsátottak száma száztízre növekedhetett, és ezt a számot csak szükség esetén — ha a földgömbelnökség megüresedett — rostált a titkos bizottság az alkotmányosan megállapított tizenegyre. Ez a bizottság állandóan keresett olyan kisgyermekeket, akikben megvolt a képesség az egyesült emberiség legmagasabb hivatalára. Erre a hallgatólagos keresésre, vizsgálatra és választásra való tekintettel nevezték a választójogot „titkosnak”, nem pedig a választólap titokban tartása miatt, mint valaha. Mindezeknek elmondásakor önkénytelenül rá kellett néznem B. H.-ra, a tibetire, akinek gyaníthatólag még nálamnál is inkább a gyermek Dalai Láma, az újjászületett Buddha keresése juthatott

eszébe a tiltott városban, Lhassában. Így tér vissza a történelem minden motívuma, függetlenül az eltelt időtől. De befogtam a szám.

A következő testi tulajdonságokat jegyeztem meg magamnak mint amelyekről a bizottság ősi hagyományok szerint a valódi szeleniacuzokat és földgömb-elnökjelölteket meg szokta állapítani: a balkéz gyűrűs-ujjának több, mint egy centiméterrel hosszabbnak kellett lennie a mutatóujjnál, lehetőleg még a középső ujjnál is. A pajzsmirigynek a normálisnál lassabban kellett működnie, úgy, hogy az elnökjelöltek nagyrésze, ha nem is sértette meg az általánosan elért szépség törvényeit, nem egyszer, némi kis hizásra hajlott. Továbbá a szelenicuznak a közönséges embereknel több képességgel kellett birnia az alvásra, de úgy, hogy nyitott szájjal aludjék. Ez utóbbinak oka jobbra görbült orrsővény lehetett, amely a naprendszert akadályozta abban, hogy behatoljon a jobborrlyukba, míg a balorrlukon keresztül a hold belélegzése szabadon folyhatott. Ez a testi kellékek egy része. Az itt említendő lelki tulajdonságok jegyzéke is fölöttébb hiányos: Lassú, de szükség esetén mélyreható gondolkodás. Hajlam az álmodozáshoz és a szórakozottsághoz. Emberkerülés, félénkség, magánykeresés, általánosításokhoz és elvontságokhoz való hajlandóság. Mind e tulajdonságok a tény- és hatalmi érzék kétségtelen gyöngeségét feltételezték. De éppen ezt a gyöngeséget kívánták (vagy helyesebben szokták megkívánni) a főnöktől, nyilván, hogy a hatalomra törekvő típust eltávolítsák a hatalomtól, a becsvágyónak keserűvé tegyék a megbecsültetést és az emberi természetben található zsarnoki és kényúri vonásokat gyökeresen megtörjék. Miközben ezt írom, még egy életrajzi feltétel jut eszembe, amelyet a holdnak szentelt kormányzójelölttől ha nem is követeltek, de remélték és elvárták. Ez nem az egyszerű nőtlenség volt, hanem kifejezetten boldogtalan szerelem

(valami ebben a korban elképzelhetően nagyon ritka dolog), amelyben a leendő elnöknek élete polgári fordulópontján át kellett esnie: egy egészen régimódi boldogtalan szerelem, lehetőleg könnyesre sírt párnákkal és rossz versekkel. Csak a sebezhető és önbizalom nélküli léleknek ezek a jelei és a következésképpen beálló lemondás a nőkről tették bizonyossá a legfőbb hatalomra való alkalmasságot, illetve alkalmatlanságot.

Most még csak néhány szót a választás lefolytatásáról magáról, amennyiben az idegenvezető szavai azt előttem világossá tették. A mindenkori Majordomus Mundi hivatala életfogytiglani volt. Csak azzal lett vége, hogy az illető eltávozott az életből. Ennek az eltávozásnak titkát, amely a halál és elhalálozás szavakat szánt-szándékkal mindig elkerülte, mint már említettem, csak látogatásom végén lesz szabad lelepleznem. Hogy ez az eltávozás „önként és gyalog” következett be, a barokk ábrázatú állandó vendég kotnyeles módon már a lakodalmas házban elárulta a díszében. Én magam nem akarok tovább semmit elárulni és az olvasót is szeretettel kérem, semmi esetre se lapozza fel e könyv utolsó oldalait. (Az olvasó és szerző közötti viszonynak is bizalmon kell alapulnia.) Az utolsó út önkéntessége már az átlagos kortársnál is kizárta, hogy meglepő és előre ki nem számított módon tűnjék el az életből — annál inkább a legmagasabb polcon álló kortársnál. És mégis éppen az ő, a legmagasabban álló kortárs esetében csak a titkos bizottság tudott utolsó útjára való elindulásáról. A nyilvánosság már csak akkor tudta meg, mikor a választásokat elrendelték. Viszont ugyanabban az órában, mikor az öreg (és még mindig fiatalosan szép) Majordomus Mundi eltávozott, tizenegy utódjelöljét kolostorszerű börtönbe vitték, ahol szigorú elzártágban, sötétzárkában és testi aszkézisben kellett bevárni a választás eredményét. De ha azt képzeled valaki, hogy a tizenegy elnökjelölt szeleniacuz

rossz néven vette a fogságot és nélkülözést, nagyon mellétalálna az igazságnak. Ők egyesegyedül a balsors miatt panaszkodtak, amely egyiküket csakhamar utol fogja érni, hogy t. i. a legfőbb polera emelik az emberiség fölött. Nem egyszer kérve-kérték őreiket és a bizottság tagjait, hagyják őket elszökni és a semmibe visszasüllyedni vagy örökre itt maradni a sötétzárkában; csak egyetlen veszély keltett bennünk szörnyű félelmet, az a veszély, hogy a földi tekintély középpontjába kerülhetnek.

A nyájas olvasó ezt a magatartást ugyanolyan nehezen fogja megérteni, mint én és az egész világ, amelybe onnan visszatértem. A mi királyaink, elnökeink, alelnökeink, minisztereink, államtitkáraink, kormányzóink, kormánytanácsosaink, polgármestereink és falusi kántoraink hozzátapadnak különböző trónjukhoz és hiyatali székükhöz. Kétségbeesett ujjakkal kapaszkodnak ezeknek az ülőalkalmatosságoknak karfáiba, úgy, hogy legjobb esetben rugással vagy lázadó golyóval lehet őket onnan elmozdítani. Ha választhatók, legjobban szeretnék huszszor megválasztani magukat, nehogy megérjék azt a gyalázatot, hogy visszatérnek a névtelenek és szintelenek sorába. A politikus ugyanis csak élősdije a hírnek. Amit a tehetséges ember lényé és működése rendkívüli voltával ér el, a nevet, azt a politikus a legközönségesebb közönségességgel csalja ki magának üléseken, összejöveteleken, pártkongresszusokon, gyűléstermekben és az intrika, az alkudozás és a korrupció hátulso szobáiban. Milyen nyomasztóan nehéz, szétmorzsoló, lélekzetelállító a hatalom birtoklása! Nem kell-e a csak közepesen morális emberi lénynek lidérces álomban, izzadságosan vergődnie, ha valamilyen következményekkel bíró elhatározás pusztán az ő aláírásától függ? Pedig hiába, a hatalmasok a huszadik század civilizációjában remekül éltek. Megöregedtek, jó idegeik és pufók ké-

pük volt, és a legjobbak közülük látható életörömmel étkeztek, ittak és dohányoztak. Mintha csak a közönséges emberi szinten felül tartaná őket egy démoni dőlőf erősítő fűzője, egy orgasztikus hybrisé, amely lényük legkisebb csücskét is állandó gyönyörrel töltötte be, és ezt a gyönyört semmi más nem tudta gyöngíteni, mint a hatalom elvesztése. Igaz, hogy ez aztán olyan tragédia volt, amely még gyorsabban elhervasztotta őket, mint ahogyan a színpadról lelépett színész elsorvad, hiszen ők is csak a tapsból és a látszathból éltek, amelyet rövidlejáratú nevük felvert. Ennyit hatalmasainkról, a huszadik század hatalmasairól — amellett, hogy a hatalom tébolyultjairól, a diktátorokról és segédördögeikről itt nem is szóltam.

Egészen más helyzetben vannak a szeleniacuzák abban a távoli jövőben, amelybe lelkestül-testestül éppen benne állok. Térdenállva könyörögtek választóiknak, hogy mentsék meg őket a hatalom, a méltóság, a becsület lidércnyomásától, melynek súlyát csak az könnyítette némileg, hogy a megválasztottnak legalább többé nem lesz neve, hogy névtelenül, tehát megállapíthatatlan személyazonossággal fogja hordani a megbecsülés terhét. — Időközben azonban a választási eljárás lefolytatásaképen az elnökjelöltek nevét az éjszakai égre vetítették, pontos személyleírással, kérlelhetetlen jellemzéssel és életrajzzal együtt. Ezeket az „Esti csillagok” uranografusa írta, hogy a választók széles tömegei képet alkothassanak maguknak minden választhatóról. Ez minden este megismétlődött és jódarabig tartott. Csak ekkor tudta meg a nép a választás kitűzött napját. Azt azonban még ekkor és sohasem tudta meg, hogy az lesz-e megválasztottnak tekintendő, aki a legtöbb, vagy az, aki a legkevesebb szavazatot kapja. Ezt a kronozófusok és szellemkutatók egy kis közülete határozta el. Így azonban a választó előtt titok maradt, hogy szavazatával a megválasztottat

a legmagasab világméltóság faköpönyegébe lökdösi-e vagy azt elzárja előle. Ha a válsztónak ez a misztifikálása előttem ma, visszatérésem után érthetetlennek tűnik fel, akkor tehát majd valamikor a legtávolibb messzeségben, mikor először hallottam az idegenvezető szájából, remek hatást tett rám, mintha merész rejtvény volna vagy egy nehéz matematikai probléma elegáns megoldása.

Mikor az imént a „világháznagy“ szóval kapcsolatban hallottam a „faköpönyeg“ szót, az a gondolat támadt bennem, hogy ezzel láthatóan és jelképesen le akarják alacsonyítani a hatalom gyakorlását annak legfőbb képviselőjén keresztül. Ezt a hamis benyomást csak azért említem, hogy a hatalom súlya alatt nyögő hatalmas tiszteletet parancsoló valóságát, a megtiszteltetéstől visszahőkölő megtisztelt valóságát annál világosabban kiemeljem, mert az idegenvezető már eltűnt a felségbarakban, és házcsoportom szélid nyomással engem is utánatolt a nyitott ajtón át a barnás szürkülletbe. Előbb két kis lámpácskát vettem észre a padlón, éjjeli mécsest, szinte azt mondhatnám, siri mécsest, amelynek fénye alig tudta áttörni a homályt. Ezek voltak az első „természetes“ fényforrások, amelyeket a láthatatlan és raffinált világítási módoknak ebben a világában láttam, lapos, csőrös lámpák olyan antik formában, ahogyan Babilonban vagy a legrégibb Rómában használták őket, olajjal megtöltött edénykéik, amelyekben egy bél úszott. Így folyt össze a jelenlegi geoarchon hajlékának gyér világításában a megnevezhetetlenül antik a megnevezhetetlenül modernnel valami örök emberivé. Nyilván szándékosság volt ebben a jelképesességben, mert semmi sem makacsabb az örök emberiben, mint az a kívánság, hogy a valóságnak kettős jelentést adjon és isteni hátmögöttséggel lássa el a leglaposabb dolgokat. Az ú. n. realista korok, amelyek fogcsikorgatva tagadják a realitás

isteni kettősségét, pl. a huszadik század, amelybe a geoarchon faköponyegéből időközben visszatértem, úgy elmállik értelemről megfosztott realitásában, mintha kénsav rágná szét.

Most tisztábban kezdtem látni. A két órómai vagy babiloni archaikus mécses között a kezdődő második évszázadezered világkormányzójának nyugágya a szűk őrszoba háttéréből masszívan bontakozott ki a sötétben. Az ágy fejét meglehetősen magasra építették, úgy, hogy az uralkodói rangja lila díszleplebe takart alvó alak fejétől lábáig látható volt és a kortalanul sárgás elefántcsontszínű arc úgy bontakozott ki, mintha ravatalon feküdnék. A kornak ez a legfontosabb és legkiemelkedőbb embere ugyanis aludt. Igen, az egyetlen névtelen, tehát személyazonosságában a sok élő között megállapíthatatlan koronázatlanul koronás világfő aludt. Ugy aludt, ahogyan az szelenicuzhoz illett, egyenletes lélekzéssel, de félig nyitott szájjal. Rögön látható volt, hogy ez az alvás nem esett természetiünk megszokott gyögesége, amelynek üdülésre és felfrissülésre van szüksége, hanem úgyszólván hivatalos alvás, miközben a számomra áttekinthetetlen kormányzati ügyek egy része elintéződött. Kénytelen-kelletlen a vastag üvegkupola alatt nyugágyakon fekvő összehangolókra kellett gondolnom, azokra a főtisztviselőkre, akiknek az emberiség mentális forgalmát kellett összehangolniuk. Ők is álmukban végezték dolgukat, sőt éppen alvásuk által, noha hivataluk rangban, méltóságban és értékben mélyen a világfő alatt állott. „Az álom felhasználása fokozott szellemi életműködésre”, mindez mindeddig mint teljesen ismeretlen és megmagyarázhatatlan terület tárult fel előttem, amelyen az ember eddig egyik legnagyobb sikerét érte el. Mi, már t. i. olvasóim és én, átlagos hetven esztendőnknek egy harmadát aludtuk át, tehát mintegy huszonhárom évet, miáltal a már úgyis meglehetősen magasán felvett átlá-

gos élettartam csekély negyvenhét évre zsugorodik össze. Ezek ellenben megtanulták, hogy alvás közben többek legyenek, mint legjobb esetben valamilyen álmodó látszatélet zsákmányai. Alakító szellemükkel hatottak az eseményekre, mintha ébren lennének, pedig látszólag nem is voltak öntudatuk birtokában. Ennélfogva a maguk 180—200 földi esztendejét levonás nélkül éltek át.

A tisztelettől lenyűgözöttén, lélekzeni is alig mérészelve, belemerültem a felséges alvó holdszerű szelídséggel fénylő arcának szemléletébe. Valamikor régen, az emberiség őskorában mindig igen szégyenletes dolog volt egy alvót meglepni. Erről már a bibliai történet beszámol, mert Noé fiai ittas, nyugtalan délutáni álma közben lesték meg atyjukat, kigúnyolták és halálatlan, de nagyon jellemző elvetemültséggel lemezlemezítették szemérmét. Ez azt jelenti, hogy a régi alvás (olvasóim és jómagam alvása) valami olyasmi volt, amelyben a különben letakart dolgok feltárulkoztak, az előttünk oly jól ismert „tudattalan“, a buja vegetáció, a dzsungel, a belső élet állati zajgása, amelynek az ember nemcsak hogy nem volt ura, hanem amely önmagának úttalan bozótjában űzte és hajtotta. Hát igen, mi antik alvók valamennyien a tengelye körül forgó, még ifjú földgolyóhoz hasonlítottunk, belsejében tele fortyogó magmákkal, kívül millió növényfajtaival belepetten, ezeken millió fajtájú féreggel, fölöttük tízezer fajtájú madárral, amelyek lenézték a tarkán hullámzó földekre és emberekre. Ilyen gazdagok voltunk mi az ősidőkben vegetációban, áttekinthetetlen formák kavargásában, zabolázatlan tudattalanságban. — És még mindig azok vagyunk, kedveseim, hála az égnek. Mert ez az ősidő a mi mánk. Mikor kezem ír, ez a ma, a mi mánk, ha visszagondoló szellemem évtizedekre elébe is szárnyal. — De ott, ahol visszagondoló szellemem elébeszárnyal az időnek, ott maga a

földgömb is megváltozott már. Ellaposodott és ellapult. Nem voltak már hegyei és madarai. Csak egyetlen emberfajta élt rajta, és a természet még a kutyanépet is közös nevezőre csökkentette. Az elszegényedésnek az a folyamata, amelyen az ugyancsak élőlénynek tekinthető föld átment, egyben az absztrakció folyamata volt. Az absztrakció pedig, a tapasztalat gazdagságának a legyőzése a fogalom által, átszellemiesülés. Az absztrakció folyamatát, a föld átszellemiesülését az ember is végigcsinálta. Nem mintha okosabbá vált volna, sőt: Io-Szum sophistes és Io-Klap sophistes sokkal kevésbé volt okos vagy gondolkodásra képes pl. Arisztotelesnél vagy az Aquinóinál. De a tudattalan birodalma az emberben kisebb és szabályozottabb lett és alvása más alvás volt.

A felséges úr, aki beiktatásakor kénytelen volt odaadni a nevét, alabástromszerűen aludt, olyan vékonyan és átlátszóan borult arcára a jelenlevő más-holvalóság egy rétege. Ez alatt az áttetsző réteg alatt mintha a higgadt koncentráció legmagasabb fokán dolgozott volna a világ lelkén és önmaga lelkén. Még most is, ha visszaemlékszem rá, ez a látvány felejthetetlenül csodálatos. Még Io-Do vőlegény úr is, aki az utolsó háború emlékműve előtt arra a fenyegetésre vetemedett, hogy felébreszti a világháznagyot magát, elmélyülten állott előtte és mintegy lábujjhegyen hallgatott. Látható volt, hogy az ilyen mélyre és messzire tekintő éberség álmából senkit sem volt szabad felkelteni. A fekhely fejénél két szolgálatra kész mutariánus állott. Jobbra az alvó mellett fülelő hajlással állott az idegenvezető tükrös kopaszságú feje. Balra az alvótól éppoly fülelő hajlással egy másik tükröző kopaszságú fej várakozott, nyilván a szolgálattelvő szertartásmesteré.

Hirtelen az alvó kinyitotta szemét. Gyönyörű sötét, elmélyült szellemi szellemszemek voltak, amilyen

szépeket még sohasem láttam, de színültig tele valami leírhatatlan gyásszal. Hogyan? Ezek a gyásztól sugárzó szemek vigyáztak egy világra, amely a tiszta, céltalan játékokban látta legfőbb eszményét? Hirtelen összerázkódtam, mert a Névtelen szeme mozdulatlanul fürkésző tekintettel már jóideje rám nézett.

„Kegyelmes úr“, szólalt meg a baloldali fej, „a napi orákulum órája itt van. Az uranografus várakozik...“

A bolygó főnöke nem felelt. Címzése természetesen éppúgy nem felelt meg a „kegyelmes úrnak“, mint előbb nem volt professzor az, akit így neveztünk. Mindez csak rossz fordítás.

Felhangzott a kor idegenvezetőjének rekedt szónoki hangja:

„Kegyelmes úr, a seigneur az emberiség őskorából megérkezett, hogy a minden idők legnagyobb vitájában hozott döntéséért kegyelmességed kezéből átvegye a kitüntetést.“

A geoarchon szeme mozdulatlanul reám meredt, és szava úgy hangzott, mintha szeme szólna, nem is lágy, kissé magas fekvésű hangja:

„Az idegen, aki hazánkba jön, nem lesz itt otthon, de idegenné teszi az otthont.“

Ez amolyan csinos napi orákulum volt, amilyent az alkotmány szerint az „esti csillagok“ minden este leköszöltek. Meglehetősen az ókori kétértelműségek stílusában volt tartva, de kijelentése könnyedén és szárazon történt, mintha egy királyi bíró mormogó megszokással kijelentené: „Ezennel megnyitom a tárgyalást őfelsége, a király nevében.“ Akkor még nem sejtettem, hogy nem üres szertartásról volt szó, hanem jóslatról, amely engem magam érintett és melynek helyességét később saját magamon tapasztaltam. A Névtelen jelt adott. Erre a baloldali kopasz fej egy verspárt darált el:

„Az alvó elhagyja empiriumát.
Fordulj el, tapintatos tanu, hát.”

Láttam, hogy valamennyien megfordulnak. Kissé zavarban voltam, B. H. tehát kénytelen volt egy bőkéssel figyelmeztetni, hogy tegyem én is ugyanezt. Elmentmondott a szokásnak, hogy valaki odanézzon, mikor egy jelentős vagy tiszteletreméltó személyiség felkelt fekhelyéről. Az egyik testtartásból a másikba való átmenet csúnyának és megszegyenítőnek számított, kivévén az üde és megfontolatlan ifjúság eseteit. Most a baloldali kopasz egy második verspárt darált el, amely újra Ökegyelmessége felé fordított bennünket; kénytelen volnék azonban ezt a versikét, amelyet közben elfelejtettem, az ujjamból szopni, holott éppen ebben az elbeszélésben azt igyekszem legjobban elkerülni.

Noha az utóbbi verspár elhangzása után újra megfordultam, szememet még mindig lesütöttem, hogy meg ne sértem a felséges szelenniacuza mély feszélyezettségét és szorongó nebántsvirágságát. Mikor most feleemeltem szememet, a csodálatosan szomorú tekintet még feszültebben és mozdulatlanabbul pihent rajta, mert a tessége ellenére kecses, lila fátyolredős alak közben közeledett hozzám. Most már tudtam, hogy tekintetemnek állnia kell az övét. De nem volt könnyű. Mindazonáltal lassanként éreztem és tudtam, hogy a túltelt csodaszem hozzám beszél. Ez nem a szokásos regényfrázis, a világfő szeme valóban hozzám szólt a szemek és gondolatok nyelvén. Minthogy a monolinguát mindenki megértette, a néma szem- és gondolatbeszédet viszont csak az, akihez szólt, az idők folyamán ez lett az egyetlen lehetőség annak, az emberek diszkrét közléseket tegyenek és titkokat valljanak be egymásnak. Néhány ideges és megerőltető pillanat multán tehát én, az ösesetlen is megértettem vagy megérteni véltem, amit a Majordomus Mundi velem közölni kí-

vánt. Meglehetősen kínos volt számomra és tagolt nyelvre lefordítva körülbelül így hangzott:

„Miért jött ide, seigneur? Ez nemcsak önnek egészségtelen, hanem nekünk is, mint azt napi órakulumon antitézisében már kifejeztem. Az ember csak százada teremtménye, semmi egyéb. Adja át magát mindenestül a maradandóságában elomlónak, amelyet jelennek nevez. Ha történész és az okmányok és sírfelírások korhatagságában meglátogatja a múltat, ez a bűn csekély, mert a történelemre szomjazó ember múltja sohasem lehet a színpadi múlt. Ha azonban a jövőbe dugja orrát, az abszolút ür korhatagságába, ahol nincsenek okmányok, sőt még sírok sem, ez már nagy bűn, igazi Isten elleni vétek, még ha az igazmondó álom vagy halál egyetmást helyesen is sug a fülébe...”

El fogják hinni nekem, hogy valóban szörnyen kínos volt, amit a gyászos tekintet nyelve egyre érthetőbben tudomásomra adott. Kereken kimondva, ki voltam dobva. A világfő consilium abeundit adott nekem egy olyan jelenből, amelybe rossz ajtón át léptem be. Milyen igaza volt a georchonnak! Nem voltam odavaló. De mit tehettem én erről? Semmit sem tehettem, mint olvasóim már tudják, mert azt nem tanultam meg, hogy szétfolyjak. Viszont amit tettem, valami módfelett közönséges dolog volt. Nemcsak élénk szemjátékkal, hanem hatáshajhászó fejrázással és ujjal rámutattam B. H.-ra, az ujjászületettre, amivel minden felelősséget ráhárítottam azért, hogy a Szűz tizenegyedik világévének ebben a tiltott jelenében jelen voltam. Nem kétes, hogy valóban tudattalanul vagy tudatosan felelős is volt, hiszen ő szúrta ki nevemet az abécéből. De B. H. hibája engem nem mentett. Szabad valakinek olyan hitványságot elkövetni régi iskolatársa és legjobb barátja ellen, hogy intő és szűrő mutatóujjával beárulja az osztályfőnökének, még ha hibás is és hibája által nagy kellemetlenségbe sodorta az embert?

Nem tudom, mennyit vett észre mindebből a feleséges szeleniacuza. Tekintete nem követte mutatójajamat, tovább is szép és leírhatatlan szomorúsággal nyugodott rajtam, de többet nem beszélt. Akkor sem fordult el rólam ez a szem, mikor a geoarchon kezei hirtelen mélyen beleszakítottak lila fátyolköntösébe, ahogyan a keleti emberek még ma is teszik, ha halottat gyászolnak. Nem rögtön értettem meg ennek a szertartásos cselekedetnek jelentőségét. Csak mikor az idegenvezető és többi kísérőink megfelelő mozdulatokkal és tekintetekkel figyelmeztettek, nyújtottam ki bal karomat csunyán kifoszlott kézelőjével a világháznagy felé. A szomorú csodaszemek eleresztettek. De a hihetetlenül keskeny, kissé remegő elefántcsontkezek a lila fátyol egy csíkját erősítették meg lazán balcsuklómon. Ezzel igen nagy kitüntetést kaptam. A lila szalag a legjobb elbánást, sőt feltétlenül előnyben részesített biztosított nekem a velem nem egykorú kortársak részéről. A kitüntetés kétségtelenül többet jelentett, mint az a kis rendjel a bal mellemen. Ezt mindenestre magammal hoztam ide. Vajjon elvihetem-e bizonyítékul a szalagot oda, ahova innen megyek majd? Az egész idő alatt, amelyei a legtávolabbi jövő jelenében töltöttem, egyetlenegyszer sem volt az a gondolatom, hogy nem átmeneti látogatáson vagyok itt, hanem tartósan letelepedhettem. De hova kell mennem innen? Minthogy véleményem szerint a halálból jöttem, nyilván ismét oda kell visszamennem, rendjelestül és szalagostul. B. H. tehát azért is felelős, hogy kétszer meg kell halnom. Ugy kell neki, gondoltam most gúnyosan, hogy az előbb ujjal mutattam rá.

Mohón néztem a névtelen, holdnak szentelt világfőt, hogy arcának nemes vonásait örökidőre emlékeztetembe véssém. Sajnáltam, hogy nem fogom többé láthatni. Nem tudhattam, hogy még egyszer, tragikus órában, megadatik őt látnom.

NYOLCADIK FEJEZET,

amelyben végre megjelennek a menyasszony előtt és hosszabb beszélgetés során a fiatalos szépségű őszanya keze olyan cselekedetre csábít, amely végzetes következményeket fog maga után vonni.

Itt következnek az egyelőre még kevésbé drámai, de kárpótlásul nagyon feljegyzésre méltó események, amelyeket „hazatérésem” közben éltem át. Mikor a már leírt facsoport előtt a kerti kapunál megállottunk — a csillagfény még mindig erős volt, de sokkal tompább, mint a geodrom fölött —, Io-Fagor, a házigazda és örömapa már igen türelmetlenül várt ránk. A remélhetőleg még mindig nyájas olvasó pontosan tudja, hogy az itt leírt mondatok nem felelnek meg pontosan a tényeknek, hiszen különben szándékosan gyakran s az unalomig ismétlek minden új és szokatlan dolgot, amelyet utamon megismertem. Az olvasó ennél fogva tudja, hogy nem a meghitt kertikapu előtt állottunk meg, hanem azt Io-Fager érdekes személyiségével egyetemben magunk felé mozgattuk, a türelemjáték által megindítván a körben fekvő egybehangoló kinetikus szellemét, úgy hogy azok élesre beállított utazási óhajunkat sok ezer más utazóéval egy felfogásomat mérhetetlenül felülmúló, de kifogástalanul működő szupermatematika útján összhangba hozták. Szóval mostantól fogva, akármit mozzgatok is magam felé, a mentelobolról és működéséről nem teszek többé említést, feltételezve, hogy az olvasó fejlett képzelőereje meg fog kímélni a fáradtságtól és nem kell minden helyváltoztatásnál a már unos-untig ismert és megmagyarázott folyamatot újra leírnom.

Io-Fagor úgy fogadott bennünket, hogy némi szemrehányást tett a szóvívőnek. De mikor balkezemen észrevette a lila szalagot, amelyet a Majordomus Mundi

saját ruhafátylából szakított le, hogy engem kitüntessen, a menyasszony apja elismerően hajtotta meg előttem még mindig aranyos fejét:

„Nagy tisztességet szerzett házamnak, seigneur. Büszkén követtem a dolgok menetét az Esti csillagokban. Döntését igazi játékos szellem és finom tapintat sugalta. Gratulálok önnek a csuklószalag első osztályához, amelyet a világfőnök adományozni szokott“

Ujra végignéztam magamon és belső kényelmetlenséggel vettem szemügyre a régi foltokat frakkom seelyemkihajtóján, a szegényesen fityegő rendjelet és a foszlott balkézelőt, amelyet szórakozottan a lila szalag fölé húztam, hogy eltakarjam vele. Vállat vontam. Ez nem a dölyf mozdulata volt, hanem mindössze kínos zavar.

„Tudom, seigneur“, mosolygott Io-Fagor és nyomatékosan hozzátette: „hogy önnek az ilyen megtisztelések és kitüntetések nemcsak hogy semmit sem jejenenek, hanem feltételezhetően inkább terhesek...“

„Nem, nem, házigazdám“, tiltakoztam, „sajnos, ez nem így van. Miután az a valóban élénk tapasztalatom volt, hogy nemcsak emberi Énünk testével együtt elpusztíthatatlan, hanem még a viseltes frakk is, amelyben van, kellemetlen érzésekkel be kell önnek vallanom, hogy ennek az Énnnek hiusága is elpusztíthatatlan. Sokkal büszkébb vagyok a geoarchon úr Ökegyelmessége fátyolszalagjára, amelyet egy mérsékelten jó tréfával nyertem el, mint erre a fémjóságra, amelyért hasonlíthatatlanul több munkát kellett végeznem...“

„A tréfa nem volt olyan mérsékelten jó, seigneur“, mondta Io-Fagor komolyan, „hanem a bámulatos alkalmazkodó képesség volt az, amelyet mindnyájan úgy becsülünk önnél. Teljesítménye annál nagyobbabbnak tűnik fel előttem, ha meggondolom, milyen soká volt szünetelőben és számolta csak a Tacet üres ütemeit az időtlenségben...“

Io-Fagor, ez a mindenképen tehetséges ember, ezt a zenei tételt használta, amely az én tapasztalatomnak nem felelt meg, akármilyen szellemes is volt. A halál és az újra-feléledés közötti szünetet egy partitúra hangjának üres ütemeihez hasonlította, melyek közben annak hallgatnia kell, mert a szerző Tacetet rendelt neki; a zenész azonban, aki ezt a hangot játssza a zenekarban, köteles az üres ütemeket számolni, hogy el ne szalassza a bevágás pillanatát. Eddig még csak kevés időm volt arra, hogy Énem állapotáról gondolkozzam, ahogyan ezt az állapotot egy elmosódott utolsó éjszaka és az acélszürke gypen való néhány órával előbb történt felbukkanásom között átéltem. Annyi bizonyos, hogy nem volt zenei szünethez hasonlítható, amely közben az ember számolja az ütemeket és lehetőleg a karmesterre szegzi tekintetét.

„Az időtlenség“, próbáltam megmagyarázni a megmagyarázhatatlant, „semmiképpen sem szünet, nem üresség és nem lyuk, általában nem távollét valamitől, ami nélküle is továbblétezik. Nem áll, de nem is múlik, olyan mint egy megmerevedett villám, egy szakadatlanul elrohanó, de el soha sem tűnő pillanat. Olyan, mint...”

„Ne dolgozza magát túl, seigneur“, szakított félbe Io-Fagor aggódva. „Elsápad és verejtékezik, mint mindig, ha túl sokat kíván létező szerszámától. Jómagam is kószolgtattam már kissé az időtlenség csodáit, évekket ezelőtti részt vettem a kronozófusok és pedig a csillagjárók magasabb laikus tanfolyamán. Gondoskodni fogok arról, hogy bevezessék önt a kronofózusok lamaszériáiba...”

„Ez nagyon kedves lesz öntől“, pihegtem.

Io-Fagor úr jelentősen hunyorított rám. Hagytuk, hogy a többiek előttünk lépjenek be a kerti kapun. Feketén meredt a szijjas lomb a csillagfényben. Fehérülő mozdulatlanságban meredtek viszont a beteges

óriás magnoliák, melyektől az éjszaka elrabolta halvány rózsaszínű vagy sárgás árnyalatukat. Szemeim azonban most mintha többfajta virágot láttak volna, mint addig. A mentális világ e styxi flórája körül ott csapongtak a madárnagyságú, molyszárnyú éjjeli lepke és nem kellemetlen, csicsorgó zajt hallattak, amely néha száraz trillákig vagy zizegő csuklásig erősödött. Ugy viszonylott a madárdalhoz, mint a hangtalan nevetés az igazi kacajhoz. Minden valószínűség szerint a mentális kor fülemüléjének énekét hallottam.

„Észrevett valamit?” kérdezett a menyasszony apja halkán, de sürgetően.

„Miért, mit kellett volna észrevennem?” suttogtam én is, hogy a többiek ne hallják.

„De hiszen megismerte a mononációt, ott a geodromon...”

„Mit jelent az, hogy mononáció?”

„Természetesen az emberiséget értem, bolygónk populace-át...”

A „populace” szót mint francia idegenszót használta. Ez felbátorított arra, hogy ugyanezen a nyelven atyafinak szólítsam:

„Ahá, mon compère, szóval a mai emberiséget érti. Sajnos, rosszak a szemeim. Hanem ez az emberiség, ez a populace kiválóan tetszett nekem. Szép az a bágyadt színekben hullámzó fátyolnyüzsgés és az emberek éppúgy tapsolnak és dobognak, mint valaha, a kisgyermek pedig az anyák vagy nevelőnők karján még sírnak is. Nekem ez tetszett legjobban. Ez valóban olyan otthonosan hatott rám...”

Jo-Eugor megállott és furcsa mélabúival nézett rám:

„Nem azt kérdeztem, seigneur, hogy bolygónk népe tetszett-e önnek. Azt kérdeztem, hogy észrevett-e valami meghatározott dolgot ezen a népen?”

„Nem értem pontosan a kérdést...”

„Hogy nem vett-e észre valamilyen feszültséget, seigneur? Valami aggasztó keserűséget, valami gúnyos elégedetlenséget a bágyadt színek mögött?”

„Szó sincs róla, egy szikrányit se”, jelentőtem ki legjobb tudásom és lelkiismeretem szerint. „A megszellemiesült populace, a mentális emberiség szerintem a legnagyobb rendben van. Semmi kaosz többé... Illetve, ha őszinte akarok lenni, eddig semmi más rendellenességet nem tapasztaltam, mint az ön leendő vejének nagy vonzódását a régi háborús fegyverekhez...”

Io-Fagor mélyet sóhajtott és kissé felemelte sárgásan nemes jobbát, hogy szavamat elvágja. A mentális korban csak nagyon takarékosan bántak a kézmozdulatokkal:

„Oh, hallgasson, seigneur”, suttogta. „Egy szót se erről...”

Nem volt már érkezésem arra, hogy Io-Fagor mély sóhaját kihüvelykezzem, mert éppen felbukkant előttem Io-Fra, a mutariánus és teljes némaságban valamit értésére adott a vőlegénynek.

Io-Do felénk fordult, láthatóan zavartan:

„Jó lesz, ha siet, seigneur”, sürgetett. „Éppen halom, hogy Lala, gyönyörű menyasszonyom, könnyekben úszik, hogy ilyen soká elvonja magát tőle. Már a lakoma vége óta várja önt. És az első éjszaka első vigiliája már végére jár”.

„Nem az én hibám, vőlegény úr”, védekeztem. „A magamszűrő idegen engedelmeskedik a programnak, amelyet házigazdái dolgoznak ki számára...”

„Kizárólag az én hibám”, mondta Io-Do vőlegény úr, „és éppen ez a baj.”

Az urak Io-Do vőlegény úrral együtt valamenynyien hátramaradtak. Tilos volt belépniük a nők házába, különösen ezeken az ünnepnapokon, amelyek a férj és feleség ünnepélyes összedadását megelőzték. Nyilván csodálkozni fognak rajta sokan, de manapság, eb-

ben az egészen távoli és felvilágosodott jövőben ismét elkülönített női termek vagy háremszobák voltak, mint nálunk a lovagi középkorban és az izlamita Keleten. Oka ennek a szigorúbb erkölcs lehetett vagy az a rafinált szándék, hogy fokozzák az édes feszültséget a két nem között. Én az újjászületettet kértem ki magamnak kísérőül. Ha ifjúkori barátom nem volt mellettem, leírhatatlanul elhagyatottnak éreztem magamat, jöllehet Io-Fagortól éppen az imént dicsérőleg említett alkalmazkodási képességemmel már meglehetősen hozzászoktam a korhoz és a kortársakhoz, B. H. tehát felmentést kapott a szokás és erkölcs szabványaitól és megengedték neki, hogy előttem belépjen a menyasszony termeibe. B. H., a túlságosan nagy emlékezőtehetségű újjászületett mégsem tartozott egészen oda. Mint tudjuk, nem volt egészen polgára a kornak, hanem csak birtokos szomszédja. Igaz, hogy már százhet évig élt közöttük, de mégis a „született legényemberekhez” tartozott, akikhez egyértelmű kísértet létemre én is számítanék, ha itt tartózkodásom hosszabb időre terjedne. B. H. tehát előttem beléphetett a menyasszonyi szobába, amely egy hosszú, bükkfalombtól illatos folyosó végén volt.

Mikor átléptük a küszöböt, buja júliusi holdfény folydogált körül bennünket, amely mintha lombozaton szűrődne át, reszketett a falakon és a padlón. Ez már a mézeshetek holdjának fénye volt, amely két nap múlva körülhízelgi majd az ifjú párt, mikor a nászi fekhelyet elfoglalja. Ez a nászi fekhely, a ház valamennyi heverőjénél magasabban és szélesebben emelkedett a szoba közepén. B. H. előreengedett az ajtóban. Hirtelen félenkség, riadt elfogódottság, vagy valamilyen mélyebb előérzet mégis visszatartott az ajtónál, ahol B. H. is megállott mellettem. Mielőtt még a leírhatatlanul kellemes, de nem nagyon világos holdtalan holdfényben pontosan megkülönböztethettem volna a

helyiségben levő egyes személyeket, az történt, hogy Sur kutya odaugrott hozzám és beszéddel tisztelt meg, amelynek megfejtése és ugyanakkor elhárítása egyideig igénybe vette figyelmemet. Ujra erőszakoltan naiv fecsegség volt, amely csak elégtelenül rejtette el a kutya kényelmetlen érzését és tőlem való félelmét:

„Bocsánatot kérek, szözur (olyan idegen szavakat, mint seigneur természetesen nem tudott kiejteni) én nem félek. Sur semmit se fél. Jóstét. Jójszakát. Remélem, soká marad. Még egy ebéd, még egy ebéd, aztán elég. Költözködünk, Sur papussal és nagymamussal. Kismamus sír, nézze csak, szözur. Kismamus...”

„Fogd be végre a szád, Sur“, szólt közbe Io-Raza, a menyasszony anyja. A nászi fekhely lábánál állt és azon rendezgetett egy csomót a rozsdavörös, iszalagszerű virágok közül, amelyek mint rózsáink helyettesítői, a bekerített facsoport első megpillantásakor már feltűntek nekem:

„Lépjen beljebb, seigneur“, fűzte hozzá Io-Raza a rendreutasításhoz, amely a beszédes kutyát arra készítette, hogy morogva elvonuljon valahová, mert ellentmondó kijelentése ellenére is rendkívül idegesítettem.

„Jöjjön csak egészen közel, seigneur, szeretetreméltó barátjával együtt“, csendült fel még egy női hang. Ez azonban nem lehetett a menyasszony hangja. Remek kontra-alt volt, egy kis kivehető árnyékkal, nem a kortól, hanem tudatos, kéjes és bűnös kiéltiségtől, amelyet már csak a legerősebb, legszemérmetlenebb fűszerek fokozhatnak élvezőképeséggig. Fölösleges mondanom, hogy ez a kontra-alt az őszanyáé volt, Io-Fagor dédnagyanyjáé, tehát a menyasszony úkanyjáé. Az öreg hölgy, akinek kifogástalan fiatalosságáról és szépségéről már tudunk, a falnál állt, a hatalmas nászágy közelében, illetve nem is állt, hanem támaszkodott, sőt szinte feküdt egy vasalódeszkaszerű alkotmányon, amelyet tetszés szerint ki lehetett kattintani a falból és

nyilván azoknak volt szánva, akik megfeleltek a mi fáradt, törekeny öregjeinknek. Nagyon kellemes támaszték volt. Az ember egyszerre állt és feküdt. Én a magam összetört csontjaival módfelett írgyeltem dédnagymama asszonyságot.

Itt azonban, mielőtt rátérek beszámolóim igazi hősnőjére, néhány szóval meg kell emlékezni még a falról, amelyből az említett támla kikattintható volt. Azokban a szobákban, ahol eddig jártam, figyelmem túlságos kizárólagosságokkal az emberekre irányult, úgy, hogy nem fordíthattam kellőképpen a tárgyakra és dolgokra. Még Io-Do vőlegény úr egész falat elfoglaló fegyvergyűjteménye sem tűnt szemembe. A siető olvasó a cselekményben gazdag regényeknek gyakran legszebb táj- és lakásleírásait átlapozza, ha azokat a szerző nem annyira az ő, mint a saját vaskalapos becsületessége kedvéért a helyes mértéken túl kibővíti. Ezzel szemben milyen merészen kezelik a múlt nagy drámaírói a leírás, a színpadi utasítás problémáját. Calderen, Lope de Vega, Shakespeare egyszerűen odaírják: „Éjjel. Várudvar“. És ha az utóbbinál éppen a „Macbeth“-ről van szó, a költőnek nem kell még hozzátennie: „Az égen véstjósító felhők, szélvihar. Bagoly huhog“. Abban a két szóban, hogy éjszaka és várudvar, mindez benne van és még sok minden. Minden további szó csak csökkentené a költő nagyságát. Az útleíró persze, akinek szerepét itt nekem játszanom kell, már némi elnézést kíván. Főtárgyai nem a cselekmény, a bonyodalom, az intrika és a konfliktus megoldása, hanem akármilyen szörnyűséges, a leírás és mindig a leírás. Az utazónak például, aki az Antarktiszról számol be, nem szabad a lelki benyomásra szorítkoznia, amelyet a Terrornak és Erebusznak elnevezett két vulkán tesz rá. Kötelessége, hogy tárgyilagosan és pontos számokkal megjelölje azok abszolút és viszonylagos magasságát, geológiai alakzatát és működé-

sük ciklusát. Ez a feladata a térben utazónak, ahol minden mozdulatlanul és felülvizsgálható a helyszínen van és a leírónak ezenfelül még nagy csomó térkép áll rendelkezésére, hogy ha emlékezőtehetségében nem bízik, utána nézhessen a dolgoknak. Az időben előresiető tudósítónak nem állnak rendelkezésére ezek a pontos eszközök, az emlékezőtehetségnek ezek a mankói. A Szűz tizenegyedik nagy világévéről nincsenek lexikonok, és a Ferenc József-föld hősivataga az Északi sark alatt sokkal népesebb a geodromnál, a központi térnél, amelyen tizezrek és százezrek tolonganak. Ez nem azt jelenti, hogy nehéz feladatomban sajnálom magamat, hanem csak azt akarja megmagyarázni az ideges olvasónk, miért esem bele újra meg újra a leírás gyűlölt műfajába és miért nem áll módomban, hogy két szóval shakespearei képet fessek. Egy kép csak akkor érthető, ha előképek utóképe. De hol van az előkép, amely a Szűz tizenegyedik nagy világévét ábrázolja? Ezt mindenki meg fogja engedni.

A menyasszony szobájának holdtól befestett négy fala nyugtalanítóan eleven volt. Folytonosan változó, dinamikus tapéta takarta-e? Vagy valahonnan egy véget nem érő filmet vetítettek oda, egy lehellétszerű filmet, amely mindig ugyanazt a tájat mutatta, csak folytonosan változott a szél, a fény és az árnyék következtében? Nem, szemem megállapította, hogy a két magyarázat közül egyik sem talált. A négy falon körbenfutó képek háttérében több hegylánc váltakozott, amelyeket csak a világosabban vagy sötétebben árnyalt kékség különböztetett meg egymástól, a hold rájuk hulló fényének kéksége. De honnan eredt ezeknek a hegyláncoknak és ezeknek az éjszakai színeknek emléke itt, a földalatti lakásban? A vasszürke szőnyegű bolygó évezredek óta elfelejtette, hogy valaha nőttek ki belőle ilyen hegyláncok és hogy egyik kékség a másik mögött bontakozhatott ki egyre párásabb és vilá-

gosabb rétegekben. S ami ennél is több: az én emlékezésem hegyei voltak, azok a hegyek, amelyek alatt aránylag rövid életem húsz esztendején át lélekztem és dolgoztam. Hogyan jött ez a táj látomásszerű vagy dinamikus tapétaként Io-La menyasszonyi szobájának falára? Talán a mentális kor üdvözlése volt, mert ebben a korban mindenki kelleténél többet tudott a másik ember belső életéről? Vagy én magam vetítettem belső kincseimből a drága tájat a fehér falra és tettem egyúttal egy kis, csüggedt mozdulatot, hogy nosztalgikus ámulatomnak gyöngé kifejezést adjak? A látomásszerű tapéta előterében, ahol a perspektiva domborúságban minden stereoszkopikus fényképet felülmúlt, a hajlós luxfenyőágak árnymintái libegtek a könnyű éjjeli szélben, és ott állott a Kálvária-hegy omlatag kilátótornya is...

„Látod te is, B. H.“, suttogtam, „amit én látok ott, azon a falon?”

„Te mit látsz, F. W.?” mosolygott. „Mi valamenynyien más tapétát látunk, ezzel számolnod kell...”

Ebből egyszerre megtudtam, hogy az ember halálom százezer éve alatt megszerezte magának azt a képességet, hogy belső képeit magában előhívja, rögzítse és a falra vetítse. Az azelőtti képzetek halvány összeviasszása végtelenül sokat nyert erőben, élességben és kidolgozott világosságban. Mindenki saját festője és költője volt és a legnagyobb plaszticitással olvashatta le látomásait a földalatti ház szobáinak faláról. A mesterséges holdfény és erdei illat hatalmas emlékeket vertek fel bennem, amelyek most mint dinamikus tapéták teljes képszerűségben álltak előttem. A szellemi tehát anyagivá lett, ahogyan az anyagi szellemi volt.

„Rosszúl lát onnan, seigneur, hiszen árnyékba áll“, mondta a telített kontra-alt. „Lépjén csak beljebb, kérem, még beljebb. Kis ükunokám könnyekkel szolgált

rá erre a kedvességre, ugye, Lala? Eredeti szórakozást ígérték neked, és az eredeti szórakozás órákig megvárat az ünnepi estéden...”

Azzal a fiatalosan szép őszanya furcsán aranyos és mégis hangtalan nevetést hallatott. Én pedig, zavartan és Isten tudja, miért, lábujjhegyen a hatalmas nászi fekhelyhez léptem. Io-Raza közben befejezte munkáját. Az ágy egész terjedelmében be volt szórva a kor merev, illattalan életvirágával és pókrózsájával. A menyasszony ez alatt feküdt, és pedig, még mentális stílusban sem mondható másképen, a hasán. Arcát karjaiba temette és néha úgy látszott, mintha a hagyományos galambszürke fátyolszövet alatt gyönyörűen ragyogó hátát durcás zokogás rázná.

„Te kis makacs angyal“, hízelgett Io-Raza, „Lala, ne kínozz bennünket tovább. A seigneur eljött. A seigneur itt áll melletted...”

„Igazán itt áll mellettem?“ hangzott a menyasszony tompa és szakadozott hangja összefont karjai mögül. „Igazán itt van, vagy csak engem akartok újra ugratni?“

„Mi sohasem ugrattunk téged, kicsi Lala“, mondta a menyasszony anyja gyöngéd szemrehányással. „Sok bánatot okoztál nekünk vadságoddal és idegességeddel, amely egyáltalában nem illik a szent menyasszonysághoz. Ez nagyon nyomja a szívemet. Ugyan ne légy már olyan gyerekes, ha kétségbeejtően fiatal vagy is.“

„Ne tessék azt mondani, hogy fiatal vagyok“, nyögte Lala hangja panaszosan. „Tudod, hogy nem akarom ezt hallani, nem és nem.“

„Túlságosan fiatal“, korholta az őszanya könyörtelenül, „még huszonhat éves sem vagy. Az én koromban a huszonhatéveseket még a Munkás parkjába kergették, hogy nőjjenek, nemhogy férjhez adták volna őket...”

„Ne légy udvariatlan, kicsi Lala“, szölt közbe a menyasszony anyja, „és fordulj meg végre. Nem mutathatod a seigneurnek mindig csak a hátadat.“

„De mikor olyan sokáig megvárattott“, csendült Lala hangja alulról, és ebben a hangban valóságos, komoly sértődöttség és elfojtott zokogás volt.

„Mélyen tisztelt kedves kisasszony“, hallottam magamat legzavartabb udvariasságom hangján, „ujonc vagyok itt. Értse meg: zöld ujonc és ősidegen vagyok itt, aki csak nehezen találja bele magát a környezetbe. Igazán ártatlan vagyok abban, hogy magácska kénytelen volt az első vigilia végéig várni. Tudomásom és óhajom nélkül szúrtak ki az ábécéből és idéztek ide. Teljességgel függő helyzetben vagyok. A kegyed apja és vőlegénye határozza meg programomat, nem én magam. Sajnálom, hogy türelmetlenné tettem. Azonban minden felelősséget el kell hárítanom magamról ideát, már t. i. most és itt, nem csak késedelmemért, hanem minden másért is, ami még adódhatnék...“

Igy szöltam jól kicirkalmazott szavakkal, miközben nem tudtam szabadulni egy keserves rosszérzéstől. Vaskalapos himpellérnek éreztem magam, aki cikornyás megállapításokkal igyekszik tisztára mosni magát egy nő előtt már elkövetett és még elkövetendő komiszágaiért.

„Szóval tényleg itt van mellettem“, mondta Lala a karjaiba, de hangja már másképen csengett.

„Igen, tényleg itt van“, fuvolázta anyja túlzott elragadtatással, olyan hanglejtéssel, mintha öt éves gyermekhez és nem huszonhat éves leányhoz beszélne, „és most az én kicsikém nem fog tovább bántani bennünket, hanem megfordul...“

„Nagy megtiszteltetés volna számomra“, jelentettem ki ugyanolyan mereven és feszesen, mint előbb. Ugyanakkor vonakodva éreztem, hogy Lala engem is berántott a harcha.

„Ki mondja, hogy nem félek, ha magát meglátom“, jelentette ki a menyasszony hirtelen, miközben magához vonta a fából készült alvóhengert, és szava egyszerre őszintének és szepegőnek hangzott.

Sur, a kutya szükölő hangon szólt bele valahonnan alúlról:

„Fél, persze, persze, Lala fél, a kismama fél, Sur ezt megérti.“

Io-Donak, a vőlegénynek nem lesz könnyű dolga. Engem untatni kezdett az ügy, sőt mi több, izgatni. Az egyik oldalon, gondoltam magamban, a csillagokat ugrándoztatják és dinamikus szőnyegeket vetítenek a falra. A másik oldalon a nők olyan régimódián hiszterikusok, mint a mieink voltak úgy a fin de siècle korában. Huszonhat éves korukban a mi leányaink már teljesen megértek. Igaz, hogy ez a kor ma a mi tizenöt éves vagy annál is fiatalabb csitrijeinknek felel meg. El lehetünk tehát készülve további gyermekes neveltelenségekre. Ha ennek a kölyöklánynak kötelességei volnának vagy egyáltalában dolga volna, inkább lehetne beszélni a fejével. Mint látható, legfőbb elért eredményük, a munka legyőzése, egyben a legnagyobb átok rajtuk. Alighanem van egy történelmi törvény, melynél fogva az élet sikertelenségi koefficiense, amit a vallás a „gonosznak“ nevez, minden formában, állapotban és megváltozott helyzetben ugyanolyan mennyiségű és erejű marad. Ez a fontos gondolat szorongatni kezdett. Szemem azonban a falra tapadt, ahol a látomástapéta egyre inkább halványodott. Mikor tekintetemet újra a fekhely felé fordítottam, a menyasszony már régen megfordult.

Ha elbeszélésem valamelyik helyén ajánlatos, hogy a Muzsát hívjam segítségül, ez az a hely. Minden tapasztalt olvasó, aki többnyire nő, jól tudja, hogy a szerző kinyomtatott állítása valakinek, akár férfinak, akár nőnek, csodálatos szépségéről nem sokat jelent és

csak nagyon halványan hat a képzelőerőre, annál halványabban, minél több elragadtatott és a szépség ábrázolására igyekvő szót használ az író. A szépség még Isten számára sem mozdulatlan, mozdíthatatlan tény. Az ember számára meg éppen eleven folyamat, amely a szép jelenség és szemlélője között játszódik le. Olyan folyamat, mint a nap és a nagyítóüveg között végbemű. Láng csak akkor keletkezik, ha a napsugár az üveg gyújtópontjába ér. Ez azonban nem jelenti azt, hogy Lala kisasszony szépsége tüzet gyújtott bennem. Ideiglenesen feltámasztott halott voltam, kísértet, aki egy hihetetlenül fejlett spiritizmus bűnös mesterkedése folytán ismét hozzájutott testéhez. Ez a test nem működött rosszabbul, mint azelőtt, de mégis, lehettem-e benne egészen biztos? Nem voltam ugyan öreg, de fiatal sem, bátor, erkölestelen és ízléstelen sem annyira, hogy a meghökkent csodálkozáshoz, amelyet a szépség megpillantása váltott ki bennem, akár csak azokhoz a bizonytalan vágyakat is kapcsoltam volna, amelyeket minden csinos, az utcán eltipegő nő ébreszt a normális férfiben. Sőt nyugodt lelkiismerettel mondhatom: ennek ellenkezője történt. Teljesen üres voltam, teljesen részvétlen, minden érzéki óhaj híján. (Tulajdonképpen fölösleges ezeket a maguktól értetődő dolgokat leírnom.) Nem éreztem semminő vonzalmat Lala iránt, sem atyailag, sem nagybátyailag álcázottan. Közönyömet csak az a meghökkent csodálkozás sugározta át, hogy a fiatalosan szép ósanyáknak ebben a korában egy leányarc mégis olyan megfoghatatlanul édesnek tűnhetett fel. Ha nem volt és nem is lehetett bennem láng, a sugár mégis a gyújtópontot érte. Egyszer már beszéltem arról, hogy a kortalanul szép emberek között, akikkel eddig találkoztam, mindenek ellenére egyetlen „sugárzó szépség” sem volt. Most itt volt egy előttem.

Mint Io-Do vőlegény úr az aranysisakot, Io-La, a

menyasszony szorosan fejhez símuló ébenfekete sisakot viselt, amely stilizáltan utánozta a fiatalos haj hullámaikat és fürtjeit. Arcszíne halvány és fehér volt. Hiányzott belőle az általános pigment megsötétedett elefántcsont árnyalata, ami arra mutatott, hogy színes fajok is olvadtak bele a bolygó populációba. A Majordomus Mundi, a szeleniacuza csodálatosan sötét szemeit azóta sem tudtam elfelejteni. Lala csodálatos szemei kékek voltak, és ha most hozzá akarnám tenni, hogy „kékek, mint“, az előbb már szinte segítségül hívott Muzsa orrát fintorgatná. De volt valamijük ezeknek a nagy ciánszemeknek, hosszú és valódi fekete pilláik, míg különben minden általános szépség ellenére igen sok albinószzerű arccal találkozott az ember, festett szemöldökkel és szempillával. Lala ébenfekete hajsisakja, a magas szemöldökűek a halvány gyermekhomlok alatt, a messze kisugárzó szemöldökök, az inkább nagy, üde száj kábító ellentétül szolgált a ragyogó kékségű szemhez, melynek fénye ár- és apályszerűen közeledett és távolodott. A legjelentősebb elem azonban számomra nem a leány szépsége volt, noha ez rögtön a gyújtóponthoz ért bennem, hanem az, hogy Lala szép arca kevésbé volt idegen tőlem, meghittebben hatott rám, mint minden más emberi arc. Ebből következtem, hogy bizonyos emberi értékek, amelyek közé a szépség nem utolsó sorban tartozik, kevésbé vannak alávetve a kornak, a fejlődésnek és a történelemnek sok más egyénnél. Lala már azért, hogy szép volt, a szépségre emlékeztetett, amelynek látásától valamikor elállt a lélekzetem. Csodálatos dolog! Akkor, ifjú éveimben a női szépség látása a csüggedt idegenség érzésével töltött el. Most emésztő otthonossági érzést oltott belém.

Lala figyelmesen nézett. Szokatlan eredetem mint ha semmi hatást sem tett volna rá. Feltűnt nekem, hogy még a női hiúság megtiszteltetésében sem része-

sített. Nem törölte le arcáról az imént neveletlen hargajában ontott könnyek nyomait. Az elkényeztetett gyermek mély kék szemei előbb enyhén visszautasító, fürkésző komolysággal néztek rám. De aztán láthatóan megenyhültek és én rémülettel és szégyenkezéssel vettem észre, hogy olyan vidámsággal teltek meg, amely mintha mindinkább gunyból, hetykeségből és szórákozásból tevődött volna össze. Ekkor hirtelen Io-La, ama napok gyönyörű menyasszonya, hosszú, leküzdhetetlen kacajban tört ki, amelynek előidézője csak az én frakkom lehetett, úgy, hogy Io-Raza és még az elegáns dédnagymamák legfőlényesebbje is zavarba jött. Hozzá nem is valami rikitóan hiszterikus visszahatás volt ez, hanem a leggyermetegebb, legtermészetesebb és legegészségesebb kacagás, amilyent egy kómikusan keserű pofa kiváltani szokott.

Be kell azonban vallanom, hogy éppen ezen a ponton, sajnos, érzékeny és hiú vagyok. Néhány, kevés esetben életemben jutottam már az önkéntelen kómikus kínos helyzetébe. Ha ezekre a pillanatokra visszagon-dolok — többnyire fiatalkoromban fordultak elő —, még ma is hideg verejték önt el, lábammal toporzékolok és szemcincet lehunyva, a szégyenkezés értelmetlen szavait hallatom. Nem vagyok Rousseau és nem akarok jobbnak és rosszabbnak feltünni, mint amilyen vagyok, de a „kis megszegyenüléseknek ez a listája“, amelyek a nevetségesség céltáblájává tettek, kegyetlenebb emlék számomra a „nagy bűnök listájánál“, amelyek miatt Isten valamikor talán nem fog megszabadítani a mors aeternától, az örök haláltól.

Lala még mindig nevetett, hiába figyelmeztette anyja, aki meg akarta menteni a helyzetet és képmutatóan úgy tett, mintha a sértő derűtség nem az én nevetséges megjelenésemnek szólna, hanem leánykája egyik kifürkészhetetlen és kiszámíthatatlan szeszélyéből fakadna. Én azonban kínosan éreztem, hogy csúnyán el-

vörösödöm és úgy nézek végig magamon, mint aki rendbe akar hozni valamit. Lehet, hogy körmeim — az ápolatlanság évezredei után ez sem volna csoda-hosszú, utálatos fekete karmok voltak. Nem, lám, a kaliforniai pompes-funebres cég még meg is manikűröztetett; körmeim ragyogtak és rózsaszínben játszottak. Kifogástalan munka volt. Hát akkor mi? Talán valamilyen öltözködési hiba? Az sem. Talán a hajam volt nagyon hosszú és fésületlen? Mondják, hogy a haj még a sírban is tovább nő. Hajamba kaptam tehát. Nem volt nagyon sűrű, de tapintásra normálisnak hatott. Mégis minden valószínűség szerint a hajam volt az, ami lehetetlen jelenséggé tett. Legalább egy baszk sapkát hoztam volna magammal! A szégyenkezés érzése szaladt végig hátamon. B. H. még mindig szerényen az ajtóban állott. Hangosan és poetirozottan odakiáltottam neki:

„Kellett ez nekem, kedves barátom? Akkor most menjünk.“

„Nem, nem, kérem, seigneur, ne menjen“, mondta Lala gyorsan és a nevetés arcán hirtelen megdöbbsent kifejezéssé apadt. Ez módfelett kielégített. A győzelem pompás érzése melegítette át bensőmet, igyekeztem ezt a győzelmet kiaknázni és lehetőleg soká élvezni. Pózba vágtam tehát magam és kivágtam egy kis hazug szónoklatot:

„Tudom, hogy nem sokat érek, ifjú hölgyem. Tudom, hogy nemcsak a ruhám pecsétés és néhány gomb hiányzik róla és régimódi frizurám van és hogy mindez együtt alighanem kómikusan hat. Egész létem, sajnos, tele van ilyen pecsétékkel és leszakadt gombokkal, amelyek nem igazolhatók. A hajam is az, ami. De vajjon joga van-e önnek ahhoz, hogy ezért kicsúfoljon? Nem kívánhat-e egy végigélt élet némi tiszteletet? Nem is szólva arról, hogy kegyed, kisasszony, az éret-

lenségig fiatal, én pedig, ha más nem is, mégis idősebb ember vagyok...”

Io-La ciánszemeiben könnyek voltak. miközben még mindig ijedten nézett rám. Rendkívül élveztem ezt a tekintetet.

„Én nem csúfolom ki önt, seigneur“, dadogta. „Borzasztóan kívántam önt ide és borzasztóan féltém öntől. Nevetni csak azért nevettem, mert *nem* félelmetes. Nagy kedvem volna megérinteni a ruháját, seigneur. Szabad?“

Válaszomra sem várva, egészen a kor szokásai ellenére kinyújtotta hosszúujju kezét és tapogatni kezdte farkas-kabátom foszladozó szövetét. Olyan korban, mikor csak lehellétszerű fátyolszövetek voltak, minden bizonnyal sajátságos érzés volt, ha valaki ezt a nehéz, durva, az emberiség őskorából származó szőtest megszólgathatta ujjai közt. Lala lecsukva tartotta szemét. Nyilván úgy olvasott a szövetben, mint a vakok.

„Idősebb ember“, ismételte az ősanya, a kikattintott vasalódeszkára támaszkodva, gúnyosan, „miért idősebb ember, seigneur? Ilyesmit ugyan nem szabad kérdezni, tudom, ezt mondja az erkölcsstan. De hát mit nem szabad kérdeznie egy ősanyának? Milyen korú ön vagy milyen korban volt, ha ugyan még tudja?“

„Ötvenkét éves vagyok vagy voltam“, mondtam kissé pontatlanul a magam javára, mert ha az idő nem állt volna meg velem, akkoriban éppen kevés hét múltán ünnepeltem volna ötvenharmadik születésnapomat. Ez a kicsinyes, asszonyos füllentés bosszantott. Mi célom van vele, hogy fiatalabbnak akarok feltűnni, kérdeztem magamtól, hozzá még az Idő másik partján?

„Ötvenkettő“ — a kontra-alt vágyódón húzta a szavakat — „ötvenkettő. De hiszen akkor még a java-korabeli életerős ifjakhoz tartozik. Ön még igazi aik-metant, seigneur...”

„És eumelieur“, tette hozzá a menyasszony anyja, Io-Raza.

Lala pedig csúfondáros dallamossággal ismételte, miközben kabátom selyembélését simogatta:

„Ön valóságos aikmetant, seigneur, és eumelieur..“

A monolingvának ezt a két idegen szavát pontosan megjegyeztem magamnak. Hogy úgy mondjam, azok közül a kisszámú tárgyi bizonyítékok közül valók, amelyeket utamról megmentettem és hazahoztam. A szóbanforgó kifejezések nyelvészti értelmezése hazatérésem után — mikor ezeket a sorokat írom — sok időt és fáradságot követelt tőlem. Egyik barátom, nyugtalan-ságomat látva, tiszteletre méltóan kriptaszagú lexikont küldött nekem e célból, címe „Görög-Német Iskolai Szótár, írta dr. Benseler Gusztáv Eduárd, Hetedik javított kiadás, sajtó alá rendezte dr. Authenrieth György, a zweybrückeni gimnázium rektora, nyomattatott Lipcsében 1882-ben“. Ez a szótár megközelítően ezeroldalas és külön jelzi, hogy a következő szerzők szókincsét tartalmazza: „Homerós, Herodotos, Aischylos, Sophokles, Euripides, Thukydides, Xenophon, Platon, Lysias, Isokrates, Demosthenes, Plutarchos, Arrianos, Lukianos, Theokritos, Bion, Moschos és az Új Testamentum.“ Tehát mint látható, minden szépet és jót. És mégis, szorgalmas keresésem és kutatásom hiábavaló volt. A fent megnevezett halhatatlan szerzők közül, akikhez még az előttem szégyenszemre ismeretlen Biont és Moschost is hozzászámítom, egynek rakományában sem volt meg az aikmetos vagy eumelios. Dr. Benseler Gusztáv Eduárd az orromnál fogva vezetett, „Aikálloo“ annyi, mint „hízelgek“, „aiké“ annyi, mint „heves gerjedelem“ vagyis „impetus“. Ebben jelentős utalást gyanítottam. De ezt az utalást rögtön összekuszálta az „aikia“ szó, amely „illetlen bánásmódot és testi megszégyenítést (contumelia)“ jelent. Ugyanez történt a menyasszony anyjának ajkáról elhangzott „eumelieur“

szóval. A nagy Benseler itt is útvesztőnek bizonyult. Minthogy azonban bizonyos voltam abban, hogy a monolingvának ez a két idegen, vagy kölesönszava görög eredetű és nem lehetett értelmetlen szótagfintor, elmentem a tübingai egyetem egy nyolcvankilenc éves nyugalmazott professzorához, aki bámulatosan piros-pozsgásan és fürgén művelte Victoria-kertjét, miután nyolcvankilenc éve közül hetven évig semmi egyébbel nem foglalkozott, mint homerosi szófejtéstannal. A csinosan mozgékony aggastyán felkeltette irigységemet, mert furfangos üdesége bebizonyította nekem, hogy milyen egészséges dolog, ha valaki egy szűk szakmára szorítkozik, sőt összpontosítja magát. Az egyoldalúság, rögeszme, vagy akárhogy nevezzük, szintén a gyűjtőpontba jutás művészete, míg a kuszán kószáló egyetemesség azért olyan veszélyes, mert a szerénytelen szellem a gyűjtőponton kívül marad. Már a kertkapunál odakiaáltottam az öreghez:

„Mi az, hogy aikmetos és eumelios?”

„Dupla hülyeség”, válaszolt a homerosi agg. De hirtelen elgondolkozva dőlt ásójára és magas, szűk hangon betűzni kezdte: „Alighanem úgy gondolja, hogy alpha-iota, kappa-mi-epsilon-tau-eta-sigma, szóval aikmetos és úgy, hogy epsilon-ypsilon-mi-epsilon-lambda-iota-eta-rho, ami eumelieur volna. Hé, mit?”

„És ez a kettő tényleg van, kedves professzor?”

„Sőt ez a kettő egy és ugyanaz!”

„Jól értem önt, professzor? Aikmetos és eumelieur ugyanazt a dolgot jelentené?”

„Nem dolgot, maga klasszika-filológiai barbár, hanem egy és ugyanazt a személyt, lándzsavetőt, tehát olyan férfit, aki tudja használni a lándzsáját. Van még valami?”

Azzal lába segítségével újra a veteményeságba szúrta ásóját, miután szemüvegét homlokára tolta.

A holdfényes menyasszonyi szobában természetesen nem tudtam, mit értettek a hölgyek egy aikmetanton és eumelieuron és hogy egy ötvenes harcost abban a megtiszteltetésben részesítettek, hogy különleges szakértelmet tételeztek fel róla a lándzsavetésben. De hogyan jött egy homerosi fogalom ennek a kifinomodott mentális kornak menyasszonyi szobájába, amely a háborúról már csak egy horpadt globus alakjában emlékezett meg? Henye kérdés. A hölgyek mindenesetre lándzsavetőnek tartottak. Ha megértettem volna, jól esett volna nekem, és meggyöngült önérzetemnek kellett az ilyen jótétemények. Annyit azonban én is megértettem, hogy a százévesek és százkilencven évesek körében egy ötvenéves ember még jóformán sihedernek számított.

Lala még mindig figyelmes ujjakkal simogatta a selyembélést: „Ez a belső valami“, állapította meg, „kellemes tapintású, mint a... mint a...“ A hasonlatot nem találta. Természetesen. Hiszen ő sohasem érintett selymet. Ovatosan elhúztam tőle a fecskefarkot:

„Amellett nem is gondol arra, mélyen tisztelt menyasszony, hogy mikor ezt a kopott kabátot kiszabták, a hivatalos évszám négy számjegyű volt, míg ma hat számjegyből áll és a varázslat, hogy ezt a kabátot varratostúl és foltostúl a semmiből ideidézik, ez a varázslat ma valami egészen mindennapinak tűnik fel...“

„Ki varázsol? Mi nem varázsolunk. Mi felvilágosított korban élünk“, mondta az ősanya.

„Tudom, madame, merészség és nagy illetlenség, hogy ellentmondok önnek“, válaszoltam. „De hát a Munkás, aki mindent központilag állít elő, nem varázsló-e? És mi a mentelobol a nyugágyakon fekvő özszehangolókkal? És mi az uranografus, akinek a csillagok úgy szótfogadnak, mint a nyomdásznak a szedőgép ölme? És mi a pusztá gondolattal való felhívás? Nekünk ehhez a felhíváshoz vastag vezetékű távbeszélő-

készülékekre volt szükségünk vagy legalább is rádió-csővekre a hozzávaló rövid és hosszú hullámokkal...

„Kedves F. W.“, elegyedett a még mindig az ajtó-nál álló B. H. a beszélgetésbe, „a te távbeszélő és rádió ezeknek az uraságoknak nagyobb varázslat volna az ő menteloboluknál. Semmi sem varázslat, ami-hez az ember hozzászokott.“

Hirtelen elhallgatott, aztán még zavartan hozzátette: „A rádióról és távbeszélőről egy-két apróságot tudok tanulmányaimból.“

„Dőreség és üres beszéd“, mondta az ósanya azok-nak az öreg embereknek borzasztó makacsságával és rosszindulatával, akik semmit sem ismernek el, még az ő javukra szóló érveket sem. „Mi nem varázsolunk, mi ahhoz túlhaladtak, felvilágosodottak és fölényesek is vagyunk. Maguk varázsoltak, seigneur. Mikor például, mint az iskolában tanuljuk, újév kezdetén éjféltájban szerencsemalacot áldoztak a kutyafejű házi istenüknek. Akkor megmosakodtak az állat vérében, majd szőröstül-bőröstül megették, miközben folytonosan „boldog újévet“ kívántak egymásnak. De ez szerencsét és erőt is adott maguknak, és én ezt nevezem varázslatnak. Nem igaz?“

„Ez határozottan túlzás, madame“, válaszoltam én és barátomhoz fordultam: „Engedd meg, B. H.“

Az újjászületett csak vállat rándított és hallgatott.

„Ezt mondja a tudomány“, jelentette ki csökönyösen a szép NM³, ahogyan Lala dédnagymamáját matematikai formulával kifejezni lehetne, tekintettel arra, hogy ő is egy felvilágosodásban hívő, tudományos nemzedék leánya volt. És így fejezte be szavait: „De mivel a tudomány ezt mondja, igaz kell, hogy legyen.“

„Az én időmben“, hajoltam meg, „a tudomány gyakran csak mérsékelt fantázia játéka volt az egzakt szárazság álarcában. Az emberek nagyjából mindig

egyformák maradnak, de azért látom, hogy egyik kor sohasem érti meg a másikat..."

Lala szeme tágultan nézett rám. Utálatnak azonban nyoma sem volt benne:

„Igaz az, seigneur, hogy állatvért fröccsentettek magukra, hogy boldog újévet varázsoljanak?”

„Esküszöm, kisasszony, védekeztem elkeseredetten, „ebből egy szó sem igaz. Sem Szilveszter-estén, sem máskor nem fröccsentettem magamra állatvért”.

„De viszont ivott, seigneur?” kérdezte a menyasszony feltűnő kíváncsisággal.

„Ünnepélyes alkalmakkor pezsgőt ittunk“, válaszoltam. „Boldog volnék, ha szolgálhatnék a hölgyeknek egy pohárral belőle. Bizsergős ital, amely derűssé és pozitívvá teszi az embert, például a Pommery vagy a Mumm sec vagy Brut vagy Gout américain...”

„Valóban érdekes volna“, mosolygott Lala elmélázva, „és szívesen megkóstolnám, különösen ha egy csöpp malacvér volna benne...”

„De Lala“, kiáltotta anyja felháborodva, „ilyen borzasztóságot még tréfából sem mondanak. Te pedig a lakodalmad első estéjén mondd”.

Lala nem is hederített anyjának erre a feddésére. Elfordította rólam tekintetét. Kényelmetlenség és nyugtalanság rezdült át rajta. Homlokát ráncolta. Hirtelen kelletlen mozdulatot tett egész testével, amely kivilágított a galambszürke fátyolköntös alól:

„Gyűlölöm ezeket a virágokat“, fakadt ki.

És lerázta magáról a rozsdavörös nagy virágok özönét, amelyekkel Io-Raza elhalmozta, hogy keretétől szolgáljanak a leány szépségének.

„Nagyon is megértem önt, kisasszony“, mondtam, „igaza van“. Ezek a virágok mind csináltaknak hatnak. Ezt nyiltan be kell vallanom, noha már tudom, hogy negatív dolgokban illetlenség az őszinteség. De milyen szép volna, hölgyeim, ha ismerték volna a mi rózsáin-

kat, a gyöngéd, szívvörös La France-ot, a Maréchal Nielt, a sárgás tearózsát; ez csak tompa érzékű emberek szemében teaszagú, igazában olyan illata van, mint a halkán rothadó lombnak, a sugaras őszi napok szomorú párlatának. De hát mit tudnak önök az évszakkokról?”

Nem tudom, miért vett erőt rajtam éppen a rózsákkal kapcsolatban akkora buzgóság, hogy prédikátor módjára magasra tartottam két tenyeremet. Ekkor a vasalódeszka, az aggkor támasza, visszakattant a falba és az ősanya diadalmasan rugalmas léptekkel közeledett hozzám. Milyen istennői járás, gondoltam magamban, ha levonjuk belőle annak kellemetlen tudatosságát, aki már mindenén átment. Az ősanya intett, hogy ne húzzam vissza széttárt kezeimet. Pontos vizsgálatnak vetette alá két tenyeremet. Igazság szerinti lornyont kellett volna használnia vagy előkelőség kedvéért monoklit kellett volna a szeme elé csiptetnie, mert pápaszemről beszélni sem merek. De hát mióta és hová tűntek ezek az archaikus otrombaságok? A mentális korban még a százkilencven éves szemek is olyan fényesek voltak, hogy nem volt szükségük az optikus segítségére. Mindeddig sikerrel rejtettem el a lila érdemszalagot. Nem szégyenlősből rejtettem el, hanem mert semmi kedvem sem volt arra, hogy az egész történetet újra meg újra elbeszéljem. De most kabátujjam visszacsúszott a foszlott kézelőről és a kitüntetés napvilágra vagy helyesebben a mesterséges hold sápadt világára került.

„Io-Do soha életében nem fogja megkapni a lila csuklószalagot” jegyezte meg Lala álmodozva.

„Egy menyasszonynak nem volna szabad ilyen hangulatokba esnie, bocsásson meg”, utasítottam vissza módfelett közömbös hangon odadobott megjegyzését. Mi van velem? Folyton ez a pedantéria? És hallottam magamat, hogy tovább beszélek: „Az ön vőlegénye

tetterős fiatalember, sokoldalú érdeklődéssel, a fegyverisme és a hadtörténelem kiváló ismerője. Az ilyen menyasszonynak gratulálni kell az ilyen vőlegényhez, akárcsak megfordítva“. (Mi van velem, mi van velem? Mint az gyakori nálam, még jobban belecsúsztam a dicsérő szalmázásba.) „Amellett az aznapi vőlegény a kitüntetés igazi előidézője, hiszen csak az ő energiájának köszönhetem, hogy a geodromra mentem, eldöntöttem a vitát és tiszteletemet tehettem a Majordomus Mundinál...“

„Ej, nézzétek csak a tenyerét“, szakított félbe az ősanya, aki befejezte a vizsgálatot. „Micsoda bozótja és útvesztője a vonalaknak, keresztül-kasul, a kicsiknek és nagyoknak!“

„Kegyedéknél másféle?“ kérdeztem csodálkozva.

Az ősanya, Io-Raza és Lala kinyújtották tenyerüket és megmutatták. Viaszszerű volt és úgyszólván semmi vonás nem volt rajta, mint a babák tenyerén. Alig látszott rajta több a három fővonalnál, az erősen meghúzott fejevonalnál, az igen gyöngye szívonalnál és az egészen hosszú életvonalnál, amely az alsó karig huzódott. Különben csak az egyes ujjak tövének dombjai látszottak és ezek között a bemélyedések. Ezeknek az oly magasan fölöttem és kortársaim fölött álló mentális embereknek tenyerén nagyon furcsán érintett a bábszerű üresség. Az ősanya mégegyszer kezemet kérte, hogy a menyasszony anyjának és a menyasszonynak is megmutassa.

„De hiszen önnek villámok vannak a kezén, seigneur, és vesszőcsapások és utcák és tabellák és anagrammok... Mit jelent mindez?“ kérdezte Lala.

„Azt jelenti“, vette át a szót most B. H. az ajtóból, „hogy életében sok mindenféle sorson kellett felülkerekednie testileg, lelkileg és szellemileg. A mostani földön azonban már alig van sors“.

„Miért nincs a mostani földön sors?“ kérdezte Lala, és kérdése módfelett kritikusnak hangzott.

„Adjon hálát az Istennek, gyermekem“, válaszolt B. H., aki sok újjászületése során ugyancsak megkapta a magáét. „Prometheus szinte legyőzte a sorsot“.

„Igazán olyan jó ez, ha igaz? kétkedett a menyasszony. „És egyáltalán mi az, hogy sors?“

„Ami az osztásnál fennmarad“, mormogta B. H. „Felhő, por, vihar, meghülés, dzsungel és más efféle...“

Az ósanya kért, hogy megfoghassa a kezem. Tiszteletteljesen átengedtem jeges simaságú ujjainak, amelyek ugyan kifogástalanok voltak, de tapintásukban volt valami félelmetes.

„Micsoda áramlatok, micsoda hullámok, micsoda erők vannak egy ilyen kézben“, rajongott NM³. „Hullámzik és lüktet és úgy hatol bele az emberbe, mint a gyógysugarak, amelyeket a Munkás házhoz szállít. És mindez, mint kedves barátja mondja, a sorssal való surlódástól van. Nincs ellene kifogása, seigneur, ha naponta néhány percig fogom a kezét, amíg megtisztel bennünket?“

Némán meghajoltam. Az elbűvölő aggnő még mindig nem eresztett el. Ekkor azt láttam, hogy mélyenfekvő szemeiben felcsillan valami. Ez a szem most kétségtelenül öreg szem volt nekem a különben fiatalos simaságú arcban. De mi volt az, ami felvillant benne? Kéjvágy? Gonoszság? Egy öreg nő szipirtyós vágya, hogy előbb zavart keltsen, aztán nézze a zavart, melegedjen mellette, bosszút álljon azért, hogy a nap mégis, minden mentális kozmetika ellenére egyszersmindenkorra végetér és nem áll előtte semmi egyéb, mint az a bizonyos „önkéntes gyalogút“? Erre a kérdésre nem tudok felelni, csak ismételhetem, hogy az ósanya mélyenfekvő szemében felcsillant valami, ami leginkább még kaján kéjvágyhoz volt hasonlítható.

Jegesen sikamlós ujjai közelebb vontak a menyasszonyi ágyhoz.

„Az emberiség őskorának ősi áramlatai vannak még a kezén, seigneur“, rajongott. „Ajándékozzon nekünk valamit belőlük. Hagyja, hogy megízleljük, akkor az élet egy kicsit érdekesebb lesz. Tegye például néhány percre kezét ennek a kedves kicsikének a szívére. Akkor erősebb és szerencsésebb lesz az ön áldásától...”

„Kész vagyok minden parancsnak engedelmeskedni“, mondtam bizonytalanul és éreztem, hogy elszápadok. „De ezt csak akkor teszem, ha a menyasszony önagsága ezt maga óhajtja“.

A mosolygó NM³ kényes lassúsággal meztelenítette le Lala mellét egyik kezével, míg a másikkal még mindig engem tartott. A leány mozdulatlanul nézett rám és nyugodtan ezt mondta:

„Nem tudom, hogy az ön őskori áramlatai jók vagy rosszak-e nekem, seigneur“.

„Megteszem, amit kíván“, ismételtem még egyszer és éreztem, hogy régi jellemgyöngeségem uralkodott rajtam, amely ma minden döntés- és felelősség elől éppúgy kitérni iparkodott, mint valaha, az emberiség őskorában. Egy belső sugallat azonban egyre hangosabban óvott attól, hogy az öregasszony szemvillanásának szót fogadjak.

„A seigneur áldása és érintése minden bizonnal jó hatással lesz“, habozott a menyasszony anyja diplomatikusan. „Ennyire már ismerjük önt... De nem kellene előbb az apját is beavatni a dologba?“

„Az apját... Az apját...“, gunyolódott az ősanya és nagy haragra lobbant. „Mit tud egy apa, egy akármilyen aranyhajú férfi az ilyen női dolgokról?“

„Tegye a kezét a szívemre, seigneur“, mondta Lala fölényes könnyel. Az ősanya pedig könnyű, de csökönyös nyomással lassan lehúzta a kezemet, mintha

ellenállna, pedig nem állt ellen, és óvatosan, szinte gyöngéden a menyasszony csupasz, kemény mellecskéi közé tette. Az illatos, de valahogyan mégis már hústalan kéz még mindig nem sietett elereszteni az enyémét. Úgy látszott, mintha remegő élvezetet keltett volna benne a kontaktus velem, a százezerévéssel, és Lala még alig kivirult ifjúságával, mintha tiltott szenciació volna mindez.

„A szív érintése az izlamita dervisrendek régi válásos szokása volt“, mondtam együgyűen tanáros hangon, mintegy mentegetődzésül, enyhítésül és igazolásul, miközben a menyasszony végtelenül finom és hűvös mentális bőrét kedves szemrehányásként éreztem durva mancsom alatt. De vajjon valóban szemrehányás volt az? Nem inkább valami más volt? Éreztem — azt hiszem, nem tévedek és visszatekintésemben nem hamisítom meg az igazságot — éreztem, hogyan hajlik és simul bele a leány végtelenül finom és hűvös asztromentális teste kemény, száz sorsrunától sebzett tenyerembe. Ugyanabban a pillanatban azonban Lala ráncbavonta tiszta homlokát és bosszúsán kiáltotta:

„Vegye el onnan a nehéz kezét. Olyan súlyos és forró“.

Nyomban visszahúzódtam, őszinte sértődéssel, mert éppen kigondoltam egyfajta áldást. Homlokomhoz kaptam súlyos és forró kezemmel:

„Egyáltalában nem igaz, hogy a kezem olyan forró, kedves menyasszony“, kiáltottam. „Ön nagyon igazgátalan, mert én már régesrég nem vagyok lázas...“

Valahol lenn Sur, a kutya, elhamarkodottan vinyogni és zsémbelni kezdett. Semmit sem értettem csatározó szavaiból.

KILENCEDIK FEJEZET,

melyben fáradságom ellenére mindent megteszek, hogy kikerüljem az alvást és közben a magányomat barátságosan megosztó B. H. jövőtől sok mindent megtudok, ami a világban történt az óta az éjszaka óta, mikor voltam olyan vigyázatlan, hogy utolszor elaludtam.

B. H. önként vállalkozott arra, hogy ezt az első éjszakámat az asztromentális korszakban velem töltsen.

„Ez nagyon tisztességes tőled“, mondtam, „és köszönöm jószágodat. De ez nem csekély áldozat, amit értem hozol. De tudod, semmi körülmények között nem maradtam volna egyedül és magamban...“

„Pedig ha jól emlékszem, F. W.“, mosolygott barátom, „azelőtt valóságos kéjence voltál a magánynak...“

„Igen, olyasformán, B. H. De csak hogy Isten háta mögötti hegyi fészkekben és halászfalukban zavartalanabban élhessek gondolataimnak és munkámnak. Istenem, ez még húszszázalékos magány-alkohol sem volt. Ha valaki megismeri a százszázalékost, azt a valódi kimondhatatlan magányt, amelyből én jövök, fél tőle, hogy egy éjszakát egyedül töltsön.“

Mikor ezeket a szavakat hallotta, B. H. kissé mehökkenten, talán büntudatosan is nézett rám és nem szólt semmit. Tágas vendégszobában voltunk, amely egyáltalában nem volt kényelmetlen, jóllehet az egész berendezés csak néhány nyugágyból, egy közepesnagyságú, fejénél felmagasított és kemény alvótekerccsel ellátott ágyból, valamint egy kis tálalóasztalkából állott, amely inkább orvosságos asztalnak látszott és melynek köralakú lyukaiból a már ismert kristálytojáspoharak csillogtak különböző színű nedűkkel és levesekkel. Még számosabbak voltak, mint a lakomán

felszolgáltak. A háziasszony a búcsúzásakor egy kis „alvás előtti kortyról“ beszélt. Mentális mértékkel mérve azonban pazar vacsorának volt felfogható. Némi kis étkezési ösztönt éreztem, valami halk, félénk étvágyat, ugyanakkor azonban féltem a szellemi erőfeszítéstől, amely az olyan szubstanciák bekebelezésével járt, amilyen a „tenger“ vagy „vadászmező“ vagy „hullámozó vetés“ és más efféle. Ekkor B. H. egy kis szekrényt nyitott ki az asztalban és valóságos agyagkorsót vett ki belőle, amelyből nekem és magának két fehér, fülelten csészét teletöltött valami párolgó, sűrű krémmel:

„Ezt kóstold meg, ízleni fog neked“.

Pompásan izlett, átforrósította alélt tagjaimat, hízelt gyomromnak és megolajozta idegeimet:

„Hallgass, hadd találjam ki“, kértem, miközben ajkam, nyelvem és ínyem serényen vizsgálta az ízt, „azt hiszem, ismerem ezt az italt. Otthon chateaubaudnak neveztük és tojássárgájából és cukorból készítettük: édes borral vagy konyakkal“.

„Néha csal a Munkás“, mosolygott B. H., „és megfeji a kaprikornettákat, ezeket az apró állatokat, akik parkja tágas mezőin legelésznek. És a tejet, képzeld, a valódi tejet aztán bizonyos gyerekeknek, menyasszonyoknak vagy öregeknek ajándékozza, akiket kedvel. Lalát kedveli. Tőle kapott valódi tejet ajándékba és ebből készítették nekünk az alvás előtti kortyot. Ez tiltott nyalánság és tulajdonképpen nem tartozik az alkotmányosan megszabott ételekhez“.

„Annál jobb, B. H., annál jobb“. De aztán megkérdeztem tőle: „Tulajdonképpen miért kedveli a Munkás Lalát, hiszen képzelem, hogy sok ezer más menyasszony is van?“

„Előtte ez annyira érthetetlen, F. W.?“

„Ellenkezőleg, nagyon is érthető, B. H. Lala gyönyörű lány és szépségén, legalább is az én szempon-

tomból, az a legszebb, hogy egyáltalában nem idegenül szép és megfoghatatlanul szép; ritkán, de itt-ott mégis találkozhatott volna az ember ilyen Lalával Párizsban a rue St. Honorén, Bécsben a Kärtner-Strassen vagy a Fifth Avanuén. Az első pillanatban, ha látja az ember, eláll a lélekzete. De ha kinyítja a száját, nahát, akkor egy kicsit szellemileg fejletlennek tűnik fel, szeszélyesnek és... és ezek az üres panoptikum-figurához való tenyerek...”

B. H. furcsán nézett rám.

„Szellemileg fejletlennek?” kérdezte. „Komolyan gondolod ezt?”

„Komolyan semmit sem gondolok, mon vieux. Hogyan mondhatnék az én helyzetemben komoly ítéletet akárkiről vagy akármiről... Lala tehát a te véleményed szerint nem szeszélyes és nem szellemileg fejletlen?”

B. H. kitérő választ adott: „A kultúra”, mondta, „a lefelé való túlzás és a fődologtól való eltérés ravasz művészete. Gondolj erre, F. W., ha asztromentális társadalmunkkal érintkezel”.

„Megkérhetlek, hogy tölts be nekem még egy félcsészével, B. H.?” követelődzttem most.

„Ahogy kívánod, F. W., engedelmeskedett. „De nagyon jóllakató”.

Az első korty után félretoltam az új csészét:

„Igazad van, B. H.”, ismertem el, „mivel az vagyok, aki vagyok, tartózkodónak és óvatosnak kell lennem az efféle élvezetekben. Érdekes egyébként, hogy ebben az állapotomban olyan pontosan meg tudom különböztetni az étel ízt és nemcsak az étel ízt, hanem az abból származó jóllakást is világosan érzem. Valahányszor életemben éjszaka azt álmodtam, hogy éhesen asztalhoz ülök, mindig felébredtem, ha a falat már a számban volt. Most nem ébredek fel, B. H., következőképpen azt lehetne mondani, hogy túlexponált

szellem vagyok. Fényképlemez módjára túlságosan soká tettetek ki a fénynek, úgy, hogy képem egészen sűrű és sötét lett. Ne csodálkozz tehát, ha egy intim kérdést intézek hozzád: hova menjek, ha valami emberi szükségletem lesz?"

„Van emberi szükségleted, F. W.?"

„Nem, kedvesem, Istennek hála, nincs. Istennek hála, még nincs. De már egy idő óta félek ettől a nagyon antimentális lehetőségtől".

„Nem is fogsz semmit érezni", nevetett B. H. „Mi ezt csak ötnaponként egyszer végezzük el".

„Hogyan! Mit nem beszélsz", lélekzettem fel. „De hiszen ez pompás egyszerűsítés. Mindenben időmegtakarítás, amellet, hogy olyan kevés a munka".

„Idehallgass, F. W.", mondta barátom tapintatosan, „folytonosan azt veszem észre, hogy összerezzen, ha az emberiség őskoráról beszélek, amelynek mindketten fiai voltunk, ez tagadhatatlan. Természetesen nem az emberiség igazi őskora volt ez, ezt én jobban tudom bárki másnál, hanem már nagyon is differenciált állapotok voltak, amelyek sok millió évére következtek a fejlődésnek. Én tehát ezt a szólamot, amelytől úgy meg vagy rőkönyödve, csak a mai perspektívából használom és mert fokozni akarom kortársaimnak azt az élvezetét, hogy egy primitív embert materializáltak. Hiszen ismersz engem. Nem vagyok progresszivistaszámár. Azt is tudom, hogy a föld százezer megfordulása a nap körül csak parányi árnyékeltolódása a történelemnek. És mégis, az ember minden korlát ellenére még biológiailag is előbbre haladt".

„Ebben a tekintetben nem lehet kétség, B. H.", nevettem hangosan. „Hogy öt naponként csak egyszer kell használni az illemhelyet, minden bizonnyal hatalmas biológiai haladás".

„Kérlek, ne neved ezen, F. W., mintha penetráns viccet mondanék", utasított rendre B. H. „Az altesti

élcek ma már korántsem olyan mulatságosak, mint a te idődben“.

„Az én időmben mindenféle közép nagyságú kígyók voltak, amelyek csak havonként egyszer nyeltek el egy kis egeret és adták újra ki. A teknősbékák azonban és más csúszómászók és kételtűek hónapokon keresztül téli álmot aludtak, miközben egyetlenegyszer sem fárasztották a bélrendszerüket“.

„A te csúszó-mászóid és kételtűid, kedves F. W., viszonzá barátom fölényesen, „szervezetileg így és nem másképp voltak felépítve és nem változtak meg. Mi azonban biológiailag megváltoztunk, mi emberek, mi több, kifinomodtunk. A te korodban annyi beled volt, hogy felcsavarva húsz méter volt a hossza. Időközben az egész emberiség étheri táplálkozása következtében lényegesen megrövidült. A te idődben a férfi nemzetségének azt a lealacsonyító nevet adták, hogy hugycső. Nem borzadsz-e, ha ezt a kifejezést hallod a teremtő erő szerves jelképének megjelölésül? Ez most másképp lett, mert a vizeletkiválasztás nem a szerszem szervén keresztül megy már végbe, hanem a bélén át...“

„Nagyon helytelen volt tőlem, hogy nevettem, B. H.“, mondtam megszeppenve komoly szavaitól. De aztán kinyújtóztam a nyugágyon, mert elzsibbadt tagjaimat már alig éreztem. „Igen, igen“, lélekzettem fel, „ez a haladás több haladásnál, ez az ember szentté válása. Sajnos, magamnak személyesen semmim nem lesz belőle“.

„Valóban szentté válás, F. W.“, mondta az újjászületett szinte haragosan. „Isten ugyanis önmagát korigálja...“.

„Isten önmagát korigálja“, ismételtem és amilyen fáradt voltam, mégis feltámaszkodtam. „Ezt mintha mondtad volna egyszer. Akkor... akkor...“

És ott láttam magam előtt kettőnket, a tizenkilencéves B. H.-t és a tizenkilencéves F. W.-t, ahogyan mély beszélgetésbe elmerülten a Belvedere lejtős útján sétáltunk és lenéztünk a száztornyos és barokkhidas Prágára, amely a naptól sziporkázó ködben a Königlische Weinberge láthatára mögé nyúlt. És B. H., a diák, kifejtette nekem, a feszülten figyelő F. W.-nek metafizikus filozófiáját, amelyre most szó szerint emlékeztem és amely sokkal meggyőzőbbnek és aranykarátosabbnak tűnt fel előttem, mint Io-Szum és Io-Klapp sophisteseké együttvéve. És mivel pontosan emlékeztem erre a filozófiára, emlékezetébe idéztem megalapítójának, aki fejcsóválva hallgatta és csodálta felbuzdulásomat.

„Szóval azt tanítottad, B. H.: Isten a tökéletes lény, a teremtés csak ennek a létnek kifejezése. Egy lét kifejezése sohasem lehet azonos a léttel, amelyből kikerül. Még csak nem is töredéke ennek a létnek, hanem csupán részleges közlése, ahogyan a szó, a sóhaj, a nevetés nem töredéke az embernek, hanem kilélekzett köztulajdon, t. i. levegő. Ha Isten az örök és tökéletes létet jelenti is, kifejezése, a teremtés, nagy mértékben tökéletlen azaz csekélyebb értékű nála magánál és pedig szükségképen. A pontos különbség a tökéletes végtelen lét és az ettől kifejezett véges tökéletlen lét között az, amit gonosznak, vagy ha úgy tetszik, rossznak nevezünk a világon... Ráismersz filozófiádra, öreg barátom? Nagy hatást tehetett rám, hogy több, mint százezer év múltán így megragadt emlékezetemben...”

„Ha valaki nagyon fiatal”, mondta B. H. szégyenkezve és elhárítóan, „gyakran hajlik fenkölt gondolatokra és nagylelkű általánosításokra”.

„Ne légy igazságtalan saját magadhoz”, buzgólkodtam. „A világban levő rossz mint szintesés, mint potenciális különbség a tökéletes elsődleges lét és a ki-

fejezett másodlagos lét között, ez már filozófiai találat és patent megfogalmazása minden idők legnagyobb vitakérdésének, és itéletem a te javadra dől el, noha az egyház ezért a tanításért, amely a bűnbeesést részben mint a teremtetési aktus szükségszerű következményét Isten terhére írja, könyörtelenül eretneknek bélyegzett volna. De te még tovább mentél. Amit ugyanis néhány perccel ezelőtt mondottál, azt már akkor elmondtad, igen, akkor: Isten önmagát korrigálja. Még fülembecseng a hangod, mikor ezt rögtönözted: az isteni életműködés egyrésze korrekcióra, csiszolás a kifejezésen...

„Ebből láthatod, milyen fiatalosan antropomorf gondolatok ezek“, vetette közbe B. H. „Isten, aki a dolgozatait korrigálja, mint egy iskolásfiú vagy egy becsvágyó irodalmár?“

„De hiszen ezt a mondatot az imént te magad mondtad ki és pedig százhetéves fővel. Ez még ma sem fiatal kor. És ez a mondat, kedves B. H., implicite magában foglalja azt is, hogy a természet és az emberiség történelmét az isteni korrigálás történetének minősíted... Ha nem akarunk atheisták lenni, mégis meg kell adnunk, hogy egy magasabb, logikus és célrátörő akarat rövidítette meg túlságosan hosszú belünket és finomította és nemesítette meg otrombán kevert nemiszervünket...“

Közben B. H. is kényelmesen kinyújtózkodott egy alacsony fekvőszéken. A „szék“ szó félreérthető, mert ezeken a butorokon feküdtek és nem „megtört vonalakban“ ültek az emberek. Csak a hát volt magasabbra támasztva, mint a párnatekerces közönséges nyugágyakon. Kissé fellengzősen, sőt felhevülten beszéltem, mert emlékezetem jó szolgálatainak örültem. B. H. megnyugtatóan igyekezett. Némi aggodalmat éreztem benne.

„Imponáló, F. W.“, sóhajtott, „hogy milyen jól emlékszel azokra a régi filozófémákra, amelyeket ifjúkorunk végtelen délutánjain szövögettünk. (Nálam természetesen ez csak egy ifjúság volt sok más között, ezt mindig észben kell tartanod.) Mindazonáltal azt hiszem, hogy visszaadhatnám neked a kölcsönt egyik költeményed elmondásával. Akarod hallani?“

„Az Istenért, nem, B. H.“, hárítottam el. „Nagyon kedves tőled, de egy vers az idegeimre menne és el nem múlt megbánást idézne elő bennem. Hiszen tudod, hogy az esztétikai megbánás nem kevésbé fájdalmas az erkölcsinél. Amellett pontosan tudom, hogy néhány költeményem, létem kifejezése, jobb ennél a létnél azaz magamnál, pontosan ellenkezően, mint Isten esetében“.

B. H. torkát köszörülte, mielőtt hirtelen megkérdezte tőlem:

„Jól érzed magad létedben, régi testedben, F. W.?“

„Tökéletesen“, válaszoltam, „illetőleg már órák óta minden izmom leírhatatlan elcsigázottságban ég“.

„No látod, kedvesem“, bólintott ő, „nem szabad elfelejtened, hogy csak egy meghatározott társaság szellemi akarateréje állított újra helyre téged és testedet és hívott vissza a világba az anyag elrejtett készleteiből, a láthatatlanság titkos ruhatárából. Nem szabad úgy bánnod a testeddel, mint húszéves korunkban megszoktuk. Kímélned kell, gyöngéden kímélned. Ehelyett azonban izgatsz és túl sokat veszelsz magadra. Ajánlom, maradj egyideig csendben...“

„Jó, maradjunk mindketten csöndben“.

Mélyen felsóhajtottam. Egészen lentig tudtam sóhajítani. Ez jó jel volt megújult testem szempontjából. Aztán körülnéztem a szobában. Io-Raza, aki barátságosan azon volt, hogy régimódi kedélyességet varázsoljon körém, nem kapcsolt be felséges természeti megvilágítást, sem holdas bűvöletet, sem aranytól csepegő

erdei sötétet, sem csillogó tengerezüstöt, sem hóolvadást a felhős koratavasban — mindez nyilván nem volt már a föld tetején — hanem két tejüveglámpát állított egy alacsony asztalra s ezek még leginkább a tanulószoba fényének hangulatát idézték elő. Az üres falakra irányítottam tekintetem, hogy vajjon képes leszek-e látomástapétát vetíteni magamból, mint a menyasszonyi szobában. Semmi. Kimerültségem gyaníthatólag túlságosan nagy volt. Csak most vettem észre, hogy ablak volt a falba vágva, amelynek szárnyai befelé nyitva álltak. Kétségtelenül a hamis ablak kedvéért utalták ki nekem ezt a szobát, hogy otthonosan érezzem magam benne. És valóban, úgy éreztem, mintha egy nagy sierrai vagy kárpáti éjszaka szurokfekete grizzlymedvéje kukucskálna be ezen az ablakon. Ózondús hegyi levegő kellemes fuvallata csapta meg arcom. Mit lehet többet kívánni, gondoltam kéjesen. Ekkor meghallottam B. H. hangját:

„Mit szólnál egy kis barkaroláshoz?”

„Miféle barkaroláshoz?” kérdeztem bizalmatlanul.

„Ugyan miféle barkarola lehetne? Egy kis alvás hatnyolcad ütemben, azt hiszem jót tenne nekünk. Nem akarsz megpróbálni?”

Rémülettől átjártan felpattantam és talpraugrotam:

„Alvás? Kizárt dolog, B. H., teljesen kizárt dolog. Soha többé nem kockáztatok meg az alvást, soha többé nem szabad, hogy el merjek aludni”.

Heves válaszomtól megriadtan, B. H. is felállott:

„Mi van veled, F. W.? ... Miért nem szabad, hogy elaludni merj?”

Szívem a torkomban dobogott. Szavak után kapkodtam:

„Ezt még magyaráznom kell? Nem érted meg magadtól?”

„Nem, F. W., most teljesen érthetetlen vagy nekem”.

„Uram Isten”, nyögtem, „bár előbb meggondoltadt volna, mielőtt ebbe a helyzetbe hoztál, amely még neked sem lehet érthető”.

Kézenfogott és szelíden visszanyomott a fekhelyre:

„Ugyan nyugodj meg, kedves barátom”, kérlelt. „Mindent megteszek érted, ami lehetséges, még azt is, ami lehetetlen. De miért félsz az elalvástól? Minden normális ember alszik és kell is, hogy aludjon...”

Jódarabig tartott, mielőtt a számban túlsorduló szavak magamnak is hallhatók lettek:

„Igen, a normális ember, tudom. Ha a normális ember elalszik, belesüllyed testébe, alámerül a maga vegetatív alapjába. Ne mondd erre azt, hogy a szelelniacuz alapja fölött lebegve alszik. Ő győztes és kiválasztott. A normális, boldog alvó földdé válik, bolygóvá lesz. A bolygó egy magasabb rendszer, a napcsillag körül kering. És maga körül is kering. Ezért van egy nappali és egy éjszakai oldala, ami a napnak nincs. Ami a bolygónak az éjszakai oldala, az az embernek az álom. Az alvó önmaga elől állja el a világságot, hogy szellemét kipihenje. De miért teszi ezt? Mert rábízhatja magát vegetatív alapjára, testére, bolygószerűségére. Én azonban nem tehetem ezt, B. H., nem, nem, amilyen borzasztó ez, nem tehetem. Testem még kevés órával ezelőtt olyan volt, mint a levegő, kevesebb a levegőnél. Még árnyék sem volt, ekdoplasztikus tünemény sem, olyan volt, mint a gonoszul meggyilkolt, akit a gyilkosok befalaztak egy pincébe, és néhány év múlva a rendőrség nem keresi már, hiszen nem lehet belőle már semmi sajátságos és felismerhető a világon, és az F. W.-féle gyilkosságot törlik a törvénytársaktól és elfelejtik a végítélet napjáig. Gondold ezt egyszer egészen végig, B. H., ezt az eltűnést, ezt az elveszettséget, ezt az elfelejtettséget. Most

persze normálisnak látszik a testem. De ki bizonyítja be nekem, hogy ez nem csalódás? Te magad óvtál minden erőfeszítéstől, még a mérsékelt beszédétől is. A te szavaid, hogy az anyag rejtett készleteiből és a láthatatlanság titkos ruhatárából állítottak vissza. Én ezt végleg iszonyúnak találom. Ilyesmivel nem kísérleteznék. Nem, ne szólj semmit. Megtörtént és én nem teszek neked szemrehányást. Miért is tennék, hiszen élvezethez juttattál vele. Ugyanis rongyos természetemhez képest még a létnek ezt az abszurd formáját is tele tudóvel élvezem. Hogy ezt teszem, Io-Szum tana mellett szól, mely szerint Isten szeretete a teremtményeknek abban az akaratában fejeződik ki, hogy jobban szeretnek lenni, mint nem lenni, mindenek ellenére. Nem tudom, hogy ma valódi teremtménynek tart-hatom-e magam — de az az akarat él bennem, amely Isten szeretete. Innen ijedelmem, innen félelmem. Rábízhatom-e magam arra az alapomra, amelyet, elgondolni is szörnyű, csak egy spiritizsta társaságnak köszönhetek? Mibe süllyedek, mibe merülök bele, ha elalszom? Értesz-e végre, B. H.? Ha nem sikerül ébren maradnom, elveszek. De ez keveset mond. Ha elalszom, elveszek a példátlan és névtelen elveszettség sivatagában. Ezt érzem. Ettől félek. Ennek már semmi köze a valódi halálhoz. Ez már a tiltott hatványra emelt halál. A valódi halált ismerem. Az egyszerű, kézzelfogható, és nem is volna szabad kaszás csontembernek ábrázolni, hanem öreg parasztnak kellene ábrázolni, aki kutató szemmel néz a naplementébe. De hogy valaki még egyszer kénytelen legyen feladni Énjét, mert beleesik az álom csapdájába, ez már túlságosan sok. oh, túlságosan sok...

„Én sokszor feladtam Énemet”, mondta az újjá-született rövid szünet után, „de azért megértelek, F. W.”

„Virrasszatok és imádkozzatok“, leheltem. „Hát virrasszunk legalább. Kaphatnék még egy kortyot abból a chaudeauból?“

„Nem ajánlom“, jelentette ki B. H., „kimondott álomital“.

Odaült hozzám az ágyra. Soká hallgattunk. Aztán felajánlotta:

„Az emberek még ma is sakkoznak. Hozzak egy táblát és figurákat?“

„Borzasztó“, válaszoltam. „Már a valódi életemben ellenszenvvel viseltetem a sakkjátékkal szemben“.

„Hát akkor talán valami más jut eszedbe“, mondta készségesen.

„Vigy magaddal révész, vigy magaddal“, dudoltam halkán.

„Vigy magaddal, révész, vigy magaddal“, ismételte a dalt szolgálatkészen, mintha kötelessége volna, hogy emlékezzék egy dalocskára, de nem tudja, melyikre.

„Ugy értem, B. H., beszélj el nekem mindenfélét és válaszolj esetleg néhány kérdésemre is. Biztosan átéltél, láttál, hallottál, megismertél különböző életformáidban sok mindent, amit nekem is tudni érdemes... Vigy magaddal, révész...“

„Szépen vagyunk“, nevetett keserűen, és szája körül két éles ránc képződött. „Neked, gyermekem, nem esik nehezedre az emlékezés, mert te csak egyetlen leltárt kezelsz. De gondold csak meg, mennyire más a helyzet nálam. Én nem vagyok mindig olyan aktuális-sznob, amilyennek hiszel, ha nem tudom mindjárt, miről van szó közös megemlékezésünkben“.

„Vigy magaddal, révész, vigy magaddal...“

„Megpróbálom, F. W., amennyire tőlem telik... Hová evezzem veled?... Mivel akarod kezdeni az interjút?“

„Várj csak... Mikor is volt az, hogy akkor elaludtam? 1943 tavaszán lehetett és te? Te alighanem még sokkal túlélteél, úgye?”

„Megállj, barátom, megállj!” szakított félbe. „Ugy látszik, még mindig nincsen helyes elgondolásod arról, mekkora fáradságba kerül nekem, hogy folyamatosság-érzékemet egész élességében egyik leélt egzisztenciámra állítsam be. A hasonlat sántít, de minden reinkarnáció vagy mondjuk, minden lezárt egzisztencia elejétől végig olyan, mint egy beporosodott lexikonkötet egy sötét könyvtárban. Ezen az állandó emlékezetgimnasztika sem segít. Egy gyakran újjászületett lélek empirikus része sok ilyen beporosodott és elsárgult kötetből áll. Jól jegyezzük meg, empirikus, nem lényegi része. Hézagosságtudatom feladata az, hogy a sötétben előkerítse a helyes kötetet, leporolja, fellapozza és anélkül, hogy az elképzelhetetlenül régi könyvek szellemi hullaszagától elkábulna, megtalálja a helyes cikket. Ehhez nagy belső koncentráció kell. Kérlek, ne felejtsd el, hogy most az első és legelsárgultabb kötetet kell levennem a polcra. Azt se felejtsd el, hogy a nap transzparenciája határvonalként húzódik az emberiség emlékezetén át. Te és korod még messze a transzparencián túl vagytok. Kérlek tehát, tedd fel kérdéseidet lassan.”

„Azt kérdeztem”, ismétlem szakkátóban, ahogy nagyothallóhoz szoktunk beszélni, „hány évig éltél még 1943 post Christum natum?”

Becsukta szemét és lehajtotta fejét. Láttam, hogy belesápadt az erőlködésbe, miközben egy egészen régi életet igyekezett újra fellapozni.

Jelenlétem azonban kissé megkönnyíthette dolgát:

„Akkor, ha nem tévedek, meglehetősen magas kort értem el”, kezdte végre, kissé vonakodva. „A mi emberöltőnkben csinos teljesítmény volt, kivált, ha meggondoljuk, hogy két hadseregben szolgáltam, a régi

császári és királyi habsburgi hadseregben és a nagy-britanniai királyi hadseregben...”

„Hogyan? Hogyan szolgálhattál az angol hadseregben?”

„Valahogy sikerült”, mondta és fellélegezve tette hozzá: „A pontos dátumot persze nem tudom már, de nem lehetetlen, hogy a huszadik század hetvenes éveinek kezdetén még éltem.”

„Majdnem harminc évvel tovább nálam, B. H.”, bólintottam elismerően, „és egy történelmileg rendkívül érdekes korban. Már ez bizonyos kötelezettségeket ró rád irányomban. Szóval szedd össze magad, kérlek. Második kérdés: kész?”

„Második kérdés”, mondta utánam. Aztán: „Jó. Kész. Csak kérlek, lassan és türelmesen!”

„A harmadik világháborút még megérted?” Elnyújtottam a szavakat.

„Azt hiszem,” válaszolta, egyre sápadtabban a koncentrációtól, „azt hiszem, azokban a napokban már nem értem meg több békét. Az emberi babona akkor a népek boldogságát, te biztosan jobban emlékszel erre nálam, két gazdasági rendszertől tette függővé s ez mindkettő hamis volt. Az egyik a pokoli elállamosításhoz és az egyén rabszolgaságához vezetett. A másik anarchiához és a társadalom felbomlásához. Ez volt a legszemtelenebb vagy-vagy a világtörténelemben, amely tudvalevőleg mindig ilyen vagy-vagy segítségével fejlődik tovább, mint azt a híres iota bizonyítja a homuziosz és a homoiousziosz közt, Krisztus istenlényisége és Istenhez való hasonlósága közt, amelyért néhány évszázaddal előbb annyi vér ömlött... Hogyan lehetett volna öreg napjaimra béke, mikor két olyan rendszer állott fenn egymás mellett, amely gyűlölte is, de irigylte is egymást. Nem, nem, minél jobban összeszedem gondolataimat, annál világosabban üvöltenek fülembé a bombák.”

Most ismét felemeltem hangomat:

„És hogyan fejlődött a német nemzet, veresége után? Ez a harmadik számú kérdés. Ismételjem a harmadik számú kérdést vagy jobban szeretnéd, ha leírnám?”

„Nem kell, F. W.“, legyintett. És mintha időt akarna nyerni, dudorászta maga elé: „A németek, a németek... Mi is történt csak ezekkel az istenverte németekkel?”

Hirtelen sápadt arca ravaszul felragyogott és szatirikus túlzással idézni kezdett cimsorokat az akkori újságokból:

„Most jól figyelj rám“, kezdte, „mert mindez valóban volt: A Világbarátság Napja Kasselben. — A Világrokonszenv Hete Gerában. — Általános német zsidóengesztelő nap a Saale melletti Halleban. — Német Pantheista Nőszövetség Valamennyi Életforma Odaadó Szeretetére. — Mindezt és még sokat, sokat látok magam előtt és olvasok legrégebbi emlékezéseim legelső lexikonkötetében. A második és harmadik világháború között a németek a humanista és a mindennek fölött való jóság élére álltak. Az álhumanizmus szó használatáért 48 órai fogház vagy megfelelően magas pénzbüntetés járt. A legtöbb német valóban nagyon komolyan is vette, amit humanitáson és jóságon értettek. Hiszen évszázadok óta csak azért epekedtek, hogy kedvelté tegyék magukat. Most a humanitás és a jóság látszott legjobb útnak a cél elérésére. De sokkal kényelmesebbnek is találták a heroizmusnál és a fajelméletnél.“

B. H. lecsukva tartotta szemét. Éreztem, hogy visszaidézéseinek árama egyre sűrűbb és gyorsabb lett. Néha-néha félbeszakítottam egy rövid megjegyzéssel, hogy serkentsem, mint a médiumokat szokták. Gyakran mintha egészen megfeledezett volna rólam, olyan erővel nyomult felszínre az eltemetett legrégebbi múlt.

„Emlékszem”, folytatta, „egy németgyűlölő német, egy akkoriban nagyon elterjedt alibitípus híres könyvére. Pillanat, várj csak, ne szakíts félbe, a szerző neve — hopp, megvan — a szerző neve Carl Egon (von) Ausfaller volt. Még a könyv címét is kibetűzhetném némi erőfeszítéssel, de jobb, ha fontosabb feladatokra tartogatom erőmet. A könyv, ebben biztos vagyok, még 1960 előtt jelent meg. Ausfaller azt állította benne, hogy kétfajta német van, jó manó és rossz manó. A jó manók segítségére kész, fáradhatatlanul szorgalmas munkások, akik ha kíváncsiak, ha nem, mindenütt csökönyszerűen felbukkannak, hogy jóvátegyék bűnüket. Ha például Amerikában valahol a munkások elhagynak egy gyárat, a jó manók éjszakának idején megjelennek és észrevétlenül dolgoznak hajnalig, akármennyire dühöngenek az illető ország szakszervezetei. Mindenkinél minden módon kezére járnak és nem kérnek más bért, mint egy kis bocsánatot azért, amit a német nép tartós gyalázatának tudott be mindenki. Én sokfelé találkoztam egész tömeg ilyen jó manóval és sokszor meg is hatottak, noha megbocsátani nem tudtam. Ők voltak az úgynevezett önzetlen tolakodás hálátlan etikájának feltalálói. A műveltebb jó manók üdülésül filozófiai előadásokat tartottak népfőiskolákban, protestáns templomokban, sőt még reformált zsinagógákban is, de egyhangú témájuk mindig az ember testvéri kötelessége volt. *Kötelesség* nélkül nem ment ez sem, hiszen a németek alapfelfogása az életről mindig a kellemetlen imádatában állott. Egyszerűen ezek valódi báránybőrbe bújt bárányok voltak. De olyan görcsösen voltak azok, hogy senki sem hitte el nekik és farkasoknak tartották őket. Ezekből a jó manókból állott a német nemzet zöme. A másik, sokkal kisebb rész, a rossz manóké, lényegesen érdekesebb szerepet játszott. Ezek nem jó, hanem gonosz szellemek voltak, javíthatatlan koboldok százféle álöltözetben. Sohasem jelentek

meg meseszerű ősfarmájukban, mint pupos törpék fehér kecskeszakállal. Ehhez túlságosan büszkék voltak a fajukra. Ha csak félig-meddig tehettek, az északi bajnokok megjelenési formáját részesítették előnyben, de még olyankor sem tudták egészen eltüntetni arcukról a kajánul kislelkű, magukat folyton megsértettnek érző törpék kifejezését, ha véletlenül hórihorgasok és szikárok voltak. A világ minden urát és eszméjét kiszolgálták, mert az igazi rosszmanóság minden eszmét és minden urat kicserélhetőnek tartott, hiszen a tiltakozáson kívül sohasem volt saját gondolata. Még a Siri Követeknek vagy Vörösajku Fehér Vampiroknak elnevezett titkos szövetség, az 1950 előtti Európa mondvacsinált réme is egyszerű plágium volt az 1848-as olasz maffia és a legsötétebb őskor amerikai film-rémdrámái nyomán, ámbár a rossz manók itt is, mint mindenütt, igyekeztek az eredetiséget túlzással pótolni. Siri Követ ugyanis csak az lehetett, aki levágta a bal-karját és olyan protézissel helyettesítette, amelybe halálos villamosütéseket osztó villanytelepeket építettek bele. A rossz manók, akárhol és akárkinek szolgáltak, az elsők voltak, akik feltalálták a földalatti életet, amelynek tökéletesített formáját a mai mentális kultúrában láthatod. Frenetikus tetterejükkel és tartalom nélküli áldozatkészségükkel minden nemzet fő- és nagyvárosa alatt tudományosan kieszelt útvesztőket építettek. És ezt már akkor tették, mikor a győztes hatalmak még lefegyverezve és megszállva tartották őket és a rossz manók a föld fölött nem voltak megkülönböztethetők a jó manóktól. Egyebekben a jó manók jelleme olyan gyenge volt, hogy gyakran nem tudtak ellenállni a kísértésnek, hogy rossz manókká váljanak. Ugyancsak a rossz manók találták fel a földalatti emlékműveket, melyek közül egyet még ma is láttál. Sok száz ilyen emléket állítottak fel titokzatos labirintusaikban egy Heiltier nevű bálvány tisztele-

tére. Ez a szörnyeteg hír szerint nem is volt igazi német rossz manó, hanem piszkos kotyvaléklény...”

„A név nem pontos, B. H.”, voltam kénytelen közbevetni.

„Hát hogy van a helyes név, F. W.?”

„Kár, épp az imént még a nyelvemen volt...”

„Lehet”, mondta B. H. elgondolkozva, „hogy Hiltier volt a neve. Ezek a népközösséghez vágyakoztak vissza, egy automatikus életformához, amelyet be is hozott náluk, akkor mindenki lehetett egyszerre denuncians és denunciált, pribék és megkínzott, hóhér és kivégzett. Ennek a Hiltiernek nemcsak emlékműveket állítottak, hanem még eltűnése után évtizedekig azt írták az árnyékszékek falára, hogy Heil Hiltier. Ez mágikus ismétlési aktus volt. A rossz manók ugyanis annakelőtte ugyanezzel a szokással, az ammoniákszagú vizeldefalak Heil Hiltieu jelszókkal való befirkálásával küzdötték ki a hatalmat a jó manók fölött és szinté a viláгурalmat is...”

„És sikerült a rossz manóknak harmadszorra, B. H.?... Ez volna a negyedik számú kérdés...”

„Erről nincs személyes tudomásom”, hangzott a gyors válasz. „De egyáltalában nem is fontos, hogy elérték-e, amit akartak vagy sem, mert mikor legközelebb bekerültem a bolygó életébe, nem voltak már németek, csak német nyelv, amelyet még itt-ott, főként színesek között beszéltek, de akkor már mödlingi nyelvnek nevezték. Mödling állítólag Bécs egyik elővárosa volt”.

„Ezek mindenesetre olyan fejlemények”, jegyeztem meg, „amelyeket álmomban sem hittem volna. És mi lett a sok néppel, B. H.?... Ez az ötödik kérdés, ha nem esik nagyon nehezedre.”

„A kis népek”, válaszolta gondolkodás nélkül, „egy darabig még zavarogtak, aztán beolvadtak az úgynevezett alapnemzetek közé. Sajnos, mert a kis népek kö-

zül sok rokonszenvesebb és hasznosabb volt az alapnemzeteknél."

"És az alapnemzetek sorsa?" Ezt mint alkérdést csempészttem az interjuba.

"Az európai alapnemzetek", felelte, „egybeolvadtak és eltűntek. Nemcsak a németek, hanem éppúgy a franciák is, a szlávok és végül még az angolok is. Különösképen a brit világbirodalom még akkor is fennállott, mikor már nem voltak igazi angolok sem. Legtovább az olasz nép egy enklávéja tartotta magát, és pedig azért, hogy Róma mint a katolikus egyház székhelye eddig halhatatlannak bizonyult. Európa alapnemzeteivel azonban ugyanaz történt, mint apáik régi vándortörzseivel, amelyekből a római ókorban létrejöttek. Nagyon egységgé vegyültek össze, az Óvilág legrégebbi kontinentális nemzetévé. A nacionalista világháborúk nem is voltak egyebek, mint egy idejétmúlt provinciális törzsiség végvonaglásai. Európa egyesült kontinentális nemzete pedig a meddőség hosszú korszakába süllyedt, míg a kultúra napja egészen új keleti és nyugati népek fölött ragyogott föl, melyekről akkor még alig hallottunk volt... De mit gondolsz, melyik alapnemzet volt az, amely elsőnek indítványozta a Léleksebészeti Központnál a nemzeti érzés kötelező kioperálását?"

"Talán a franciák?", haboztam, „miután Jeanne d'Arc és az angolok segítségével általánossá tették ezt a nemzeti érzést."

"Ellenkezőleg", nevetett, „a németek. A nacionalizmus mótelyének végleges megsemmisítése a németek érdeme, miután addig hétszer usque tizennégyszer nem sikerült nekik, hatalommal kedvelté tenni magukat."

"Eltalálhattam volna, B. H." szégyenkeztem. „Persze, hogy csak a németek lehettek, akik végül is tiltakoztak a tiltakozás ellen..."

„A legegyszerűbb válaszok néha a legnehezebbek, F. W.“, vigasztalt.

„És a zsidók?“, kérdeztem. „Feltételezem, hogy ez a hatodik számú kérdés.“

„A zsidók“, felelte, „annakidején minden erejükkel azon voltak, hogy ők is kis nép legyenek a kis népek között; de az isteni üdvösség terve szerint ennek ellenére sem volt szabad felbomlaniuk.“

„A zsidók tehát továbbra is vannak“, mondtam, „akárcsak a katolikus egyház?“

Figyelmesen rám nézett, mielőtt szükszavúan felelt:

„Hagyjuk ezt. Bizonyára lesz alkalmad, hogy ezeket a jelenségeket magad tanulmányozd, és meglehetősen hihetetlennek fogod őket találni.“

B. H. ismét kinyújtózott az egyik fekvőszéken és kezét feje alatt összekulcsolta. Meg akartam akadályozni, hogy elaludjon. Csak ha őt ébren tartom, maradhatok én is ébren, gondoltam magamban:

„Tudom, módfelett önző vagyok, B. H., de megengeded, hogy folytassam az interjut? Volna még két-három kérdésem.“

„Most jön a hetedik számú kérdés“, mormogta és jóindulatúan rám nyitotta fekete szemét.

„Az utolsó este, mielőtt elaludtam, arról beszéltem egyik barátommal, hogy a második világháború nem más, mint az ellenreformáció folytatása kétszázéves szünet után, felcserélt szerepekkel és elvakult érvekkel.“

„Megjegyzésed egészen helyes, F. W.“ helyeselt az újjászületett. „A huszadik század második felében az Istenhez kötött gondolkodás ideiglenes győzelme következett be az Istentől elszabadult gondolkodás fölött, és ez minden további nélkül az ellenreformáció győzelmének volna nevezhető.“

„Én már régen éreztem ezt a győzelmet minden ízemben“, mondtam.

„Tudom“, mosolygott, „hiszen valamennyien hozzájárultunk a magunk szerény módján. A bútorrakodók világképe mindig sértette szellemi dölýfünkét. Nálad ehhez még az esztétikai dölýf is járult...“

Bódító aludnivágásom takarója alatt sugárzó örömet éreztem:

„Szóval igaz?“ rajongtam. „Legyőzték a naturalista bambaságot és következményeit?“

„Hogy mondhatsz ilyent, F. W.?“ rázta fejét megvetően az újjászületett. „Hát nem tudod, hogy a földön semmi szellemi nem győzhető le, még a szellemellenesség sem? Mindkét principium átmegy kiterjedése és összehúzódása korszakán, ez minden. És egy szellemi berendezkedés sohasem hatalmasabb, mint mikor nincs hatalma és sohasem erőtlenebb, mint amikor ereje teljében van. Egyebekben csak a gyermekes bárgyúság tételezheti fel, hogy az emberek csak a tizenkilencedik században tanulták meg a természettudományosan szkeptikus gondolkodást és hogy például a kereszténység nagy misztériumai a keresztthalál után száz esztendővel kevésbbé képtelenek voltak, mint nyolcvanezer évvel később. Én sokat lártam. Egyszer belecsöppentem a legmodernebb politeizmus korába; akkor nagyszámú egymás mellett létező, de egészen más nemű világegyetemekben hittek, amelyek közül egyik nem ismerte a másikat és nem tudott róla. Minden világegyetemnek megvoltak a maga istenei. Hittek ugyan abban, hogy ezek az istenek szellemiek, de abban is, hogy a szellem nem jelent egyebet, mint az egységes, minden dolgok alapján levő anyagot a maga ideges teremtés-előtti állapotában, tehát abban a pilanatban, mielőtt kozmikus terébe besugározni kezd. Az istenek, akikben az emberek akkor hittek, ilymódon test és szellemi lények voltak egyszerre, vagyis az anyagi csillag- és atomvilágok csupán magasabb, azaz hogy csökkentebb sűrűségi fokát jelentették a minden-

kori isteni létnek. Ez volt a pantheista materializmus legfinomabb formája, amelyet újjászületéseim során megismertem. De mikor valamivel későbben újra felbukkantam, maradéktalanul közönséges atheista korral állottam szemben. Az emberi megismerés beláthatatlan görbéjében a tudomány és technika akkor történelmi zenítjét érte el. Még a pápák Szent Péter óta szakadatlan sora is néhány emberöltőre megszakadt. Ez abban állott, hogy a pápa újra egyszerű római püspökké lett, aki a testi és lelki szegények koldússzektájának élén állott. Az egyházat mégcsak nem is üldözték, nevetséges volt. De már ez is elég volt ahhoz, hogy újra nagy legyen és egy újabb korban újabb győzelmeket arassan. Az elámított zsidók is, akik akkor végre szabadulni akartak misztikus múltjuktól, elégették tóratekerceiket (amelyek játszva túléltek minden történelmi kritikát), eltiltották a héber nyelvet és rimánkodva kérték az egész földgömböt, hogy fogadja el az angolszászt monolinguának. De hiába, mert a bibliát lángokkal éppoly kevésbé lehetett megsemmisíteni, mint a tudományos naturalizmus műveit. Ez a naturalizmus éppen akkoriban állott legmagasabb fokán s ezért legmélyebb bukása előtt. A világtörténelem legnagyobb csillagtudósa, aki éppen akkor virágzott, azt a gyémánterejű bizonyítékot állította fel, hogy az egész világ-egyetem mérhetetlen mozgási polifóniája ellenére egyesegyedül a földbolygó körül forog, amelyen valamennyi csillagrendszer valamennyi bolygószerű égiteste közül egyesegyedül vannak meg a magasabb szerves élet, tehát a szellemmel bíró emberiség létezésének szükséges előfeltételei. (De erről, azt hiszem, beszéltem már neked.) Ursler elméletének, a valamennyi elgondolható körforgás végtelenül eltolható középpontjáról szóló elméletnek hatása történelmi példa nélkül állott...

„Nem Pascaltól ered ez az elmélet“, szakítottam félbe, „akinek meghatározása szerint a világegyetem olyan gömb, amelynek középpontja mindenütt van, felülete pedig sehol?“

„Szó sincs róla“, vetette el kelletlenül kérdésemet. „Az a jó ember, akit idézel, határtalan mindenséget képzel el, viszont Ursler eltolható középpontja egy szükségszerűen elhatárolt mindenségre vonatkozik. Én azonban nem annyira a matematikai törvényről akarok beszélni, amely a földet ismét a világegyetem főszereplőjévé tette, mint Ptolomeus nézete szerint volt, hanem az új megismerésnek az emberiség szellemére tett ropant hatásáról.“

„Oh, elképzelem“, mondtam, „hogymiután végtelen időközön át az volt az általános naturalista meggyőződés, hogy földünk a legközömbösebb porszem a kozmoszban, mennyire átalakította az emberi gondolkodást az a hirtelen bizonyosság, hogy ez az állítólagos porszem a központ a központok között...“

„Nem, nem képzelheted el“, felelte némi éllel. „Az ellenreformáció mellett, amelyet ez a bizonyosság előidézett, a tied gyermekjáték volt. Miután az első évtizedek keserű harcában az új csillagászati elmélet fölébe kerekedett a reakciók felháborodásának, az aszketikus miszticizmus legkülönösebb hulláma öntötte el az emberiséget. Ehhez hasonlót nem látott a világ a korai keresztény Thebais, az egyiptomi puszták remetéi óta. Az égen ide-oda cikkáztak a láthatatlan girop-lánok, a másodpercenként kétmérföldes sebességgel szálló szállítórakéták. De ki ült ez ég alatt, a felhőkarcolók legmagasabb élein, kiugróin és ormain, évtizedekig hallgatva, mozdulatlanul? A neosztiliták, az új oszlopon álló szentek, akik lemondással és önmegtagadással vezekeltek az átlelkesült anyag mérhetetlenre nőtt gögijének bűnéért. Igaz, hogy expressz-szívókkal jutottak fel a háromezredik emeletre. A visz-

szatéréshez azonban nem használtak már liftet. Ha ezeket a neosztilitákat, akik kizárólag a légköri vitaminok bonyolult belélekezéséből táplálkoztak, a téli blizzard vagy hurrikán lerázta az aszfaltra, olyan szárazak voltak, mint az aszaltszilva és alig ömlött ki belőlük egy teáscsészényi mosolygó vér...

„Várj csak, B. H.” vágtam szavába. „Pontosan magam előtt látom ezeket a neosztilitákat. De nem tudom, miért, az arcuk nem olyan, mint az egyiptomi sivatag vezeklőié, inkább merész, kissé indiános vonásaik vannak, legyezőformájú ráncokkal szemük és szájuk körül...”

„Nem vagy rossz rejtvényfejtő”, mosolygott. „Az új miszticizmus szülőföldje valóban és tényleg Észak-amerika volt. Ez a matter-of fact-világ hirtelen feltárt egy mélyebb réteget, amelyet a sekélyes elmék nem értettek. Nem hiába volt Columbus is Christophore, az erős révész, aki a gyermek-Krisztust átvitte a vízen. Amerikából indult ki a keresztény megújhódás: ennek gyökere a végtelenül eltolható középpont elmélete volt, más szóval, annak a tudománynak legyőzése, amely az emberben csak az állatot és a földbolygóban csak a porszemet látta. Amerika azonban már annakelőtte is nagy szerepet játszott a művészetben és tudományban.”

„A meztelen kommercializmus földrésze?” bámultam.

„Akkoriban Amerikában néhány idegbetegség jelentkezett”, folytatta, „így például a tachyphobia és a plutophobia, ahogyan az orvostudomány régimódián elnevezte őket. Az amerikaiak egyszerre csak nem bírták tovább a gyorsaságot. Minden helyváltoztatáskor, amely óránkénti 25 mérföldnél gyorsabb volt, járványosan fellépett egy nem veszélytelen agyvérzesség. Az utasszállító repülőforgalommal fel kellett hagyni, és még a közkedvelt autó is hova-tovább eltűnt a kontinens fantasztikus úthálózatáról. A mai

mentális idegenkedés minden kerek járműtől alighanem ebből a tachyphobiából ered... Ha jól meg akarjuk érteni a tachyphobiát, nem szabad elfelejtenünk, hogy mindezeket az örült közlekedési eszközöket nem azért találták fel, hogy az ember gyors legyen, hanem hogy lassú lehessen."

"És a plutophobia?" kérdeztem.

"A plutophobia bőrbetegség volt, az allergikus psoriasis egy fajtája, amelyet váltók, részvények, kötvények, főként azonban hosszú és körmönfont üzleti szerződések látása idézett elő. Az undor, csömör és unalom egy különös keveréke idézte elő ezt a plutophobiát és ennekfolytán minden kereskedelmi tevékenység beszüntetését. Az embereket olyan szegyenkezéssel töltötte el a dolgoknak a fogyasztás nagysága szerinti értékelése, hogy minden évben megtartották az úgynevezett worstellerek, a legrosszabbul eladható áruk versenyét. A washingtoni Kongresszus kénytelen volt megszavazni egy új pótlást az alkotmányhoz, mely a kereslet és kínálat gazdasági természet törvényét semmisnek jelentette ki... Természetesen Amerikában, ahol a prérík és puszták minden négyzetméterét elárasztotta a gazdaság, időközben győzött az a neokommunista alapelv, amely hivatalos megfogalmazásban így hangzott: mindenki a maga büdös milliomosa..."

"És mit kezdtek a friss, naív sikernek örülő, tettérős, statisztikaéhes, versengeni szerető amerikaiak a sok idejükkel?"

"A Dzsebel nagy tudományos ötlete", válaszolta B. H. homályosan, "ez az igazi amerikai ötlet kezdte előrevetni árnyékát. A kronozófia, a kozmikus torna és csillagjárás első primitív alapelvei visszanyúlnak a plutophobikus korba. Ugyancsak igen korán jelentkeztek az első kísérletek, amelyek végül is számtalan évezred után az öregség és a korai halál legyőzéséhez vezettek. Hír szerint már az emberiség őskorában vol-

tak fürge nyolcvanéves amerikai nők, akik pajzánul odakiáltottak hasonlókorú amerikai férfiakhoz: „Hé, fiúk, nem ülnétek le hozzánk, lányokhoz?” Az angol-amerikai fajnak ebben az alapérzésében, hogy sohasem felnőtt, már benne volt egy későbbi beteljesedés sejtelve. És ami ennél nem kevésbbé fontos: a tiszta tartalom nélküli játéknak mint életcélnak eszméje is mozgolódni kezdett, miután az új miszticizmus áradata visszahúzódott. Erről a tartalmatlan játékról ma már hallottál egyetmást házigazdánktól és szóvivőnktől. Egy példa a legrégebbi időből: a plutophob amerikaiak, mikor már nem adtak és vettek, szívósan ragaszkodtak mégis egy üzletághoz: a reklám- és hirdetési üzlethez. Ennek fortélyja azonban abban volt, hogy a megszokott ríktó frázisokkal csak olyan embereket és dolgokat volt szabad feldicsérniük, akik igazában nem is léteztek...”

Csendesen feküdtem és hallgattam az újjászületetet, hogy egyetlen részletet se mulasszak el, mert hasonló utat még senkinek sem adatott meg megtennie a világtörténelemben, mint amilyennel a szerencse engem megajándékozott. Miközben testestül-lelkestül benne voltam a Szűz tizenegyedik nagy világévében, ugyanakkor saját füleimmel halhattam, mi ment végbe a halálom után eltelt évtizedekben, évszázadokban és évezredekben. Az ózondús hegyi levegő újabb fuvalata hűsítette homlokomat. Talán nem volt már messze a reggel. Fáradtságom sűrűségben nem, de súlyban csökkent. Az éjszaka grizzlymedvéje most mozog a fiktív ablakban, felemeli egyik mancsát, úgy éreztem. Együttal azonban el is vesztettem a fonalat és sokat, sokat nem hallottam már, amit B. H. az általa átélt évszázadokról és évezredekről elmondott. Átvettem a szót, de az volt az érzésem, hogy fülem tele van földel:

„Nem örvendetes-e, B. H.“, mondta, „hogy mindaz, amit most megtudtam tőled, nem üres jóslat és jövőndömondás, hanem csupa szolid ténye a múltnak?“

„Nem ártana, ha még szolidabb volna“, viszonzá barátom, „de nemcsak a jós kénytelen látomásait beszámolójában eltorzítani, hanem a reinkarnált történész is. Tudvalevőleg ő is csak visszafelé fordult próféta, mert a távolodó múlt épp olyan valótlanná válik, mint a közeledő jövő. Az események könyörtelenül törést szenvednek az idő árában.“

„Már a térben is törést szenvednek, kedves barátom, már a világ terében is, amelyben bolyongunk... Mi ez, B. H.? Ki az, aki most a legszebb latinsággal fülembe súgja, hogy animula, vagula, blandula, pallidula... Segíts nekem, B. H.... Te még ma is, annyi újjászületés után, sokkal jobb latinista vagy nálam, és kettőnk közül mindig te voltál a tudós, én pedig a tudatlan... Mondd hát, ki súgja nekem ezt: animula, vagula, blandula, pallidula...“

„...rigida, nudula“, folytatta B. H. Nagy feje reszketett és a költői tájékozottság révült mosolya derítette fel vonásait: „Igen, ki nevez téged hizelkedő, bolyongó, sápadt, hidegtől megdermedt, meztelen lelkecskének? Hadrianus császár az, aki kis halotti dalát súgja füledbe...“

„Igen, és én nagyon jól megértem ezt a te Hadrianus császárodat“, sóhajtottam. „Óvni akar engem kis halottas énekével, amelyet sírva dalolt el magának a halálos ágyon az érzelgős gazfickó. Óv, hogy le ne tegyem régi frakkomat és ezt a merev, kifoszlott, gyűrött inget. Mert az ing alatt talán nincs is semmi egyéb, mint egy hizelkedő, érzéki lelkecske, bolyongó, sápadt, hidegtől megdermedt...“

„B. H. némán feküdt és nem válaszolt többé. Én azonban tovább beszéltem és még sok mindent elmondtam neki, legalább így tűnt fel nekem, noha saját

hangom úgy jutott el hozzám, mintha egy bánya bel-
sejéből jönne, egy bányából, amely én magam vol-
tam. Just relax, hallod, B. H., just relax, mondta a
nagy amerikai fogász Világ Önagységának, mikor
balra fenn a bölcsességfogát kellett kihúzni. És igaza
volt ezzel a felszólításával. Hanem azután, nem tu-
dom, hogyan, én ültem a székben és akkor már nem
féltem, mert mindennek vége volt. Ejtse le a vállát,
tanácsolta, és én ezt aranymondásnak tartottam, noha
amilyen bizalmatlan vagyok, régesrégén gyanítottam
már, hogy nincs is vállam. De jó erősen és kényelmes-
en ültem a kínzószékben, ez tagadhatatlan, jöllehet
már egyáltalában nem is léteztem. De nézd csak, mi-
csoda mélységesen mély élmény: noha egyáltalában
nem léteztem, mozgattak. A kínzószék ugyanis gördülő
szék volt. Mozgatódni, ez az utolsó, amit az ember
még tud. De mivel a mozgatódás sohasem szűnik meg,
a mozgatódásról való tudásunk, utolsó tudatunk sem
szűnik meg. Ha Io-Fagor mégegyszer firtatni kezdené
az időtlenséget, ezt válaszolnám neki: Képzeld el,
compere, hogy nem egyéb ön egy jármű belső üres
részénél, amelyet időből gyártottak, időfémből. Kö-
nyörtelenül becsukódik mögöttem az ajtó, aztán elkezd-
ődik a móka. Időtlenül utazik az időben, hogy átélje
az időt. Utazni annyi mint átélni. És ez igazi utazó
jelszó. De aki azt hiszi, hogy az időtlen üreg, amely
mozgatódik, tökéletesen üres, az semmit sem tud az
igazságról. Nincs tökéletes üresség, ahogyan tökéletes
halál sincsen. Mindig van valami bennem, még nem-
létem kilencedik fokán is. Oh, milyen erős most bennem
ez. Oh, milyen erős most bennem az, aki folytonosan
beszél és dadog és fecseg és gügyög és gagyog. A kora-
vén fecsegő van bennem, a szillabikus szibarita, aki
örökkön-örökké nem tudja befogni a száját. Ez volna
tehát az animula vagula, blandula, a halhatatlanul
fázós? És egyszerűen képtelenség, hogy cézári

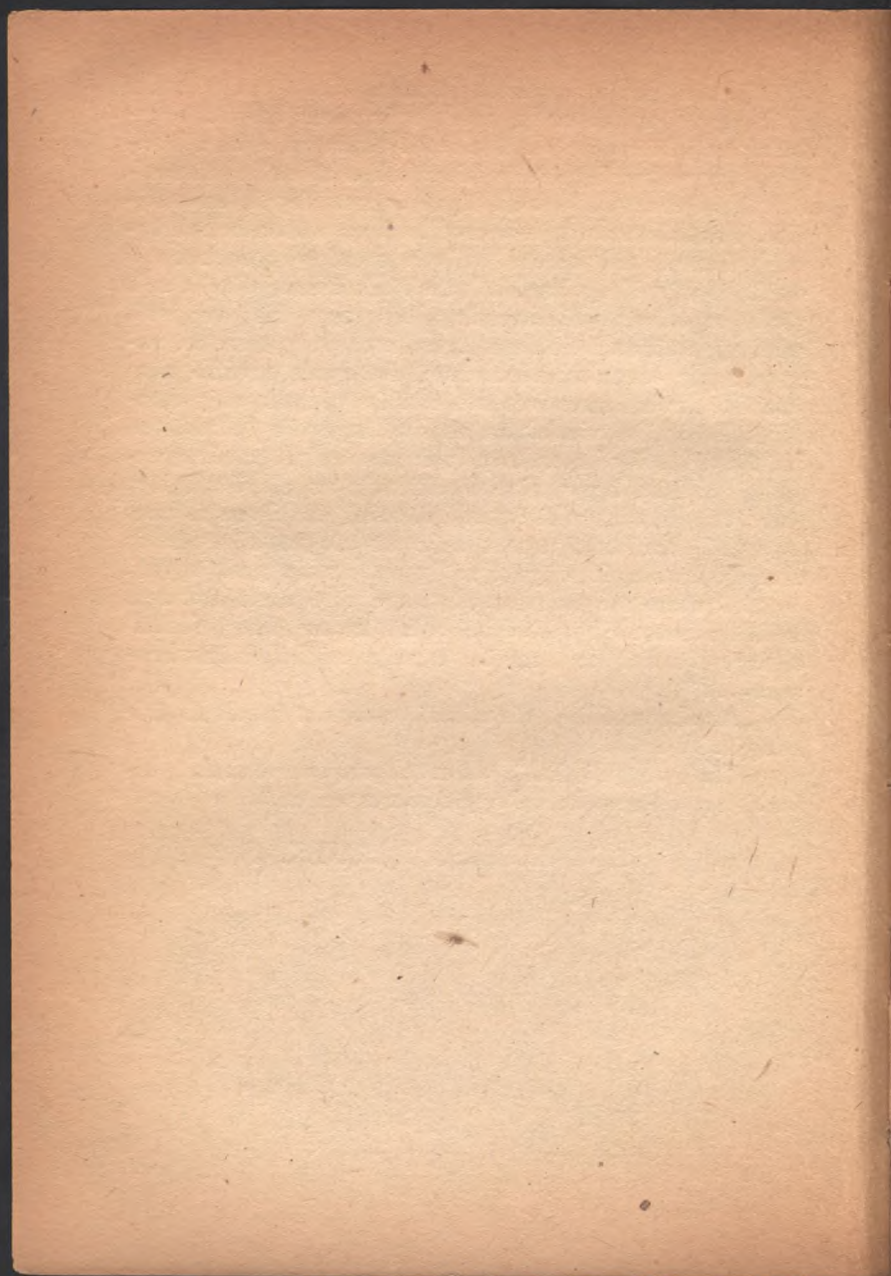
tömeggyilkosok haldoklásuk közben lírai szamarak lesznek, akik szörnyen sajnálják magukat és nagy részvétet éreznek örökké nyávogó hízelkedő macskájuk iránt. Miért sajnálják? Az embernek le kell ejteni a vállát, de magát nem. Amíg a szüntelenül beszélőt a szüntelenül mozgatott utaztatja a téren át, nincs elveszve semmi. És ez családunk, a napcsalád örökletes helyzete. Hova utazunk, kérem? A nagymamához utazunk, kedves gyermekem. Nagymama az őszanya? Pihá, buta kölyök, nagymama nem fiatalosan szép perverz nő, ráncos öregasszony ő, tréfás és mesélő. Nagymamának még mindig golyvája van? Pihá! Ki beszél ilyen szabadszájúan? Nem, az öregebb nagymama az, a legöregebb nagymama. Ahá, ott látom már síma középső választékával, vidám mártírszemeivel és keskeny szájával. Nagymama, miért vannak neked olyan vidám mártírszemeid? Hogy jobban megsirathassalak. Nagymama, miért van ilyen keskeny szád? Hogy az ember utolsó nyelvét könnyebben megtanuld. Mi történik velem? De hisz ez borzasztó. Már megtanultam az ember utolsó nyelvét, amely legelső nyelve. Igazán nem a monolingua az, ez a zagyvalék, ez az eszperanto a mentális padlásszobából. Nem, nem, emeljétek magasra a hangtölcséreket, a *protoglosszát*, a teremtés, első napjának nyelvét, amely még most is fülükbe cseng a hidrogénatomoknak. Megértettem a protoglosszát kis fejecskémme, mikor a bába rávágott a hátamra. És újra megértettem a *protoglosszát*, mikor előkészítettek utolsó önkénytelen utazásomra, amely utaztatás volt. Hogy milyen gyönyörű is ez, a mi *protoglosszánk*. Túl van a cuclinyelven és a dudlinaryelven és a pelenkanedvesítő nyelven. Túl van az ájult rebegezésen és a narkózisos szepegésen és a gyorsan elolvadt halálsikolyon. Ez az a vörös fonál, amelyet ómama organtinkanavaszára hímez, igen, kanavaszára. De most óvakodnom kell attól, hogy túlságosan mélyen bele-

kerüljek a protoglosszába, mint a régi emigránsok, akik egyre visszaesnek, mert már nem tudják megtanulni új környezetük nyelvét. Nekem az a kötelességem, hogy okos legyek és kitartsak a monolingua mellett. Nem megyek nektek lépre és nem lépek csapóajtóra. Továbbutazunk, kérem. Illetőleg: utaztassanak tovább bennünket, kérem. Milyen szegények ezek az ő mentális utazóforgalmukkal. Nekünk állomásfőnök kell vörös sapkával, jelzőkoronggal és egy kis dudával, amely jelt ad az indulásra. Igen, a vasút gyermekei vagyunk per saecula saeculorum, és ennél tovább nem visszük. Az a hároméves ott, aki én vagyok, még mindig felbámul a viaduktra és dudlilyelvén lelkesülten kiáltja a füstölgő mozdony felé: masina! A vasút gyermekei tudják, hogy minden sötétség az alagúttól jön, ezért elmúlik. És aki istenfélő, mint én, ilyen istenes isienfélő, barátom, annak már az alagút közepén is dereng. Az alagút mögött pedig a Munkás parkja van. És első utam ma odavisz. És ha a föld alatt fekszem is és belemeredek a sötétbe, azért tudom, hogy felkelt a nap. De hol kelhetne fel a nap máshol, mint bennem ... ?"

„Az ébresztő ital vár ránk“, csendült fel B. H. üde hangja.

„Csak reggeli ital“, válaszoltam, „mert látod, ki tartottam és nem kell, hogy felébresszenek.“

VÉGE AZ ELSŐ RÉSZNEK.

MÁSODIK RÉSZ

M á s o d i k n a p

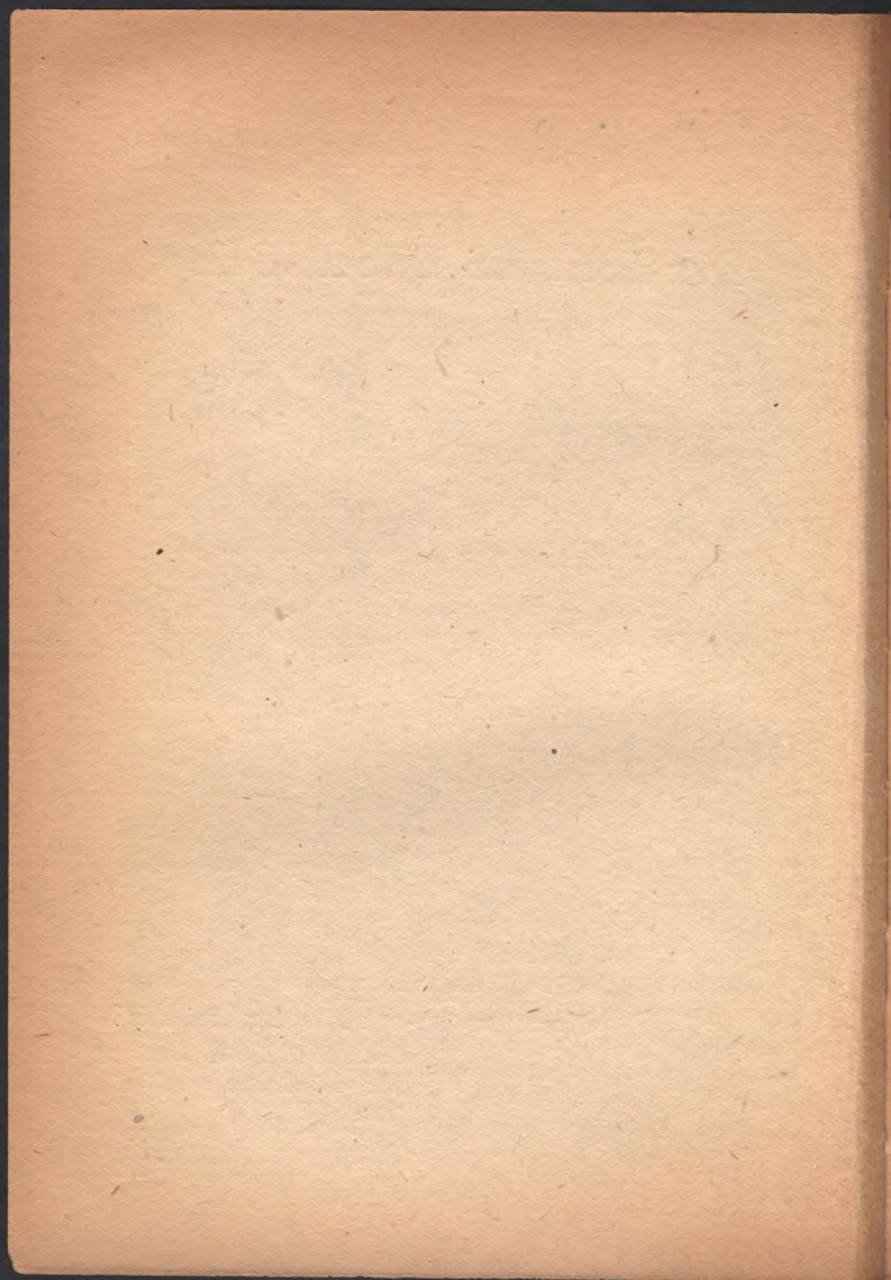
DZSEBEL ÉS DZSUNGEL

Motto:

Mit mulaszthatok?

Nem enyém-e az egész öröklét?

*Gotthold Ephraim Lessing,
„Az emberi nem nevelése”,
1778.*

TIZEDIK FEJEZET

melyben felkeresem a Munkás parkját, vendége vagyok a „Források és Erők Völgyében” és részt veszek a galambszürke menyasszonyok táncában, míg csak egy sötét alak el nem szólít.

Csak aki egyideig nélkülözte a természetes zöld színt, az tudja, mit jelent ez a szín az emberi léleknek. Noha tartózkodásom a mentális korban eddig alig tartott egy félnapig és egy egész éjszakáig, mégis nyomott hangulat vett rajtam erőt arra az elgondolásra, hogy mindenütt csak a mostani civilizáció acélszürke pázsitja vesz körül, a szijjas fekete fákkal, a tragantrózsákkal és viaszmagnoliákkal. A hiányzó természetes füzőldért nem kárpótoltak a földalatti lakás világító művészetei, hiába volt mesterséges holdfényük, mezei ragyogásuk és erdei sötétjük. Ha életben inkább szobanövény voltam is és csak kivételesen hegymászó és erdőjáró, ha életem tájait inkább szememmel szerettem is mint lábammal, egy még le nem igazott természet tudata éjjel-nappal betöltötte vérkeringésemet. Az asztramentális ember előrehaladott, más szóval elsiváruult természete az elszáradás és elsatnyulás érzését kelte bennem, és míg élő jövőkortársaim nem nélkülöztek semmit, én, a legmélyebb múlt kísérete, úgy szenvedtem, mint a növény, ha megvonják tőle a friss vizet. Nem sokat kell hát beszélnem fellélekzésemről, fel-

szabadulásomról, elégedettségemről, szóval lelki és testi gyönyörűségemről, mikor a korhatag fakerítés egy szűk ajtaján át beléptem a Munkás parkjába, amely szépen beosztott zöld tájként tárult fel előttem. Ezúttal egyedül voltam. Kedvemre szolgált, hogy első ízben szabadon mozoghatok a mentális világban és utazó türelmijátékom segítségével megszökhetem B. H.-tól. A korhadt rács fölött egy táblán ez volt olvasható: „A Munkás Parkja“, alatta pedig kisebb írással: „Aki hátához érint, megkapja a belőle áramló erőt.“

Nekem ez az idézet nem látszott teljesen ismeretlennek. Mégis feltételeztem, hogy későbbi szerzőtől származik, akiről már semmit sem tudtam. De mikor néhány nappal hozzánk, a huszadik századba való visszatérésem után véletlenül újra kezembe vettem az Evangéliumot, első lapozásra rábukkantam Lukács nyolcadik fejezetére, és szemem megakadt azon a helyen, ahol Jézus köpenyének rojtja meggyógyítja a hozzáérintő vérfolyásos nőt. Ezt olvastam: „Jézus ekkor ezt kérdezte: Ki érintett hozzám? — Mikor senki sem tudott felelni, Péter és társai így szóltak: Mester, nagy csapat ember tolong körülötted és lökdös. Jézus azonban ezt felelte: Valaki megérintett, mert éreztem, hogy erő árad ki belőlem.“ Megemlítem a Munkás korhadt kapuja fölötti felírást és Lukács nyolcadik fejezetének megfelelő szavait, de összefüggésüket nem értem. Lehet, hogy a felírás valóban utalást tartalmazott az Evangéliumra, de épp így lehetséges az is, hogy tévedtem.

Mikor mintegy kétszáz lépésnyire behatoltam a parkba, és egy virágos részen állottam, első dolgom az volt, hogy végigfeküdtem a fűben és tárgult orrcimpákkal szívtam magamba a kimondhatatlanul ismerős illatot. Hátamon fekve, mint egykori életemben annyiszor, felnéztem az égre. Az ég üres, sivár és izzó volt. Azt a különös hideg hőt árasztotta magából, amely-

től már vacogtam, mikor még láthatatlan koromban B. H.-val találkoztam az acélszürke pázsiton. Igen, ez a mentális égbolt volt. Körülöttem azonban mintha már nem egészen a mentális föld terület volna el. Jótékony erők ráleheltek a tavaszi zöldet, ezeket a meglehetősen hosszú fűszálakat, amelyek között, talán kissé elváltozva, de még mindig felismerhetően, a legismertebb virágfajták nőttek, anemónák, kék harangvirágok, sárga violák, pitypangok, szarkalábak és így tovább. Mikor egyideig fejemmel a csupasz földön feküdtem, kissé megijedtem, mert soha ilyen világosan nem éreztem a föld delejességét, amely magába akart nyelni, be akart kebelezni, mint egy roppant állati gyomor. Átvillant rajtam a gondolat: hátha távollétem alatt a föld megsűrűsödött, nehézkedése megnőtt, vagy talán én magam voltam kevésbbé tömör és ellenállóképes, mint valaha? Semmi esetre sem akartam megkockáztatni, hogy feloldódjam és elveszem a nagy elveszettségben, noha ezen az otthonos réten kevésbbé féltem ettől, mint éjszaka az idegen földalatti ház vendégszobájában. Pillanatnyilag azonban inkább kíváncsinak és kutatni vágyónak éreztem magam, mint nyugalomra szorulóknak. Egy rándítással felültem tehát és tekintetemet körüljártattam.

A Munkás parkja szerencsére nem volt síkság, mint a lakott föld körül, amely, mint közölték velem, egyetlen városi település volt. Itt a kép kellemes dombozótájat mutatott. Az alacsony halmok közötti kis völgyön apró patak sompolygott át, ha ugyan a patak szó nem túlságos megtiszteltetés ennek a csekélyke víznek, amelynek partjain a máshol nagyon világos zöld kissé bújábbnak hatott. Ott a páfrány és cserje között is nőtt néhány fa, amely meghitten vált ki a házfacsoportok alacsony, szijjas levelű lombozatából. Csupa karcsú, magasra nőtt fa volt* füstös, reszkető vagy ezüstös lombokkal. Mintha a mi nyírfáink, nyárfáink

és cserfáink utódai vagy utánképződései volnának, nőies vagy kísérteties fafajták, amelyek a mentális tájképhez legjobban illettek, sokkal jobban, mintha tölgyek, hársfák, platánok vagy pláne őserdőszerű óriásfenyők állottak volna ott. Ezeknek az életben maradt fáknek kiválasztásában a természet kényszerítő logikáját ismertem fel. Nagyon felüdítettek a nyírfák, nyárfák és cserfák e karcsú utódai és nem tehetek róla, szívemben régi versek muzsikáltak:

„Ifjú nyírfa szíve dobban,
Lüktet, érzem, át a fán.
Szerelem hő tüze lobban
Messzi fénykör sugarán.“

Jóideig tartott, míg tudatára ébredtem annak, hogy ez a természet sem volt természetes, hanem szelíden kihívó módon természetellenes. De kérdezem magamtól, van-e az ember számára egyáltalán természet és természet? Tétélezzük fel, hogy a türelmes olvasó ebben a pillanatban nem a Munkás parkjában ül velem a Szűz tizenegyedik nagy világévében, hanem 1300 és 1400 között Padua mellett az eugenei dombok között: vajjon a természet, amelyet Giotto és utódai háttérül freskóikra festettek, nem ugyanilyen természetellenesnek vagy enyhén mondva stilizálnak tünnék fel előttünk? Az igazság az, hogy természetes természet nincs is, mert a természet mindig azt a történelmi jelmezt ölti fel, amelyet az emberi szem ad neki. Aki 1943-ban Renoir vagy Pissaro vagy a későbbi impresszionisták tájképeit nézi, csodálkozhat azon, hogy harminc-négyven évvel azelőtt gyöngé idegek ájulatha estek ezektől az agyonstilizált kompozícióktól, hozzá még az ábrázolás brutális naturalizmusa miatt. Legmélyebben azonban abban mutatkozik meg ez a titok, hogy még a fényképezőgép lencséje sem objektív, mert a képek,

amelyeket rögzít, ugyanúgy a kor történelmi stílusához kötöttek, mint a festő képei. Nem könnyű a Munkás parki tájának stilizáltságára helyes hasonlatot találni. Leginkább még az empire vagy a korai romantika bágyadt klasszicizmusát juttatta eszembe, mikor aeoli hárfát akasztottak a fűzfákra, mikor lépnyomon mesterségesen feldöntött oszlopokra lehetett az ember elkészülve és a költő, mint a színezett metszet alatt rondírásban olvasható volt, „Carlsbadban“ sétálgatott és pedig „eszményi vidéken“. Kínéztem erre a sovány eszményi tavaszi tájra, amelynek bágyadt, füstös, reszkető fa- és fűzöldjét minden lehelletemmel beszívni szerettem volna. Túlságosan soká nélkülöztem. Nem gondoltam semmire. Nem álmodtam semmit. Kezeim csodálatos, százezeréves gyermeki emlékekkel szaggatták a fűvet. Néha-néha számhoz emeltem egy hosszú fűszálat és szopogattam az enyhe édességet, amely végtelen idők távolába vitt vissza. Szinte már már elfelejtettem a Munkást és kíváncsiságomat, mikor hirtelen minden oldalról erős lökésekkel éreztem mindkét lábamon. Összerázkódtam, mielőtt még oda mertem volna nézni. De mikor odanéztem, nagyon különös és váratlan kép tárult elé. B. H. éjszaka kaprikornettekéről beszélt, melyeket a Munkás a maga és kedvencei számára fejni szokott. Ugyan mi mást képzeltem volna ennek a szónak hallatára és a kicsinyítő képző ellenére, mint kecskéket vagy kecskeszerű lényeket, ahogyan mi ismertük őket, duzzatag tőggyl. A rétet, ahol feküdtem, ezerszámra benépesítő lények kétségtelenül ugyancsak kecskeszerű teremtmények voltak, bár közelebbről nézve éppúgy beszélhetnék félig zergére, félig vadkecskére emlékeztető állatokról. De nem az állatfaj volt a legcsodálatosabb. A szünetelése közben eltelt korokban ugyanis a kecske a mi mókusunk vagy kisebb házinyulunk nagyságára zsugorodott össze. Eszerint lábam körül szépalakú, homok-

színű élő játékbakkok és kecskék ugrándoztak és játszadoztak, egész mérhetetlen áradata a kaprikornetteknek, melyek megszaglásztak, kíváncsian megnéztek, huncutul hozzácsúszáltak és apró szarvaikkal lökdös-tek. Igen szorult helyzetben voltam, ha segítség nem érkezik. Gyorsan talpraugrottam és arra gondoltam, hogy bensőleg felhívom B. H.-t, annál is inkább, mert a rakoncátlan kis állatok, heves mozdulatomtól felingerelve, rámugráltak és tiszteletreméltó fekete nad-rágomat szarvukkal tépegetni kezdték. Kénytelen voltam vad rgásokkal szabad teret teremteni magam körül. Ekkor egy mérsékelt hangos kiáltás hallatszott, a kecskék hullámtorlasza rögtön visszahúzódott, és szabad voltam.

Lassan közeledett hozzám egy férfi, ugyanaz, aki a kiáltást hallatta. Sokkal nagyobb és esetlenebb volt, mint a mentális emberek általában. Előbb arra gondoltam, hogy a Munkás maga. De csakhamar észrevettem, hogy ennek a férfinak nem volt hosszú szakálla, viszont csupasz mellét egészen benőtte a barna szőrzet, amelyet nem rejtett el és ily módon, nem tudom, akarral-e vagy parancsnak engedelmeskedve, messze eltávolodott a simabőrűség általános szabványától. Fátyolszövetet sem láttam rajta, hanem egy alul kirojtosodott, bőrszerű kötényt, amely térdéig ért le. Fején kúpalakú széles karimájú nemez volt, félig stájerkalap, félig kuli-sombrero. Kezében bunkósbot volt, amely a mentelobol korábban csak jelképes értelmű lehetett, míg a vállára vetett ráncos valami éppúgy lehetett öntözőcső, mint duda. A kaprikornettek özöne láttára nyomban lecsillapodott és általános üdvözlő mekegésben tört ki, amely messze a halmok vonala mögött halt el, noha ennek a mekegésnek hangerőssége arányban állott az asztromentális kecskefaj összezsugorodott testi nagyságával. Tehát inkább mekegő csipogás volt, amelyre a domb másik oldala felől bégető csipogás vá-

laszolt, mert ott meg az úgynevezett ovettek legelésztek, a bárányok, birkák és kosok életben maradt nemzedéke, amellyel ugyanaz történt, mint idébb a kecskékkel és a vadkecskékkel. Így hát ebben a minden világok legmodernebbikében a bibliai állatok két fajtájával találkoztam, juhokkal és bakokkal, amelyek az emberi lélek jogi helyzetét a bírói tróntól jobbra és balra a Végítélet napján jelképesen kifejezik. Viszont a lovak régesrégen kihaltak már. Marhák még voltak, de ezekkel nem találkoztam s ezért nem árulhatom el, nem voltak-e ők is már csak kicsinyített kiadásban jelen.

A férfi most előttem állott viszonylag esetlen félmeztelen alakjában. Szemét lesütötte, mert úgy látszik, hivatásszerűen félénk volt. Talán a Munkás egyik főpásztora, gondoltam magamban.

„Értem küldték?“ tudakozódtam és igyekeztem szeretetreméltó képet vágni.

„Tudtam“, bólintott a vélt pásztor, „tudtam.“

És vonásain széles mosoly suhant át, amelyet nem akarok vigyorgásnak nevezni, mert valami leplezett fájdalom volt benne.

„Szóval tudja, ki vagyok?“

„A seigneur, a mi kedves vendégünk“. mondta a férfi.

„Ha nem tévedek, ön őrzi ezeket a kaprakornetteket itt, ezeket a csinos, de nevetlen bestiákat, akik majdnem szétszaggatták egyetlen nadrágomat. Azt hiszem, ön állatspecialista?“

Nem akartam azt mondani, hogy pásztor, mert ez a szó nagyon is az emberiség őskorára emlékeztetett és talán megsértettem volna vele. Az esetlen férfi egy darabig fejét rázta, aztán szomorúan lecsüggesztette és halkán felelte: „Nem, nem vagyok specialista. En vagyok ennek a kornak az együgyűje.“

„Ennek a kornak az együgyűje?” ismételtém ámulva, mert a férfi most rámnézett mély, értelmes szemekkel és ezek a szemek semmiképen sem voltak tompábbak, mint például Io-Do vőlegény úr vagy atyja, a kedves Io-Szolip úr szemei.

„Ennek a címnek valamilyen hivatalos jelentése van?” kérdeztem udvariasan.

„Együgyű vagyok”, válaszolta nyíltan és bánatosan, mintha sebet mutatna. „Fejem nem fogja a tudományt.”

Most természetesen el kellett volna hallgatnom és nem lett volna szabad önleleplezésre kényszerítenem. De mivel benne mintegy a mentális világ hivatásos hülyéjére találtam, meg akartam ismerni szellemi korlátait és kutatói kötelességemhez képest megkockáztatam egy neveletlenséget.

„Mennyire vitte a tudományokban?” kérdeztem tehát.

„Csak a binominális tételig meg az integrál- és differenciálszámításig, tovább egy tapodtat sem”, válaszolta fojtott hangon és közben golyvás nyakára mutatott.

„Nálunk ez már szép lett volna”, mondtam meg-hökkenve, „és a legtöbben közülünk büszkék lehetnek volna...”

Hitetlenül nézett rám:

„De hisz ez mind ovodai anyag”, sóhajtott és hozzátette: „És ez még korántsem a legrosszabb, mert a bizottság úgy döntött, hogy túlságosan kevés hipotetikus feltételes mondatom van.”

Ez úgy hangzott, mint mikor a beteg azt mondja: túlságosan kevés vörös vérsejtem van.

„Mi az, hogy hipotetikus feltételes mondat?” kérdeztem most én, magam is módfelett zavartan.

A kaprikornettek pásztorja bösz szellemi erősködéssel ráncolta szemöldökét. Aztán egy idő múltán da-

dogva kinyögte: „Ha a kor együgyűje nem volna ilyen együgyű, ma az egyik menyasszonnyal táncolhatna.“

Hát ez aztán valóban hipotetikus feltételes mondat volt és hozzá még olyan lírai kitörés, amely hallgatást parancsolt. Intettem az együgyűnek, hogy induljon el és mutassa nekem az utat. Elindult. Én sarkában maradtam, mert a kaprikornettek mintha még mindig nem néztek volna jószemmel rám. Ahol bakmódra kellemetlenkedni tudtak nekem a kicsikék, megtették. Egyszer kevés híján elbuktam. Erre a kor együgyűje szájához vette bőrtömlőjét. Azt hittem, hogy iszik, mert dudálást nem hallottam. Minden csöndes maradt. A gonosz állatok azonban egyszerre felsorakoztak és szarvakkal diszített fejcskékjükkal és kecskeszakálukkal ütemesen elkocogtak. Én természetesen még nem tudtam akkor, hogy mi a mentális zene.

A Munkás, aki előtt most a legzöldebb zöldben állottam, igazi óriás volt, mintha nem is ebből a korból lett volna való. Aligha volt kisebb hét lábnál, de sugárzó magasságának semmi köze sem volt azokhoz a nyavalyás óriásokhoz, akikkel a legtávolabbi múlt nagyvárosaiban itt-ott találkozott az ember mint mozik, varieték és mutatványosbódék portásaival. Ezek a normálisnál nagyobb termetek többnyire a tobozmirigy rendellenességének hatásai voltak, és az ilyen emberek időtlen nagyságukban olyan szomorúan és diszharmónikusan festettek, mintha a természet ruhatárosnője a jó számra rossz testet adott volna ki nekik, de ők csak elkésve vették volna észre.

Másként a Munkás. Az ő hét láb magassága valódi, egészséges, és tetőtől talpig vidám volt. Duzzadó gyarapodásának oka szerfölött higiénikus mestersége volt, a titokzatos öntözőrendszer kezelése, amelyen a mentális kor gazdálkodása alapult. Ennek a rendszernek közelében minden zöld volt, minden park volt, zsendült és velőt kapott a csontjába. Hogy a kapri-

kornettekkel és az ovettekkel nem ugyanez történt és törpék maradtak, egyáltalában nem volt ellentmondás és alapos fejlődéstörténeti okai voltak. Más állatok viszont, főként a mentális állatvilág legtipikusabb faja, a rovarok, ijesztően megnövekedtek. Nem a pillangókról, az éjjeli lepkékről, az óriás ezüstmolyokról beszélek itt, nem is a szitakötőszerű négyszárnyúakról, amelyek az előttünk jólismert házikertek énekes madarait pótolták, hanem a Munkás parkjában levő méhekről beszélek. Ezek kolibrinagyságúak voltak és mesélték nekem, hogy nemcsak a kis völgy és a halmok mezei virágai körül rajzottak, hanem különben is kiszívták és kiszopták a környék viaszos és cukrászos virágaiból a bennük levő csekély édességet, hogy abból készítsenek mézet. Az ember természetesen ezt a mézet nem használta. A Munkás parkjában a gyermekek nem féltek ezektől a fullánkitalan óriásméhektől, hanem lelkes ujjakkal mutogattak rájuk és óhellénből, svájci németből és csecsemőgyügyögséből kevert nyelvükön azt mondták rájuk: „Melisszeli, dada, melisszeli!“ Ezzel megmondtam azt is, hogy a Munkást gyermekek vették körül. Többnyire egészen apró gyerekek voltak, de százával. Szabályos gyermekkocsikon tolták őket, mert ezek a kerekcsap járművek minden időt átéltek, éppúgy, csak sokkal értelmesebben, mint a billiárd. Nem mondhatom el, milyen mélységes hálaérzet töltötte el lelkemet, milyen érzékeny elégtétel, mikor a karika- és hurokalakban a Munkás körül felvonuló gyermekkocsikat láttam. A fiatal anyák a rövidre taposott világoszöld gyepen át tolták a kocsikat és dudolásból, nyafogásból, haragos üvöltésből, bőgésből, makacs és akaratos nyivákolásból, gügyögésből, lefetyelésből és női rendutasításokból és vigaszokból összetevődő hangzavar szállt égnek. A Munkás, aki valóban egészen olyanak festett, amilyennek első említésekor magamnak elképzeltem, úgyszólván a biológiai Helios szerepét játszotta

az overallos Napistenét, akinek egészsége, testi ereje, jól-megtermettsége minden további nélkül ráragadt környezetére. Mindenki körülötte zsibongott, mintha érintené akarná, nemtörődve a finom mentális szokással, amely tiltott minden testi tapintást. A Munkásnak valóban rövid, barnásszőke szakálla volt, amelyben már felcsillant néhány fehér szál. Jóságos, kissé gömbölyű arca módfelett napbarnított és szélről cserzett volt, mintha csak nem is földmunkás volna, hanem hajós, halász vagy tengeri munkás. Szeme körül — amely ugyanolyan ciánkék volt mint a Laláé, a ráncokban és szarkalábokban — tréfa és nevetés bujkált. Ez a nevetés minden alkalmat megragadott, hogy kitörjön a Munkásból. De soha sem elmés feszültséget feloldó nevetés volt, hanem egyesegyedül a testi gyönyörűség és a példátlan lelki kiegyensúlyozottság bizonyítéka. Ha a Majordomus Mundi a gyöngéd és bánatos szele nitás netovábbja volt, a Munkás viszont a hatalmas és jóságos szolaritás netovábbjának hatott. Látására felismertem, hogy az asztromentális alkotmány rendkívül bölcsen járt el, mikor a szelíd éjszakai emberre bízta az uralkodást és irányítást, az erőtől duzzadó nappali emberre pedig a szorgoskodást és a háztartást, noha ez a beosztás a dolgok régi rendjének homlokegyenest ellentmondott. De mindaketten, a nappali és az éjszakai ember, a Munkás és a Világháznagy egyformán fölötté állottak a jelenkori emberi mértéknek, az egyik testileg, a másik lelkileg. Ők ketten voltak a kor tengelyének két sarka. Amellett a Munkás nem veszítette el azt a jelleget, amely nevében kifejeződött. Joviális vileereszkedő volt ugyan, óriási természetnek megfelelően, amely arra kényszerítette, hogy mindenkihez lehajoljon. De nem úgy volt joviális, mint egy fejedelem vagy parancsnok, hanem úgy, mint egy idősebb munkavezető, mozdonyvezető vagy főbányász, szóval mint a legrégebbi nép valamelyik előbbrejutott proletárja,

aki vasárnap nem öltözködött másképen, mint kenyér-
adó gazdája, a nagyiparos, de mélyen levette előtte
a kalapját és félreállott, ha találkozott vele. A Munkás kétségtelenül magasabbrendű ember volt, mégis
sikerült neki minden mozdulatával kifejezésre juttat-
nia, hogy letről jött és ezt tudja.

Az együgyű a kaprikornettekkel magamra hagyott.
Most ott álltam a gyermekkocsik, a kisbabák és fiatal
anyák között, akik a Munkás körül tolongtak, és szé-
gyeltem magam. Hogyan tegyem figyelmessé az óriást
magamra? Hallottam hatalmas hangját, amely a női
locsogás csipkés hullámvonalát túlharsogta nevetését.
Amit az imént overallnak neveztem, inkább bő kék
kötény volt, amelyet úgy viselt a dereka körül, mint
nálunk a cipészek és az asztalosok. Számoltam azzal,
hogy feltűnő alakom a fekete frakkban, egyik-másik
nőt meg fogja ijeszteni. De a nők annyira bele voltak
merülve a Munkás üdvös szemléletébe, hogy ő maga
előbb megszimatolta a jelenlétemet, mint a többiek.

Hirtelen nagy mozdulatot tett jobbkarjával a fiatal
anyák aranyos feje fölött és magához intett: „Jön,
jön!” kiáltotta harsogva. „Már vártam. Jobb, ha utat
hagytok! Ő nem olyan fajtájú, mint ti vagytok“.

Ez nyilván versike volt, így ajánlott a nőcskék és
kisgyerekek kegyeibe, akik néhány meghökkent kiál-
tás, valamelyes csecsemősírás és az ugyancsak ottlevő
ijedt kutyák bőbeszédű tiltakozása után elcsendesedtek
és tágranyílt szemmel néztek rám. Hogy a Munkás
néha beleesett a rímelésbe, csak a fokozott életörömről
volt visszavezethető, amely különösen a reggeli órák-
ban eltöltötte és nemcsak kezdetleges versikében, ha-
nem szólásmondásokban, szótagkicsavarásokban és
hangjátékokban is megnyilvánult. Én ellenben, mikor
most lábujjhegyen hozzáléptem, felnyúló alakja mellett
utálatosan kicsinek, harsány egészsége mellett kimond-
hatatlanul gyarlónak és gyöngének éreztem magam.

A mentális világban való tartózkodásom alatt sohasem éreztem magam menthetlenebbül silány, félig-sikerült, negyedrészen elkészült materializációnak, mint abban a pillanatban, mikor a Munkáshoz léptem. Ő azonban, akinek nevető kék szemei a pillanat egy töredékéig figyelmesen elkomolyodtak, mintha velem együtt érezte és tudta volna, mi megy végbe bennem, átfogott hatalmas balkarjával és fejemet könnyedén melléhez érintette. Közben lassan beszélt is hozzám, helyesebben valami aranyosat mormogott, ismét verseket:

„Nyugodt lélekzés, semmi méreg! A Teremtőtől nem loptad béred. Tetőtől-talpig vörös nap a véred. Szíved percenként hetven ütést tegyen. Éned gyermek, tested gyermekkocsi legyen. Vigyázz, rekeszizmod ne nyomd soha befelé. A nap szövetségében életöröm van, a reggelé“.

Mint látható, tegezett, nemcsak ha versben beszélt. Aranyos oroszlándörmögése csodálatosan hipnotizáló hatású volt. Nyomban éreztem, hogy alábbhagyott a testi feszültség, amelybe izgalmamban oly hamar beleestem. Néhány lélekzetvétel után már remekül éreztem magam. Ha esetem nem volna olyan képtelen, mondhatnám, úgy éreztem magam, mint aki újszületett, mint aki más, kimondhatatlan testhezállóbb testalkattal született újjá. Idegeim nem gyötörték többé azzal, hogy váltakozó indulatokkal mértéken felül kitágították és összehúzták véredényeimet. Fejemet a Munkás hatalmasan és nyugodtan lélekző mellére hajtva, barnásan vörös óriáskezével derekamon, hirtelen lényem azelőtt sohasem érzett kiegyensúlyozottságát élveztem. A gyermekkor régen elfelejtett gyönyörei költöztek belém, mikor még a fűben hemperegtem, vagy két lábamon keresztül az égre bámultam. A földi jóézés úgy elhatalmasodott bennem, hogy alig vettem észre: egy idő óta már előre mentünk és magunk

mögött hagytuk a játszóteret valamennyi kisbabával, gyermekkocsival és fiatal anyával együtt.

„Szóval maga a Munkás“, mondtam, csak hogy mondjak valamit, és szorosan hozzáímultam erőt sugárzó egyéniségéhez.

„Munkásnak a folytonos munka való“, rímelt válaszképpen, „de a munka nem fáraszt s nem bágyaszt, ha jó“.

„Igen, ha valaki ilyen erős és nagy“, rajongtam, „akkor semmi sem fárasztja“.

„Nem vagyok én olyan nagy és erős“, folytatta a Munkás most prózában, „látnád csak a fiaimat. Ők sokkal nagyobbak és erősebbek és erősebbek és nagyobbak“.

„Hogyan?“ kérdeztem. „Mentális világtisztviselő létére fiai vannak?“

„Bizony, huszonkét fiam van, kereken és pontosan huszonkettő“, mondta ő, „annyi van. És a huszonkét fiúnak kétszáznegyvenkét fia van, kereken és pontosan. És a kétszáznegyvenkettőnek, no várj csak, annak meg kereken és pontosan ezerháromszáztíz fia van, azok az én dédunokáim...“

„És valamennyi fia“, puhatolóztam tovább, és „unokája és dédunokája olyan Munkás, amilyen maga?“

„Mi valamennyien együtt vagyunk a Munkás“, jelentette ki a Munkás röviden.

Értettem. A Munkás pontosan ellenkezője volt annak, amit a nyelvészek „plurale tantum“-nak neveznek, olyan többesszám voltak, amely nyelvilleg csak egyesszámban fordul elő. Nyilván ugyanez volt a helyzet a kor idegenvezetőjével vagy együgyűjével is. A Munkás, akinek melléhez békésen hozzádültem, egy törzs feje volt, amelyben a testi és szellemi erők és kiválóságok továbbtenyésztődtek, alkalmassá téve ezt a törzset bizonyos általános szolgálatokra, amelyeket a mentális átlagember többé nem végezhet el. Szeret-

tem volna megkérdezni a Munkást, hogy fiai, unokái és dédunokái hány olyan parkot gondoznak a bolygón, mint az előttünk elterülő. De mert éppen „A Reggeli Élet Ujjongását” dudolta maga elé, nem volt hozzá bátorságom. Ennek ellenére elraktározhattam magamban utazásomnak azt az eredményét, hogy a legtávolabbi jövő bizonyos hivatottságokat és hivatásokat nemcsak kasztokhoz, hanem meghatározott kitenyész-tett szervi, sőt szinte mágikus tulajdonságokkal bíró külön törzsekhez kötött. Amellett a Munkás asszonyai a terhesség megritkulása és meghosszabbodása ellenére állandó termékenységet mondhattak magukénak, amely megkülönböztette őket a többi emberektől, de nem csökkentette értéküket. A gyermekáldásban egyébként ugyancsak az ősidők egy proletár és paraszti eleme maradt meg. A Munkásban a kezdetlegesség elemei a legtermészetesebben ütköztek össze a napszerű fejlettség magasabb elemeivel.

Az óriás testi közelsége olyan csodálatos világgyönyörrel töltötte el ereimet, hogy egy kis fájdalmas sikoly szakadt ki belőlem, mikor eltávozott tőlem, hogy egy újabb kerítésajtót nyisson ki, amely fölött a szüette fatábla ezt a felírást mutatta: „Az Erők és Források Völgye”. Széles katlanba léptünk, amelynek magas, virágoktól átszőtt fűve szinte malachitzöld volt. Ez a katlan ugyan, a geodrom serpenyőjétől eltérően, meglehetősen lefelé hajlott, és az a gyanúm, hogy a fű malachitszíne nem csupán a túltengő termékenységtől származott, hanem megfelelt a csodálatos nappali fénynek is, amely idelenn világított. Ugyanis minél tovább mentünk a katlanban, annál halványabb és árnyékosabb lett az ég, hogy aztán a magasan álló nap ellenére feltűnjön a párás holdsarló néhány csillag társaságában. Ha figyelembe vesszük a kor örökké égő, száraz egét, az Erők és Források Völgye a legkelleme-

sebb szabadban való tartózkodás volt, amelyet a mentális természet nyújthatott.

„De most már itt is az első forrás“, hallottam saját magamnak is teljesen ismeretlen kisleány hangomat, és csöppet sem csodálkoztam volna, ha ebben a pillanatban régi frakkom helyett valamelyik még régebbi iskolai matróruha van rajtam rövid nadrággal és zoknival. Lábamban állandó vágy bizsergett, hogy ugrándozzam, és néha engedtem is ennek a váagnak, méltósággal semmit sem törődve. Amit nemcsak én, hanem minden magamfajta ember forrásnak, sőt gyógyforrásnak tartott volna valamilyen fürdőhelyen, nem volt más, mint szép nagy alabástrom csésze egy kőtalapzaton álló keskeny üvegszerű oszlopon, amely mellemig ért. Gyorsan odamentem, hogy közelebről megnézzem a csészét, de nagyon csodálkoztam, hogy belül egészen síma és sehol be- vagy kiömlő víznek nyoma sem látható.

„Kérem, nem indíthatná meg a forrást, Munkás úr“, hallottam saját izgatott gyermekhangomat.

„Fiacskám, az eszed rosszul mozog“, rímelt frissen a kékkötényes, „itt az nem alulról, de felülről buzog“.

A gyógyforrás, a felbuggyanó vízsugár képzete, amelyhez hozzá voltam szokva, olyan erős volt bennem, hogy egyáltalában nem értettem meg az óriást, hanem bosszankodni kezdtem hetyke rímeltetésének lapos könnyűségén. A buta fickók étkezés utáni verses rögtönzése nem lett jobb attól, hogy a buta fickó ezúttal egy pogány félisten csodatevő erejével és mély természeti ösztönével rendelkezett.

Közben a Munkás odament a forráshoz, bizonyos ünnepélyességgel lecsupaszította karját és a csésze fellett dörzsölgetni kezdte izmos mancsait, előbb óvatosan, aztán egyre erősebben és végül mint a sebész, aki körülményesen mossa a kezét. És miközben a katlan mé-

lyétől letompított nappali fényben víz nélkül mosakodott, hatalmas keze egyszerre foszforeszkálni kezdett, majd állandó szellemfényben ragyogott fel, és mikor végül felemelte, a szellemfény nem tűnt el róla, hanem gyöngö zölde sugárként párázott az ég felé.

„Kérem, én is, én is“, ujjongott gyermekhangom, de változatlanul öreg szellemem megértette: ez nem planetáris forrás, hanem stelláris, nem lentől merítik, hanem fentről vezetik le, hogy az embert szolgálja. Az ember a világűrbe helyezte át iparát és szükségleteinek kielégítésével a csillagokat bízta meg szakmájában. És ezt is csak egyik ősi megismerése megvalósításképpen tette, amely ékírásban már Ba-bel-Nazdr híres szumér feliratában olvasható: „Minden, ami lenn van, fenn is van“. Ez a mondat már az asszíroknak és babiloniaknak a kozmikus anyag egységét hirdette és arra bűzdította őket, hogy táplálékukat megtalálандó, nyúljanak fel az égbe. Vagyis az asztrális konfekció pompás és vakmerő gondolatát az emberiség már a bölcsőben megismerte. Mialatt ezek a gondolatok jártak eszemben, a Munkás megragadta kezemet és megmutatta, hogy kell összedörzsölni és a csillagsugárban megmosni. A dolog nem volt olyan könnyű, mint amilyennek látszott, mert a szellemfény egyre súlyosabb és súlyosabb lett, és olybá tűnt, mintha a két egymást dörzsölő kéznek a csillag súlyát kellene elbírnia. Mikor a súly alatt már-már le akartam eresztetni kezemet, a Munkás hirtelen rámszólt:

„Ökölbe a kezed, gyorsan!“

Görcsösen ökölbe szorítottam kezem, de nem tudtam egészen becsukni, mert belülről egy erő ellenállhatatlanul szétfeszítette a becsukódó ujjakat. Mikor végre két kinyitott tenyeremre néztem, mind a kettőn egy pár parányi fehér babacipő volt. Ezt az elragadó tömegárut csikartam ki a csillagsugárból. A Munkás nagyot nevetett, és én is nevettem, egyre nevettem.

Nem kérdezősködtem tovább a dolgokról, nem kérdeztem, hogy az „élesre állított kívánság” vagy más egyéb elég-e ahhoz, hogy az egyik e célra szolgáló csillagon a megfelelő atomokat összeterelje, amelyek a babacipő készítéséhez szükségesek. Nem kérdeztem, milyen döntő erő szakítja ki ezeket az atomokat és hol állnak össze a hideg világűrben sugaras útjukon a kívánt árucikké. Legyünk őszinték egymáshoz: mit értettem én a vasbetonépítkezéshez és a vegyipar titkaihoz! Vagy többet értettem talán egy rádió megépítéséhez, a rövid- és hosszú hullámokhoz, amelyeket a készülék a légkörből a szekrénybe fog és hangzatos kortesbeszédnek, reklámszólamnak, dzsessz-zörejek és magasztos szimfóniatételek alakjában az emberi fülbe juttat? Nem, a rádióhoz épp oly keveset konyítottam, mint az elbűvölő babacipő csillagsugarakkal való gyártásához. Mivel már több, mint százezer évvel ezelőtt elhatároztam, hogy a rádió, valamint minden más technikai vívmány létezését arrogáns értetlenséggel adottságnak veszem, miért fáradtam volna most azzal, hogy a mentális árútermelés matematikai, asztrofizikai, onkológiai és más előfeltételeit tudományosan megmagyaráztassam magamnak és erre pocskoljam a drága időt? Meglehet, hogy ujságíró és útleíró létemre felelőtlenül jártam el, hiszen némi erőfeszítéssel hazatérésem után mégis elmondhattam volna egyet-mást az asztrális konfekció ismeretlen alapelveiről és ezáltal megrövidíthettem volna kissé az emberiség rögzös útját az anyag legyőzése felé. De először is nem vagyok utilitarista világboldogító és nem hiszek egy olyan út megrövidítésében, amely az emberi életmény mértéke szerint végtelen. Másodszor, magam is együgyűje voltam koromnak és a kaprikornettek pástorától eltérően még a differenciálszámításig se jutottam. Harmadszor pedig nem hiszem, hogy a Munkás kielégítően megmagyarázhatta volna nekem a babacipők létrejöttét. Hiszen csak Munkás volt, a fogások

csodaembere, de nem volt feltaláló, még mérnök sem. Még mindig úgy nevetett csodálkozásomon, hogy egész óriásalakja reszketett tőle és én is kitörő egészséggel nevettem vele.

A babacipőkkel, természetesen nem volt minden készen. Egyik forráscsészétől a másikig mentünk, pedig azoknak sem vége, sem hossza nem volt. Elvben ugyan mindegy volt, hogy kézdörzsölés útján kisebb vagy nagyobb használati tárgyakat húztunk ki a halványzöld, kékes, rózsaszín vagy lila sugarakból, amelyek hirtelen, szellemszerűen felbukkantak a csésze és a halvány ég között. A sugarak színezése természetesen emberi mű volt, mert ezek messze túlvoltak az infravörös és az ultraviola színképskálán. Néha a Munkás azáltal, hogy rejtett tükröket megfordított, roppant világító szökökutak fényjátékait idézte elő. A bágyadt színezésű szellemvonalak magasra szökkentek, egyesültek egymással, bolthajtásokat és csúcsíveket képeztek és láttuk, hogyan sziporkáztak szét látszólag mindenfelé. (Feltételeztem, hogy ugyanebben a pillanatban a Panopolisz számtalan házszigetébe a tetőkerteken át minden szükséges beleszívárgott a lakók szekrényeibe és korszóiba.) Néha a szakállas egy-egy sugár után kapott kezével, aztán figyelmesen lenyalta az újját. Ilyenkor alighanem a leveseket kóstolgatta, amelyeket az emberek számára készítettek, az érdekesebbek számára még magán főzőreceptek szerint is; vagy bűvész módjára batisztszerű anyagot húzott ki egy másik sugárból és úgy vizsgálgatta újjai között, mint a jó munkavezető vizsgálja a nyersanyagot, mielőtt félredobja. Neve, ezt meg kell adni, találó volt. Minden ízében Munkás volt. Végül, mikor láthatólag minden forráscsésze működésben volt már és beállt a munkafolyamatba, elégedetten dörmögött, leült a fűbe és odahúzott magához. Nem tudtam tekintetemet elfordítani a napfényben dolgozó csillagsugarak kimondhatatlan

színjátékától, ő azonban régimódi reggeli-csomagot húzott ki köténye zsebéből. Zizegve nyitotta ki, és nagy bámulatomra láttam, hogy jókora darab kecskesajt volt benne. A Munkás tehát letről és nem fentről táplálkozott, mint fogyasztói. Ez szöveget ütött a fejembe. Ő, aki ügyesebben bánt a csillagsugarakkal, mint bárki más, mélyebben gyökerezett a bolygó talajában mentális embertársainál. Kettétörte a kaprikornett-sajtot és jókora felét odanyújtotta nekem. Kéjjel haraptam bele és szevedélyesen lakmározni kezdtem, mert alanti ember létemre bizony én is már túlságosan sokat nélkülöztem a szilárd táplálékot. Mikor egy darabig némán majszoltunk, a Munkás hanyagul ráütött a fűre. Nyomban két vékony vízszög szökött fel. Csak kinyitott számat kellett odatartanom, hogy a legpompásabb jéghideg hegyi vizet igyam, amelyet ifjúkorom hegymászásai óta élveztem. Kecsesajt és forrásvíz volt az első jelentős uzsonna a három közül, amelyet ezen a délelőttön élveznem adatott.

Nem akarom azt a hamis látszatot kelteni, mintha az ember, ez a legnagyobbképző mikroorganizmus, ebben az időben egyesegyedül az égi sugarakkal táplálkozott és öltözködött volna. A tér- és időmérték szerint érzékiileg megfoghatatlan világteret a Föld, az apró napcsatlós gyarmatának tekinteni az ellenkező képtelenségbe való beleeséssel volna egyenlő és a „minden elképzelhető keringés végtelenül eltolható középpontjáról” szóló kényes geocentrikus elmélet hazug egyszerűsítését jelentené. A föld még mindig legfőbb szülője volt minden nyersanyagoknak, amelyből az ember élt. Az égi erők csak azt pótolták, amit a kezdetleges korok szerszámai és gépei végeztek el, amennyiben teljesen megszabadították az emberi testet és az emberi időt a munka által történő erőelhasználástól és energiavesztéstől. A mély malachitöld katlan, amelyben most a Munkás mellett feküdtem, és az ízletes kaprikornett-

sajtot elköltöttem, bizonyára nem az egyetlen forrás- és erővölgy volt a Földön. Bizonyára nagyszámmal voltak ilyen völgyek, még olyanok is, amelyek nemcsak a forrásokat vezették le felülről, hanem az alulról jövő erőket is jól kiesztelt készülékekben felfogták. De hát én ezen nem sokat gondolkoztam. A leírhatatlanul egzisztenciális jóérzés, amelyet ez a hely adott az emberi testnek és az emberi tudatnak, sokkal átfogóbb volt, semhogy megtúrta volna akármilyen gondolkodó tevékenység fáradságát. (A gondolatok áramát úgyis, mint minden áradást, mindig valamilyen aránytalanság okozza, valamilyen megzavart egyensúly, a lét valamilyen szintkülönbsége. A gondolkodás az a beteges folyamat, amely egy dekompenzált állapotot ismét abba a kompenzált állapotba akar zökkeneteni, amelyet tévesen egészségének nevezünk, pedig ez nem más, mint két összeakaszkodott birkózó lihegő mozdulatlansága, amelyben az erők megmerevedett egyensúlyban tartják egymást.) Nem gondoltam tehát semmiféle gondolkodásra, hanem átadtam magam a források és erők paradicsomi bölcsődalának, amely körülöttem zsongott és álomba ringatott.

De miközben így hunyorogtam, hirtelen egy folyton növekvő sereg fiatalembert láttam, akik jobbra fönny a mélyedés taraján árnyképszerűen gyülekeztek a világos ég előtt. Ezek a fiatalemberek nyilván szokatlanul kicsípték magukat. Arany fejdíszük a rendesnél magasabban pompázott. Egyebekben csak az elmosódott meztelenség takarta őket, amely a kor optikai különlegessége volt és amelyet csakugyan úgy viseltek, mint a ruhát. Felsőtestük bronzszínűen, izmosan ragyogott odafönn a napfényben.

„Ezek a semmirekellők“, morgott a Munkás.

Befejezte étkezését. rosszalló zörgéssel összehajította a papírt és kék kötényzsebébe dugta, az aprólékos takarékossga túlzott jelül.

„Miféle? kérdeztem csodálkozva.

Ő azonban megvillogtatta remek, kissé sárgás fogait:

„A jampecek, a ficsurok, akiket látni se bírok.“

Mikor figyelmesen ránéztem, a Munkás arany oroszlánbrummogással kezdte kicsavarni a szavakat, szótagokat és hangokat:

„Nyegle gyerkőcök. Piperkőcök. Papírkócok. Piperkőcök, ripőkök. Riperkőcök, pipőkök...“

Az arany oroszlánbrummogás onomatopoetikussá és egyre értelmetlenebbé vált, lehet, hogy a Munkás a monolingua valamelyik nekem érthetetlen tájszólásán beszélt. Az olvasó nyilván éppúgy csodálkozni fog a munka emberének ezen a hajlamán a rimfaragásra, szócsavarásra és szótagkitekérésre, mint jómagam. Valaha ilyesmit inkább zenészeknél figyeltem meg, mint gépészeknél és szerelőknél. Gondoljunk csak Mozart leveleire, amelyek tele vannak ilyen játékos „hülyéskedéssel.“ A zenész szelleme mindent kombinál és variál. Összerak és széjjelszed, mintha hangjegyek volnának; ez a zeneszerzés szellemi alkata. Mozart bárgyú szónyúzásai nem annyira a humor kitörései, mint más anyagú zenedarabok: téma és változatok. A Munkás szóviccei viszont, mint már tudjuk, mérhetetlen jóérzést fejeztek ki, amely még haragjában és bosszúságában sem csökkent. Hogy az erők és források futólagos élvezete, sőt pusztá közelsége mennyire kedvezett az egészség érzésének, azt saját testemen tapasztaltam, amely, mint mindig kénytelen voltam gyanítani, saját testem halvány visszképe volt. Mennyivel inkább profitálnia kellett ennek a hatalmas fickónak, ennek a dolgozónak abból, hogy állandóan hivatásszerűen érintkezésben állott amaz erőkkel és forrásokkal.

Még nem brummogta ki magát, mikor a katlan másik peremén a gyerkőcökkel, piperkőcökkel, jampecekkel és ficsúrokkal szemben galambszürkén hul-

lámzó, édes ütemben mozgó fal bukkant fel. Olyan szép volt ez, hogy talpra ugrottam:

„Azt hiszem, — kiáltottam — rosszul látok. De az ördög vigyen el, ha nem fiatal lányok vannak ott.“

„Úlj le, fiam — szólt rám a Munkás, szokása szerint erőlködés nélkül rimelve — egymásba fonódik a napok lánc, ma van a száz menyasszony nászi tánca.“

Minden további magyarázat fölösleges volt. Kétes életformám ellenére nem voltam olyan nehézfejű, hogy ne láttam volna be rögtön, a város, az ország, a megye vagy ahogy már hívták a „California“ elnevezésű közigazgatási egységet, ezen a napon a „Munkás Parkjában“ és az „Erők és Források Völgyében“ ünnepélyesen összegyűjtötte száz legelőkelőbb menyasszonyát, hogy azok házasságra lépésük előestéjén magukra vonják az üdvös áldásokat és erőket, amelyeket a halványcsilagú ég és a katlan malachitzöld plánétamezeje árasztott magából. De akár valóságos áldásról vagy csak jelképes szertartásról volt szó, mindenesetre pontosan megértettem. Egyáltalában nem értettem meg ellenben a ficsurok, piperkőcök és jampecek jelenlétét, akiket talán csak a Munkás ellenszenve illetett ezekkel a le kicsinyítő nevekkal, holott ki tudja, nem voltak-e igazában a legrendesebb fiatalemberek? Közben lefelé jöttek a lejtőkön és várakozóan felsorakoztak félkörben közel a Munkáshoz és hozzám. „Mit akarnak ezek az urak — kérdeztem — és miért gyülekeznek?“

„Tánc és hölgyválasz“, morogta a Munkás, és én éreztem, hogy a mentális kor minden magasztos monogámiája ellenére minden fiatal lányra és jelesen minden menyasszonyra féltékeny. Hatalmas testalkata, kirobbanó egészséges és az ily előfeltételekből kényszerűen előálló erős ösztönélet mellett ez nem is volt csodálható. A Munkás huszonkét fiával (és ismeretlen számú lányával), kétszáznegyvenkét unokájával (nem számítva a nőneműeket) és ezerháromszáztíz dédunoká-

jával (itt sem számítva a nőneműeket) egész törzséhez hasonlóan lélekzetállító kivétel volt ebben a tekintetben is és nem szégyelte, hogy az. Lassanként a következőket tudtam meg: Minden menyasszonynak törvényesen elismert joga volt — és ez a jog az utolsó nemzedékek során ceremonialis kötelességgé fejlődött —, hogy a második napon, a menyegzőjére való előkészület napján a Munkás Parkjában kiválasszon és kíséretére rendeljen magának egy fiatalembert. Ez a fiatalember (a piperkőcök és ficsúrok seregéből) két óráig köteles volt a lány lovagja lenni, t. i. ameddig a tánc és az azt követő piknik tartott. Ez utóbbit a minden jó dolgok forrása mellett közvetlenül fogyasztották el. A szolgálattevő lovag bárki lehetett a vőlegényen kívül. Valamennyi vőlegény törvényes rendelkezéssel ki volt véve a szertartásból, amely archaikus időkre nyúlt vissza, sok történész szerint még a transzparencia előtti korokba. Ez a szép, őszinte szokás alkalmasint a többférfjűség korszakának végén keletkezett, mikor a férfiháremet tartó nők a szigorú egyférfjűséghez való visszatérést életük súlyos áldozatának érezték. Igen, megegyeszer meg akarták őrizni a szabad választás látszatát, miután a szabályos döntés már megtörtént. Megegyeszer úgy akartak tenni, mintha az út nyitva állna a véletlennek, a szerelem istenének, aki az első sikerült csók után a lelkek örök elrendeltetésének fog bizonyulni. Tánc és hölgyválasz, ez volt az utolsó árnyék, amelyet a kötetlenség utáni olthatatlan vágy vet.

Az arák szelíd ütemben hullámozó fala közeledett hozzánk. A galambszürke ruhafátylak rövid lépésben előre és hátra tétovázó táncban hullámoztak. Köztük ragyogtak a világos, szűzies testek a szemérmesen tompított napfényben. Titokban arra gondoltam, hogy a házbeli lány, Lala is ott van-e a kiválasztott táncosnők között. De gyakorlatlan szememnek a lányok mind olyan hasonlóknak látszottak, hogy nem tudtam

egyiket a másiktól megkülönböztetni. Éreztem a sűrűsödő idegességet, amely egyre jobban hatalmába ejtette a fiatal férfiakat. Miután ezek kétszerannyian voltak, mint az arák, látszott hogy száz lovnak meg-szégyenülten petrezselymet kell majd árulnia vagy mesterkéltnyal kell odébbállnia. A piperkőcök hiú aggodalma, szorongó hiúsága ködlápelként feküdt a malachitzöld katlan átlátszó levegőjén. Milyen zenére táncolják vajjon ezek a menyasszonyok balettjüket, amely oly különösen emlékeztet megnemesedett bennszülötti táncokra? Ennyi mentális haladás mellett is milyen sok őseMBERI maradt még mindig hátra. De mi ez? Zenét nem hallottam. Ehelyett hirtelen, távol a helytől, ahol állottam, valami bubánatos savoyard fiút pillantottam meg kintornával (lásd minden ilyen esetben a billiárdot Io-Do előszobájában), amely tisztára hamisítatlan tizenkilencedik század volt, de minden igyekvő nyekergetés ellenére sem adott hangot. Csak lassanként kezdtem a nagy némaságban, a teljes zenétlenségben megérezni a zenét, amely a fiatal lányok tagjainak az ütemet adta. A kintornás ember mellett a kor Együgyűje állott, ezúttal egy kis forgatagnyi kaprikornettől körülvéve, és vörösre pufókodott arccal fújta hangtalan dudáját. Ha időnként könnyező szemboruval letette a bőrtömlőt és rámeredt a táncoló menyasszonyok karára, féktelenül a lányok felé nyújtotta karjait, és én éreztem zabolátlan, örökké oltatlan vágyát.

A Munkás néhány rosszkedvű és még mindig csak a piperkőcökkel és ficsúrokkal foglalkozó rím után magamra hagyott. Ezen a napon egyébkénti kötelezettségein kívül töméntelen többletmunkát követeltek tőle. Úgyes fogásokkal a legmagasabb fordulatszámra kellett fokoznia a földi forrásokat és égi erőket, amellet pedig az ünnepi pikniket kellett elkészítenie száz menyasszony és száz lovag számára. A fényzőkő kutak su-

gárhálója mindenfelé csakhamar fokozódott is, és az elsötétült napban ott álltam kimondhatatlanul gyöngédszínű karikák bonyolult boltozata alatt, amelyek fentről jöttek és alulról ismét felszállottak, hogy belevessenek a mérhetetlenbe. A források és erők jóvoltából, legalább én úgy éreztem, testem annyit veszített fajsúlyából, mintha vízben lett volna, tudom jobban kitágult, mint bármikor, a vér könnyebben folyt ereimben a fizikum csökkent gátlásai és surlódásai által valami súlytalan szellemi vidámság bontakozott ki bennem, melyre elég visszaemlékezni, hogy könnyek tolnak szemembe.

A néma kintorna forgatója megállott, a menyasszonyok tánca felbomlott. Most viszont a piperkőcök és ficsurak sora merevedett fallá. Láthatón ez volt a hölgyválasz jele. A menyasszonyok valóban fel és alá kezdtek járni az ifjak arcvonala előtt. Nagyon óvatosan és csak érett megfontolás után határoztak. Közlebb léptem, mert örvendetes, sőt bizsergető látvány volt. Annyira elmerültem a bájos képbe, hogy jódarabig észre se vettem az egyik galambszürke, tündöklő menyasszonyt, aki tartózkodón állott mögöttem. Az olvasó előresiető elméje nem szorul arra, hogy megmondjam, ki volt ez a menyasszony.

„Az istenért, Lala — kiáltottam, miközben idegemen átcikkázott valami — micsoda megtiszteltetés, hogy itt üdvözl engem...”

A ciánszemek komolyan és kutatóan néztek rám. Majd Io-La könnyed szertartásossággal meghajtotta fejét, úgy, hogy megcsodálhattam az ébenfekete sisakot a magasra tűzött menyasszonyi fátyol alatt. Érzéseimhez valami alig észrevehető édes életillat közeledett, mert másképen nem jelezhetem Lala parfümjét.

„Nem azért jövök, hogy önt üdvözljem, seigneur — mondta Io-La, — hanem azért vagyok itt, hogy táncosomul válasszam.”

Azt hittem, nem értem jól.

„Kit választ táncosául?”

„Önt, seigneur — mondta Lala. — Természetesen, csak ha önnek kellemes.”

„De hiszen ez tréfa, Lala — rémültem meg egészen a napfonatig, ahol már nem volt reggeli ujjongás. — De hiszen tudja — honnan jövök és ki és mi vagyok.”

„Miért volna tréfa, seigneur?” kérdezte, és szemei erre a kérdésre valósággal elcsodálkoztak.

Az én szívem pedig olyan erősen dobogott, hogy csak szakadozva jött számra szó:

„Kedves menyasszony — mondtam —, ott kétszáz fiatal atléta áll. Kétszáz ragyogó példánya nemzedéke férfinémének, ha a Munkás mégúgy piperkőcöknek és ficsuroknak és jampeceknek mondja is őket. Holnap pedig, Io-La, elkezdődik meghitt és hű házaselete Io-Doval, aki akkor már nem vőlegénye lesz, hanem férje. Ez az utolsó szabad napja önnek, mikor alkalma van arra, hogy két gondtalan órát töltsön egy nyalka lovaggal tánc és lakoma élvezetében, olyan lovaggal, akit saját maga rendel szolgálatára és aki nem a csillagok parancsára, hosszú kutatás és vizsgálat után lesz állandó játszótársa, hanem akit szabadon tetszése szerint elfelejthet és tetszése szerint emlékébe idézhet. És ön, Lala, mit tesz ezzel az utolsó szabad két órájával?”

„Önt választom, hogy legyen mellettem chevalier d'honneur — vágott szavamba a menyasszony, de minden feszesség nélkül. Aztán rámnézett: — A zene rákezdett... Csak húzza fel nyugodtan a kesztyűjét, várok addig...”

Noha nem is tudtam róla, egy pár fehér, eléggé tiszta glacekesztyűt tartottam a kezemben. Ezt frakkom fecskefarkú zsebéből húztam elő, ahol a már többiben említett viseltes zsebkendő mellett békésen átélt a világ korszakait némi kis aprópénz és egy üres gyűfásdoboz mellett. Igyekeztem visszaemlékezni, hogy ez

a kesztyű már újjáébredésem alkalmából kezemen volt-e és csak aztán húztam le. Nem, minden bizonnyal nem. A kesztyű, akárcsak a zsebkendő, a pacuhaság jele volt, amellyel elfelejtették frakkom zsebeit kiüríteni, mielőtt felöltöztettek. De miközben ezen töprengtem, eszembe jutott, mikor viseltem utóljára a fehér glacékesztyűt. Egy baráti pár egyházi esküvőjén, amely azzal tisztelt meg, hogy engem kért fel esketési tanúnak. Tanuságom azonban akkoriban, sajnos, nem vált előnyére az új házasságnak, mert a válás már egy sanyarú év letelte előtt bekövetkezett. A tanui kudarcra való emlékezés igen kellemetlenül érintett, tekintettel a mellettem álló gyönyörű menyasszonyra. No de legalább rendelkeztem a bálozók előírásos fehér gant de peau-jével és nem voltam kénytelen csupasz kézzel nyúlni táncosnőmhöz. Ám miközben idegesen felhúztam a glacét, hirtelen összerázkódtam arra a gondolatra, hogy tegnap az őszanya csábítására Lala meztelen keblére tettem kezem és pedig kimondottam abból a célból, hogy a huszadik század ősi erőiből valamelyes átmenjen a késői, vonal- és sorsnélküli kor szép gyermekére. Éreztem, hogy koromhoz képest megszégyenítően elpirultam és hajam gyökerén izzadni kezdtem. Mély zavar vett rajtam erőt. Hirtelen tudatára ébredtem annak, hogy csak azért kaptam a kesztyű után, mert nem akartam ismét abba a helyzetbe kerülni, hogy a lány csupasz testét érintsem. Az őszanyának igaza volt. Ilyen egyenlőtlen elemek érintkezése nem maradhatott következmények nélkül. Esküszöm, nem magamra gondoltam, csak Lalára akit meg akartam óvni öreg, sorsterhelte, sokvonalú kezemtől. Ugyanakkor azonban megnevezhetetlen zavaromban tudtam, hogy Lala mindent kitalált, ami bennem lejátszódott. A mentális emberek jóstehetsége nélkül is mindent eltalált volna, mert sem a menyasszonyok, sem a piperkőcök és ficsurak nem viseltek semminő fátylol-

anyagból vagy batisztból készült kesztyűt. Zavaromban ajkamat harapdáltam. Lala figyelmesen nézett kezemre és egy arcrándítás sem árulta el, hogy mindent tud. Ekkor kesztyűm varrása megrepedt. Nem lehet tőle rossz néven venni, hiszen olyan szép kort ért meg. Csak arra kértem az Istent, hogy Lala most törjön ki ugyanolyan nevetésbe, mint tegnap, minél gúnyosabb nevetésbe. Ez felbőszített és felszabadított volna. Ő azonban nem nevetett, hanem komoly és kimért maradt.

„Melyik táncot szereti legjobban, seigneur?” kérdezte, hangsúlyozva a távolságot közöttünk leányosan ravasz tiszteletadásával.

„Kérem, gondolja meg még egyszer — könyörgöm, hogy mit tesz.”

„Azt jelenti ez, hogy visszautasít, seigneur?”

„Ezt egy férfi sem teheti, még ha százezer évvel idősebb volna is nálam.” Valósággal szenvedtem ezek-től a szavaktól, amelyeknek sivár tetszelgése jobban sértett, mint tegnapesti pedáns tudálékosságom. Ez volt az oka annak is, hogy ingerült kezdtem lenni Lalával szemben:

„Csak azt remélem — jelentettem ki túlzott keserűséggel —, hogy nem sznobságból vagy kékharisnyságból vesztegeti el élete két szép óráját. Ha ritka kiállítási tárgy vagyok is barátai és barátnői szemében, ezt a sznobságot azért nem érdemelném...”

„Melyik táncot kívánja hát, seigneur?” szólt Lala, mintha nem hallotta volna ízléstelen szavaimat, és leírhatatlan súlytalansággal tette jobbkeze ujjainak hegyét szinte érzéketlen bal glacékesztyűre, miközben balkezét alig érezhetően nagyobb nyomással nyugtatta frakkom jobb vállán, táncra készen.

„Sohasem voltam valami nagy táncos, kedves gyermekem — dadogtam. — Mikor olyan fiatal voltam, mint ön, abban a világban, amely még az én életem

alatt elsüllyedt, főként egy keringőnek nevezett táncot táncoltam. Már akkor is hangsúlyozottan régimódi tánc volt és a pároknak váltott lépésben köröskörül kellett forogniuk, úgy, hogy nem maradt levegő a tüdejükben és víz ömölt pórusaikból...

„És milyen táncok voltak önöknél azután, seigneur?“ kérdezte Lala, megőrizve komolyságát.

„Később? — gondolkoztam hangosan — később egyáltalában nem táncoltunk már tulajdonképen. Inkább csak párosan ide-odajárkáltunk, a nemek indolens sétifikálása folyt a zsúfolt parketten. Én nem hibáztatom ezt sem. A sétifikálás megtette a magáét. Hozzá, makacs szőnyegporolástól kísértén, valami fojtott zene nyöszörgött, amelyet a civilizált négerek afrikai őserdőkre való visszaemlékezése nemzett törvénytelenül az amerikai angolsággal beszélő technikával“.

„Hát akkor, seigneur — mosolygott rám Lala először egész arcával — keringőt fogunk táncolni“.

„Igen, de hogyan? — viszolyogtam. — Hol a zene?“

„A zene már úton van — mondta Lala, csak füljeljen önmagába, seigneur“.

Engedelmesen lehúnytam szemem, hogy halljam saját bensőmet, és valóban, Lalának igaza volt, a zene bennem magamban már úton volt. Egészen vékony, végtelenül ósdi, ugrándozóan zenélőóraszerű valcerzene volt, amely látható hangforrás nélkül — mert a néma kintorna és a néma duda nyilván csak díszlet volt — egyre világosabban felcsendült bennem, hogy háromnegyed ütemét végül is ellenállhatatlanul közölje tagjaimmal. És táncosnőmmel is ugyanaz történt, mint velem, mert mielőtt még igazában észrevettük volna, máris ott keringtünk. A legszebb pedig az volt, hogy ez a forgás semmi erőfeszitésembe nem került, akár balra, akár jobbra keringtem, annyira csökkentették a malachit-tepsi forrásai és erői testem fajsúlyát. Ez volt

összehasonlíthatatlanul legboldogítóbb tánca tudatos létemnek, beleértve életem eltelt ötvenhárom évét is. A tánc szó kevés, önmagam könnyed lebegésének foglalata volt ez, amelybe egy még könnyebb lebegés fonódott bele, tehát kettős lebegés. Alig vettem észre a többi párokat és négyes csoportokat, amelyek körülötünk a legkülönbözőbb ütemekre mozogtak. Különösen ezek a különböző ütemek is mintha ugyanabból a kintornából jöttek volna s amellet a többiüteműség mégsem hatott kuszának. De mi közöm volt nekem a többiekhez? Az odaadó lebegés közben megértettem, ami életemben szinte sohasem vált bennem tudatossá, hogy milyen komoly, sőt ünnepélyes aktus az igazi tánc. Néhány perc múlva Lala megállt, de nem vált el tőlem. Az öregurak jellegzetes érzékenységgel nyomban azt gyanítottam, hogy a leány nem akarja kifárasztani gyöngé erőimet. Neki azonban nyilván egészen más járt az eszében, mert ezt a vallomást tette:

„Tegnap csúnyát mondtam a kezéről, seigneur, nem volt vele rossz szándékom. Csak úgy felbosszantottak dédnagymama miatt...”

„Madame nagyon jelentős egyéniség — viszonzám elismerésemért józansággal, mert vissza kellett rántanom magam, hogy ne nyomjak egy lángoló csókot Lala kezére. Szavai azt bizonyították, hogy felismerte, miért húztam keztyűt az imént, hogy az ősanját tette érte felelőssé és nem engem és hogy a tegnapi érintésre nem gondolt vissza ellenséges indulattal. Boldog voltam, mikor újra táncolni kezdtünk. Közben észrevettem, hogy a kor együgyűje már jódarab ideje követ bennünket. Messze eltartotta magától a dudát és nem fújt bele. Arca el volt torzulva, szeme hunyorgott. Éreztem, hogy írgykedik reám, reám, aki pedig még jogtalanabb, az eleven élet javaitól elzártabb voltam nála. Még ma sem tudom, miért fordultam táncosnőmhöz önmagam bosszúságára ezekkel a szavakkal:

„Van itt valaki, aki az életét adná érte, ha az én helyemben lehetne“.

„Valaki? Csak ez?“ kérdezte, és nyomban megértettem, hogy képtelen faux pas-t követtem el. Kisvártatva Lala különösen nézett rám és udvariasan megkérdezte:

„Kívánja, hogy a kor együgyűjével táncoljak?“

Elállt a szavam ettől az ötlettől.

„Hogyan kívánhatnám én — csikorogtam —, hogy akárkivel is táncoljon, Lala, noha vagy éppen mert mindenki másnak több joga van hozzá nálam?“

„Ha kívánja, seigneur — erősködött Lala azzal a kifejezett macacssággal, amelyet már ismertem nála —, ha kívánja, a kor együgyűjével is táncolhatok, hiszen...“

Hirtelen a mondat és a váltott lépés közepén elhallgatott, elhúzta tőlem a kezét és kissé hátralépett. Meg voltam győződve, hogy komolyan megbántottam. Elkeseredett értetlenség vett rajtam erőt, mint mindig, ha valamit tettem egy nőnek és nem tudtam, mi az. Nem elég, ha egy nő odébbmegy, fejét hevesen félrehajtja, ajkát összeszorítja és könnyeivel küzd, még ha tízszer igazam van is? Lehet az a nő az első őcsábító, az én szememben ő a férfi hibájának próbaköve, a természetes szenvedés miatt, amelyet a férfi okoz neki. Valójában megsértettem Lalát, mikor kapcsolatba hoztam az Együgyűvel, aki hipotetikus feltételes mondatokban való foglalkozása és golyvája miatt pária volt? Vagy mulasztásom még bonyolultabb és ennél is mélyebb volt?

„Bocsásson meg, Lala — könyörögtem. — Átok ül rajtam hogy kíméletét és jóságát csupa ostobasággal viszonzom...“

Megpróbáltam glacékeztyűs kezem ismét tiszteletteljesen derekára tenni és folytatni a keriugót.

„A táncnak vége — húzódott el tőlem komoly arc-
kifejezéssel —, mert félbeszakította“.

Mi mást jelentett ez, mint hogy megúnta társasá-
gomat?

„Szóval mégis meggondolta a dolgot, Lala — mon-
tam hamis csengésű keserűséggel. — Sajnos, kissé ké-
sőn. Kénytelen lesz a még rendelkezésre álló megma-
radt piperkőcök közül választani“.

Io-La fejét rázta és mereven nézett el mellettem.
mintha valakire irányítaná tekintetét, aki nekem még
láthatatlan volt:

„Nem, nem gondoltam meg a dolgot seigneur...
És választani sem fogok“.

„Ugy, úgy — értettem félre —, szóval nem felel-
tem meg a vizsgán, gyermekem“.

Kissé felemelte kezét, mintha elejét akarná venni,
hogy tovább beszéljek:

„A vizsga még előtte áll, amelyen meg kell felel-
nie arra hogy a jó vagy a rossz oldalon áll-e“.

Mindebből semmit sem értettem, de mégis éreztem
a borzadályt, amellyel ezeket a szavakat kimondta.

„És ha a rossz oldalon állok?“ kérdeztem Lalát
ágaskodó daccal.

„Akkor nem jön többé vissza, seigneur — mondta,
de mintha sajátmagától megijedt volna, gyorsan, hal-
kan hozzátette: — Bizonyosra veszem, hogy visszajön“.

„El sem megyek — duzzogtam tovább —, tovább
akarok táncolni magával, Lala. Hiszen saját kívánsága
volt, hogy én legyek maga mellett a chevalier d'hon-
neur...“

„Igen, de most a pap hívja magához, a főpüspök“
válaszolta Lala halk, nekem szomorúnak tűnő hangon.

„Nekem ugyan mindegy, ki hív magához, a fő-
püspök-e vagy a Világháznagy, az Idegenvezető vagy
a rendőrség, ha ugyan van ilyesféle. Ön alkalmasint
nincs tisztában azzal, szép menyasszony, mennyire sza-

bad, független és szuverén vagyok én ezen a nyavalyás világon. Soha még nem volt ennyire akaratom a törvényem. Szabad kérem...?”

Lala nem reagált szavaimra, hanem még mindig mereven elnézett mellettem. Nem tudtam többé visszatartani magam és hátrafordultam a felé az ember felé, akiről egyideje már éreztem, hogy ott áll mögöttem. Kis fekete csuhás ember volt, szerzetes vagy barát. Fejét olyan mélyen lecsüggesztette, hogy nem láthattam arcát, csak tiükörsíma koponyáját, amelyre fekete festékkel volt ráfestve a hajkoszorú a tonzura körül, a tonzurában benne pedig a Krisztus-monogram összefonódó görög X és R betűje.

„Türelnet kérek — szóltam a csuhás emberhez, — mert az élet rövid és engem menyasszonyi táncra kértek”.

A főpüspök követe nem emelte fel fejét alázatosan lecsüggesztett helyzetéből s ezzel jelezte, hogy nincs engedélye ahhoz, hogy megadja a kért türelmet. Mikor tétovázva újra Lala felé fordultam, a menyasszony már otthagytott...

TIZENEGYEDIK FEJEZET,

*amelyben a pap nagy egzocizmust hajt
végre rajtam s ez változatlanul hagyja testi és
lelki mivoltomat, ílymódon igazolva, hogy nem
vagyok kakodémon és nincs is bennem ilyen.*

Mérsékelten nagy, kopár, hideg, rideg terem volt, nem egészen a föld alatt, mint az emberek házai, hanem félig kinyúlva a föld színe fölé, úgy, hogy a világoszöld kerek ablakon napfény hatolt be. Mifelénk azt mondanák, hogy a kápolna mélyen az utca szintje alatt feküdt. De mert a Panopolisban nem voltak ut-

cák, csak a szürkefűvű közpázsit, az ilyen kifejezés értelmetlen volna. Hogy a kopár helyiség hatolikus templom volt, minden józanság mellett a főoltár bizonyította, amely évezredekben keresztül szigorúan megtartotta alakját és most is magas, aransugaras monstrancia koronázta. Hogy csak nagy kápolna volt és pedig a főpüspök magánkápolnája, emellett csak első személyes benyomásom szól. Lehet, hogy az egyházfejedelem püspöki temploma ugyanolyan dísztelen volt, mint magánkápolnája, annyi bizonyos, hogy én, aki barokk környezetben nőttem fel, nehezen tudtam megszokni ennek a mentális templomnak teljes képnélküliségét. Ma, tehát akkor, mikor ezeket a sorokat papírra vetem, ahhoz a feltevéshez hajlok, hogy a klérus az Emberistenhez való hasonlóságának dogmatikus védelmében inkább minden diszítésről lemond, minthogy bebocsásson a templom küszöbén valamilyen „absztrakt” vagy pláne „analitikus” művészetet, amilyen itt is virágzott.

A keresztformájú szimbolikus építészeti alaprajz ugyanaz maradt, mint a román, gót és barok templomok korában. Ami idegenül érintett, a padok teljes hiánya volt, amely az ájtatoskodóknak lehetővé teszi, hogy térdelve részt vegyenek a misén. Ennek a püspöki templomnak mérsékelten nagy hajója üres térként terült el és középen magas, sötét óézüst fémből készült, fényesen kidolgozott rács osztotta két félre. Ennek a kettéosztásnak értelmét még nem ismertem. De a primitív egyház korára kellett gondolnom, mikor a keresztény községek részben a már megkereszteltekből állottak, részben pedig a katechuménekből, akik a Krisztusba való felvételre készültek, de még pogányok voltak. A két csoport, a megkeresztelték és a katechumének, úgy mint itt, válaszfallal elkülönített helyen vettek részt az istentiszteleten.

Csuhás emberkém vezetésével közeledtem a rács-hoz, amelyben egy szűk kis ajtócska állott nyitva. De mielőtt még odaértem volna, valami szelíden visszatartott. És ebben a pillanatban mintha hályog esett volna le asztigmatikus szememről. Az emelvény, amelyen az oltár magaslott, nem volt üres, mint belépésemkor hittem. A kórus padjain, a szentély mindkét oldalán fekete paterek ültek, akik kétségtelenül ugyanahhoz a rendhez tartoztak, mint a laikus barát, aki félbeszakította táncomat Lalával, megzavarta a menyasszony ünnepét és a főpüspök parancsára idehozott. Azt mondtam az imént, hogy a barátok ültek. Ez nem lapsus memoriae vagy lapsus calami. Nem feledékenységből vagy tévedésből írom ezt. Valóban úgy láttam, hogy az említett atyák ülnek. A minden időket átélő keresztény-katolikus egyház papjai nem ütődtek meg a megtört vonalon, mint azt a mentális modor szenvedése megkövetelte. A barátok között emeltebb uralkodói székek a főpüspök ült enyhezöld miseruhákban, melyek semmiben sem különböztek az általam ismeretektől. Arca kivehetően mozdulatlanul ragyogott a templom józan fényében. Síma, de öreg arc volt, és ennek a nemesen bevallott öregségnek látása különös elégedettséggel töltött el. A kis rácsos ajtóhoz, amely előtt állottam, most három atya közeledett. Alakjuk jóval nagyobb volt az átlagos kortársakénál, de rendkívül ösztövére. Szinte elérték a Munkás magasságát, egyekben azonban éles ellentétei voltak alakban. A három közül a középső volt a legnagyobb és a legidősebb is, noha még korántsem volt öreg. Soha még ezeknél keskenyebb, átszellemültebb arcokat nem láttam. A papok arcán az askézisnek az a legmagasabb foka volt látható, amelyet a szentséges élet ebben az egész másféle asztromentális világban elért. Jobbra és balra a legmagasabb és legfinomabban aszketikus vonású alaktól a két fiatalabb szerzetes egy-egy égő gyertyát tar-

tott kezében. Én azonban sokkal meghatódottabb voltam, semhogy ezeknek az égő gyertyáknak ugyanazt a barátságos figyelmet szentelhettem volna, mint minden más ismert dolognak, ami a Szűz tizenegyedik nagy világévébe tévedt. A három pap közül a legidősebb, akin stóla volt, apró könyvecskét tartott baltenyerén, nem nagyobbat egy levélbélyegnél, jobbkezeiben pedig szenteltvíztartó volt. Figyelmesen és szomorúan fürkésző tekintettel nézett rám, mielőtt meglehetősen halkan felcsendül ajkán a Glória:

„Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto“.

Miután ünnepélyesen keresztet vetett, rendes, de udvarias hangon fordult hozzám:

„Ha lehetséges, szíveskedjék keresztet vetni“.

Engedelmesen keresztet vetettem, noha nagyon csodálkoztam a felszólítás formáján. Miért ne volna lehetséges keresztet vetnem? A barát figyelmesen nézte, hogyan érintettem meg homlokomat, mellemet és mindkét vállamat jobb mutatóujjammal. Némileg mintha csodálkozásra indította volna, hogy a mozdulat sikerült és nem járt kellemetlen következményekkel számomra. A püspök emelt ülése felől elnyújtott „Oremus“ hangzott.

Erre halk imaszó következett.

„In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti — kezdte a beszélő ismét, aztán ünnepélyesen liturgikus hanghordozással egyenesen megkérdezte: — Quis tu es? Ki vagy?“

Hangosan és világosan válaszoltam, mint életemben annyiszor, erre az inkvizitórius, jóllehet nem ennyire liturgikusan stilizált kérdésre tantermekben, kasszárnyai szobákban, irodákban, rendőrszobákban, törvényszéki tárgyalótermekben, konzulátusokon és határátlépési helyeken, mikor az egyik ország elkergetett és a másik nem nagyon igyekezett befogadni. A két fiatalabb barát a rácsos ajtón át felém jött, megállott

kétoldalt mellettem, aztán jobbról és balról közelítette arcomhoz az égő gyertyákat, hogy az láthatóbbá vált, miközben izgatottságom méginkább nőtt. A szolgálattevő pap most a rácsos ajtó közepén állott, amelyet fejével érintett, mindössze három lépésnyire tőlem.

„Quounde venis? Honnan jössz?” kérdezte, ezúttal lehajtott fővel.

Noha úgy éreztem, semmi sem kötelez arra, hogy kérdésre válaszoljak, és növekvő bosszúsággal töltött el ez a váratlan egyházi törvényszék, amely megfosztott attól, hogy a Munkás parkjában befejezzem a táncot Lalával, mégis teljességgel képtelen voltam arra, hogy hallgassak, hiába tökélttem el egy pillanatig, és nemcsak a valóságnak megfelelően, hanem részletesen is válaszoltam:

„Tegnap délután jelentem meg ebben a világban, úgy négy óra körül. Nem emlékszem rá és nem is sejtem, mi módon történt, hogy megjelentem. Leginkább még úgy történhetett, hogy valamely sötét középkori kapualjból léptem ki, álmottas állapotban többé-kevésbé hosszú utat tettem meg, hogy végül valahol a számomra egészen szokatlan acélszürke pázsiton találkozzam B. H. barátommal, akit rögtön megismertem és aki rögtön megismert, noha legalább egy félóra hosszat láthatatlan voltam, még önmagamnak is. Ez a teljes igazság, minden eskűvel megerősíthetem. Ennek a velem végbement technikailag nagyon fejlett nekromanciának mikéntjéről a tisztelendő atyák kétségtelenül többet mondhatnak el nekem, mint én nekik...”

Szavaimban alkalmasint valami ironikusan keserű, sőt szemtelen dac csenghetett. Ez a papi gyülekezet hallgatásán is észrevehető volt. A fejek mintha még jobban lecsüggedtek volna, szinte elvesztve a reményt, hogy a dolognak jó vége lehet. Az elmélyedt hallgatásban a pap, aki kifaggatott, visszatért a főoltárhoz és leborult előtte, hogy ebben a helyzetben maradjon so-

káig. Ismét felcsendült az elnyújtott „Oremus” és utána a gregoriánus ima:

„Deus coeli, Deus terrae, Deus Angelorum,
Deus Archangelorum, Deus Prophetarum,
Deus Apostolorum, Deus Martyrium, Deus
Virginum, Deus, qui potestatem habes
donare vitam post mortem.

Humiliter majestati gloriae
 tuae supplicamus, ut famulum tuum
 de immundis spiritibus liberare digneris.

Per Christum Dominum nostrum“.

Mikor az imának vége volt, a szószóló felemelkedett, lassan felém jött, megállt közvetlenül a rácsos ajtó mellett és hangosan intő hangon rám szólt — nem akarom azt mondani, hogy rám kiáltott —, minden szót tagot staccato hangsúlyozva, mintha nemcsak velem kellene megértetnie magát, hanem méginkább a bennem rejtőző lénnel:

„Az Atya, Fiú és Szentlélek nevében! Ha a Démoné vagy, az ősi Ferdítőé, az emberi nem megrontójáé, ha a Gonosz Lélek lelke rejtőzik benned, parancsolom neki a mi Urunk Jézus Krisztus nevében: távozzál tőle, menj és eredj innen, hogy akibe öltöztél, ismét az legyen, ami Isten akaratából vala: Discede seductor! Cede, cede Deo! Exi sceletare!“

Biztosíthatom a csodálkozó olvasót, akinek az itt történékhöz hasonló eset először kerül szeme elé, hogy még a legfelvilágosultabb és legliberálisabb ember számára sem csekélység, csak így kapásból tárgyává válni egy ördögűző egzorcizmusnak. Meglehetősen tudatában voltam ártatlanságomnak. De mit jelent az ártatlanság? És mit jelent a tudat? Olyan biztosan tudja a lélek, hogy a jó vagy a rossz oldalra sorozták be? Mindenki, még az ördög maga is, azt az őszinte érzést táplálja és dédelgeti magában, hogy a jó vagy legalább is az igazságos ügy, mert hiszen a Gonosznak ez az egyetlen meg-

fogható jó, az ő oldalán van. Az öntudat éppoly kevéssé vetheti el magát, mint teljességgel semmirekellő valamit, mintahogy az élet akarata sem tagadhatja meg magát teljességgel. Más szóval az élethez való akarat egyesegyedül az énmegszüntetés aktusában, az öngyilkosságban tagadhatja meg magát. Ugyanígy az öntudat is egyesegyedül a vezeklő szenttéválás tartós megbánásában negálhatja magát, miáltal azonban, mint már a szó elárulja, megszűnik a gonosz kifejezése lenni. Általában azonban az öntudat nagymértékben egy az önkönyörülettel. Az önkönyörületnek kiválóan pikáns íze van, mint mindennek, ami keserédes. Az önkönyörület természetesen csak sokkal későbbi visszahatás volt bennem. Kezdetben azt hittem, hogy a föld felkunkorodik alattam, mint a meggyújtott kemény papírlap. Hideg borzongás futott végig hátamon. A szabadon lebegő bűnreasmélés rezgéseit éreztem magamban és az a lehetőség, hogy a Gonosz Lélek lelke vagyok, pillanatról-pillanatra világosabb bizonyosságnak tűnt. Azt vártam, hogy frakkommal, arany rendjelemmel, lila csuklószalagommal és régi jó lélekző testemmel együtt összezsugorodom és undorítóan vörösesbarna férgek gomolyagává változom. Ugyanolyan feszülten néztem az egzorcionista atyára, mint ő rám. Még ő sem tudta fegyelmezett szeméből kivetni a sötét kérdést: Mi lesz most? Nem lett semmi. Nyugodtan állottam tovább, kétségtelenül igen megriadt és hökkent arckifejezéssel. Ebben a pillanatban éreztem, hogy a szentelt vízből négy csöpp a kereszt végpontjain, homlokomon, arcomon és számon, rámfröccsent. Ezeknek kettős rendelkezése az volt, hogy a Gonosz ellenálló erejét gyengítsék és a Jó ellenállókerejét erősítsék bennem. Az egzorcionista atya, aki egydarabig mozdulatlan tanuja volt a bennem megtestesült Démón elleni első roham sikertelenségének, újból a hármaskör Istent szólította, majd áttért a részletes ördögűzésre és pedig a következő módon:

„Ha Simon mágus követői közül való vagy, ha Basilideshez számítod magadat, ki is Archon uralmát hirdeti, amaz első angyalét a szellemek legalantibb országában, ha annak a Valentinusnak szolgálsz, aki azt hirdeti, hogy e világ csak képi és nem valóságos, mert teremője a Demiurgos, ha annak a Marcionnak vagy híve, aki szerint a Teremtő csak az igazságosságot ismeri, de a szeretetet nem, ha az Ophidákkal cimborálsz, akik Ialdabaot és Sophia fiát tisztelik a házikígyóban, mely a szent ostya körül tekerőzik és mérgét az eucharisztikus Urra csöppenti, ha a kainiták, sethidák, adamiták és manicheusok fékeveszett hordáival jártál és jársz, akik két Istenben hisznek, ama világos Ormuzdban és ama sötét Ahrimanban, és ha elátkozott követőinek ujjongsz, a priscillianusoknak, a paulicianusoknak, a bogomileknek, a Haemus völgyeiben, a mesalianusoknak, az euchetáknak, a neoenthuziasztáknak, a borboritáknak, akik önmagukat nevezik szennyeseknek, mert magvaikat az égi kenyérre öntik, ha utad a parázna nikolaitaké, a carpokratiánusoké, a montanistaké, a valeziusoké, akik önmagukat csonkítják meg, a patraciánusoké és a circumellionoké, akik pesszimista őrlőgésükben önmagukon kívül másokat is megcsonkítanak, és ha kiváltképen közösséget tartanál a catharusokkal, akik dölyfük bűzében tisztáknak nevezik magukat holott nevük Cattótól származik, a pokoli kandurtól, akinek imádattal csókolják hátulját, — távozz innen, menj és eredj, költözz el innen, discede seductor! Cede, cede Domino, demore! Exi sceletare! ...“ és így tovább.

Minden szóra, minden névre, amely fülembe csapott, higgadtabb és nyugodtabb lettem. Egyszeriben eltűnt a pikáns önkönyörület is, az a keserédes, amely szörnyűséges sorsom miatt fogott el, hogy előbb felköltének halottas álmomból, aztán tetejébe még ördögöt is űznek belőlem. Bűntudatom és bűnlajstromom termé-

szetesen más, szubtilisabb és személyesebb fajtájú volt ennél, amely a gnosztikus és gnózis utáni eretnokségek felsorolásában állott, olyan eretnokségek felsorolásában, melyeknek eredete a korai egyházi teológia különös összekeverése neoplatonikus filozófiákkal. De vajjon véletlenség volt-e, hogy az egzorcionista atya a bennem sejtett gonosz szellemet ezekkel a rég eltűnt tévtanokkal hozta kapcsolatba? Nem, ez nem lehetett véletlen. Mi volt tehát? Igen, megvilágosodott előttem. Az elalvásom előtti utolsó napokon és éjszakákon nagy érdeklődéssel olvastam egy régesrégi elsárgult munkát a gnosztikusokról. Például arra a feltevésre, hogy „ha Valentinusnak szolgálsz“, őszintén és igaz lélekkel ezt kellett volna felelnem az egzorcionista atyának: „Szolgája nem vagyok Valentinusnak, tisztelendő uram. Az ön távlatából úgy tűnik fel, mintha az ő kora és az enyém egybeessenék, de ez csak hamis perspektíva. Kortársaim közül csak néhány tudós teológus és szakkutató ismerte már a nevét. Ez azonban nem zárja ki, hogy abban a régi könyvben, ahol teljességgel elfelejtett tanára bukkantam, különös hatást tett rám ez a nemes, szakadékos és nagyon költői szellem. A csodálatos csak az, tisztelendő uram, hogy ön tudott életem utolsó napjainak erről a múltó meghatódottságáról és erre építette azt a kísérletét, hogy legyőzze bennem a Gonoszt. De biztosíthatom önt, hogy a gnosztikusok és Valentinus iránti érdeklődésem merőben akadémikus természetű volt és hogy az eretnokségben végtelenül továbbjutotunk a catharusoknál, minden nyavalyás Cattojuk, a hátulján csókolt pokoli kandur ellenére“. Természetesen semmit sem mondtam ezekből a szeleburdiságokból, hanem merev vigyázz-állásban állottam, mint katonák a raporton. De csakhamar ráeszméltem, mennyire alábecsültem az egzorcionista atyát. Tudása nem ismert határt, és akármelyik évtizedéhez tartoztam volna is az utolsó százezer évnek, nem jött volna zavarba az eret-

nekség történelmét illetően. Csak néha-néha vetett egy pillantást az apró könyvecskébe, amely kinyitva feküdt tenyerén. Egymásután felhangzottak az eretnekek és eretnekségek nevei, amelyekkel én vagy a bennem lakó Démon egy húrón pendülhattünk. Noha nem voltam egészen tudatlan a történelemnek ezen a területén, az idézett nevek közül sokat először hallottam, noha közelebb állottam hozzájuk az egzorcista atyánál. Mikor például egy hipotetikus feltételes mondat egy olyan szektához tartozást varrt a nyakamba, amelynek a 12. század végén nem volt okosabb dolga, mint hogy éjszakánként Herodiással paráználkodjék, önkénytelenül fejemet csóváltam, és mikor végre kikötöttünk a valdenzeseknél és fekete miséiknél, az ájulás környékezett. Két percig féltem, hogy valóban a valdenzensek közé vagyok számítható és hogy az isteni bosszú most fejemre zúdul. De a szédülés és a fejfájás ugyanaz maradt és velük én is. Behúnytam szemem és egy darabig máshová figyeltem, hogy erőt gyűjtsek és kiálljam ezt az alapos egzorcizmust. Hosszabb másragondolás után új és meghittebb csengésű nevek ébresztettek fel. Felismertem, milyen messzire jutottunk mindketten, az ördögűző és az ördögös egyaránt az eretnekségek történetében: nem kellett többé attól félnem, hogy gonosz lélek vagyok, mert magam is harcban állottam a kérlelhetetlenül elvonuló tévtanok egyik-másikával:

„... ha Voltaire-hez tartozol — csendült áthatóan és egyhangúan fülembe — és a többiekhez, akik az emberi igazságosság örvéin saját büszkeségük ördögi elbizakodottságát ültetik Isten trónjára és nem tudják, hogy az igazságosság malaszt nélkül a pokol tüze maga, ha lelkedet áthatották Immanuel Kant és filozófiai követőinek tanai, akik a teremtetett lények eszét az isteni értelemmel tévesztik össze s ezért azt állítják, hogy filozófiájuk és tudományuk az előítélet nélküli kritika,

ha azoknak népes táborához szegődöttél, akik Darwint, Huxleyt és Haeckelt követik, a természetért rajongókat, akiknek két csoportja a szandálviselők és a sárcipőviselők, akik a természet isteni mélységeit sorshúzással tévesztik össze, ahol mindig csak az u. n. erősebb húzza ki a továbbélés ternóját, ha éjnek idején okkultistákkal, szalonbuddhistákkal és theozófusokkal társalkodol, akik tisztátalan fazekaikban a legszentebb titkokat a maguk babonaságával kotyvasztják össze, ha napnak idején Sigmund Freuddal és lélekelemzőivel találkozol, akik fehér orvosi köpenybe burkolózva a nemi inger Libidonak nevezett istennőjét, igazában a régi Astarothot teszik meg az uralkodó Logos uralkodójává, ha azokat a filozófusokat követed, akik pozitívistáknak hívják magukat, mert a nagy negatívumon kívül semmi másról nincsenek meggyőződve, Comte Ágostont és Spencert, Schopenhauert, a túlérzékenységből istentagadót vagy a lázadó Nietzschét, aki kezdettől mindvégig, akárhogy hányszor fordul és tombol, vasláncokkal van a Megfeszített keresztyéhez láncolva, miért is Krisztus hívőire ugató láncoskutyájának nevezendő, avagy ha éppen Stefan George a bálványod, minden uralomvágytól pukkadózó kaligráfusok képviselője, akik vezeklő daróc helyett derékban szabott kabátot, lobogó nyakkendőt és hamis Dante-fejet viselnek és vállukat meg csípőjüket forgatják, miközben egy beteg kéjfiút nyilvánosan üdvöztetővé tesznek és kongó lelki szegénységüket pompás edényekben szervirozzák, holott a tőlük elcsábítottak végül is a legbrutálisabb és legvéresebb ördög hálójába esnek, vagy ha Reinhold Ebermann Kotitzky, az orthobiotikus oldalán lépkedsz, aki mindezek után jött és azt prédikálta, hogy az élet egyetlen oka és a Paradicsom a harmónikus anyagcserében keresendő...

Itt már nem tudtam tovább uralkodni magamon. Védekezően felemeltem kezemet, előléptem a két gyer-

tyás barát között és emelt hangon félbeszakítottam az egzorcista atyát:

„Kár tovább fáradnia, tisztelendő uram. Válaszom nem, nem és újra nem. Ami pedig Reinhold Ebermann Kotitzky illeti, a nagy orthobiotikust, ez nemcsak hogy Stefan George után következett, hanem én utánam is. Sem nevét nem ismerem, sem eretnekségét. Az elmúlt jövő miatt még ebben a gyámoltalan állapotomban sem vagyok felelősségrevonható“.

„Oremus“ — hangzott most elnyújtottan a püspöki szék felől, és erősebb, behatóbb kórus következett. Én azonban úgy reszkettem a bosszúságtól, hogy könnyek gyűltek a szemembe és nem láttam többé sem az egzorcista atyát, sem segédeit. Csak mikor az enyhezöld öltözetű főpüspök vigasztalóan karjaiba zárt, kezdtem lassan megnyugodni.

„Kérem Lordságodat, — nyögtem ki, mert még mindig nem tudtam megnyugodni — semmi kifogásom az ellen, hogy potenciális gonosz szellemnek tartsanak — hiszen minden némi szellemmel bíró ember potenciális gonosz lélek. De mi köze az én súlyos bűnösségemnek, Istentől való mindennapos elpártolásomnak, az emberek iránti hűtlenségemnek, törvényszegéseimnek az eretnekségek ez átkozott történetével, amelyből éppen most kaptam ilyen hosszúranyúlt leckét?“

„Kedves fiam — válaszolta a főpüspök szelíden —, mikor tegnap este a geodromban megjelent, a világi hatóság szokás szerint megvizsgálta a lélektartalmát. (Ez a szó pontosan úgy hangzott, mint „gyomor-tartalom“.) Eközben Basilides, Valentin és más tévtanhirdetők neveire bukkantak... Gondolja meg, hogy e világon való tartózkodása, enyhén szólva, nagyon rendellenes...“

„Basilides és Valentinus életem utolsó olvasmánya volt, semmi több — feleltem hevesen és ismét azon a ponton voltam, hogy elvesztem nyugalmaimat. — Ez

hát a magánélet szentsége a mentális korban? És az egyháza ma sem ismeri más jellegzetességét a kakodémonnak, mint ezeket az abszurd, rég elavult tévedéseket?”

„Nincs ezeknél jellegzetesebb, fiam — mondta a főpüspök csöndesen —, mert a tévedés a gonoszból fakad, a gonosz pedig a tévedésből.”

„És ehhez még valami járul — mormogta a püspök, miközben óvatosan bezárta könyvtára mindkét ajtaját, mert a következő pillanatban odavezetett engem — igen, igen, még egy valami van, uram és barátom. Püspöki egzorcionista atyánk, mint ön is megállapíthatta, hatalmas tudós. Megütöközt azon, hogy általában seigneurnek nevezik önt.”

„Lordságod tudja, hogy ezt a címet nem én választottam — feleltem meglehetősen ingerülten. — Engem is meglepett és nem érintett túlságosan kellemesen, mikor tegnap először tiszteltek meg velem. Nagyon jól tudom, hogy a monseigneur cím csak a római egyház prelátusait illeti meg, nem olyan szegény lelket, amilyen én vagyok...”

„Nem ez az, kedves fiam — szakított félbe a püspök, egy kézmozdulattal a szoba falaira mutatva —, de van egy kis mű a szefirodrómomban, amelynek eredetije körülbelül az ön korában jelenhetett meg, úgy 1400-ban vagy 1500-ban post Christum incarnatum. A könyv címe Fortalitium Fidei, és a szerző, Alphonse de Spina az egyik fejezetben, melynek címe A nők megcsalátása a Démon által, azt a szörnyűséges kultuszt festi, amelyet akkoriban űztek sötét újhholdas éjszakákon a nagy kecskebakkal, az Elboche de Bitche nevével, miközben seigneurnek vagy monsignore-nek nevezték.”

Hangos és illetlen nevetésbe törtem ki, melyhez rövid csodálkozás után a jóindulatú egyházfejedelem is csatlakozott.

„Hát önön valóban nincs semmi, ami Elboche de Bitche-re vagy akármilyen más démonikus állatra emlékeztetne — mondta végül. — Ezt egykettőre felismertük mi is, legfeljebb fekete kabátja keltett kezdetben némi gyanút a farkszerű végével. Egyebekben azonban minden jólék dicséri az Urat. Üdvözlöm körünkben, kedves fiam.“

A főpüspök nem minden gyöngédség nélkül kivett az egyik faliszekrényéből egy kancsót, amelyben kétségtelenül aranyszínű bor csillogott és egy lapos fehér kaláccsal telt kosarat.

„Illyesmit sehol másutt nem szolgálnak fel“ — mosolygott és egy alacsony asztalra tette ezeket az isteni adományokat. Igaza volt. Bort és bűzát ebben az időben már csak a püspöki ültetvényeken termesztettek. A termés egyrészét miscélokra használták, másrészét felosztották a papság között.

Megkóstoltam a bort, amely tüzesebb volt minden életemben megízlelt fehér burgundinál, és ettem a kenyérből, mert haj, nagy vágyat éreztem kenyérre és borra, mint minden egyéb jóra, amely az én koromból való. (De meg sem próbáltam papi házigazdámát felvilágosítani arról, hogy nem a 14. vagy 15. hanem a 20. században éltem, hiszen még a nagytudományú egzorcista atya is siralmasan hamisan lokalizált, jobban mondva temporizált.) Az is nagy kényelem volt, hogy a püspök és én karosszékeken ültünk a szefirodrom közepén, és ez itt nem számított modortalanságnak. Tudatosan élveztem ezt a kényelmet. De mindennél jobban örültem annak, hogy végre könyvek vettek körül, szellemi alkotások, az elmúlt évszázadok és évezredek bizonyára finom érzékkel átrostált irodalmi termékei, melyek itt mindenütt láthatók voltak szekrényekben, polcokon és kosarakban. No de ez aztán már különös, hogy mit akar velem elhitetni, mondja az éleselméjű olvasó itt, élve azzal a jogával, hogy a kör-

mőmre nézhet. Hogy az egész több, mint százezeréves világirodalom belefér egy preláthus magánkönyvtárába, közte még olyan kivételes ritkaság is, mint a Fortaltium Fidei? Tisztelem, becsülöm a Szűz tizenegyedik nagy világévét, de ilyesmit nem fog velem elhíttetni. — Erre én az igazságnak megfelelően ezt válaszolom: Volt ugyan egy marék ősrégi eredeti kiadás ebben a könyvtárban, amelyek között az én szemem és az olvasó szeme is felismert volna bizonyos könyveket. De az antik eredeti kiadások közül egyik sem igen volt idősebb huszonöt-harmincezer évesnél. Körülbelül ez volt a legjobb anyag tartósságának határa, amelyben az írásba rögzített szellem a halhatatlanságnak neki-vág. A művelt olvasók számára készült legtöbb mű, természetesen azok aránylag modern kiadásai valami előttem megfoghatatlan imagino tipiában napvilágot, parányi, levélbélyeg nagyságú kötetkében vagy keskeny tekercsekben (mikrofilmszalagokon) az összefogások és kihagyások olyan képirásában, amely annyi helyet takarított meg, hogy például a biblia egy egész fejezete benne volt egyetlen, az arabsra emlékeztető csavaros vonalképződményben. A modern imaginotipia vagy fulgurotipia (villámirás) a mentális elmének azon a szinte emberfelettivé fejlődött képességén alapul, hogy képzett sorokat átugrással tegyen magáévá. Csak az összeugró csillagok minden este megjelenő ujságja volt demotikusan extenzív betűkkel írva, úgy, hogy nemcsak a kor legeggyűgyűbb gyermeke, hanem még én is el tudtam olvasni. A főpüspök könyvecskéi és tekercsei előtt azonban sötét analfabétának bizonyultam, amit nyomban be is vallottam neki.

„Viszont tudja a görögöt, latin és hébert — becsülte túl képességeimet ő eminenciája —, amiről tudós klerikusaink közül sokan csak állítják, hogy értik. — És egy pillantással az ajtó felé hozzátette: — A fő-

tisztelendő egzorcista atyát természetesen nem számított közjük.

Az egyházfő telt, de szép aggastyánarca (a mentális ifjúság látszata ellenére igazi aggastyánarc volt) elgondolkozva mellére hanyatlott. Éreztem, hogy küzd magával:

„Bizonyára lesz néhány kérdése hozzám, kedves fiam“, kezdte hosszabb, habozó hallgatás után.

„Ha nem terhelem vele Lordságodat“, vettem fel a fonalat.

„Később, később — legyintett. — Előbb még nekem van egy kérdésem önhöz, igen, nekem önhöz. Tudom, hogy ezzel a kérdéssel csaknem átlépem jogkörömet és olyasmit veszek tudomásul, amit püspök létemre nem volna szabad. De végre is ön testetül itt ül előttem. És én nemcsak számos báránycám pásztora vagyok, hanem... hanem... hogy mondta az imént magáról, kedves fiam?... Szegény lélek... igen, az vagyok és így is nevezhetem magam. Ön azonban, gyermekem, noha látszatra sokkal fiatalabb, sokkal több tapasztalattal bíró szegény lélek, mint én... más szóval...”

És most leheletté halkította hangját és nekem az volt az érzésem, hogy az itt következő szavakat a mindenthalló egzorcista atya fülei elől rejtegeti:

„Kérem válaszoljon nekem erre a kérdésre, gyermekem... Hogy van az, ha az ember halott?“

Meghökkenve hallgattam. A főpüspök arca is megdöbbenést mutatott. Zavartan homlokát kezdte dörzsölgetni:

„Kissé helytelenül fejeztem ki magam, gyermekem, tudom — dadogta. — A hit az eschatológia tantételeiben világosan tájékoztat bennünket arról a sorsról, amely szegény lelkünkre vár, ha Isten levette róla a test súlyát. Távoláll tőlem, hogy az utolsó dolgok örök igazságát firtassam vagy bűnös kíváncsisággal megfej-

teni akarjam azt, amit az Ur kegyes bölcsességében elrejt a halandó tudat elől. De még a mi szemérmetlenül bűnös korunkban sem mindennapos dolog, hogy megjelenik valaki, aki odaát már otthon volt... — Mélyet sóhajtott, aztán gondterhelten hozzáfűzte: — Ön még valószínűleg nem tudja, barátom, hogy kortársaink központi bűne szoros összefüggésben áll ezzel a kérdéssel, amelyet most intéztem Önhöz...

„Megpróbálom, hogy választ adjak Lordságod kérdésére — jelentettem ki készségesen —, noha még magam sem jutottam hozzá, hogy elalvásom és újjáébredésem tényeit és ami a kettő között van, világosan átgondoljam. És nemcsak hogy nem jutottam hozzá, hanem bizonyos félelem tartott vissza attól, hogy gondolhozzam rajta, talán tegnap estig, mikor az ébrenmaradásért vívott harcom közben ellenőrizetlen eszmétársítással közeledtem ehhez a kérdéshez... Igen, nagy félelem volt az...”

„Ugy hát engedelmeskedjen félelmének — mondta a püspök — és térjünk más tárgyra...”

„Nem, nem, Senor Gran Obispo — mondtam buzgón —, egyszer mégis csak tisztába kell jönnöm ezzel a problémával, és ugyan kinél remélhetnék több bizalmat, segítséget és kegyet találni, mint Lordságodnál...”

E szavak után jól hátrahajoltam, felszólítás nélkül leeresztettem vállamat és eszembe jutott, milyen érdekes, hogy nemcsak ezt a nekem idegen kort fürkészem, hanem az is talán még behatóbban fürkészem engem. Minduntalan ugyanaz előtt a nehézség előtt állottam, mint Io-Fagor házában a lakoma után, ahol arról kellett beszámolnom, hogyan élte át a magamfajta ember valamikor az időt. Most pedig arról kellett számot adnom ez előtt a nemes és szelíd teológus és egyházfejedelem előtt, hogy mit jelent a halál átélése, de lehetőleg úgy, hogy meg ne sértsem hívő érzéseit. A legkülönösebb az volt ebben, hogy az első per-

cekben nemcsak semmit sem tudtam mondani a halál állapotáról, hanem rémületemre azt vettem észre, hogy szellemem mintegy megbénul. Áhá, gondoltam magamban just relax. Csak semmi görcsöt, engedjük szépen el magunkat. Aztán lassan felszínre vergődött bennem valami, mint a szirtes hegy földalatti folyói:

„Mindenekelőtt — kezdtem kísérletemet — ott az elalvás és itt az ébredés. Ami a kettő közt van, semmi esetre sem a semmi. Ennyit akadálytalanul megmondhatok. Ami a kettő közt van, az időtartam. De ha visszatekintek erre az időtartamra, amely teljesen százezer évnél többre terjed, őszinte önvizsgálat után azt mondhatom: ez a százezer év nem egy időtlen pillanatig tartott, mint a beavatatlanok gondolják, vagy az öröklét valamilyen fajtájáig; nem, szubjektív érzésem szerint ez az időtartam mintegy öt-hat óra hosszat tartott...”

A főpüspök felemelte fejét, vizsgálódva nézett rám, de nem szólt. A geoarchon szelíd holdszemeivel ellentétben neki enyhe napszemei voltak. Ezekkel adott nekem jelt, hogy folytassam:

„Az elalvás — tapogatóztam tovább kísérletemben —, az az actus moriendi, sajnos, éppúgy elmosódott mostani tudatomban, mint a felébredés folyamata, amelyről a főtisztelendő egzotista atyának a templomban jóhiszeműleg elmondtam, amit tudok. Valami bennem az gyanítja, hogy körülbelül ugyanazon a földrajzi helyen kerültem vissza az életbe, amelyen elhagytam. De hogy hogyan hagytam el, kínok között-e vagy enyhe elszakadással, magányos harcban vagy a szeretett nővel kéz a kézben, teljesen kiesett emlékezetemből. Talán az utolsó érzésem, amely a világé volt és amelyre emlékszem, az a meghökkenés, hogy fájdalmat kell okoznom és hogy porlepte, hibás rendben összedobált rendetlenséget hagyok magam mögött. Ugyanakkor azonban a meghökkenésnek ebben az ér-

zésében volt valami hiú kellemesség, mintha az, ami most rajtam és velem történik, egy fajtája volna a személyes hőstettnek, amelyért külön elismerés illet meg enyéim részéről. Erre emlékszem, vagy azt hiszem, hogy emlékszem. Ami aztán következett, a magányosság drámája volt több felvonásban.

„Szóval itt volnánk a magányosságnál“, bólintott a püspök, mintha ismerné a dallamot, és hirtelen felvillant bennem, hogy nem mondok neki semmi újat, hanem ő vet alá engem egy vizsgának és pedig sokkal finomabbnak és rafináltabbnak annál, amelyen a szigorú egzorcista atyánál kellett átmennem. De azért nem zavartattam magam, hanem igyekeztem tovább tiszta és igazi értelmezéséhez jutni annak, ami történt velem.

„A halál — folytattam —, főként első stádiumában egyáltalában nem tiszta nemlét, mint azt már jeleztem, hanem csak látszata a nemlétnek, az ellentétek hiánya miatt. Igaz, a tudat lassanként megszűnik, elsatnyul, elszárad minden idegrostos gyökerével együtt, amelyek mélyen a felszín alatt vannak. De ez is csak látszat és pedig a leglátszatszerűbb, mert nem a tudat satnyul el, hanem csak a tudatban levő dualitás, a Te gazdagsága az Énben, a reflektáló másik a létben. Az Ego most már nem áll szemben önmagával, ami egyetlen módja annak, hogy észrevegye magát, ahogyan az emberi arc is voltaképpen csak a tükrözött veszi magát észre. Az Én eltűnik önmagában, az Énben.“

„Ugy van“, bólintott a főpüspök és lecsukta a szemét, félig elégülten, félig rosszalva elvont kifejezésmódot.

„Dehát hogyan következik be az énnel ez az eltűnése az énben? — kérdeztem felbátorodva magamat — A természetes étellel együtt elveszíti a lélek a képeket is. A képek nem hoznak neki több táplálékot. Lé-

lektanilag tekintve az élet nem is egyéb a képek szakadatlan elvonulásánál, a csecsemő első felébredésétől a haldokló utolsó elalvásáig. A halál mint lelki élmény elsősorban a képek nagy elfogyása. Ami kevéssel azelőtt még elhaladt előttünk, lehull és nincs többé. Ha valaki az én koromban veszteglő vasúti kocsiban ült... Érthetőbbé teszik a dolgokat az ilyen példázatok Lordságodnak?"

„Érthetőbbé teszik, gyermekem... Ne féljen semmitől.”

„Szóval, ha valaki veszteglő vasúti kocsiban ült, amely mellett egy másik vonat haladt el, az embernek az a csalóka érzése volt, hogy a másik vonat áll és az ember maga halad előre. Ez a csalódás most megszűnik. Többé semmi sem halad el a tiszta Én előtt. Nincs semmi, amiből kiemelkedhetnék. Ahogyan a mértan tudós és a fizikus azt tanítja, hogy nem számíthatunk ki a térben egyetlen pontot, ha nem vonatkoztathatjuk egy másik pontra, úgy a tiszta Én sem élheti át saját magát. És ezzel a halál második stádiumába lép, amelyről azt mondhatnók, hogy a határtalan egyedülvalóság minden vonatkozási pont és minden háttér nélkül.”

„A határtalan egyedülvalóság”, ismételte a püspök, valóban jóakarató vizsgáztató módjára röviden összefoglalva előadásomat, hogy a helyes útra tereljem: — Ha a képek többé nem vonulnak el a lélek előtt, ha velük minden elsötétedett, amire a lélek azt mondhatná, hogy igen, és végül egyáltalában nem marad más elhatárolt Más, melynek segítségével magát észrevehetné, ugyan mihez fog akkor az a szegény lélek...?”

„Nem egészen értem Lordságodat” haboztam.

„Azt reméltem, kedves fiam — válaszolta enyhe elborulással a püspök —, hogy az egész igazságnak kifejezést fog tudni adni. A halál a természetes rend-

ben minden bizonnyal határtalan egyedülvalóságot is jelent. De vajjon ez a határtalan egyedülvalóság a természetfölötti rendben nem határtalan kettesben valóságot jelent-e? Hiszen éppen azáltal, hogy az időben levő Más mozgójátékai eltűnnek, a játékok, amelyek a földi tudatot igazában létrehozzák, mikor elterelik igazi céljától, éppen azáltal, hogy az árnyékmintás fal a lélek és a nap között összeomlik, vajjon nem ez a szellemi nap, az örök fény, a hármasegy Isten maga lesz-e tartós Más, foglalata minden Tenek, melytől a tiszta Én új korlátlan extatikus tudatot kap...

„Uram, — mondtam mélyen megrendülve — ha az én szegény lelkem megkapta volna ezt a határtalan extatikus tudatot, akkor nem ülnék itt. Én csak a legteljesebb őszinteséggel a magam személyes halálélményéről beszélhetek és nem teszek hozzá semmit, nem is hagyok el belőle semmit, holott az ilyen rendkívül érdekes tárgynál nem kicsi ez a kísértés. Nemcsak lehetséges, hanem valószínű, hogy szegény lelkem tényleges tudattalanságára éppoly kevésbé tudok visszaemlékezni, mint Istennel való kettesben-valóságomra, vagy legalább is képtelen vagyok ezeket közölni, mert mindkettő még a protoglossza számára is hozzáférhetetlen. Egyébként nem szükségszerű előfeltétele-e az életnek, hogy a lélek nem tud visszaemlékezni. Istennel való kettesben-valóságára, sem a születés előtt, sem a halál után? Egyáltalában nem tartom kizártnak, hogy szegény lelkem az utolsó százezer napköri földforgás alatt a kínok valamely tanyáján időzött, olyan létformában, amelyre nincs hasonlat, ennél fogva emlékezés sem. Hogy valójában mi történt velem az alatt a kevés óra alatt, amellyé a föld százezer forgása összezsugorodott, amennyire objektív emlékezem rá és amit mint a halál élményét magamban megőriztem, annyit... Nos hát, a mellettem futó vágányról az ellenvonat eltűnt és most saját vonatom, melyen én ma-

gam ütem, elsőízben elindult. Hogyan mondjam el ezt Lordságodnak? Én magam voltam a végtelen mozdulatlanság, a végtelen apátia, a végnélkül nyugvó valami, amit egy céllal, szándékkal, energiával, mondhatnám kerékkattogással telített leírhatatlanul mozgó valami elindított a messzeségbe. Olyan volt ez, mintha a bolygó és az egész kozmosz vibráló aktivitása csak a halottat tudná magával ragadni, akinek érzékeit már nem tompítja el a test, a vérkeringés, az anyagcsere, a belső szekréció és lélekezés szorgos tevékenysége...”

Ezekre a szavakra — pedig még távolról sem végeztem — a főpüspök egyszerre csak felállott. Szelíd arca nagyon komoly volt:

„Maga sohasem volt halott, uram.” Hangja szinte megvetőleg vagy legalább is szemrehányóan hangzott.

„Dehát akkor hogyan lehetséges...” vetettem közbe. Egy fáradt legyintés elhallgattatott:

„A halál állapotának ábrázolását egészen helyesen kezdte. De azután kielégítően mély gondolkodása és több mint kielégítő szóbősége ellenére egy olyan állapotot írt le, amely halálelőtti és az is marad...”

„Minden szavammal igazat mondtam Lordságodnak.”

„Kétségtelenül igazat mondott, kedves fiam. Az igazság azonban ez: ön sohasem volt halott.”

„Hát akkor hogy kerülök ide a Szűz tizenegyedik nagy világévébe — kérdeztem jócskán elcsodálkozva —, a világtörténelemnek ebbe a távoli mentális korszakába, ha előbb nem voltam halott?”

„Ezt önmagával kell tisztáznia vagy méginkább barátaival”, vélte a püspök.

Ismét leültünk. Lassan és az ital illatát élvezve kiittam a második pohár bort.

„Iszom — mondtam elgondolkozva, miközben a poharat letettem — iszom, tehát vagyok.”

„Ez a megállapítás nagyon jogosult — bölintott a püspök —, de én is iszom.”

„Mire céloz Lordságod ezzel?” szaladt ki a számon bizalmatlanul.

„Hogy kettőnk közül csak egyik ihat, gyermekem.”

És sápadt fejét, amelyen már nem mitra volt, hanem világoszöld prelátusi tonzurasapka, úgy előrehajította, hogy egészen közelkerült hozzám. Aztán hozzátette:

„Mi több, hogy kettőnk közül csak egyik álmodhatja azt, hogy iszik, vagy ön vagy én...”

A melegség és csodálat hulláma csapott át rajtam és indított ezekre a szavakra:

„Tudom, hogy kettőnk közül csak ön valódi, Senor Gran Obispo.”

Elszomorodva nézett rám, mielőtt bevallotta:

„És én szívből kívánom, bár ne volnék más, mint az ön bűnösen élénk képfelvonulásának szüleménye.”

„De hisz az majdnem annyi, mintha Valentinusnak és Demiurgosának akarna engedményt tenni — kiáltottam és modortalanul talpra ugrottam. — Szabad a harmadik, spirituális egyház katolikus fejedelmének kételkedni a saját realitásában? Nem ejti ezzel kétségbe az egzorcista atyát? Nem első alapja-e a hitnek az a meggyőződés, hogy ez a világ ez a világ?”

A püspök súlyos tekintete visszaparancsolt karosszékembe. Ráütöttem saját számra:

„Bocsánat és irgalom, Lord Uram. Ki vagyok én, hogy ilyeneket merek mondani? Csak egy kezdetleges ember csodálkozását akartam kifejezni azon, hogy Lordságod látszólag elégedetlen egy végtelenül megjavult és haladott világgal, amelyben szerencséje van élni és uralkodni.”

„Végtelenül megjavult és haladott világ”, ismételte a főpüspök elhúzott hanglejtéssel.

„Gondolja meg Lordságod — vettem át a szót —, hogyan játszódtott le egy érsek valamelyik napja az én koromban, a 20. században. Tízezer elhagyatott, el-tetvesedett, angolkóros gyermek gondja nyomta a szívét, akik szörnyűséges barakokban és bérkaszárnya-kban nőttek fel és a pubertás éveiben nem volt más vá-lasztásuk, mint hogy nyomorúságos bérabszolgák le-gyenek vagy prostituáltak és gengszterek. Tuberkuló-zis, szifilisz és erkölcsi nihilizmus rágódott az ifjúság erején. Egész városokat és félnemzedékeket morzsoltak fel a háborúk. Csak a gyűlölet és szemrehányás fekete köde maradt, a pokol tüzének ez a lecsapódó korma, amely sűrűn belepte a népeket. Az elposványosodott zsákutcák világában éltünk. A materialista szellem je-ges fagya lehetetlenné tette a legkisebb kérdés megol-dását, már csak azért is, mert a kérdés eleve rosszúl volt feltéve. És ebben a szellemi és testi romvilágban kellett az egyháznak és papjainak harcolni az igazság-ért, és az utolsó pápa, akit ismertem, aki Szent Péter utódajnak sorában Pastor Angelicus néven volt ismere-tes, a Vatikán harmadik emeletén a csupasz földön hált, hogy kortársaimért vezekeljen. De mit látok most, Lordságod korában? Egy Munkás és családja táplálja az egész emberiséget. A háború nem egyéb már egy porlatag kísérteties emlékműnél egy nagy földüregben. Szegénység, testi és szellemi nyomorúság mithológiai fogalmak lettek. Az egyház nemcsak természetfölötti alapítása és küldetése bizonyítékául élte túl az aeono-kat, hanem vissza is állította eredeti egységét és ezzel megvalósította Krisztus jóslatát, amit hajdani kortár-saim legkevésbébbé hinnének el nekem, ha beszámolhat-nék nekik róla. Ön pedig, legtisztelendőbb Uram, nem akarja elismerni és szemembe tagadja, hogy a világ végtelenül megjavult és minden elhihetőségen felül haladt?”

„Amit ön haladásnak nevez, kedves fiam — mondta ő eminenciája fáradt hangon —, csak az a kétségbeesett babona, hogy valami, ami esik, felfelé is eshetik.”

„Elnézését kérem Lordságodnak, hogy nem vagyok még asztromentális ember, de ezt a paradoxont magyarázat nélkül képtelen vagyok megérteni.”

„Nem paradoxon ez — mondta a püspök —, hanem egyszerű példázat.”

Kis szünetet tartott, mielőtt ujjai hegyét egymáshoz illesztve, a következő kérdést intézte hozzám:

„Egyetértünk abban, hogy az első emberpár a Paradicsomban bűnbe esett?”

„Az első emberpár nyilván ezt tette — válaszoltam — különben nem kellene mindig előlről kezdenünk.”

„Nos, hát, ha ebben az első pontban egyetértünk — folytatta a főpüspök —, a második, harmadik és negyedik pontban is egyet kell értenünk. Egyetértünk tehát abban, hogy az egész emberi történelem a bűnbeesés következményeinek a történelme, más szóval az Istentől való egyre nagyobb eltávolodás története. Akármilyen siralmasak voltak is az állapotok a 19. és 20. században, még mindig száz szalékkal, száz évezreddel jobbak voltak, mint a maiak, amelyek önnek imponálnak, gyermekem. Mert éppen ebben az időben mélyebbre estünk és távolabb vagyunk Istentől.”

„Hogyan érti ezt Lordságod?” kérdeztem ámulva, csaknem elkeseredetten. „Az embernek az a hatalmas erőfeszítése, hogy a munka és szétszórátás arkangyali átkát legyőzze, a földet egyre lakályosabbá és magát egyre értelmesebbé tegye ez az erőfeszítés nem visszatérés volna Istenhez, hanem egyre hidegebb és arcátlanabb elidegenülés tőle?”

„A régi civilizációk, amelyekről beszélt, fiam — válaszolta a püspök — legalább magukra vállalták a szenvedést és a halált és ezáltal számot vetettek az arkangyal átkával. A mai civilizáció ellenben, amely-

ben most mozog, amely asztromentálisnak nevezi magát, fondorlatos és raffinált kísérlet arra, hogy ravasz mesterkedéssel kivonja magát az átok alól, melynek parancsa az, hogy arcunk verejtékével keressük meg kenyérünket, gondok közepette fogyasszuk el és alázatosan térjünk vissza a porba, amelyből lettünk.”

Az öreg ember bánatos, sőt fájdalmas gondolatokba merült, úgy, hogy egy darabig szólni sem mertem. Valóban az ember tilalmas kísérletét látta a mentális civilizációban arra, hogy a természetet a maga hamis számlájára átalakítsa, megdicsőítse? Szemem kíváncsián tapadt kezére. Szerettem volna tudni, hogy az ő tenyere is olyan élettelen volt-e, mint a kirakati bá-búké. De semmit sem tudtam kivenni, mert viasszerű kezei ökölbé szorítva feküdtek ölében. Hirtelen mélyen felsóhajtott és gondolatainak lezárásául ezt mormogta:

„Igen, visszatérni a porba és várni a feltámadásra...”

Erre már nem tudtam magam visszatartani és feltettem a kiélezett kérdést:

„Lordságod most talán arra az útra gondol, amelyről házigazdám azt állítja, hogy önként és gyalog teszik meg?”

A püspök nem válaszolt. Szemhéjjai lecsukódtak. Szemeit lilás árnyék takarta, amely mögött, mint a georchonnál láttam, az alvás asztromentális életműködése dolgozhatott. (Talán ez is csak további eltolódás volt Istentől?) Felállottam és már azon voltam, hogy lábujjhegyen kisurranok a szefirodromból. A pap szelíd szava azonban visszaszólított:

„Fiam, akárhogy áll is a dolog azzal, amit mondtam, hogy: iszom, tehát yagyok, kérem, tegye kezét az enyémre és fogadjon meg szentül valamit.”

Engedelmeskedtem és egészen halkán rátettem kezem az övére.

„Ígérje meg nekem — mormogta, miközben körül-
nézett — ígérje meg nekem, hogy hozzám jön tanácsért
és segítségért, ha valaha bizonyos dologra akarják
majd rábeszélni...”

TIZENKETTEDIK FEJEZET

*melyben a kor zsidaja követ, meghív, vendé-
gül lát magánál és megismertet fiával.*

Minden világban és minden korban csekélyszámú igazán új jelenségei mellett túlnyomóan és kiszámíthatatlanul sok az ismétlés, módosulás és ellentmondás. A mentális kor nem volt kivétel ez alól a történelmi törvény alól, amelynek oka az emberi kombinációs képesség korlátoltságában keresendő. Az olvasó, aki önként elkísért eddig — kezdem benne már fennkölt lelkű barátomat látni, aki szellemi kíváncsiságomban éppúgy osztozik, mint az ujságírói bárgyúságokkal szemben érzett megvetésemben — ez a barátom nemcsak azt tudja, hogy a mentális lakáskultúra földalatti volt, hanem azt is, hogy miért volt az, miért kellett annak lennie, illetve hogy miért lesz az és kell majd annak lennie. Mégis kénytelen voltam már egész sereg kivételt idézni ez alól a szabály alól: a geoarchon faköpönyegét, az egybehangelők üvegkupoláját, a geodromot körülvevő árnyépipítményeket, a főpüspök magánkápolnáját, nem is szólva a Munkás és családja életmódjáról, amely egészen a szabadban játszódik le, amely elbizakodottság ugyan a tágas zöld parkban és a források és erők katlanában nemcsak hogy veszélytelennek, hanem erőadónak is bizonyult. Hanem azt, amit most láttam, mégsem vártam volna, mikor a püspöki palotából egy véget nem érő szűk és meredek pincelépcsőn feljövet végre megláttam a napfényt. Ez

a meredek pincelépcső, amelyet a papságnak aszketikus okokból kellett megmásznia, pontosan megfelelt az alacsony faköponyegnek, amelyben alázatosság okából a geoarchon vagy szeleniacuza világi hatalmának kellett tanyáznia. A főpüspököt bánatos elmélyedésben hagytam szóbájában, miután lebeszéltem arról, hogy elkísérjen és azt sem engedtem, hogy valamelyik paterjét küldje velem, hiszen nagyon jól tudtam, mennyire kompromittálva volna őt és papjait, ha a spirítista mesterkedések ilyen furcsa öltözetű eredményével mutatkoztak volna.

A fáradságos lépcsőmászástól pihegve állottam a föld felszínén. Egy darabig lecsukva kellett tartanom szemhéjamat az irgalmatlan napfény miatt, melynek ibolyaszínű sugárzása, mint most már nem kételkedhettem, a transzparencia óta megsokszorozta erejét. Mikor újra felnyitottam, alig hittem szememnek, mert egy meglehetősen magas, üres kapuív alatt állottam, melynek romantikus boltozatába széles, nekem jólismert betűkkel ez a két szó volt bevésve: „Egykori Alsóváros”. A földet részint repedezett aszfalt fedte, részint korhadt fák, sőt még kövezet is, melynek résein úgy tört át az acélszürke gyep, mint valamikor a zöld dudva. Sok hely egészen kikövezetlen és iszapos volt, úgy, hogy rajtamaradt az arrámenők lábnyoma.

A legkülönösebb azonban az volt, hogy kétfelől ellenkező irányban egész tömeg ember özönlött. Valamilyen okból nem volt utazó türelemjátékuk vagy megvetették annak használatát, mert közeli céljaikat gyalog is elérhették. De hogy milyen természetűek lehetek ezeknek a járókelőknek céljai, megmagyarázhatatlan volt nekem. Az egyik emberfolyam nem messze a kapu romjától indult el, amely alatt most én állottam, a másik folyam pedig nem messze az átellenes kapu mögül, amely mintegy ezer lépésnyire volt és üres boltívét élegetesen emelte a déli égnek. A két kapu között,

amelyek mögött a feltűnő forgalom nyomban elapadt, valami olyasmi huzódott, amit minden további nélkül óvárosi kereskedő utcának vagy keleti bazárnak lehetett volna nevezni, ha jobbra és balra omladozó házak, házacsákák, barakok vagy akár düledező boltok állottak volna. Valójában ezt a romantikus utcát minden kis szegletével, kanyarulatával és egyéb zeg-zúgával mindössze két hosszú, meglehetősen alacsony tárgyilagossal alkotta, amelyek láthatólag egészen céltalanok és értelmetlenek voltak. Ha ugyanis lábujjhegyre állottam, minden megerőltetés nélkül átnézhettem a falon, és amit megláttam, ugyancsak véget nem érő acél-szürke pázsit volt, amelyet csak a távolban szakított meg néhány gyéren álló házikert. Mégsem tudtam leküzdeni azt az érzésemet, hogy egészen sűrűn lakott városnegyedben vagyok, az asztromentalis főváros Whitechapaljében, Ottakingjében, Weddingjében, Saint Cloudjában vagy Lowel Eastside-ján. Ezt a benyomást még fokozták az emberi arcok és alakok, amelyek elhaladtak mellett és a kor illemtanának megszegésével nem is üdvözölték egymást. Meglehetősen komolyaknak és mogorváknak látszottak és szemüket a földre szegezték. Nyilvánvaló volt, hogy ebben az egykori Alsóvárosban a Megfáradtakkal és Megterheltekkel volt dolgom, illetve természetesen csak a viszonylag megfáradtakkal és megterheltekkel. De vajon igazán gyöngítheti-e az az oda biggyesztett szócska, hogy „viszonylag”, a megfáradás és megterheltség tényét? Valóban lejjebb szállította-e az emberi boldogtalanság statisztikai összegét az örök fiatalság vagy kornélküliség, az élet javainak a Munkás által való előállítás, minden hiánynak és valószínűleg minden betegségnek is kiküszöbölése, az életnek az életunság határáig való kiterjesztése? Vagy ezek a sötét siető alakok, jóllehet a természetén számukra megfoghatatlan módon uralkodtak, éppoly kevésbé boldogab-

bak nálunk, mint mi voltunk boldogabbak a kőkorszak embereinél? Alkalmasint ez volt minden korok második legnagyobb vitakérdése. A főpüspök az imént válaszolt rá. De őt hivatala kötelezte erre a válaszra.

Amíg csak élek — bocsánat, amíg csak éltem — mindig egyik legnagyobb élvezetem az volt, hogy vitesem magam az emberáradattól, akár a nagy városok széles körútjain, akár az ó- és alsóvárosok sötét és rosszízű sikátorain át. Ha nem is volt szándékomban, hogy megfigyeléseket gyűjtsek, lelkemben az emberi sorsok tízezer mozaikkövecskéje állott össze. Ha nem is akartam kalandokat kergetni, kószálás közben minden lépésre találkoztam velük. Itt is, a mentális világ e félreeső sétányán, rögtön elfogott a régi villamos kedv, hogy belekeveredjem a sokaságba. Ezt a kedvet a központi téren, a geodromon nem érezhettem, mert ott kénytelen voltam a ritkaság szerepét játszani. Itt viszont mintha a 19. és 20. század nevetséges estélyi öltözete sem lett volna eléggé feltűnő ahhoz, hogy az emberek megbámuljanak. Micsoda üdülés volt most és itt, hogy a siető emberek közül senki a legkisebb figyelmet sem szentelte nekem. Ennek oka az lehetett, hogy a két áradatban a férfiak és nők maguk sem voltak „normálisan“ öltözve, tehát nem burkolták elmosódottan fénylő meztelenségüket fátyolszerű vagy batisztos leplekbe, hanem tompább, durvább és úgyiszlván szomorúbb anyagot hordtak magukon. A hasonlat nem pontos, de leginkább még a beduinok burnuszához volnának hasonlíthatók ezek a többnyire sötétbarna vagy homokszínű vagy hamuszürke köntösök. Ehhez járult, hogy a fejeken sem láttam azokat az arany vagy ezüst fejékeket, amelyekkel a polgári világ diszítette magát. Az egykori Alsóvárosban az emberek egyszerűen fejükre húzták a ruhát, ami nemcsak a keleti benyomást tette teljessé, hanem azt a gyanut is keltette, hogy ezeknek a boldogtalanoknak még mindig

dús hajzatuk volt és ez kötötte őket az emberi rangsor egy alacsony fokához. Kétségtelenül itt is megvetett sokgyermekesek éltek, akiknek természete, még elgondolni is borzasztó, olyan otromba maradt, hogy asszonyaik két gyermeknél is többet tudtak világra hozni. Csak a Munkás napsugaras óriáscsaládja engedhette meg magának hatalmas termékenységet, meri neki mindenképen mithikus, kivételes helyzete volt.

Megkísértem, hogy emlékezetembe véssem az elhaladók arcát, bár legtöbbjük lecsüggesztette fejét. Színük barnás vagy rézvörös árnyalatával nagyon különbözött házigazdáim elefántcsont halványaságától. Itt az Alsóvárosban világosabban látszott, hogy az egységes faj fehér és színes keveredéséből állott elő; az általános szépségben és kornélküliségben azonban nem fedeztem fel fogyatkozást, hanem számítom a bánatosabb, nehézkesebb és némelykor haragosabb külsőt. Ennek az életnek tőszomszédságában lakott a főpüspök, és valahol itt a környéken állott — alkalmasint félig a föld alatt — püspöki temploma is. Vajjon az egyház csak az evangéliumi szónak engedelmeskedett, mikor a Megfáradtak és Megterheltek közelségét kereste, akik még ebben a gazdálkodás és társadalmi surlódások nélküli korban is voltak? Vagy azzal, hogy az egykori Alsóvárost választották székhelyéül csak azt a magasztosan reakciós érzületét tanusította, amely főpüspökének szavai szerint az asztromentális kultúrában a bűnbeesés továbbfejlődését és Istentől való további eltávolodást látott és ezért azokhoz csatlakozott, akik „visszamaradtak”? Éppen ezeket a kérdéseket latolgattam, mikor hátam idegeinek könnyű nyugtalanságából észrevettem, hogy valaki mögöttem mereven rám néz. Megállottam és hátranéztem. Az a valaki mögöttem szintén megállott. Kis keszeg ember volt fekete köpenyszerű anyaggal betakarva, amely rituális ünnepélyességgel mintegy félig befedte halvány arcát. Tovább mentem. Ő is

továbbment. Megálltam. Lassan elment mellettem. Miután ilymódon, szinte vánszorogva, vagy harminc lépést tettünk meg — miközben nem tudtam megszabadulni attól az érzéstől, hogy egy határozott cél felé vezet — újra váratlanul megállt. Ha nem akartam én is megismételni az előbbi műveletet, most nekem kellett elmenni mellette. Ezt meglehetősen nyomatékkal meg is tettem, szememet erősen rászégezve. Erre összeesküvő módjára néhány pillanatra felfedte sápadt arcát, amely sápadtabb volt házigazdáiéménál, beesett orcáit és festettnek ható gyér, fekete szakállát. Két borus szem, lelkiismeretesen ki kell magamat javítanom, két viszonylag borus szem tekintete találkozott az enyémmel. Rembrandt Saul királya volt, ugyanaz, aki a fiatal Dávid énekétől megindultan elrejtteni igyekszik könnyeit, miközben mintegy függönyt húz szeme elé. Ilyen mozdulatra most nem volt szükség, mert itt nem énekelt fiatal hős és szemeiben sem voltak könnyek. Magától értetődik, hogy Rembrandt Saul királya ebben a meztális világban világosabb kiadásban mutatkozott, mint az eredetiben. Nem hold- és nem napszemei voltak, amelyekkel bánatosan és gúnyosan nézett rám, hanem csillagszemei. Amint mellette elmentem, úgy hunyorgott rám, hogy nem tudtam ellenállni a kísértésnek és suttogó hangon így köszöntöttem:

„Saul király, béke veled...”

„Nagyon helyes — suttogta vissza még halkabban —, nevem Io-Saul Minjonman“. De mikor folytatni akartam a beszélgetést, összeesküvő mozdulattal legyintett és egy intéssel tudtomra adta, hogy maradjak közelében, de tegyek úgy, mintha nem ismerném. Zárt ajkai közül sziszegte:

„Minden oldalról figyelik. Ugyan vegye már észre! Kell magának az, hogy a kor zsidájával muntatkozzék?“

Ahá, gondoltam magamban, újra megfordított plurale tantum s ezért rang és méltóság! Saul király elmenőben kissé megbökött, fogai között mormogta:

„Száz lépés, aztán balra. Kövessen feltűnés nélkül”.

Magától értetődően senki sem volt szegény. A szegény szó minden értelmét elvesztette, amennyiben külső javak és életszükségletek hiányát jelenti. Itt, az egykori Alsóváros útvesztőiben is mindenki a legraffináltabb szubstanciákkal lakhatott jól, ha volt annyi finomság benne, hogy élvezni tudta őket. Itt is mindenki megkaphatta a legfínomabb, lehelletvékony szótteseket a Munkás égi forrásaitól és földi erőitől, hacsak nem voltak jobban inyére a durva és tompa anyagok. A lakások itt, ebben a mentális szegénynegyedben is ugyanolyan tágasak voltak, mint házigazdáim pompás villájában, a nyugágyak ugyanolyan pazarok, a világítás képzeletben ugyanolyan gazdag, a szobák falai ugyanolyan készek arra, hogy dinamikus tapétákat, a belső képek prekcióit tükrözzék. És mégis minden azonosfajtájú, kifinomodott kényelem ellenére pontosan éreztem, hogy a szegények és megvetettek sűrűn lakott lebujaiban voltam, akik itt tömörültek, mert nem valók voltak oda, mert meleget, közelséget, szorosságot kerestek és a sokszomszédúság kevésbbé volt nekik kínos, mint a többieknek. Felvillant bennem egy felismerés, amelyhez szellemem életemben túlságosan felületes és pozitívista volt: a szegénység sokkal több, mint a hiány következménye, amely amavval mindjárt eltűnik. A szegénység a lélek rendeltetésszerű korlátozottsága, alapja pedig mindannak egyenlőtlensége, ami világra jön. A szegénység és gazdagság sokkal kevésbbé egyéni eredménye a gazdálkodásnak, mint annak oka. Az igazi szegények és gazdagok szegényeknek és gazdagoknak születnek, abban az alkati értelemben, ahogyan valaki kék vagy barnaszeműnek születik, szelídnek vagy hirtelenharagúnak. Egyszóval — és ez fon-

tos minden gazdasági forradalom felismerése szempontjából, a szegénység akkor is megmarad, ha már eltörülték.

Hiszen a kor együgyűje is valóban együgyű volt, ha már eljutott is a binominális egyenletig és a differenciálszámításig, amiben legtöbbször felülmúlja. Mindezzel nem azt akarom mondani, hogy Minjonman, a kor zsidaja, a szegények, megfáradtak és megterheltek közül való volt. Éppoly kevésbé volt közülük való, mint ahogy nem tartozott a többiekhez sem, az Io-f'agorokhoz, az Io-Dokhoz, a Szóvivőkhöz és az Allandó Vendégekhez.

A nagy szoba, amelybe bevezetett, abban különbözött minden addig megismert szobától, hogy tele volt zsúfolva emlékekkel. De hát csoda ez több, mint száz-ezer éves történelmi folytonosság után? Én legkevésbé sem csodálkoztam rajta, mert hogy Rembrandt Saul királyánál irattekercseket, régies fóliánsokat, hétégy gyertyatartókat, rézzászlós fűszeres szelencéket, szőnyegeket, barna festményeket, antik anyagokat és más eféjét bőven fogok találni, előre tudtam, szinte azt mondhatnám, hogy előre inszenáltam. Igaz, azt én sem tudtam előre, hogy mindezen a dolgokon vastag porréteg ül, holott a mentális éghajlat alatt nem is volt más por, mint az évezredeké, és hogy mindennek dohos és kámforos szaga volt.

Mindenesetre szép volt, hogy Saul Minjonman karosszéket tölt elém, akárcsak az imént a főpüspök, és hogy itt nem kellett előbb a falból előkattintani egy sznobisztikus vasalódeszkát megtámaszkodás céljából, ha elfáradt az ember. Kényelmesen belesüppedtem a karosszékekbe és átengedtem magam a megtört vonal élvezetének. A kor zsidaja közben eltűnt egy mellékszobában, ahonnan kisvártatva újra felbukkant egy antik ezüsttálcaival, két fehér porcellánkorsó állott rajta. Ezt az áldozati tálcat egy kettőnk között álló alacsony asz-

talkára tette és egyszerre keserű, elmés, szemrehányó és önmagát gunyoló módon beszélni kezdett, ahogyan azt nemcsak én, hanem akármelyik másik szakember elvárhatta tőle. Saul király mellékmondatai sokszor olyanok voltak, mint az árnyas oldalsó völgyek, amelyekben a főmondatok agresszív értelme elsötétült:

„Éppen a főpüspöktől jön, úgye, doktus? Bizonyára észreveszi, hogy doktusnak nevezem és nem seigneurnak. A seigneur cím bárgyú és a reménytelen műveletlenség kifejezése. Doktusok ugyan szintén nincsenek már, de a szó legalább stílszerűen hangzik. Szóval doktus, ön a főpüspöknél volt a szefirodromban. Annakelőtte templomában volt és ott kissé kikészítették a máglya számára. Ne hallgasson el előlem semmit, ne mondjon el nekem semmit, nekem már az is sok, amit magam tudok. Szolgált önnek uzsonnával?”

„Úgy van — bólintottam —, két pohár nagyszerű bort ittam és több, mint százezer év után újra majszoltam egy kis földi kenyeret...”

„Hacsak egyszerű földi kenyér lett volna — sóhajtott a Saul kétértelműen, alulról sandítva rám. — Izlett a kenyér és a bor?”

„Pompásan — válaszoltam —, akárcsak annakelőtte a Munkás sajtja”.

„Az kecskesajt — jegyezte meg Minjonman, látható undorral fordítva kifelé két tenyerét. — Pogány epikureus, műveletlen kecskesajt. Kinek nem fordul ki tőle a gyomra?”

„Nincs ebben némi előítélet, Saul rabbi? — kérdeztem. — Úgy látom, még a kenyérrel és borral szemben is elfogult?”

„Szó sincs róla, doktus — hunyorgott. — A bor és a kenyér a második legjobb dolog a földön. Egyetlen kifogásom e két cikk ellen az, hogy nem lehet őket általában kapni...”

„Azt hiszem, megérttem önt, Io-Minjonman — bölintottam. — Ön is az emberiség őskorából jön, mint én. B. H. barátom nem szereti, ha emlékeztetik rá. Bocsásson meg tehát, mert a nagyon régi származás nyilván nem éppen nemesi jogcím. A mentális levesek és krémek ízletesebbek és tartalmasabbak ugyan mindennél, amit annakidején szerviroztak az embernek, de miközben az ínyt megörvendeztetik, egyúttal a szellemi képzelőerőt is foglalkoztatják és ezáltal csökkentik a majszolás régi állati gyönyörűségét. A bor és a kenyér pedig, látja, bor és kenyér marad, nem több és nem kevesebb...”

Minjonman szemrehányó bársonyos tekintettel nézett rám, miközben elfojtott gúny rángatózott szája körül és két tenyerét túlméretezett mozdulattal kifelé fordította:

„A kenyér és bor kenyér és bor — mondta éneklő hangon —, ha véletlenül nem éppen test és vér...”

„Még mindig nem készült el ezzel? — mosolyogtam. — Annyi világkorszak után?”

Saul király jobban vézna testére húzta fekete burnuszát. Elnézett mellettem és vállát vonogatta:

„Hogy én elkészültem-e? Miért én? Soha nem is kezdtem. Azok nem készültek el vele. Node hát a képtelen, kiírhatatlan babona még nem is a legrosszabb bennük. Hanem ízlésesnek találja azt, hogy egy idegent, akit kevéssel azelőtt még mint Sátán eretnekküldöncét egzorcizálták, nyomban azután a szentség potenciális anyagával vendégelnek meg mindkét szín alatt?”

„Kinek jutna eszébe az ilyesmi, mikor bort iszik és kenyeret eszik? — ráztam fejemet. — Szóval mit talál bennük legrosszabbnak?”

„Semmit — tért ki a válasz elől Minjonman. — Egészen jól megvagyok velük. Nem egyszer megvédték már a kecskesajtevők elől, miután lassan, lassan tuda-

tossá vált bennük, hogy nélkülem nem találtak volna megfelelő Istent...

„Nem akarja megmondani, Saul Minjonman — kérdeztem makacsul — mi rosszabb az ön véleménye szerint a babonánál?”

„Össze kell férni, doktus — mondta a kor zsidója. — Össze kell férnünk egymással, hiszen végtelen idők óta térszomszédságban élünk egymással.”

Ezekkel a szavakkal bizalmatlanul körül nézett, akárcsak előtte a főpüspök. Aztán halkán folytatta:

„Hát megmondom önnek, doktus, mi a legrosszabb: az az öncsalás, amely igazolódik, ahelyett, hogy kiigazítódna. Ők kezdettől fogva a legkomplikáltabb támasztóállványokat építik hitük köré, ahelyett, hogy az igazság kedvéért az alapot raknák le újból. Az igazságot tőlünk kapták, a nagy, egyszerű, bonyolulatlan, könnyű és elhihető, gyermekeknek és bölcsseknek egyaránt való igazságot. De ők ezt Moab és Edom szüleményeivel keverték és kutyulták össze...”

„És mi ez az igazság?” kérdeztem kissé ingerülten.

„Az Ur a mi Istenünk — dudolta héber dallammal — és Isten egy és egyetlen”.

Előrehajoltam, hogy közel kerültem arcához:

„Hát az egyház — mondtam — nem még ma, százezer év múltán is Ábrahám, Izsák és Jakob Istenéhez imádkozik a misén, tehát a mi Istenünkhöz, aki egy és egyetlen?”

Rembrandt Saul királya szakállas állát jellegzetes módon mellére szorította.

„Ugyan kérem — kérdezte —, mióta lehet valaminek, ami egyetlen, három alakja és hogyan foglalhat magában az egyetlenegy több személyt?”

„Úgy, hogy minden alak egy egység és hogy még az oszthatatlan egésznek is több aspektusa van — mondtam én. — Ezt az egzorcista atya sokkal jobban bebizonyíthatja önnek nálam”.

Saul király többször egymásután hevesen bólintott, miközben ezt felelte:

„Nemcsak hogy bebizonyíthatja, doktus, kénytelen is bebizonyítani, ez a gyöngéje. Mindég és folyton kénytelen szavakkal bebizonyítani, hogy képtelenség az igazság. Én semmit sem vagyok kénytelen bebizonyítani. Ő nem tudja elviselni, hogy az az Isten, akit én ajándékoztam neki, tökéletesen világontúli. Ez az ő legnagyobb gyöngéje. Én még egész életemmel várhatok az Üdvözítőre és ugyanakkor azt is tudhatom, hogy nem jön el. Ez az én legnagyobb erősségem...”

Io-Minjonman különben fáradt hanghordozásával ellentétben nagy hévvel mondta ki ezeket a szavakat. Még csillagszemei is kipirosodtak. Ilymódon észrevétlenül középkori hitvitába csöppentem bele ebben a messzetávoli jövőben, olyan hitvitába, amilyeneket Domokos-rendi szerzetesek és zsidók között rendeztek Spanyolországban a 14. században. Szándékom ellenére nekem az egyház szóvivőjének szerepe jutott, holott megfordítva is lehetett volna. Saul király a maga részéről ugyanazokat az érveket hozta fel, amelyeket spanyol elődei hasonlíthatatlanul nagyobb óvatossággal alkalmaztak, mert nekik akkoriban a fejük forgott kockán...

„Túlélheti-e valami, ami önmagában nem igaz — újítottam fel a toledoi hitvitát — a változó időket úgy, mint az egyház?”

Saul király megfontolt mosollyal ingatta fejét ide-oda.

„Már megint be kell bizonyítani valamit, doktus — mondta, — pláne tartósságával. Minden kő kétmilliószorta tartósabb az egyháznál. És mit jelent az, hogy önmagában igaz? A sakkjáték is túlélte minden időt, mert önmagában igaz, noha önmagán kívül sem nem igaz, sem nem nem igaz...”

Ezekkel a szavakkal felállott és egy fületlen csészét, habverőt s egy kis és nagy fakanalat vett le egy polcról.

„Az egyház addig él — folytatta munkálkodás közben —, ameddig mi élünk, hogy tanuságot tegyünk, Izsákért és Jákobért, akik elsőknek ismerték fel az igaz Istent...”

„Tudtommal, Saul Minjonman — válaszoltam — az egyház pontosan megfordítva fogalmazza ezt. Szerinte Izrael addig él, ameddig ő él, tehát a dolgok végeztéig, hogy tanuságot tegyen a Messiásért...”

„Akkor mindkettőnkön segítve lesz — hunyorgatott Minjonman megengesztelhetetlenséggel. — A végtelen pályák egyforma hosszúak, és nyugodtan kivárhadjuk, ki fog tanuságot tenni kiért... De az én vendéglátó italom nem várhat tovább...”

Azzal eltökélten véget vetett a hitvitának és az egyik korszából vigyázatosan sűrű tejet vagy tejfölt öntött a csészébe. A másik korszából aranyszínű mézet kevert hozzá, amely mint egy fonál nyúlt, hogy újjával volt kénytelen elvágni.

„Tej és méz?” kérdeztem feszülten.

„Tej és méz — erősítette meg — annak a tiszta állatnak teje, akibe nem bujik ördög és a kis szorgoskodók méze, nem pedig a szemtelen melisszáké a Munkás Parkjából. Hadd kínáljam önnek, doktus, a mi misztikus földi eledelünket, tejet és mézet, amelyet Isten szentelt meg és nem változtatható át semmi mássá.”

„Tej és méz — kérdeztem — talán a tejjel és mézzel folyó országból?”

„Onnan — bólintott. — A szent helyen még néhány tízezer arasznyi földet szigorúan a régi állapotban tartunk... Ezt apáink vitték keresztül, mikor az egész világ és emberiség egy szürke masszává folyt össze.”

Saul király a habarófával megkavarta a tejet, úgy, hogy egyre sűrűbb lett és habzani kezdett. Közben álmódó hangon mormogta:

„Tudja, mit mondanak a mi bölcsseink a tejről? Ami Erecnek a lelketlen természet, a forrásvíz, az ódomnak a lelkes természet, a tej. A lélegző élet forrásvíze ez. És tudja, mit mondanak a mézről? A földnek ebben az összehordott virágzásában adja Isten enniünk a gondolatot, amely arra indította, hogy nyarat teremtsen...”

Saul király az étel fölé emelte kezeit és elmondta az e célra rendelt áldást, amely még messzebb nyúlt vissza az emberiség őskorába, mint én magam. Aztán odátöltötte elém a csészét és kezembe adta a kisebbik fakanalat. Engem pedig egészen ünnepi hangulat fogott el, mikor megkóstoltam az édes, mézzel kevert tejfölt és úgy éreztem magam, mint a gyermek az első áldozáskor. Egyszerre, lefelől megértettem a vallásos étkezési törvények mélyebb értelmét is, a „tisztá” és „tisztátalan” ételek törvényét és hogy a táplálkozásnak annyit kellene jelentenie, hogy az emberi természet az isteni teremtés gondolatait fogadja magába.

Minjonman elégedetten nézte, mennyire átadom magam az élvezetnek. Nem akart zavarni, nem szólt hozzám, hanem várt, míg én kezdtem újra a beszélgetést.

„Önt a kor zsidájának nevezik — mondtam. — Az egyesszámnak itt is ugyanaz a jelentése, mint a Munkás esetében?”

„Már a szó jelentése is mutatja — oktatott ki —, hogy mindig tizen vannak egyszerre olyanok, akik a Minjonman nevet viselik. Ők képviselik azt, aminek Isten akarataiból nem szabad elmúlnia...”

„És miért tizen, Io-Saul?”

„Tizen alkotják a községet és a község imáját. Tíz a közös áhítat legvégső sűrítése”.

„Bocsássa meg kíváncsiságomat, Io-Saul — firtattam tovább. — Tíz különálló, független egyénről van szó vagy tíz családfőről?”

„Tíz különálló személyről — válaszolta —, tíz kiválasztott személyről, akik asszonyok férjei és gyermekek apjai és anyák fiai és testvérek testvérei és sógorok és apósok és unokatestvérek és nagybácsik és unokaöccsök... Örülök, doktus, hogy uzsonnám alkohol nélkül is izlett”.

„Olyan bensőségesen izlik — mondtam egészen elábrándozva —, hogy még egy negyed csészécskével kérnék belőle”.

Miután újból kiszolgált, felvettem a beszélgetés fonalát:

„... Feleségek férjei, gyermekek apjai, anyák fiai, testvérek, sógorok, apósok, unokatestvérek, nagybácsik, unokaöccsök, ez mintha kissé sok volna a családból...”

„Sok a családból — mondta Saul király komolyan — mindig ez volt a specialitásunk”.

Ebben a pillanatban öntudatlanul testestül-lelkestül útitudósító és interjucsináló voltam, és tovább kérdezősködtem, noha ez már kétségtelenül tolakodásnak tűnhetett:

„És mi a végcélja annak, hogy egy kiegyengetett és szürkén összefolyó világban, mint önmaga mondta, ez a tíz család mindjobban elkülönül és megnehezíti magának az életet?”

„Van más végcél a földön, mint hogy megtartsuk a parancsolatokat és...”

Elhallgatott és szünetet tartott, úgy, hogy kénytelen voltam kíváncsian megismételni: „És?”

„És várjuk”, mondta Saul király, és arcán mélabus mosoly ült ki.

Én azonban visszadőltem és elgondolkoztam a „várni” szón. Úgy éreztem, hogy összhangban van az idő átélésével is, amely kisfiú koromban a szűnidei

szoba ablakánál jutott ki részemül, de a halálban való létezésemmel is, amelyet ugyan a főpüspök valótlannak minősített. Várni: ez a csupasz, mondhatnám egészen lecsupaszított idő. Ez pedig két távoleső térbeli pont összeköttetése, amelyek vonalán a tökéletes nyugalom halad a tökéletes mozgás járművén. De még a halál nyugalma (hiszen átéltem) is azt hiheti legbelül, hogy a helyes pont felé mozog. Akkor Saul király várakozása több várakozásnál, és pedig remény, akkor a csupasz idő jámbor idő, akkor a halál mozgó nyugalma Istenbe simuló szender. Igen, ez a tíz minjonman valóban a jámbor idő, ennélfogva tehát a remény népe. Elmerülve ezekbe a gondolatokba, amelyek mélységes tapasztalatokon alapulnak s ezért a szóba foglálás úgy elsötétíti őket, mint a betegágy mellett sötétítik el kendőkkel az éjjeli lámpákat, elfelejtettem, hogy hol vagyok, és nem vettem észre, hogy Minjonman karosszékeim mögé lépett. Hirtelen hátulról élesen a fülembé súgta:

„Ne higgyen neki. Ismerem őket mind. De milyen jól ismerem őket! Ne higgyen egynek se. Óva intem!”

Összeborzadtam ettől a hangtól. Az imént még a remény széttörhetetlen edényét csodáltam meg Saul Minjonmanban, azt, aki hisz a Megváltó eljövételében, noha meg van győződve arról, hogy nem jön, azt, aki a várakozás csupasz idejét jámbor idővé teszi — mikor hirtelen beleütköztem az ellentétes Saul Minjonmanba, ebbe a szertelenül ideges és türelmetlen emberbe, aki fuldokló hal módjára vergődött az idő hálójában.

„Tudja, doktus, mikor kezdődött a mi szerencsétlenségünk?” kérdezte szinte eszelős szemmel. „Mikor az emberek ostoba módra elkezdték írásukat balról jobbra irányítani, nem úgy, mint mi, jobbról balra, Ekkor fordult meg a mi számunkra az élet. Figyeljen jól rám: a görögök az életet biosnak nevezték. Mi

azonban kénytelenek voltunk fordítva soibot vagy sobot olvasni, aminek jelentése tudvalevőleg nyögés. Mikor később csaknem kétezer évig a germánok között laktunk, a Leben szót megfordítva Nebelnek olvastuk, tehát párának és ködnek, és ez is pontosan bevált. Aztán Isten egy hatalmas üldözés által elvezetett bennünket az angol nyelvnek a világon uralkodó országaiba. Fordítsa meg maga, hogy mit olvastunk, mikor rábukkantunk arra az igére, hogy to live...”

„Annyit én is tudok, hogy evil a rosszat, a gonoszat jelenti”, mondtam engedelmesen, de nem hagytam ismét szóhoz jutni, mert attól tartottam, hogy még ezerötszáz szót leszek kénytelen visszafordítani, amelyek mind az életet jelentik.

„Kitől óvott az imént? — kérdeztem eléggé élesen. — Kinek ne higgyek? Talán a főpüspöknek?”

„Főpüspök ide, főpüspök oda — mormogta Minjonman és összekuporodott karosszékeiben. — Valamennyiüket értem. Valamennyiüket...”

Szeme most valóban a bibliai Saul szeme volt, amelyet az égi szellem megzavart. Eltúlzott mozdulattal mintha az egész világot eltolta volna magától. Egyszerre azonban felágaskodott valami a szemében, mint a lovak, ha villámlik. Minjonman az ajtóra meredt:

„És ne higgyen neki sem — mormogta — és legyen résen előle is, noha jelentékeny kis aranyfej.”

A sötét ajtó feltárult.

Saul Minjonman nyomban visszanyerte irónikus szomorúságát, mikor a belépőt bemutatta:

„Io-Joel Hainz, legidősebb fiam, nem minjonman, mert lemondott elsőszülöttségi jogáról, és pedig egy tál lencsénél is kevesebért.”

Ami elsősorban feltűnt nekem a fiatalemberen, aki eléggé különösen valamilyen elfelejtett hagyomány folytán a harcias csengésű porosz Hainz névre hallgatott, az volt, hogy az általános mentális divat szerint

öltözködött, úgy, hogy meztelen teste elmosódottan át-
sugárzott a leplen, és nem fejére húzott köpenyt vi-
selt, mint atyja és a többi megfáradtak és megter-
heltek az „egykori alsóváros” két kapuromja között.
Sőt fején ugyanolyan keskeny, hullámos, ragyogó
anyagból készült aranyfeltétet viselt, amilyent az ifjú-
ság a magasabb évfáratok barokk parókáival ellentét-
ben hordott. Az előreugró homlok és a rövidlátóan ösz-
szeráncolt, szinte pillátlan szemek mellett, amelyek
valósággal kiabáltak a szemüveg után, különösen hang-
súlyozott szintelenség és mesterkélt fásultság jellemezte
a fiatalembert. Ez egy szélsőséges asszimiláns, gondol-
tam magamban, akinek mindig vigyáznia kell, aki hoz-
zászokott, hogy indulatait fékezze. Dehát milyen indu-
latait? Nem esett nehezemre, hogy a homlokzat hang-
súlyozott szintelensége mögött felfedezzem a meggyö-
tört büszkeséget, a fölény elkeseredett vágyát, amilyen
csak a már szinte fiziológiai sértődöttség gyökeréből
szökken a magasba. Miért volt Io-Joel lényé legmélyén
sértődött? Apja nem volt az. Saul király kissé bána-
tos volt, kissé gunyos és időnként kenetteljes. Nem
mutatott dölyföt, csak annak büszkeségét, aki önként
magára vállalja az elkülönülést. Io-Joel Hainz látszó-
lag ledobta már ezt a terhet, hogy egy másikat vegyen
magára. Vajjon egyáltalában atyja házában lakott-e
még, a megfáradtak és megterheltek között vagy vér-
beli mentális létére csak látogatóba jött hozzá? Szinte
kedvem volna feltételezni az utóbbit. Ezek és hasonló
kérdések keringtek fejemben, miközben szenvedélyesen
figyeltem az apát és fiát. Io-Joel tettetett hidegséggel
nézett el Saul mellett, miközben ez leírhatatlan tekin-
tettel nyelte magába fiát; ebben a tekintetben a leg-
ellentmondóbb módon keveredett félelem, szeretet,
apai büszkeség, elutasítás, lázadás és sokszor még
gyűlölet is. A két ember láttán rövid néhány perc
múlva már a kedves Io-Szolip úr és fia jutott eszembe,

fiatal gazdám, a nap vőlegénye. És nem is tudom, miért, de rögtön megéreztem. Io-Doban és Io-Joelben két ellentétet, amelyeknek életre-halálra kell harcolniuk, mert igazában két azonos valamit jelentenek.

„No, megint áttetvezted a világot, hogy hibát találj benne, fiam?” — üdvözölte Minjonman a jövővényt zsörtölődve, és éreztem, hogy valami titokzatos kényszer hajtja akarata ellenére arra, hogy csipkelődő és sértő szavakat használjon, amelyek egyúttal őt magát is fájdalommal töltötték el. Io-Joel kissé albinó-szerű arcán egy rándulás sem jelezte, hogy a rég megszokott gúnyos fogadtatás atyja részéről bántja.

„Tudnia kell, doktus, hogy fiam radikális analitikus”, tette hozzá Saul király, és az ember nem tudta, hogy ez büszkévé teszi-e vagy dühíti.

„Aki változtatni akar, annak előbb megismernie és definiálnia kell”, mondta Io-Joel száraz pedáns hangon, amely sokkal lázítóbban hatott az apa szenvedélyes gunyjánál. Tudhatta ő azt, hogy megérttem ezt a maximát? Pedig nagyon alaposan megértettem, hiszen előttem jólismert jelszava volt azoknak, akik 1920 táján forradalmároknak tartották magukat. Oh, milyen jól ismertem ezt a szeleburdian fagyos hangszúlyt, amely egyfelől azt állította, hogy az emberi szellem nem egyéb az anyagi fejlődés előidézte buboréknál, másfelől pedig azt követelte, hogy ez a tehetetlen buborék segítségére siessen a mindenben uralkodó anyagi fejlődésnek. Nem volt ez logikusabb, mintha az óceán azt követelte volna a kagylók mélyén hallható zörejtől, hogy segítsenek neki a viharban. Szóval ez is van még ebben az asztromentális világban, csodálkozom, az alaptalan, de jóllakathatatlan gőgnek ez a boszszúszomja a világmegjavítás hazug álarca mögött?

„Ez itt doktus — mutatott be Minjonman végül is fiának —, akit amazok seigneurnek is neveznek.”

„Volt már szerencsém, a doktust és seigneur-t a Munkás parkjában a menyasszonyok táncánál megfigyelni“, jelentette ki Io-Joel merev és túlzottan udvarias komolysággal, amelyről kezdetben nem tudtam, hogy nem szemtelenség-e. Később már tudtam. Nem volt az.

„Mit keres magunkfajta a Munkás parkjában?“ fortyant fel Minjonman és beesett arcának antik sápadtságát a düh és undor barna pirja öntötte el.

„Szeretek — felelte Joel-Hainz pedáns nyugalommal nem atyjának, hanem nekem — szeretek ott sétálgatni, ahol első kézből kapom az információkat.“

„A kecskesajtevők információit — morgott apja, megnyugodott, szünetet tartott és görcsös élccel fejezte be a mondatot. — Jobb volna, ha nem a Munkás parkjában sétálgatnál, hanem itt az apai házban ülnél...“

„Nem szoktam ülni“, jelentette ki Io-Joel röviden, lapos hangon.

„Szóval ami az apádnak jó, neked rossz, ugye?“ háborodott fel Minjonman ismét.

„Az ember ne akarjon à tout prix kicsiségekben különbségeket tenni — fordult a fiú ismét hallatlan udvariassággal hozzám —, amellet az ülés reakciós magatartás.“

„De a dzsungeljeid nem reakciósak“, fakadt ki Saul király. Éreztem, hogy szinte hasztalanul küzd önuralmáért.

„A dzsungerek a társadalmi megújhodásnak és a mentalizmus legyőzésének támaszpontjai, amint azt a természetes fejlődés magával hozza.“ Imígyen szólott Joel-Hainz a legpedánsabb közönnyel, és a ropogós fogalmazásra való tehetsége úgy ingerelt, hogy eredeti szándékom ellenére belekeveredtem a vitába:

„Itteni tartózkodásom túlságosan rövid ahhoz — mondtam —, hogy az öntől említett dzsungeleket személyesen meglátogassam. De amit róluk hallottam, abból úgy veszem ki, hogy ezek a dzsungerek a természet és

ezzel az emberi jelenség különös visszanyulása túlhaladt állapotokhoz. Nem értem, hogyan lehet a mocskos nyüzsgés egykori mocsaras talajon, hogyan lehetnek a baromfiudvarok, vásári bódék, körhinták és más effélék a társadalmi megújulás támaszpontjai. Én nem félek a reakció vádjától. Ez a szó adott körülmények között valami igen rokonszenvest is fejezhet ki. Nem látom azonban be, hogy azok a körhinták miért kevésbé reakciósok például a szép karosszékeknél, amelyeken mi az ön apja házában ülünk? Saul király és Dávid király és valamennyi cézár és későbbi császár trónon ült, a pápák pedig, nyilván a mostani pápa is a sedia gestatorian ülnek, és magát az Uristent is az ítéletnapí bíraskodásnál ülve, tehát törtvonalban ábrázolták a festők. Ha le akarja győzni a mentalizmust, miért ismeri el éppen ebben az egy többé-kevésbbé sznobisztikus részletében, amely a megtört vonalat reakciós tartásnak látja?“

„Ezt hallgasd meg, ez megadja neked“, vihogott Minjonman elragadtatással.

„És miért akarja egyáltalában legyőzni a mentalizmust?“ kérdeztem végül.

„Ami van, azt mindent le kell győzni, hogy az új előállhasson“, nyilatkozta ki a fiú. Hangjában ezúttal nem volt bizonyosság, és a hűvös fiatalember éretlennek tűnt fel.

„Éles aranyfejecske“, mormogta Saul király, és nem lehetett tudni, hogy dicséret-e ez vagy gúny. De én felhasználtam az ellenfél gyöngeségét:

„Amit itt mondott, tartalmatlan, merőben formalisztikus elv, amely az üres egymásutániság tényéből erkölcsi értéket csinál. Ezt az elvet már az én koromban kitalálta a politikai és művészi bohémek hiú, lusta és érzéketlen csöcseléke. Ezek az emberek könnyen legyőztek mindent, ami hiúságunknak útjában állott, csak önmagukat nem.“

„És önmaga vajjon nem hódolt hasonló elveknek, doktus és seigneur, több, mint százezer évvel ezelőtt?” kérdezte Io-Joel, aki újra egészen visszanyerte vér-lázító apátiáját.

„Sajnos — feleltem némi habozás után kissé meg-
ütődve — sajnos, legalább egyideig én is. De meg va-
gyok győződve arról, hogy mi a magunk korában több
joggal voltunk forradalmárok. Akkoriban az ember
irgalmatlanul kizsákmányolta a másik embert. Ha szíve
volt valakinek, nem igen élt ötven évnél tovább. De
igen sokan még ezt a kort sem érték el, mert egyre
újabb háborúba hajszolták őket, ha pedig betegek vol-
tak és a nőkkel és gyermekekkel otthon maradtak,
házuk romjai alatt múltak ki vagy az országutakon
végzett velük az éhség és a betegség. Ma ellenben...”

És mint már néhányszor több-kevesebb lendülettel
megtettem, magasztalni kezdtem az asztromentális vilá-
got és vívmányait. Io-Joel nem vette le rólam sápadt
szemének rövidlátó tekintetét és könyörtelenül beszélni
engedett. Csak aztán kérdezte meg:

„Szóval az emberek iránti részvét és a kinzók el-
leni felháborodás idézte elő, hogy ön fiatal korában
küzdött a fennálló állapotok ellen, doktus és seigneur?”

Beismerem, hogy Minjonman fia bizonytalanabbá
tett engem, mint én őt:

„Forradalmi érzületünk — feleltem vontatottan
némi szünet után — részben kétségtelenül azokon az
érzelmes és nagylelkű érzéseken alapult, amelyekben
úgy éldelegtünk, hogy jobb és magasabbrendű embe-
reknek hittük magunkat. De forradalmiságunk legfőbb
gyűlölködő rúgója a meggátolt életigény sötét érzésén
alapult, amelytől annyi fiatalember sinylődött.”

Joel-Hainz depresszív türelemmel kulcsolta össze
kezét, miközben Rembrandt Saul királya olyan kíván-
csian nézett bennünket, mintha versenyen vennénk
részt.

„Bocsánat, doktus és seigneur — kérdezte a fiú változatlan udvariassággal — az ön ismeretei az asztro-mentális világról olyan átfogóak, hogy azt véglegesnek és megjavíthatatlannak jelenti ki? Hisz-e például abban, hogy mert az evés és ivás már nem probléma és mert ma már nem piszkos módon megyünk el, a meghiusított életigény sem okoz már szenvedést nekünk?”

„Seholsem látom — viszonzám hevesen — azt a politikai hatalmat vagy berendezést, amelyet felelőssé lehetne tenni ezért a meghiusított életigényért. Amellett ilyen nincs is ezen a világon, amelynek eszménye a céltalan játék...”

„Dehát az élet maga nem meghiusított életigény-e?”, kérdezte a fiú, akinek arcán egy izom sem rándult. Ez a kérdés a sátán korcsszülötte, gondoltam magamban, ha van is benne valami helyes. Saul királyt gyűlölt kedvencének kardforgatása úgy fellelkesítette, hogy hosszú nevetéssel vetett véget a vitatkozásnak.

„Intézzé el, doktus, ezt a hideg, fásult, nyakatekert aranyfejet! Szened, pedig nem is kénytelen vele, haha, merő tolakodásból szened. A többi abban a pillanatban nem szened többet, mikor a fájdalom megszűnik, de ő tovább szened...”

„A dzsungelek ma és továbbra is a megújódás támaszpontjai — összegezett Io-Joel szárazon, nem törődve apja nevetésével. — Ha kiterjeszti kissé látogatását, doktus és seigneur, talán még ennek is tanuja lesz.”

„Nem kell félni — mormogta Minjonman, aki ismét elkomolyodott —, mindennap ezt ígéreti az aranyfej...”

Hirtelen azonban elakadt a szava, összezsugorodott karosszékében és arca is mintha megfonnyadt volna, miközben prófétai komolysággal így szólt hozzám:

„Ő csak ígéreti, de a többiek megteszik.”

TIZENHARMADIK FEJEZET

amelyben elkezdődik a Dzsebelben a nagy asztrális epizód, amely előbb a kronozófusok legelső fiúiskolai osztályába és ezzel együtt az interplanetáris világtérbe vezet.

Nem csak útleírás ez. Ha útiregénynek nevezem, ezzel nem azért teszek erőszakot az igazságon, hogy az olvasót édesgessem. Míg az útleírás egyszerű kör, addig az útiregény két gyújtóponttal bíró elipszis. A második gyújtópont az utazó énje, amely nemcsak szenvedőlegesen fogadja el a dolgokat és eseményeket, hanem gyakran akarata ellenére beleesik a legfurcsább kalandokba és időnként borzongó okozójává is válik alig megoldható bonyodalmaknak. De nem győzöm eléggé ismételni, az útirajzíró nem az érdekfeszítő kalandok kedvéért vállalkozik munkájára, nem hogy jellemezzen, felépítsen és boncoljon, hanem egyesegyedül azért, hogy megismertesse olvasóját egy ismeretlen világgal, ezúttal a legtávolabbi jövő térképének egy teljességgel fehér foltjával.

Minthogy ezt az elvemet mindig szem előtt tartom és most kivételesen fontos fejezethez érkezem, melynek tárgya magasan föléemelkedik minden „regényesnek” és „emberileg érdekesnek” is, a legközelebbi eseményeket csak röptében bátorkodom érinteni.

A házambeliek már nélkülöztek. B. H. meglehetősen nyugtalanzkodott, mert egyáltalában nem látta kizártnak esetleges hirtelen regressziómat a láthatatlanba. Tegnap óta erősen csüggtünk egymáson, ő rajtam nem kevésbbé, mint én rajta. Mivel B. H. tudta, hogy mai programom első pontja a Munkás, előbb a fiatal anyák és csecsemők között keresett a parkban, később a Források és Erők Völgyében. Minthogy a menyasszonyok tánca és piknikje már véget ért, némi

időbe került, míg felfedezték a főpüspök házába vezető nyomaimat. Ettől kezdve azonban ezek a nyomok eltűntek.

Én közben még mindig Saul király különösen túlsúlyolt régiségtárában ültem és hallgattam az ingerült vitát, amely Sault fiával, Joel-Hainzzal összeveszejtette és összefűzte. Joel-Hainz kezdettől fogva közvetett harcot folytatott, amennyiben polémikus válaszait nem apjához, a kor zsidájához intézte, hanem hozzám. Különösnek tűnt fel előttem, hogy Minjonman is, fia is meg volt győződve a mentális világ „megváltoztatásának” szükségéről. Az apa érvei ortodox természetűek voltak, noha meglehetősen különböztek a főpüspök érveitől, sőt azokkal ellentétesek voltak. Így például a bűnbeesésről szóló főpüspöki tant a bibliai szöveg kicsavart értelmezésének minősítette, amely az ember groteszk túlbecsülését és egyszersmind Isten istenkáromló lebecsülését jelenti.

„Amazoknak sok tehetségük van erre a világra — sóhajtott Minjonman — és kevés Isten számára. Ha az Isten dolgát egészen ránk bízta volna, jobb soruk lenne.”

De ellentétben ezzel az öntudatos kijelentéssel, kérve-kérte fiát, Joel-Hainzot, hogy óvakodjék a „beavatkozástól” és ne szűrje össze a levet azokkal, akik nem csinálnak titkot elégedetlenségükből.

„Ami van, rossz — mondta. — Talán én nem tudom jobban mindenki másnál, hogy milyen rossz? De ez a rossz az övém, nem a mienk. Mi közöm hozzá? Ezzel a kérdéssel sok mindent túléltem. Tőled is csak ezt kérdelek: mi közöd hozzá?”

Ezzel a hihetetlen elszigetelődési állásponttal szemben a mesterkélt szenvtelen Joel-Hainz mintha kissé elvesztette volna pedáns egykedvűségét. Szeme átszínezült és először nézett apjára átható tekintettel. Még az arany hajdís is félrebillent, amellyel a többiek szép

világát utánozta. A válasz nem kevésbé mérges lett volna, ha Minjonman hirtelen nem mutat nyugtalan-ságot, nem ragad fekete szakállába és nem emelkedik fel székéből. Én is felállottam és azt kérdeztem, amit bizonyára még egy kísértet sem kérdezett előttem:

„Nem voltam itt már túlságosan sokáig? Nem zavarok?”

„Nem maga zavar, doktus — válaszolta Saul király —, hanem az Elveszettek Hivatala hívja...”

„És hogyan kell reagálnom erre a hívásra?” érdek-lődtem.

„Önnek is azt a kiáltást kell kiküldenie, hogy: itt vagyok”, mondta Minjonman, ugyanakkor azonban kérőleg felemelte karját, hogy elejét vegye az utasítás megfogadásának:

„Nagyon kérném, doktus — mondotta — ne az én házamban kiáltsa el, hogy itt van.”

Erre a mozdulatra és ezekre a szavakra először hallottam Joel-Hainz nevetését. Helyesebben nem is hallottam, mert hangtalanul nevetett és egy arcizma sem rándult. De nevetése semmi jót nem ígért a jövőre. Kénytelen voltam magamban ezt gondolni.

„Önre vagy magamra való tekintettel ne tegyem?” kérdeztem feszülten.

„Kell az, hogy a kor zsidájánál találják meg önt?” dörmögte Saul király.

„Rá való tekintettel ne tegye — mondotta Joel-Hainz lassan és kihangsúlyozottan — mert ő nem megváltoztatni akarja a világot, hanem azt akarja, hogy ne legyen hozzá köze. Ez a vérében van.”

„Te meg minden erőddel azon vagy, hogy közöd legyen hozzá — fakadt ki Saul király —, pedig nincs a véredben.”

„Az nagyon meglehet”, mondta Joel-Hainz tette-tett eltűnődéssel.

Noha még sok kérdés volt a nyelvemen, némán követtem Io-Saul-Minjonmant, aki dohos folyosókon és sötét lépcsőkön át kivezetett a szabadba. Jó messze voltunk az „egykori alsóváros” párhuzamos falaitól.

„Állítsa be csak óhaját az egykori alsóvárosra, ha valami lehetetlent kívánnak öntől és szüksége van rá.”

Meghökkentem. Ez már a második ígéret volt ezen a délelőttön, hogy szükség esetén kihúznak a csávából. Vártam, míg Minjonman eltűnt. Aztán hangosan elkiáltottam magam: „Itt vagyok.”

Két percre sem telt, máris nyílt gyepen találkoztunk egymással, a házambeliek és én. Noha mindketten olyan célokat formáltunk ki, ők is, én is, amelyek egymás felé moogtak, a szabad találkozás illúziója teljes volt. Mindvégig nem győztem csodálni a modern közlekedés finomságát. Szökevény és csavargó létemre elvártam volna, hogy legalább is szemrehányó tartózkodással fogadjanak. Erről szó sem volt. A fogadtatás nem lehetett volna örömteljesebb és szívélyesebb. Még csak egyetlen tréfás szóval sem céloztak kószálásomra. Csak B. H., az újjászületett, aki az ideges huszadik század némi csökevényét megőrizte magában, amellet pedig gazdáinkkal és velem magammal szemben felelős is volt létezésemért, súgta a fülembbe:

„Hála az égnek, hogy a világon vagy még. Már vért izzadtam.”

Mind eljöttek, hogy lássanak, Io-Fagor, a ház ura, a szövivő, a házi bölcse és az állandó vendég, a háztartásnak ez a három öreg agglegénye, valamint a kedves Io-Szolip úr, a háziúr násza. Ez utóbbi rögtön felhívás útján értesítette fiát, a vőlegényt, hogy megvagyok. Io-Do kötelessé volt a napot magányos nyugalomban és szemlélődésben tölteni, mert a mai este — amelyet nálunk legénybúcsúnak neveznek — ünnepi sym-paionnak volt szentelve, amit én amolyan színházi és

zenei előadásnak képzeltem el. Igaz, mikor azt hallottam, hogy a fiatal Io-Do belső szemlélődéssel van elfoglalva, lelki szemeimmel fegyverekkel telerakott fala előtt láttam állani, ahogyan éppen a gyógyíthatatlan rozsdát tisztítja le az ókor löfegyvereiről. Io-Fagor és a többiek felszólítottak, hogy menjek haza és költsek el egy jó lakomát.

„Uraim — szabadkoztam —, ez sok volna egy magamfajtának, mert a délelőtti folyamán már három misztikus lakomában volt részem. Először pogány sajtot és forrásvizet kóstoltattak velem, aztán kenyeret és bort, végül pedig tejet és mézet. Jóllaktam.“

„És mivel kínálhatjuk meg különben?“ kérdezte a szóvivő, akinek teendőihez tartozott a szórakoztatás.

„A nap magasan áll és új ismeretekre szomjazom“ mondtam, és ez sokkal kevésbbé hangzott tréfásnak, mint amilyennek szántam.

„Mit szólna Io-Clap szofisztész szemináriumához?“ fontolgatta a házi bölcs.

„Miért olyan szigorú hozzám?“ kérdeztem nevetve.

„Ez már megint magára vallott“, meredt rá a szóvivő megsemmisítő tekintettel a házi bölcsre, akiben valamennyi vetélytársa közül a legfölöslegesebbet látta.

„Nem használta ön tegnap a kronozófia kifejezést?“ fordultam elgondolkozva Io-Fagorhoz.

„Minthogy érdeklődési körét sejtettem, sőt nemcsak sejtettem — mosolygott a menyasszony apja —, régen minden intézkedést megtettem, rögtön elmegyünk a Dzsebelhez. Készen áll, seigneur?“

„Jó volna, ha megfontolná előbb — vágott szavába B. H. érezhető aggodalommal —, hogy egy kronolasztikus vagy kronogimnasztikus gyakorlóóra nem rejt-e magában nagyobb veszélyeket egy teljességgel gyakorlatlan lélek számára. Talán tanácsot kérhetnének előbb egy orvostól...“

„De B. H. — mondtam felháborodva. — Gyakorlatlan lélek? Mit jelentsen ez? Távollétem és visszatérésem mégis csak elég gyakorlat?”

„A kérdést — jelentette ki Io-Fagor megnyugtatólag — az illetékesek jól megfontolták és megvizsgálják. A seigneur a legkisebb fiúk elemi oktatásán fog résztvenni”.

Most hát itt állott előttiünk egész nagyszerűségében a híres Dzsebel. Előttiünk, azaz Io-Fagor, B. H. és jómagam előtt. A Dzsebel hatalmas mesterséges hegy volt, több, mint négyezer láb abszolút magasságban felrakva egy részben egészen átlátszó, részben rendkívüli áttetsző folyékony üvegszerű vagy kristályos masszából, de úgy, hogy a toll vonakodik a „felrakás” szót használni egy mesterséges tüneményre, amely a kiegyengetett bolygó minden természetes jelenségét látszólag messze felülmúlta erőben és magasztosságban. A Dzsebelben a törekvő emberiség (a főpüspök kifejezése szerint az Istentől mind messzebbre eltörekvő emberiség) szinte elérte a „természet transzfigurációját”. A hegy nem kisebb méretű területet foglalt el, mint valaha mondjuk az Alpesek egyik közép magas tömbje. Amellett különösen szép lépcsőzete és tagoltsága volt, olymódon, hogy architektúrájának szimmetrikus gondolatai mindig el tudtak bújni az utánzotti vad természet aszimmetriái mögött. Beszögellések és völgyek szagrátták meg a Dzsebelt egész kiterjedésében. A völgyekből patakok ömlöttek fentről a síkságra. Ugyan-ezek a patakok azonban a felső régiók prizmaszerű kristályos csipkészetében szivárványszínű vízeséseket, szírporkázó zuhatagokat alkottak. A Dzsebel általában sokkal inkább optikai képződménynek tűnt fel előttem, mint szilárd anyagból készült, lenyűgöző építménynek. Az „optikus képződmény” szóval olyasmire akarok utalni, ami inkább fényből, fényfelületekből, árnyé-

kokból, sugarakból, sugártörésekből, spektrális jelenségekből, színsorokból és változatokból áll, mint bármilyen másból. Ez a sokszerű fény néha elviselhetetlenül vakító volt, másszor pasztellszerűen letompított. De székesegyházszerűen felfelé vékonyodó hegy formáját sohasem veszítette el a Dzsebel: Olyan volt, mint az Aiger, a Mönch vagy a Jungfrau, nem olyan magas ugyan, mint ezek a svájci csúcsok, de emberkéz alkotta olyan anyagból, amely messziről ugyanolyan anyagszerűnek mutatkozott, mint a tiszta fény különböző fénytöréseiben. B. H. barátom és házigazdám, Io-Fagor látható gyönyörűséggel állapították meg vonásaimból az ámuló elképedést. Ezúttal először ámultam el így, mert a csillagok össze-vissza ugrálása ujságközlemények céljából inkább idegesített, mint csodálkozásba ejtett. Az asztromentális hegy milliószeres csillogása és villogása, lángolása és sziporkázása azonban valóban kilendített fásult nyugalmból.

„A Dzsebelben, amelyet itt lát maga előtt — világosított fel mosolyogva Io-Fagor — a kronozófusok mindhárom lamaszeriája elhelyezést talál”.

„Hogyan lehetséges ez? — hallottam fanyalogva saját dadogásomat. — Hogyan bírhatják ki a mentális emberek teste és idegsejtjei az életet az ilyen fényzuhatok között?”

„De hát hova gondolsz, F. W.? — rázta fejét naivságom fölött B. H. — Csak természetes, hogy a csillagjárók kronoelasztikus és kronogimnasztikus gyakorlótermei, az elcsodálkozottak (a thaumazontok) gyűléstermei, valamint az idegenérzők (a xenospaszták) megismerő cellái, a diákok hálósobáitól kezdve a Fennlebegő irodájáig a legkellemesebb homályban és házi megvilágításban vannak. Szégyenszemre meg kell valanom, hogy mindezt csak hallomásból tudom, mert amilyen öreg vagyok, sohasem jártam még a Dzsebelben...”

„És ön maga, seigneur — fűzte hozzá Io-Fagor — olyan sötétséget fog megismerni a Dzsebelben, amilyenről még távolléte alatt sem álmodott“.

Hirtelen egy sejtelem hullámszórt át rajtam. Hátha ez a Dzsebel óriási, mérhetetlenül komplikált tükörteleszkóp, amely az emberi szemet minden elgondolhatóan túl kiviszi a világtérbe és a kozmikus valóság igazi képét vetíti tudatukba? Már azon a ponton voltam, hogy elárulom ezt az ötletemet, mikor visszatartott tőle az a gondolat, hogy a Mount Wilson vagy az Arequipa mamutteleszkópjai már életem vége felé alighanem régimódiak és túlhaladottak voltak és apró elektron-ikonoszkópokkal vagy televíziós filmkészülékekkel való felváltásuk már folyamatban lehetett. Elmenetelem után egy-két évszázaddal kétségtelenül úgy hordhatta már az ember a csillagos ég éppen lepergő képét a mellényzsebben, mint egy órát, hogy otthon kedélyes vacsora után hihetetlen plasztikával úgy játszhasssa le magának, mint a szűnidei utazásáról hazahozott műkedvelő filmet. Egy-két történelmi korszakkal később természetesen az asztronómia már ismét mamutkészülékekkel dolgozhatott, a dolgok örök változásához képest.

Olvasóim már tudják, hogy semmit sem magyarázok, amit nekem magamnak nem magyaráztak meg, vagy amit megmagyaráztak ugyan, de nem fogtam fel, egyszerűen azért, mert az emberiség ősidejéből való szellem elmaradott előfeltételei nem voltak elegendők annak megértésére. Ahogyan nem kíséreltem meg az utazó türelemjátékot és működési módját megmagyarázni, éppúgy, sőt még kevésbbé kíséreltem meg ezt a Dzsebelre vonatkozóan, noha néha, mint még látni fogjuk, kísértett bennem az a gyanú, hogy egy teleszkóp belsejében vagyok. De a kétségnek ezek a rezdülései mindannyiszor hamar eltűntek. Valamennyien hamarosan át fogunk hatolni az interplanetáris téren,

anélkül, hogy kételkednénk tapasztalataink valóságában, és ha az intergalaktikus vagy pláne az internebularis terek előtt meg kell állanunk, ez csak azért lesz, mert házigazdaim és a kronozófiai főnökök nem tételezik fel rólunk azt az erőt, hogy ilyen mélyen behatoljunk a téridőbe és az időtérbe, saját életünk elvesztése nélkül.

Közben újra éreztem észrevétlenül korcsolyával ellátott lábam alatt a jégszerű tükörfelületet. Ez a felület a nappali fényben üvegzöld színben csillogott, és ha az ember maga alá nézett, tengerhez hasonló mélységet látott, pedig a felület egyáltalában nem megfagyott vízből állott, hanem alighanem a Dzsebelhez hasonló anyagból, amelyet első tekintetre a folyékony üveg szóval jeleztem. Néhány perc alatt idegzsongító lendületben áthaladtunk a jelentős távolságon, amely a Dzsebel lábától elválasztott bennünket. Most száztizenegy óriás pylon egyikében siklottunk, amelyek bejáratként szakítják meg a déli falat. (Hogy száztizenegy volt-e? Honnan tudom ezt olyan biztosan? — A szerző megjegyzése.) Mindkét irányban fiatal emberek cikkáztak el mellettünk, akik zsinórra fűzött könyvecskéket hordottak a nyakukban, mint a délszigetek lakói kagylófűzéreket. Bejárók és kurzushallgatók voltak. Csufondáros és tréfás szavakat kiáltottak egymás felé, nevettek és zajongtak, mint az én diákkoromban. Hihetőleg a kronozófiai diákság legalsó csoportjához tartoztak. Hogy valamelyik pedellus vagy kapus fel ne tartóztasson bennünket, Io-Fagor világoskék zászlócskát bontott ki, amelyet ide-oda lóbált. A zászlócskán ez állott: „Támogatója és pártfogója vagyok a kronozófiai és asztropatetikus oktatásnak“.

Az „oktatás“ szó csak egészen kis mértékben fedi az ezután megismerendő tényeket. Ez a lefelé való túlzás már szinte szégyen. De a „tudomány“ szó éppoly kevéssé volna elég ahhoz, hogy kifejezze azokat a ma-

gasztos dolgokat, amelyekben a három fő-lamaszeriában foglalkoztak. Az én ifjúkoromban dívott oktatás kész, kifőtt tudást adott nekünk, amelyet emlékezőtehetségünkkel fogadtunk magunkba és az elfelejtés segítségével selejteztünk ismét ki. Szellemünkben csak többé-kevésbé elmosódott tudásnyomok maradtak meg. Műveltségnek azt a társas készséget nevezték, hogy ezeket a tudásnyomokat fürgén mindenféle mozaikszerű mintákba tudtuk kombinálni. De mint már a „lamaszeria” szó elárulja, a mentális tudás elsajátításnak csak kevés köze volt ama legtávolabbi múlt felületes iskolai üzeméhez, amelybe szerencsésen újra tartozom. A lamaszeriák nagy kolosterszerű internátusok voltak, amelyekbe kiskorában ment az ember, hogy csak két-száz éves korában hagyja el, mikor az élet vége felé közeledett. De ha már eddig eljutottak, a kronozófia a csillagjárás, a csodálkozástán és az idegenérvés legtöbb adeptusa amiatt panaszkodott, hogy alig jutott el a tudás feléig és jobb analfabétaként hagyta el a világtételeket. Az asztromentális és a mi régi értelmünkben vett intellektuális iskola közötti lényeges különbség abban volt, hogy a tudás nem volt kiragadott töredék, amelyet füzet alakjában zsebükbe tettek az emberek, hanem egészen határozott létforma, valami egzisztenciává lett titokzatos esszencia, amellyel az első naptól az utolsóig testileg, szellemileg és lelkileg átitatódott az ember.

Az imént azt állítottam, hogy a mentális tudás-elsajátításnak semmi köze sem volt az emberiség őskorának iskolai üzeméhez. Ezt a tételt makacsul fenntartom, noha a Dzsebel külső előcsarnokaiban tett rövid tévelygés után valóságos iskolateremben találtam magamat, mely éppúgy lehetett volna saját tantermem a piarista atyák népiskolájában, ahol olvasni és írni tanultam. Ott volt a fekete tábla, a nagy dobogó a tanári katedrával, a fehérre meszelt fal, a különféle

földgömböket tartalmazó szekrény, szóval minden, csak iskolapadok nem. Ezek helyett sorjában priccsek állottak egymás mellett és mögött felállított támlákkal. A legszokatlanabb hatást azonban a priccseken fekvő, áttetsző, vizálló anyagból készült hálósákok tették. Legalábbis én első tekintetre tévesen hálósákoknak gondoltam őket. Egyebekben azonban ugyanazok a serdülő fiúk állottak ott, akik egykori iskolatársaimhoz hasonlítottak, csak éppen hogy kopasz fejcskékire húzták testhez símuló, fülvédős bőrsapkájukat. Kíváncsian és bizalmatlanul néztek rám, ahogyan mi magunk néztünk volna egy magamfajta betolakodóra vagy látogatóra. Már előbb abbahagyták különféle foglalatosságukat, hallgattak és zavarban voltak, akárcsak én magam és B. H. Barátom ragaszkodott ahhoz, hogy ennek az iskolai órának nyilván ártatlan kalandja közben mellettem álljon. Éreztem, hogy jelenlétünk a fiúk szemében egyre kómikusabb és hogy előbb-utóbb egy röhögő osztály derültségével kell számolnom. Így hát minden eshetőségre kissé kivillantottam lila csuklószalagomat, mire rögtön izgatott és tiszteletteljes sugdolódzás indult meg. Szinte hihetetlen volt, hogy ez a megtisztelő jelvény, amelyet én magam sem becsültem eleinte sokra, még az asztromentális iskolai ifjúságra is ekkora hatást tett. Közben azonban a tanár már peckes tanítói léptekkel megjelent az osztályban.

A tanár minden ízében tanító volt. Megjelenése bebizonyította nekem, hogy az emberiség bizonyos alap-típusai érintetlenek maradnak a történelem legnagyobb változásaitól és fejleményeitől. Még a sötét hivatalnoki csuha is tanáros volt, amelybe ideges didergéssel burkolta sápadt és vézna testét. Ugyanilyen tanáros volt az a mód, ahogyan hirtelen összerázkódott, üres kifejezéssel csuklójára nézett, rosszaló gúnnyal összeharapta a száját vagy gyanakvó tekintettel méregette az osztályt, hogy az utolsó sorban valami rendetlenség-

get fedezzen fel, amely tanári fájdalommal, tanári haraggal vagy tanári aggodalommal tölthette el az illető tanulóval kapcsolatban. Hosszú térképmutató pálcát tartott jobbkezeében, nyilván azzal az eltökélt szándékkal, hogy részben támaszként, részben fegyvernek vagy vezénylőbotnak használja. Sokszor fenyegetőleg hadonászott vele a levegőben, ha a fiúk ripők fecsegése vagy egy hibás felelet kimerítette türelmét. Számomra a tanár archaikus lénye rendkívül megnyugtató volt. Mert mit tagadjam, első kronozófiai órámat némi aggodalommal, illetve, hogy egészen pontosan mondjam, bizonyos kozmikus rémülettel vártam. (Amit itt kozmikus rémületnek nevezek, gyermekkorom öröksége volt és akkor szereztem, mikor először világosítottak fel az égitestek igazi természetéről.) Szinte azt kívántam volna, hogy a tanár egyszer-egyszer nekem is mondogasson oda, mint a többi tanulóknak. Ez nagy biztonságérzést adott volna nekem. Ezzel szemben ő nemcsak hogy válogatott tisztelettel kezelt, hanem félénk respektussal, mintha tanfelügyelő volnék, akinek nagy horderejű ítéletet kell mondania az ő nevelői rátermettségéről.

Mindenekelőtt a tanár katedrája előtt tolongtunk, B. H., én és az egész osztály, amely mintegy húsz fiúból állott, akik érzésem szerint tíz-tizenhárom évesek lehettek. Hogy a mentális életben valójában milyen korúak voltak, nem tudtam megítélni. A tanár fennkölt arccal kétszer megszámolta az osztályt, aztán szólamódszerűen dörmögte:

„Most jobbra felállunk a nyugalom és a mozgás fekhelyei mellett!”

A fiúk zajongva, nevetve, dobogva fogadtak szót. B. H. és én azonban zavartan állottunk. Ekkor a tanár a dobogóról hozzánk sietett és feszes fejhajtással és kényes mosollyal a két leghosszabb nyugágyhoz vagy priccshez vezetett bennünket az első sorban.

„Ezt a két nyugvó- és mozgóágyat — mondotta — az uraknak tartottuk fenn“.

A tanulók fecsegése eközben crescendóba ment át. A tanár egy rándítással felemelte fejét, haragra lobbant és ezt kiáltotta:

„Csend legyen ott hátul! Nem érhetek el egy kis komolyságot és ünnepélyességet, hiába könyörgök az osztálynak naponta, még ma sem, mikor főrangú látogatók tisztelnek meg bennünket, a lila csuklószalag viselői?“ (Meghajlott előttem és B. H. előtt, de a dorgálást nem hagyta abba.) „Most rögtön felmegyünk a világűrbe, ti pedig úgy viselkedtek, mint a csecsemők a Munkás parkjában. Igaz, hogy kedves vendégeinkkel csak a kis világűrön, az alsó intermundiumon akarunk egy kicsit áttornázni, de mégis ragaszkodnom kell ahhoz, hogy ez komolyan és ünnepélyesen történjék. A komolyság és ünnepélyesség két lámpás, amelyben az igazi belső öröm ég. Már pedig ha valaki felmegy az intermundiumba, teljen meg belső örömmel...“ Elhallgatott és hirtelen szinte alattomos tanári pillantással áldozatot keresett magának.

„Ha a nyelvhasználat megengedi is, hogy felmenésről beszéljünk, értelmes és helyes ez a kifejezés? Feleljen, Io-Schram tanuló, ha már annyi elbeszélni valója van a szomszédja számára“.

„Nem — tévovázott egy tanulói hang hátul —, nem helyes azt mondani, hogy felmegyünk, tanár úr...“

„És miért nem az, kedves Io-Schram?“

„Több okból, tanár úr“, válaszolta a tanuló egyre tapogatózóbban.

„Lám, lám — nevetett a tanár eléggé mérgesen — Schram tanuló általánosságokba burkolózik. Nem volna olyan szíves, legalább egyet elmondani nekem a több ok közül?“

Hosszú szünet. Aztán akadozva hangzott a bizonytalan válasz:

„Mert éppen úgy... megyünk lefelé fel... mint felfelé le...”

Az osztály olyan gúnykacajban tört ki, amilyenek mindenki volt már életében legalább egyszer áldozata, ha iskolába járt. Saját életünknek ez a meghitt visszatérése valóságos ámulatba ejtett, úgy, hogy vidáman hunyorgattam B. H. felé.

„Csend — mennydörögte a tanár. — A hahota helytelen. Schram tanuló a maga műveletlen módján helyesen válaszolt... Gyerünk tovább! Hol hagytuk abba tegnap?”

A nebulók hangjának össze-visszasága készségesen válaszolgatott. Csak szememet kellett behúnyni és az volt az érzésem, hogy saját iskoláskoromba helyeződtem át. Hogy a válaszok mit jelentenek, abból egyelőre persze még semmit sem értettem.

„Tegnap Mária Magdolnát vettük, tanár úr... és aztán még a Keresztelő is volt, de egészen röviden...”

„Egyik a másik után, ha kérnem szabad — hangzott a tanár rendreutasítása. — Nem a geodromon vagyunk rejtvényestélyen, hanem a Dzsebelben a kronozófusok lamaszeriáján, amelynek előcsarnokához tarthatni szerencsénk van...”

Riadtan néztem Vergiliusomra, az újjászületettre, aki fülemhez hajolva odasúgta: „Ne félj semmit, F. W., a Mária Magdolna bolygót te is ismerted Venus néven, a vörös Keresztelőt Mars néven, a Pál apostol pedig valamikor a gyűrűs Saturnus volt. Az utolsó földi háború után, hiszen emlékszel még, a háromegésháromtizedperces háború után a Kékek és Vörösek között, amely éppen a csillagok elnevezése miatt tört ki, a Tao-Tao-zsinat elhatározta, hogy keresztényesíti a bolygókat és a galaktikus csillagképeket. Ezek most a prófétákról, apostolokról és szentekről vannak elnevezve”.

„Értem, B. H. — mondtam hasbeszélő módjára csukott szájjal és egy pillantással a tanárra. — De azt hiszem, nem szabad fecsegnünk...”

A tanár, aki most ismét a dobogón állt, térkép-mutató pálcájával hullámvonalat írva le a levegőben kijelentette:

„Ma kedves látogatóink tiszteletére szabad menetrendet fogunk választani...”

„Remek, tanár úr, a szabad menetrend mindig mulatságos”, ujjongtak a fiúk, minden komolyság és ünnepélyesség nélkül.

„Akkor hát most felvesszük tér-buvárruhánkat”, parancsolta a tanár szárazon és ezzel véget vetett az öröm kitörésének.

Köröskörül mozgás és hangos zizegés. A tanulók bebujtak vizálló vagy helyesebben térálló anyagból készült hálósákjaikba, amelyek az iskolai priccseken feküdtek. De nem is hálósákok voltak ezek, hanem valóságos buvárruhák vastag üvegből való harangokkal, melyek azonban könnyűség szempontjából nem is lehettek üvegből, hanem valamilyen átlátszó masszából készültek, talán ugyanolyanból, mint a Dzsebel. A tanár személyesen adta rám és B. H.-ra a különös mundért és vállunk fölött megerősítette a harangot. Ha valamelyik korábbi kortársam látott volna ebben az öltözetben — frakkban és buvárruhában —, minden bizonnyal nagy szemeket meresztett volna. Szerencsére ebben a hermetikusan elzárt tartályban, amely szinte egészezen súlytalan volt, jobban láttam, hallottam és lélekzettem, mint annakelőtte. A térálló anyag, de mindenekelőtt a fevgömb átlátszó masszája mintha minden érzéket élesebbé tett volna, a hallást is.

„Megérted — mondtam a mellettem álló B. H.-nak —, hogy valami egészen ismeretlen módon szívdobógásom van?”

„Nagyon jól megértem — felelte ő —, hiszen én is először veszek részt kronozófiai gyakorlóórán. pedig már százhet éve élek ebben az időben és világban.

„Hát akkor legalább nem kell magam előtted szégyelnem, B. H.“, nevettem.

„Most mindegyikünk végigfekszik a nyugalom és mozgás fekhelyén“, rendelkezett a tanár, és az osztály szükségtelen lármával és nevetéssel engedelmeskedett, mire még egyszer hangosan kihirdette jelszavát:

„Komolyságot és ünnepélyességet kérek!“

Megértettem. Szívem valóban aritmikusan dobogott. Több volt bennem komolyságnál és ünnepélyességnél. Félelem és remegés volt bennem. Nem kételkedhettem abban, hogy ezek után az előkészületek után nemcsak képletesen, hanem testileg is felmegyünk a világűrbe. A tanár hangja most úgy csengett, mint a hajóskapitányé, aki utolsó intézkedéseit teszi meg az indulásra. „Mára Io-Hol és Io-Rar tanulókat nevezem ki felelőkké. Ne veszítsék el szem elől kedves vendégeinket“.

Két bátor hang hátulról:

„Igenis tanár úr, itt maradunk közel“.

Most a tanár is alámerült és eltűnt, mert végignyúlt a katedra dobogóján levő priccsén. Ugyanekkor azonban nyilván a világítást is kikapcsolta. Az csős hétköznapi fényéből ugyanis, amely az iskolaszobát eddig betöltötte, sötétség lett, egyébként egészen közönséges szobai sötétség. A legközelebbi esemény egyelőre még mindig nem volt egészen szokatlan.

Tudniillik a „nyugalom és mozgás fekhelyei“, amelyeken elnyúltunk volt, lassan gördülni kezdtek. Át-haladtunk az egészen közönséges szobai sötétségen, mintha nem volnának itt elválasztott helyiségek és falak sem már, amelyek ellenállnak és határt szabnak a mozgásnak. B. H. keze után nyúltam. Mellettem mozgott.

„Látod — mondtam kissé diadalmasan —, olyan ez mégis, mint az utazás, pedig a főpüspök azt mondja, hogy egyáltalában nem haltam meg...”

„Várjuk meg, mi lesz, F. W. — mondta B. H. — Egyébként azt hiszem, nem utaztatnak bennünket, hanem röpitének, ami mégis valami egészen más...”

Alig mondta ki ezeket a szavakat, mikor fekhelyeink mindenféle fura tréfákba kezdtek velünk. Ütemük aggasztóan meggyorsult és nem kevésbé aggasztóan meglassubbodott. Vad köröket és kanyarokat írtunk le, hirtelen fellendültünk a magasba, aztán lezuhantunk a mélybe, mint a vurstli hullámvasútján. Nekem közben, Isten tudja miért, az volt a határozott érzésem, hogy mindig ugyanoda térünk vissza vagy helyesebben a legizgatottabb és leglabirintikusabb mozgás ellenére nem mozdulunk el egy tapodtat sem.

Mindazonáltal nem tudtam megkülönböztetni, utazunk-e vagy repülünk. Ha utazás volt, mindenesetre a legcsekélyebb anyagi surlódás nélkül ment végbe. Nem éreztük sem a talajt a jármű alatt, sem a léghuzatot, amelyet mozgásunknak elő kellett volna idéznie.

Hasonlított az egész a nagy halálos utazáshoz, amelyet sok, sok idővel azelőtt megismertem. Csak hogy halljam a saját hangom, odaszóltam B. H.-nak:

„Nem olyan ez, mint a Grimm-mesében, mikor a mese hőse meg akarja tanulni a félelmet? Az ágy rohan, rohan...”

Csodálkoztam, hogy ezeket a szavakat csak lihegve tudtam kiejteni. A tanár hangja közvetlenül előttem viszont egészen nyugodt volt:

„Mi az a kronofóziái gyakorlat, hogy nagy egyes, kis á? Válaszoljon, Io-Hol felelő”.

Rögtön tisztán hangzott a jó tanuló szájából közvetlenül mögöttem:

„Nagy egyes kis a: a térérzék megzavarodása...”

Ez azonban nem közönséges sötétség már. Isten tudja, tanteremben vagyunk-e. Talán igen, de talán nem is. Szobai sötétségről semmi esetre sem lehet már szó. Hiszen a közönséges szobai sötétség nem más, mint jólismert térvizonyok időleges elhomályosodása. Nem is igazi sötétség, hanem csak elsötétítés, blackout. All ez a legmélyebb földi éjszakáról is, amely a továbbtartó napvilág viszonylagos távollétén alapszik. Földi sötétség és valóságos fénytelenység között egyébként ugyanaz a különbség van, mint az emberi halál és a valóságos nemlét között, amit még feltétlenül ki kellett volna fejtenem a főpüspöknek.

Itt azonban, ahol most leledzem, kétségtelenül a legelső sötétségből maradt valami vissza, tehát az a fénytelenység, amely a teremtés előtt volt. Ebben a fénytelenységben nincs jobbra és balra, nincs fent és lent. A nagy egyes, kis a gyakorlat nyilván tökéletesen sikerült. Ha a tanár most megkérdezné tőlem: „F. W. tanuló, hol a jobbkeze?” hosszasan és mélyen kellene gondolkoznom erről a problémáról. A kitüntetés szalagját mindenesetre balról viselem, ez az egyetlen, ami él a tudatomban. De miért nem fekszem elnyújtva, mint az elsötétítés kezdetekor? Hiszen életfontosságú, hogy a nyugágyon feküdjem, a keskeny pricesen, a nyugalom és mozgás fekhelyén, különben lehullok a semmibe. Nem, eltölt az a testi meggyőződés, hogy ugyanolyan könnyen zuhanhatnék a magasba, mint a mélybe. Legjobban az nyugtalanít, hogy a hátam semmihez sem ér hozzá. De még több okom is van a nyugtalanságra. Nem tudom ugyanis, hogy a lábam van-e fent vagy a fejem. Közben meggyőződésem — és ez is pusztán testi meggyőződés —, hogy a legkisebb erőfeszítés nélkül percenként több százszor megfordulhatnék a köldököm körül, mint egy repülőgépcsavar. Egyelőre azonban nem szórakoztat az a lehetőség, hogy váratlanul önmagamnak lettem a prima-ballerinája.

Mindent gyakorolni kell, nemcsak a földön, hanem az alsó intermundiumban is, ahol sejtelmem szerint vagyok. Egyre világosabban tudatára jutok annak, hogy ez a szokatlan sötétség, amelyhez tartozom, nem éjszaka. Oh, hogy a legmélyebb éjszakák is, amelyeket ismertem, milyen feketék, nyúlósak, szonorikusak voltak. A sötétség, amelyben most benne vagyok, nem fekete, nyúlós és szonorikus, hanem teljességgel színtelen, mint a vaknak született ember vaksága, azé, aki nem tudja, mikor és hogyan lesz este és reggel. Alighanem okosabb dolog lett volna tőlem, ha elmaradok erről az iskolai óráról. Piha, hogy még egy rutinos halott is mennyire hajlamos az életből való megszökésre. Ez a nyavalyás öfenfenttartási ösztön tehát túléli még a tényleges létezést is. Nem most volna-e számomra a legjobb alkalom, hogy szétfolyjak, elveszek a világűrben? Most vagy soha...

„Hogy érzed magad, F. W.?” ütött meg B. H. hangja, minden csengés nélkül. Nem tudtam volna megmondani, honnan jött, jobbról vagy balról, felülről vagy alulról, létem mögülről vagy gondolkozásom előttről. Egyszerre mindenünnen hangzott, de itt a „hangzás” szó már maga is hamisítás, mert, mint már említettem, B. H. hangjának nem volt csengése, akárcsak a magaménak és a többiek hangjának, amelyet még a továbbiakban hallottam.

„Meglehetősen vagyok, B. H.“, siettem válaszolni, noha mély szorongás, szinte rosszullét tartott hatalmában.

„Csak tudnám, hol hagytam a drága jó nyolevan kilométer...”

Mindjárt ezután a tanár hangja csendült az ürességbe, csengés nélkül, leginkább még egy bágyadt sziszegéshez hasonlíthatóan. Ebben a pillanatban tudtam, hogy köröskörül mindenütt körülvesz az osztály. Ez balszamos megnyugtató volt idegeimnek, noha semmit

és senkit nem tudtam lokalizálni. A tanárnak azonban jó végszót adtam súlyom megemlítésével:

„Io-Rar felelő — sziszegte lokalizálhatatlanul —, válaszoljon, hol hagyta testsúlyát a seigneur?”

„A Dzsebelben, tanár úr — válaszolta Io-Rar felelő, mire az osztály, amely most már érezhetőbben körülvelt, kissé kuncogott. Nem értettem, hogy miért. Úgy hangzott, mint mikor egy kis gőz belesipol a fűtőcsőbe.

„Rar felelő, éppen magától nem vártam volna sületlen tréfákat — sziszegte a tanár. — Magam fogok felelni: a seigneurnek és nekünk többieknek itt nincs saját súlyunk. A drága jó nyolcvan vagy kevesebb kilónk pontosan földanyánk szeretetének az a személyes része, amellyel az valamennyiünket fog, illetve fogott”.

Szóval mégis, borzongtam át tetőtől-talpig. Túl voltunk a földi nehézkedésen. Ezt súlytalanságunk minden kétséget kizáróan bizonyította. A tanár költői hasonlata egyébként lehangolt. Ha földanyánk irántam való szerelme csak nyolcvan kiló, minden kövérebb és nehezebb emberrel szemben elhanyagolt mostohagyermek vagyok.

„Io-Hol felelő — parancsolta most a tanár —, határozza meg helyünket! Hol vagyunk most?”

„Itt vagyunk a...”, tétovázott a szolgálatkész, de még mindig nem lokalizálható gyermekhang.

„Hogy itt vagyunk, azt a legbutábbak is tudják — gunyolódott a tanár. — De hol van ez az itt?” Mint-hogy nem kapott választ, némi szünet után ezt sziszegte:

„Mások száz fényévet megtesznek, míg az én diákjaim a legegyszerűbb kérdésekre válaszolnak... A szürke neutrumban vagyunk... Ismétlje az egész osztály!”

Az osztály kórusban: „A szürke neutrumban vagyunk”.

A tanár közelebből nem magyarázta meg ezt a kifejezést. Nem is kellett. A szürke neutrum nem jelenthetett egyebet, mint a „kis világűrnek“ azt a részét, amelyben az egyes égitestek gravitációs mezői neutralizálódnak, tehát hatástalanok lesznek és, amelyen nem hatol át fénysugár.

Bevallom, hogy asztronómiai barbár vagyok, és a kronozófiai elemi iskolába való belépésem előtt jóformán sem tudtam a nagyobb intermundiumokról. Ezt csak azért említem meg, mert nekem magamnak kínos hátrányt, a kétségtelenül sokkal műveltebb olvasónak azonban kellemes előnyt jelent, hogy nincs módomban őt tudományos fejtegetésekkel és szószaporításokkal untatni, hanem tudósításomban kizárólag szegényes érzékeim tényleges élményeire vagyok kénytelen szorítkozni. Pontosan tudom, hogy ez a tudománytalanságom a legnagyobb illetlenség, de nem akarok semmit elalajoskodni. Szegény ember vízzel főz. Kénytelen vagyok tehát az interplanetáris térben tett látogatásomról úgy és nem tudományosan csevegni, mint egy vasárnapi kirándulásról, amilyent lóval és kocsival tettem annakidején szülővárosom környékén.

Az osztály tanulói közül, akikhez most magam is tartoztam, a legkisebbet, legfiatalabbat, legcsinosabbat és legkecsesebbet azzal a jóindulatú csúfnévvel illetek, hogy Io-Görcs. Minden komolyság és ünnepélyesség ellenére, amelyet tanárunk a világűrben joggal követelt tőlünk, ő is ugyanezt a csúfnevet használta, noha az az ő szájából inkább becézőnévnek hatott. Mert a kicsike fényes, figyelmes arcocskájával és különösen gömbölyű fejével kimondott kedvence volt, főként azért, mert példaképnek és mesternek volt tekinthető az „üstököstornában“.

„Legyen készenlétben, Io-Görcs“, sziszegte a tanár hangtalan hangja, aztán rövid magyarázat következett, amelyet kétségtelenül B. H.-hoz és hozzám intézett, a

két tudatlanhoz, akik az idő mélyéből jöttek és mégis kevesebb sejtelmük volt az időről, mint akárkinek a kronozófiai nebulók közül itt. Mint megtudtuk, minden az égben, tehát a sziderális nehézkedési erőn kívül található test eo ipso égitest. Tehát mindnyájunknak elidegeníthetetlen joga, sőt mindnyájunk szempontjából egyszerűen kényszerűség, hogy az égitestek alakját ölt-sük magunkra. Az egyetlen számunkra tekintetbe jöhető alak természetesen az üstökösöké, a kósza farkas csillagoké.

A magyarázat szerint nyolcvan kiló földi anyag, de annak fele, negyede, tizede, még századrésze is teljesen elég ahhoz, hogy tekintélyes üstökös legyen belőle, ragyogó fejzel és többmillió kilométeres farkkal. Mivel azonban mi nemcsak anyag vagyunk, hanem szellem és akarat is, szabadon határozhatjuk meg égitestiségünket, annak kiterjedését és összehúzódását, annak veszélye nélkül, hogy belezuhannánk a csillagközi űrbe vagy nem kívánatos módon meteorai minőségben elkapna bennünket valamely planetáris nehézkedési erő. Minden irányba kényünk-kedvünkre sétálhatunk, jelentette ki a tanár. Az anyag, szellem és akarat szabadságának ez a csodálatos harmóniája az, amire a kronozófia megteremtői az üstökös torna fontos iskolai tananyagát alapították.

„Minthogy ma előkelő és nagyon idegen vendégek vannak velünk — fejezte be a tanár —, nem engedünk meg magunknak extravaganciákat, jegyezze ezt meg magának, Io-Schram, és még néhányan a többiek közül. Nem fogunk tehát a sarki földsugár kétszeresének szerény hosszán túl terjeszkedni, amelynek összege, Rar felelő...?“

„12713 kilométer“, hangzott a felelő válasza a rendesnél készségesebben.

„Minus 200 méter — zsörtölődött a tanár a makrancos gőzfűtés sziszegésével. — Sületlen tréfák, semmi

pontosság. Javuljon meg, Io-Rar". Tanárosan szünetet tartott, hogy teret és időt engedjen a jó tanuló számom-bánomjának. Majd hangtalan hangja ismét áthatolt a környező visszhangtalanságon, de ezúttal valamivel bátorítóbban:

„És most rajta, kedves Görcs!”

A szürke neutrum, amelyben — nem találok találó igét — tudatára jutottunk ottlétünknek, a terephez hasonlított, amelyet a gyalogsági tűzharc taktikájában holttérnek neveznek, tehát a mezőny be nem lőhető részéhez. Más szóval, ahol voltam, nem tudva, hogy hol van fent és lent, elől és hátul, ott kihagyott tér volt, félreeső zug, amelyet a nap sugarai és a csillagok távoli sugarai nem értek el. Ennek az volt a következménye, hogy az ember nemcsak kezét nem látta a szeme előtt, hanem általában maga a látás gondolata is, amely tudvalevőleg a fény meglételéhez kapcsolódik, értelmetlen valamivé lett. Minthogy az emberi lélek, de különösen az enyém, mint már nagyon is gyakran megjegyeztük, jellemtelen fanatizmussal illeszkedik a mindenkori életfeltételekhez, itt, a szürke neutrumban jóformán már elfelejtkeztem a fény létezéséről. Annál jólesőbben csodálkoztam most, mikor lassanként alig észrevehető gyöngé és enyhe foszforeszkálás kezdett feltárulni szemem előtt. A Görcs gömbölyű feje árasztotta magából ezt a leheltszerű fényt, amelyben egyre világosabban észrevehető volt a kisleány kecses alakja, amint táncosan kinyújtott karokkal és könnyedén keresztbetett lábakkal csigamódra keringett maga körül. Hogy tér-búvár ruhánk és fejkendőnk milyen anyagokból volt, azt mint már említettem, nem tudtam. De nyilván jó anyagból voltak, mert lám, hirtelen lökessel a csinos kis keringő alakja egyszerre megnyúlt, vonallá változott és végül bágyadt sugárrá, amely a szürke neutrum egyik végétől a másikig ért, de sehol sem kezdődött és végződött. Most már képtelen voltam a kedves Görcsön végiglátni,

mert a tanár utasítására 12713 kilométer (minusz 200 méter) hosszúra nyúlt, én magam pedig még mindig nem voltam hosszabb kereken 1.69 méternél, ha ugyan a földi nehézkedési erőn kívül a hosszsmérték állhata-
tosabb a súlynál. Szóval ez volt az üstököstorna, a kro-
nozófusok kisgyerekeknek való gyakorlata. Micsoda
gyakorlatokat és teljesítményeket lehetett várni ehhez-
képest a haladottabb évjáratoktól és pláne a mesterek-
től! Az egy-kettőre halvány sugárrá átváltozott Göres
láttán engem magam is kozmikus hetykeség fogott el
(az iménti kozmikus szorongás ellentéte), úgy hogy
úgyszólván felbizsergett bennem az ingyencvágy példát-
lan asztrális tapasztalatok után. Nem is tudva és nem
is akarva, amit teszek, én is forogni kezdtem a magam
ferdén meghajlott tengelye körül, miközben karomat
melodikusan kinyújtottam és lábaimat keresztbe tet-
tem. Az osztály helyeslése még elért fülemhez, de aztán
saját súlytalanságom olyan forgásszámba sodort, hogy
néhány pillanatra elvesztettem eszméletemet. Mikor
magamhoz tértem, én is végtelenül hosszúra nyúlt vo-
nás voltam már, világító fejjel bíró halvány sugár,
amely úgy himbálódzott a szürke neutrom álló terén,
mint egy fatörzs a lagunán.

Írjam-e le a nagy képzelőerejű olvasónak, hogy
milyen élvezet az, ha az ember sugár, tehát a világító
energia egy már alig materiális vonala? Meggyőződés-
sem, hogy az olvasó velem együtt átérzi ezt az élvezet-
tet. A legkülönösebb és legfontosabb azonban az volt,
hogy alakom megváltozása, testiségem szinte végtelen
megritkulása tudatomon, sőt fizikai öntudatomon sem
változtatott a legcsekélyebbet sem. Önmagam belső tu-
data számára továbbra is az voltam, aki addig, pedig
ez már nagy szó, ha meggondoljuk jelenségem bizony-
talanságát, mielőtt valamilyen kapuból beléptem ebbe
a mentális korba.

Úgy látszott, mintha nem én változtam volna meg, hanem az űr, amelyen égitestként iskolatársaim többi égitestjei mellett feküdtem és amelyet csak fekvésünkkel és fénylésünkkel tettünk irányokkal bíró térré. Fényfejem az üvegszerű gömbben most közvetlenül Io-Göres feje mellett úszott, aki mindenféle alakzatokat vett fel, én pedig igyekeztem ebben is utánozni. Egyre több vonal és sugár bukkant fel fénylő gombostűfejekkel. Az üstökös tornának nevezett kronozófiai főgyakorlat javában folyt.

Göres példáját követve, én is többízben a villamos-áram gyorsaságával normális alakomra huzódtam össze és égitesti alakomra szét, miközben minden ilyen gyakorlattal gyarapítottam kronoelasztikus képességemet. Mint ritka üstökösszerű vonal egy alfaja voltunk a napfénynek, mintegy a fénymásodperc huszonnegvedrészéig. Tehát olyan sebességgel tudtunk mozogni a szürke neutrumon át, amely csak huszonnegyszer volt csekélyebb egy napsugár sebességénél.

Kérem, ne gyanúsítsanak meg. Ezt nem én magam számítottam ki. Ezt Io-Rar és Io-Hol tanulók állították, akiknek folyton válaszolniuk kellett a tanár kérdéseire, miközben az ismételten megfeddte őket pontatlanságukért. Valóban félelmetes szabadság volt a kezemben. Feltéve, hogy a szürke neutrumban elfoglalt helyünk (bocsánat a fonák kifejezésért) a föld magasságában lett volna, mi, a kronozófiai alsóosztály nebulói, B. H. és én 192 földi perc alatt megtehattük volna az utat a napgolyó kellős közepéig.

Helyünk a szürke neutrumban, ha én nem is tudtam, még ennél is sokkal közelebb volt minden fényélet forrásához, jöllehet utazásunk oda és vissza, akármenynyire elcsapta is a lélekzetünket, szerényebb keretek között folyt le. A legcsodálatosabb azonban, amire a bolygótornából emlékszem, éppen az a kettős testi tudat volt, amelyet fentebb már jeleztem.

Noha a szilárd, jó, vastag anyag, amelyből állottam, földi érzékek számára szinte az elpárolgásig megritkult, pompásan éreztem magam. Sőt jobban éreztem egész valómat, mint előző napi láthatatlanságom alatt, mikor először találkoztam össze B. H.-val a mentális világban. Nyolcvan kilós testemmel a föld tengelyének hosszáig kinyúlva, köhögni és beszélni próbáltam és csodálatos módon mindez éppúgy sikerült nekem, mint a többieknek.

Ekkor ismét rámtámadt a gyanu, amely még aztán is többször visszatért, hogy egy mentális mutatvány illuziójának áldozata vagyok és komplikált tükröződések közepette most is ott vagyok a Dzsebel mélyén, és csak a tükröződések kényszerítik az intermundumot nagyobb erőfeszítés nélkül le a földre. Majdnem engedtem volna gyanumnak és oktalan módon ki is mondtam volna, ha az az istenien szép esemény, amely erre következett be, nem oszlatta volna el minden kételyemet a most következő valóságában. Ennek ellentétéről még az a jogos ellenvetés sem győzhet meg, hogy egy üstököszerű, kósza mozgásra kötelezett égitest nem fekhét egyszerűen tunyán az űrön, mint egy fatörzs az állóvízen. Nem hiába mutatott rá a tanár újra meg újra a kronozófus „szabad akaratára”, aki minden irányban sétálhat vagy pihenhet, hiszen szellemből való szellem.

A dolog zenével kezdődött. Igaz: ha a zene az, ami, tehát az idő múlásának zengő megszervezése, ahogyan az ember átéli, kevesebb és mégis sokkal több volt ez zenénél. Olyan zengő megszervezése volt az idő múlásának, ahogyan egy bolygó átéli. Képzelnének el megszámlálhatatlan méhrajokat, melyek tompa nyári zümmögéssel közelednek. De nem, ez is kevés. Képzelnék el több oktilliónyi tücsök közeledő cirpelését. Illetve még ez is egyoldalú. Képzelnének el egy hangoló zenekart, amelyben tízszer annyi zenész ül, mint

amennyi élőlény van és ezek mindegyike magábame-
rülten fújja, hegedüli, zümmögi a maga futamát, a
maga önálló frázisát. A hangszerek felső hanghatára
nem zárul le a fuvolával és az Esz-klarinéttel, hanem
a hallható hangspektrumon felül még végtelenül ma-
gasan folytatódik. Ugyanígy lefelé is a mélyhegedűn
alul a kontrafagott és kontrabasszus lengésingája alatt.
Egy hangoló zenekar a megváltásra várakozó kaosz.
Nincs ennél érdekesebb. De mi történik akkor, ha a
megváltás beleforr a kaoszba, a megfoghatatlan rend a
látszólagos rendetlenségbe? Ha a hangoló világzenekar
annak rendje és módja szerint játszik és pedig egy-
idejűleg és egytérűleg százezer szimfóniát? De jobb, ha
elfelejtjük ezeket a hasonlatokat, mert hiszen csak ha-
sonlatok, tehát nem férkőzhetnek hozzá a valósághoz.
Hallgassuk meg, hogyan zümmög elő ez a kromatikus
óriási mennydörgés, amely az akusztikus természet
minden regiszterén játszik és mégsem hangos, hanem
legfeljebb csak a mezzofortéig fokozódik s amellett
döbbenetes nagysága ellenére sohasem veszíti el azt a fá-
tyolos nemességét, amelyről még annak sem volt sejt-
telme, aki a „szférák zenéjének“ kifejezését kitalálta.
És ennek az isteni szelídséggel közeledő pedáll és disz-
kantzúgásnak pontosan megfelel az a látható jelenség,
amely a sötét neutróm szélén most felbukkan és fen-
séggel nő felénk. Először egészen bágyadt ezüstkő
hírhözó ragyogás erezi át a semmit. Aztán egyre fel-
jebb emelkedik a korong, nem, a gömb, egyre inkább
gömb vagy hosszúkás golyó, mert hiszen mi bolygó-
szerű égitestek plasztikusan látunk.

„Mária Magdolna“, suttogják a kronozófikus isko-
lásfiúk, akik csak himbálódzó fénysávok. És hirtelen
fényfejek hangjai az ürességben sziszegve valami
mélységes lélekzetnélküliséget tudnak kifejezni.

„Szorosan együttmaradunk és kinyúlunk“, mondja a
tanár figyelmeztetően, mert a felkelő Vénusz bolygó

csalogató nehézkedési ereje sok tanulót kicsábíthatna a szürke neutrumból. Noha nagyobbak vagyunk az előttünk elsikló királynő átmérőjénél, ez túlnő az egész téren és egy pillanatig teljes látómezőnket kitölti. Mária Magdolna, Vénus, régebben Astaroth, fénye végtelenül tompított, ezért olyan vezeklő, olyan kísértetiesen lemondó. Mária Magdolna felvette az apácafátyolt. Testéből semmit sem látni. Csak a sűrű fehér felhőzetet látjuk, légkörének áthatolhatatlan vízgőzét, amelybe folyton beburkolózzik. Ez a felhőzet, Vénus felséges redős köntöse, nyugtalan, sokrétűen hullámzik, mintha alatta keserű fájdalmak sajognának át csillagtestét. Csupán a gömb elmosódott világosodik meg a gőzös szellemfény és arany meztelenség sejtelmévé.

Mikor hatéves kisfiú koromban először láttam a tengert, elájultam. Mikor egy évvel utóbb elsőízben láttam magam előtt gleccsert, befogtam a szemem. Most pedig, mikor egy bolygó egészen a szemem előtt haladt el, teljesen kitöltve a világűrt, reszketni kezdtem. Gyöngé, megmérhetetlen sáv voltam, és egész hosszúságomban reszkettem. De minthogy mindennek ellenére szemem és szívem és idegem is volt, mindezek tetejében féktelenül vad zokogásban törtem ki.

Nem tehettem ez ellen semmit, akármennyire szerettem volna, mert csakhamar észrevettem, hogy voltaképpen nem én sírok. Az sírta ki magát bennem, ami Istené volt, édes megrendülésben és roppant elragadtatásban a teremtetéstől, és mert még a csillagokban is érezhetően megkülönböztethető volt a férfiasság és a nőiesség.

Minden eddigi élmény a kétkedők szemében még mindig nem döntő bizonyítéka a kis világűrben levő testi jelenlétemnek. Ellenben kronozófiai tanórám most következő eseményei már nehezebbé teszik nekik majd azt az állítást, hogy a tanárral és az osztállyal

együtt nem hagytam el valóságosan a Dzsebelt. Akárhogyan is áll a dolog, még egyszer ismétlem: a mentális vívmányok osztályozása, értelmezése és megmagyarázása nem az én dolgom, a tudatlan laikusé, hanem a szaktudósoké. Ne felejtjük el azonban semmiképpen a változtathatatlan alapformát, amelyen minden civilizáció gyakorlata felépült, a legkezdtelegesebbtől az asztromentálisig: az ember lehető legnagyobb mindenütt jelenvalósága és legkisebb testi elhasználódás mellett. Megtámadhatatlanul fennáll tovább is az a tény, hogy a tanár velünk tanulókkal a bolygótorna kíváncsú kiterjesztéseként két bolygó talajára lépett, két gyönyörű égitest talajára, amelyeknek keringési pályái nemcsak sokmillió kilométerre estek egymástól, hanem fölöttébb ellentétes jellegűek és természetűek is voltak. Nem tudom, mi tette lehetővé, hogy egyetlen tanóra alatt olyan tereket gyúrtunk le, melyek átszeléséhez egy mintegy ezer óra kilométer sebességű rakétarepülőgépnél több évtizedre lett volna szüksége. Ahogyan azt sem mondhatom meg, miért volt elég pehelykönnyű felszerelésünk ahhoz, hogy az alsó intermundium szörnyű hidegét és légkörhiányát olyan könnyen kibírja, akárcsak egy friss és mégis enyhe tavaszi éjszakát, nem is szólva annak a tartózkodási helynek lángoló hőjéről, amelyre most néhány pillanat múlva fogunk eljutni. Semmi sem érdekel kevésbbé, semmi sem áll távolabb tőlem, mint egy Jules Verneáda. De hiszen asztromentális világról beszélek, nem pedig technikai és materialisztikus világról, mint az említett francia. Azt mondom el, ami velem történt és hogy hogyan éltem át, semmi többet. De mindig emlékezetünkben kell tartanunk, hogy éppen az, ami nekünk, az emberiség őskorából származó embereknek oly nehezen érthető, tartalma és végcélja volt a kronozófiai tannak, ahogyan azt a mentális mesterek a Dzsebelben nyilván

évszázadok óta kifejlesztették: az emberi időérzék ki-mélyítésének, átszellemítésének, megistenesítésének, más szóval megsemmisítésének a sziderális világegye-temmel való mindennapos érintkezés útján.

A kezdeményezés természetesen a tanár kényez-tetett kedvencétől indult ki, a kedves Görcstől. Görcs különleges szeretettel, szinte gyermeki rajongással viseltetett az alsó intermundium egyik jelensége iránt. Ez a Mare Plumbinum volt, ez az olvadt ólomból való hatalmas beltenger, amely a három belső, tehát a nap-hoz legközelebb eső bolygó közül a legutolsón terült el. (A három bolygó közül egyik a Föld.) Az egykori Merkurról beszélek, a görögök Hermeséről, a kaldeu-sok Nabujáról, mert ezek már korán felismerték in-tellektuális (prófétai) lényegiségét, ezt a könnyelmű-ségből és töprenkedésből álló különös keverék-lénye-giséget, melynél fogva az írástudásnak is szentelték, mert hihetőleg jól ismerték az írók ingatag jellemét. Ma — a mentális mára gondolok — az átkeresztelt Merkur már nem a kígyós bottal járó isteni követ nevét viselte, hanem Jézus Krisztus kedvelt tanít-ványáét, Jánosét, az evangelistáét. Az égitestek át-keresztelése nem induktív és deduktív mélyértelmű-ség nélkül következett be. János evanglista, a Jelené-sek prófétája, aki az Istennél elrejtett dolgokat meg-jelenteti, pontosan megfelelt Hermesnek és Merkurius-nak, a rejtett dolgok követének, az isteni misztikus-nak, akinek botja köré az Udv aesculapi kígyója és a Bűn kísértő kígyója csavarodik. Ugyanakkor azon-ban, mint a nap mellől sohasem tágitó legközelebbi teremtmény, a bolygó az Üdvözítőtől soha el nem tántorodó Jánost, a kedvelt tanítványt is jelképezte.

Szóval Io-Görcs volt az, aki hízelgésével elérte, hogy a tanár mégis megengedjen némi extravaganciát. Még gyorsabban keringhettünk ferdén meghajlott ten-gelyünk körül és még hosszabbra kinyúlhattunk, mint

eddig. Nemcsak én, hanem B. H. is rájöttünk lasasnként a bolygótorna kimondhatatlanul kéjes ízére. Egyszer a különben oly higgadt újjászületett nem tudott ellenállani a kísértésnek és úszó módjára hosszan elnyújtott ujjongásban tört ki, amely tompán sziszegett végig a visszhang nélküli ürességen. Egyre-másra Isten tudja milyen hosszú sávokká és sugarakká változtunk, amelyek feltartóztathatatlanul nyúltak előre. De minthogy az egész rendszer, mint azt a Mária Magdolna elhaladása bizonyította, velünk szemben mozgott, hirtelen, egyszerre és — elhihetik nekem — mélységes hipnózisba merült tudatunknak csak egy kis részével az történt, hogy beleékelődünk és belefuródtunk János evangélista rikító, rikoltó, sívítva növekedő, csakhamar az egész teret betöltő, végül feltüremelő horizontokkal világot átfogó tepsivé mélyülő merkuriuszi korongjába. Megmagyarázhatatlan, pontosabban nem kronozófusok számára megmagyarázhatatlan tény az volt, hogy senkinek nem esett bántódása és hogy, noha az új gravitáció hatókörében nyomban megszűntünk égitestek lenni, nem puffantunk szét koszos meteorok módjára, hanem az előrelátott és előre kívánt módon az ezüst Mare Plumbinumra jutottunk, igen közel a parthoz, aztán pedig a bennünket meg nem perzselő olvadt folyékony ólommal, tóban fürdőző gyermekek módjára fröcskölni kezdtük egymást. (Meggondolandó természetesen, hogy a legtöbben közülünk gyermekek is voltak.)

Míg tehát én is kissé tettetett gyermekességgel fröcsköltem, nevettem, bolondoztam és a sűrű fémfolyadék különös rugalmassága minden ugrásomra magasra feldobott a levegőbe (amely itt persze nem volt), érzésem egyáltalában nem volt könnyelmű és gyermeteg. Vastag, ezüstoffekete gőz felhőzött az ólomtengerből mindenütt az ég felé. Csak az üveggömböt kellett volna folyton megújuló földi életlevegőjével

lecsavarni a fejükről, és nemcsak hogy megfulladtunk volna, hanem a hatalmas ólommérgezés azonnyomban megölt volna bennünket. Noha az ólom az a fém, amely, mint mindenki legalább is Szilveszter-éjszakai tapasztalatból tudja, már csekély hőfokon megolvad, mégis a gőzölgő Mare Plumbinumon nem uralkodhatott kívánatos hőmérséklet. Igaz, a mi tér-búvárruhánk olyan volt, hogy nem éreztünk más klímát itt sem, mint mondjuk a mentális házakban. Csak később tudtam meg, hogy János evangelista éppoly kevésbé forog a saját tengelye körül, mint a mi holdunk, hanem csak állandó bővületben és örök imádásban fordítja arcát a viszonylag közeli nap felé, miáltal nappali oldalán a félelmetes déli és nyári hőség sohasem hűlhet le. Az én lelkemet azonban nem háborgatták tudományos kérdések és megfontolások, miközben kezemet egyre szórakozottabban merítettem az ólomtengerbe vagy szökkenve a magasba ugrottam.

Arra gondoltam, hogy én vagyok az egyetlen, még a tizenkilencedik században született ember, aki egy másik bolygóra léphetett. Bizonytalanul éreztem, hogy ebből a tényből bizonyos kötelezettségek háramlanak reám, ámbar akkor még nem tudhattam, hogy valaha olyan füleeknek kell majd számot adnom, amelyek megértik nyelvemet. (Azért mégis érdekes, hogy ebben a pillanatban, mint időről, időre mindig, a felfedező út féltudata jelentkezett bennem.) Igyekeztem tehát megnyugtatni magam és eltökéltem, hogy mindig rendelkezésemre álló tárgyilagossággal és hűvösséggel gyűjteni fogom és pontosan emlékezetembe fogom vésni azokat a benyomásokat, amelyeket az idegen bolygó keltett bennem. Ez azonban nem volt olyan magától értetődő, amilyennek hangzik. Az emberi emlékezőtehetség tiltakozik az ellen, hogy a hozzá nem valót megőrizze. Viszont mindent, ami nem földi, mint magához nem valót igyekszik kivetni magából.

Beszámolóm fokozása céljából had kezdjem el a legkisebb dolgokkal, tehát fordított sorrendben, mint ahogyan ezt az új világot átéltem, mert a legnagyobbak közül a legnagyobb nyomban szíven ütött. Az ólomgőz ezüstkorom módjára rakódott rá a fejpgömbökre, amelyek szemünket védték, és ez nagy szerencse volt. Mert csak ezzel a nagyon sűrű tompitással tudtuk egyáltalában elviselni azt az őrült fényfokot, amely a János evangelistán uralkodott. Ösztönösen a lehető legtovább elfordítottam arcomat attól a szörnyűséges fényforrástól, amely ezen a bolygón elháríthatatlanul és megszakítás nélkül a zenit és nyugati látóhatár között állott. Többnyire keleti irányban néztem a parti hegység hosszú vonulatait: fekete bazaltszirtekből állottak, beleékelt porfirfalakkal, de azért ennek az ásványtani megállapításnak a helyességéért nem kezeskedhetem. A csillogó antracitfekete és intenzív vörvörös két túlzott alapszíne, valamint a nem nagyon magas, de szerfeldött elutasító hegység vadul szaggatott alakja a part mentén egész a látóhatáron túlig csak távolról hasonlított a mi földi geográfiánkhoz. Ezeket a sziporkázó salakból álló sziklákat nem a mi földi világunk hozta létre, hanem egy másik, mondhatnám egészen más lelki alkatú világ. Rögtön tudtam, hogy ez a világ halott, de csak a mi földi értelmünkben, mert a földön megtermő szerves életet legalább is örök nappali oldalán nem tudna megtűrni és táplálni. Önmagában azonban, tehát a maga sajátos értelmében, János evangalista korántsem volt halott világ. Ezekben a percekben példátlan világossággal éreztem, milyen merészség az, hogy csak a magunk zöld életének tulajdonítjuk az élet képességét. Az a táj, amelyet a jótékonyan elhomályosító ólomgőzön át magam előtt láttam, olyasvalamit fejezett ki, amit nem értettem, de azt értettem, hogy kifejez valamit. Milyen különbözők a jellemeik már egy em-

beri családon belül is! A bolygóknak nevezett legeslegelső napgyermeknek jelleme azonban nemcsak hogy különböz, hanem nehezen leírható módon ellentétes. Földi tudatomban sohasem gondoltam volna, hogy valahol a világegyetemben ilyen ezercsipkés hegyvonulatok vannak fényesfekete és vérvörös sziklából, tompaezüst gőzölgő tengert szegélyezve egy olyan ég alatt, amely nem kék, hanem mintegy elviselhetetlenül vakító, kagylószerű és opálos halpikkelyekből áll, mögötte pedig a tér feketesége leselkedik.

Az olvadt ólom hosszú, lassú és sűrű hullámverésekkel verdeste a sziklapartot, amelytől csak néhány száz méter távolságban voltunk. Ez az ütemes hullámverés a messze távolba ropogó, széteső robajt idézett elő, amely semminő földi zajhoz nem hasonlítható. Hogy az ólomtenger miért hullámozott, pedig hiszen nem volt keringésnek alávetve, nem tudom, amint-hogy azt sem tudom, miért gőzölgött vastag ezüstkorom felhőkben az ég felé, holott nem volt sehol légkör. Igaz, hogy a sebesség, amellyel ez a halálos idegen világ, ahová eljutottam, a nap körül mozog, a föld sebességével összehasonlítva eszeveszettnek mondható. Talán ezeknek a legkülönösebb tengeri összetevőknek részecskéi fémfelhők alakjában röptek a térbe az elképzelhetetlenül gyors napköri keringés erejétől? Ki vagyok én, hogy erre a kérdésre feleljek? Magam még csak fel sem vettem, amint hogy azon sem csodálkoztam, hogy a folyékony ólomtengerben nem merültem el, hanem csodamód mozogtam annak felületén és ugyanakkor perzselődés nélkül kapkodhattam az izzó folyadékba, mintha különösen zsíros és meleg mosogatóvíz volna. Kagylópikkelyekből és opálból álló égbolt. Ameddig csak a parton végigfutó tekintet elér, ezercsipkés hegyvonulat mély fényfeketéből és ragyogó vérvörösből. Világtenger sűrű, tunya tompaezüst olvadt fényből, olyan hosszú hullámveréssel,

mint egy nehéz paplan redői, fölötte a végtelenbe tornyosuló felhők, amelyek nem egybekék fémrészecskékké kormos porképződménnyé sűrűsödött halmazainál: ez volt a János evangelista tája, amelyet már magam is alig tudok ismét szemem elé idézni.

De még sokkal fontosabb volt számomra a Merkur tájának idegenségénél önmagam idegensége ebben a környezetben. Ennek az érzésnek erejéhez mérten az egész üstököstorna már kedves régi szokásnak tűnt fel előttem. Odafönn a szürke neutrumban súlytalan voltam. A teljes súlytalanság azonban nem élhető át. Itt ellenben, a János evangelistán könnyű voltam. A könnyűség pedig rendkívül elképesztő élmény volt. Minthogy csillagászatilag nyilván műveletlenebb voltam még a kor Együgyűjénél is, hogy a legfiatalabb kronozófiai iskolásgyermekről ne is beszéljünk, nem tudtam még, hogy a Merkur az összes bolygók közül a legkisebb, tömegben legszegényebb és leggyöngébb, úgy, hogy mindössze egynegyedével rendelkezik a földi nehézkedési erőnek. Az én nyolcvan kilométeres pillanatnyilag kevesebb volt húsz földi kilogrammnál. A röpssebesség, amellyel ettől a szegényes nehézkedési erőtől megszabadulhattam volna, csak három kilométer volt másodpercenként, ami még nekünk, kronozófiai kezdőknek is csekélység volt. De ezt az egész olcsó tudományomat a mértékegységekről és súlyokról, számokról és számjegyekről természetesen csak utólag szedtem fel. Mikor a János evangelista Mare Plumbinumján tartózkodtam — úgy himbálózunk az olvadt fémen, mintha pompás, ruganyos derékalj volna — úgy éltem át saját könnyűségemet, mint egy semmihez sem hasonlítható tapasztalatot. Súlyom gyermeki súlyra zsugorodott össze, földi izomerőm viszont nem változott. Ha ellöktem magam a rugalmas felszínről, nemcsak hogy százszor olyan magasra tudtam ugrani, mint mondjuk egy gumilapda, hogy aztán lebegve és

maradozva nagyobb hópihe módjára leszálljak a felszínre, hanem saját rémületemre egyetlen röppenő lépéssel, a vízszinteshez hűségesen messze kilendültem az ólomtengeren, úgy, hogy társaságunkat szinte elvesztettem szemem elől. Persze, rögtön megint visszalöktem magam, mert állandó volt az a borzasztó aggodalmam, hogy egyedül kell maradnom ebben a halálos idegenben. Nem állíthatom azt, hogy könnyűségem egészen egyértelműen kellemes élmény volt, hiszen elmentmondott testünk lényegének, amely egészen más célokra szánt. Csak Io-Görce, a kozmikus tánczesi, élvezte a csekély nehézkedési erőt és légköri surlódás hiányát istenigazában. Ugy rontott elő, mint egy vilám, aztán pont módjára tűnt el a tenger látóhatára mögött; karikákat, köröket, görbéket, nyolcasokat, csigavonalakat írt le és olyan méretű és könnyedségű komplikált idomokat, hogy még tanárunk is hűledezve nézte. Végül azonban a tanár rászólt, hogy fejezze be a mutatóványokat, mert nagyon is ideje már, hogy félbeszakítsuk a bolygóvizitét, hiszen még mindig nem adtuk át magunkat eléggé az utolsó és legnagyobb szemlélődésnek. Intelme közben jelezte, hogy a bolygókon való hosszabb tartózkodás veszélyekkel jár a földi emberek jellemére. Annál inkább csodáltnivaló a csillagjárás, a csodálkozástan és az idegenérzés nagy mestereinek bátorsága és hatalmas lelkiereje, akik életükben sok millió fényévet tettek meg és a legtávolabbi csillagködöket is kibírták. Az említett veszély abban áll, hogy két bolygótermészet kerül az emberben összeütközésbe az ilyen tartózkodás közben. Én magam is ugyanezt éreztem, még mielőtt a tanár pontosan elmondta volna. Azt éreztem, hogy minden percben jobban merkurizálódom. Érzékeim alkalmazkodni kezdtek a megváltozott körülményekhez. Ösztöneim elvesztettek minden tájékozódást. Tudatom

összszavarodott. A tanár, miután egy pillantással súrolt, kiadta a parancsot:

„Kézenfogjuk egymást, sort alkotunk és nem mozgunk, hanem minden rendelkezésünkre álló ünneptélyességgel átadjuk magunkat a nagy szemlélődésnek.“

Balra megragadtam Görcs kezét, jobbra pedig a B. H. balkezét. Fejünket már nem is kellett felemelni, hogy szemlélni tudjuk a Legnagyobbat a kis világűrben, a Legmagasabbat az alsó- intermundiumban, de elfordítanunk sem kellett fejünket, mert a fémfelhők olyan sűrűk voltak és fevgömbjeink olyan sötétek, hogy még ebben a napba is beletekinthettünk, mégsem vakultunk meg. Ez a nap pedig, a kedvelt tanítvány és jelenéslátó napja óvatos számítás szerint nyolcszor-kilencszer nagyobb volt földi napunknál. De nem a nagyság itt a fontos, pedig ez is nehezen volt elviselhető.

Nehéz volt fejünket felemelve tartani és nem törni ki a legféktelenebb töredelem nyöszörgésébe. Mert ennek a napnak semmi köze nem volt a földi naphoz, amely vakítóan, de nyájasan ragyog az égen, harmónikus kiegyesúlyozottságban, a városi parkban játszó gyermekek és didergő öregek kedves barátjaként, mint olyan csillagzat, amely lényét még leginkább fogyatkozásai közben mutatja ki, mikor a jó emberek a háztetőkről kormos üvegen át nézik. Ez a nap itt, amely az ólomgőzben mutatkozott meg előttünk, nem a megszokott kedves régi barát volt, nem Helios és Apollo, az isteni arányosság csillaga, hanem hullámozó aranygyapjú, borzolódó fürtökből, lángholó pihékből, fehérén izzó anyagból. Bomlott nemzési kéjben rángatódzott, szülési fájdalmakban vonaglott, ujjongó kitörésekben tombolt, vérvörös dudorokban tépte fel szívét, lángzó lepleket dobott le magáról, amelyek megfojtással fenyegették öntékozlását, a meg-

foghatatlan életműködés orkánjaként tüzelt, feszültsége nem ismert enyhülést, Isten és önmaga előtt elejétől-végéig lejátszotta a lét drámáját.

Csak komolyság és ünnepélyesség? Ez senkinek sem lett volna elég. Éreztem, hogy B. H. térbuvárruhájában megborzong, de a mentális Görcs is magánkívül volt. Könnyek gördültek végig lázvörös arcán. Mintegy hogy visszaszólítsa a testi ember esendőségéből a szellemi ember fölényéhez, a tanár gyorsan feleltetni kezdett:

„Ki mondja fel nekem Ursler első alapvető paradoxonját?”

Az egyik felelő vigyázzba rándult. Tudta a választ és jó tanuló módjára darálni kezdte:

„Ha valamely fémcshellag energiája nagyobb önmagánál, ennek a csillagnak fel kell magát áldoznia, vagyis glorifikáció útján önmagát kell szétzúznia.”

Ha valamely energia nagyobb önmagánál... Behunytam szememet, hogy ne kelljen tovább nézmem a János evangélista kilenceszeres napját. Lángoló skarlátbúrában állottam. Nem tudtam már, hol vagyok. A szavakat azonban, amelyek értelme visszatérésem óta nem olyan világos már nekem, a szavakat akkor egész mámorosító mélységükben értettem. Ha valamely energia nagyobb önmagánál, akkor eljött az áldozat órája, az önönmagát elégető fönix órája. A napok élete legmélyebb jelentőségében áldozati aktus, örök, világot tápláló szerelmi odaadás. Ha valamely szépség szebb, valamely szeretet szeretőbb, valamely művészet művészebb, valamely szentség szentebb önmagánál, itt a csoda pillanata... A lángoló skarlát közepette áldottam Ursler-t, a tudós férfiút, aki sokkal utánam megfogalmazta ezt az első alapvető paradoxont. És még nála is jobban áldottam magasztos felismerését, amelyet mint jövőbeli ember tökéletesen megértettem, most pedig, mint jelenbeli ember, mi-

kor ezt írom, csak értőn sejtek — azt az alapvető felismerést, hogy valamely nagyság nagyobb lehet önmagánál. De akkor, abban a legtávolabbi jövőben, mikor a János evangalista ólomtengerén állottam, keblem dagadt és az volt az érzésem, hogy gyorsan vissza kell mennem régi kortársaimhoz és el kell nekik vinnem ezt az igazságot, amely nemcsak a napról áll, hanem szent törvénye a nap legszabadabb gyermekének is, az emberiségnek.

TIZENNEGYEDIK FEJEZET.

melyben az előbbi fejezet egy másik globuszon — a Péter Apostolon — folytatódik, aggasztó helyzetből sötétangyalok segítségével visszavezet a szabadságba, hogy végül merőben váratlanul a csillagközi térből az atomközi térbe jusson.

Ugy éreztem, mintha tompa, nagyon félelmetes álomból ébrednék. De talán egyáltalában nem is aludtam, csak kinyúltam, végeztem a lélegzés műveletét azon a szirupos valamin, azon a gumyszerű hullámon, azon a rozsdavörös, kocsonyás ingoványon, amely különösképen éppúgy nem nyelt el, mint a János evangelistán a folyékony ólomtenger. Hogy ezúttal még nem egészen megszilárdult vasérc fajtával van dolgom, azt ösztönösen éreztem. De tanulatlanságomban hogyan tudhattam volna, hogy a Péter Apostol még nem egészen megszilárdult felszínén, mert erre a névre keresztelték át az egykori Jupitert, egész földrészek nyultak el mágneses vas-mocsarakból? Földrészek, amelyek nagyobbak voltak valamennyi földi kontinensnél együttvéve? Ezt és még sok mindent csak később tudtam meg, részben megmentésem után.

résben pedig csak hazatérésem után az egykori jelenbe, amely számomra (felbecsülhetetlen felgazdagodásban) most és itt, íróasztalomnál továbbra fennáll, hogy állapotomat a legóriásibb, legnagyobb tömegű, legnagyobb nehézkedési erejű és mégis legritkább bolygón jellemezzem, elég egy rövid szó: feküdtem. Nem volt ugyan olyan fekvés ez, amilyenhez a földön hozzászoktunk. Leszorítva, földhöz nyomva, minden kétségen kívül lelapítva feküdtem. Azt kérdezné valaki, mi lapított le? Csak én magam, válaszolom erre, senki más. A kronozófusok leleményes tér-buvárrahája megvédhetett a szürke neutrum halálos hidegétől és a János evangalista lángoló izzásától itt is megóvhatott attól a szakadatlan agoniás esőtől, amely a királyi bolygó örökké ködös légéről csapdosott le rám, hogy ütdés közben mindjárt langyos vízzé változzék — az ellentmondást azonban nem szüntethette meg gyöngé tellurikus testi erőm és a Péter Apostol hatalmas gravitációja között. Amint itt feküdtem, — az „itt” szó leírása közben szédül a fejem — jó négyszáz kiló volt a súlyom. Szóval bizonyos értelemben egy fiatal víziló súlyával feküdtem önmagamon. Még jó volt, hogy valami puhán, határozatlanon, szivacszerűn hevertem, tudni illik azon a vöröses, még nem egészen kijegecesedett mágneses vasból álló mocsáron, amely nem folyt szét, de vánkos módjára besüppedt alattam.

Szerettem volna emlékezetembe idézni, hogyan jutottam ide. De elhihetik nekem, hogy a Péter Apostolon uralkodó borzalmas súlyviszonyok között nemcsak minden kis kéz- vagy lábmozdulat atlétai teljesítményt jelentett, hanem az agy minden akarati működése is, akár érzés volt, akár gondolkodás vagy emlékezés, elképzelhetetlen erőfeszítéssel, igen gyors kimerüléssel és szörnyű verejtékezéssel járt.

Ha emlékezetem nem csalt, a gondolat sebességével hagytuk el a János evangelistát, amihez a humanisták bosszúságára meg kell jegyeznem, hogy az átlagos emberi gondolat a világegyetemben csak a középgyorsaságú mozgásfajtákhoz tartozik, hiszen a leggyorsabb gondolat is, hogy megfoganiék, a nyelvhez van kötve, rendszerint a monolingvához és csak kivételesen genialis esetekben a protoglossához. Viszont a fény és vele a szem a maga képeivel együtt összehasonlíthatatlanul gyorsabb a nyelvnél.

Io-Görce egyik legmerészebb lejtését végezte a gőzölő ólomtengeren, mi utánoztuk, mire hirtelen a macasba rándultunk, mintha a János evangelistának egyáltalában nem az volna a szándéka, hogy vonzon bennünket, hanem örömmel taszítana el magától, hogy a hívatlan emberi vendégektől mielőbb megszabaduljon. A szürke neutrumban ismét égitestekké, azaz gombostű-fényfejecskékkel ellátott, végtelenül megvékonyodott sávokká váltan éltük át most az üstököstornát, ezt a legremekebb kronozófiai gyakorlatot, mint jóleső üdülést a Mare Plumbinumon éppen lejátszódott kaland után. Ekkor B. H. fejezte ki azt a végzetes óhaját, hogy a legkönnyebb és legkisebb bolygón tett kiruccanásunk után tegyünk hasonló látogatást a legnagyobb és legnehezebb csillagzaton is. Ez neki magának fölöttébb érdekes változatosságot jelentene, hiszen eddig a véletlen és másnemű elfoglaltsága gátolta abban, hogy elegendő kronozófiai tapasztalatot gyűjtsön; az emberiség őskorából érkezett vendég, tehát jómagam számára azonban szerinte ez az összehasonlító látogatás sürgető, sőt kényszerítő szükség, mert semmi sem mutathatja be nekem ragyogóbban a mentális emberiség haladását, mint annak a csillagos égen való uralkodása a kronozófia útján. Noha csak egy sugárka kisodort poranyag voltam, hevesen krákogva adtam B. H. tudomására.

hogy ne toljon engem előtérbe. A tanár azonban azt felelte, hogy teljes mértékben rendelkezésére áll a „seigneurnek“, de egyébként sincs a legcsekélyebb akadálya sem annak, hogy lábunkat a Péter Apostolra, a középső és legnagyobb plánétára tegyük. Ellenkezőleg. Ha a Péter keringési pályája meglehetősen távol is van onnan, viszont a dolog maga a szokottnál közelebb esik ebben az órában, hozzá még önmagunk meghosszabbított tengelyén található. Ő, a tanár, csak a következők megfontolására kér. Osztálya kozmikusan eléggé edzett fickókból áll, mint ahogyan általában a nemi érettség előtti ifjúkor leginkább alkalmas a kronozófiai propedeutikára. A tizenkétévesek a lelki tompaság beláthatatlan előnyét élvezik; a felnőttek idegrendszerre ellenben sokkal hevesebben reagál minden földönkívülire s ezért nagyobb veszéllyel is forog. Minél előbb elkezd az ember a csillagjárást, annál jobb. A Péter Apostol, az ősidők Jupiterje vagy Marduchja, nem ad módot olyan tréfás vállalkozásra, mint például a János evangalista, a Mária Magdolna vagy a Keresztelő, azelőtt Mars. Ő, a tanár, óvakodik attól, hogy a Keresztelő látogatását ajánlja, mert ezt emberemlékezet óta műkedvelő egyesületek és méltóságteljes nyárspolgárok választják családi kirándulások céljául.

„De — mondta a tanár úr szószerint — Petrus mániás-depressziós lény. Igen nagy isteni értékkel bíró személyiség, de még nem egészen érett és szilárdult meg. A csillagok világában a nagy csak lassan és vontatottan érik. Legtovább marad alávétve a viharos átmeneteknek, melynek közül a pubertás a legfájdalmasabb. Csak Isten tudja, milyen jövő vár a Péter Apostolra. Ez idő szerint még csupa indulat, hevesesség és nyugtalanság és féktelen levertségével sok meglepetést szerez a szemlélőknek. Sajnos, nem mondható megbízhatónak, aminthogy keresztszülei sem vol-

tak azok, sem a nőcsábász Jupiter, sem az apostolok fejedelme, aki elárulta Krisztust, mielőtt az éskori kakas még háromszor kukorékolt volna. Nem tudom, le- vagy rábeszéljem-e a társaságot...”

„Természetesen rá kell beszélnie, tanár úr — szakítottam félbe habozását. — Nem szeretek gond és tartózkodás tárgya lenni. Soha még élőlénynek nem volt az enyémhez hasonló sorsa. Mi félnivalóm lenne nekem Péter Apostoltól?”

Ezekre a szavakra a tanár vállat vont és egy „ahogy kívánja, seigneur” mormogással személyesen állott élünkre, ami mégis egészen más volt, mint mikor a genialis Görcs nyújtózott ki előttünk. A tanár úr ectravaganciái rögtön a legmerészebb méreteket öltötték, és noha idő, tér, kiterjedés, fekvés és irány számomra „idefönt” teljesen tapasztalat nélkül fogalmak voltak, miközben villámgyorsan kiterjedtünk és összehúzódtunk, néha mégis az az érzésem volt, mintha most tízszerte hosszabbak volnánk, mint a tanóra kezdetén. És most, a történetnek ezen a helyén, emlékezetem hézagossá kezdett válni. Az utolsó foslányok, amelyeket még valamennyire össze tudtam szedni, abból a haragos, oroslánszerűen morgó dobpergésből és orgonadübörgésből állottak, amely a Jupiter-Péter szferikus zenéjeként már végtelen távolban észlelhető volt. Az ember élete és tudata beleveszett ebbe a zenébe. Bár minden félelmetessége ellenére ez sem lett soha nagyon hangos és soha nem haladt túl egy mély mezzofortét. Hiszen a bolygó légkörtakarója hárfázott, tremolált, dobolt és harsonázott így útközben, de olymódon, hogy a kis világűr üressége vagy egészen ritka anyagi közege csak szerény részét tudta továbbítani a rezgéseknek és hanghullámoknak. Utolsó optikai benyomásom pedig az volt, mintha az egész tér látóhatártól látóhatárig mindent kitöltő, belülről vörösen megvilágított levesestál

volna, amely feltáruul előttünk és mi belerepülünk. De a bennünket enyelő fénylő porcellánnak csodálatos mintája volt és hosszú bíborszínű, sárgás, meg lila szalagok csíkozták. Még hallottam és követhettem a tannárnak azt a parancsát, hogy fejest, tehát fejjel lefelé repüljünk bele a levesestál világnagyságú nyílásába és ott hajtsuk végre a kiszállási műveletet. Áhá, gondoltam magamban, fejpgolyónk anyaga nyilván tartósabb csontjaink anyagánál. Utolsó világosan felcikkázó gondolatom pedig ez volt: az ember azért száll ki fejjel lefelé Péter bolygóján, mert az apostolt Rómában fejjel lefelé feszítették keresztre...

Eddig terjedt emlékezetem. Ami ez utolsó gondolatom és első meghökkent érzésem között történt, amely négyszázkilós testsúlyomat adta tudtomra, azt már nem tudtam. Csak azt tudtam, hogy fekszem. Ezt azonban tömörebben tudtam, mint valaha életemben bármit. A legrosszabb az volt, hogy arccal lefelé feküdtem a rozsdavörös csuromnedves vasiszapban. A vasvegyülék ismert szaga még tér-buvárruhámat is áthatotta. Elhatározásaim, ezt mindenki meg fogja érteni, nagyon korlátozottak voltak. Mindenekelőtt az kellett, hogy megforduljak, tehát hátamra hemperedjem. De ez nem volt számomra könnyebb, mint ellentéte lett volna egy ujuineai óriás teknősbéka számára, amely menthetetlenül elpusztul, ha a bennszülöttek hátsó páncéljára fektetik. Amihez csak értem, puha, nyirkos agyag volt. De nem, ez a meghatározás nem fedi egészen az igazságot. Nem közönséges agyag volt, hanem valamilyen szobrászagyag vagy plasztilin, egy massa, amely az agyagnál jobban összetapad és gumyszerűen széthúzható volt, mégsem szakadt el, mintha mesterséges valami volna. Ennek a földmasszának — bocsánat, természetesen Jupitermasszáat kellene mondanom — tapadóereje lehetett az oka annak is, hogy miért nem nyelődtem el és

süllyedtem alá, aminthogy ez lehetett annak oka is, hogy az évmilliók óta eső eső nem képezett tócsákat, és tavakat köröskörül, hanem mindössze nedvesen tartotta a mintázóagyagot. Arra gondoltam, hogy szobrászoknak kellene idejönniük. De első tervemet, hogy hátamra fordulok, a meg ned szilárdult bolygó talajának ez a mibenléte csúnyán megghiúsította. Éreztem az esőcseppek egész óriási súlyát, miközben azok ötször olyan súlyosan, mint a földön, szétfröccsentek rajtam, akárcsak egy géppuska golyói egy tank páncélján.

Ezekben a pillanatokban még nem éreztem aggodalmat és egyedüllétet. A kronozófia első tancélja, hogy a tanulóban a földi tér- és időérzést egy magasabb és átfogóbb valóság javára bizonytalanná tegye, nagyon is bevált nálam. Így például nem tudtam volna megmondani, hogy azon a helyen, ahol leszálltam a mamutbolygón, több nap és éjszaka óta fekszem-e már — természetesen jupiteri napokról és éjszakákról beszélek, amelyek, mint legnagyobb bámulatomra halottam, együtt nem tartanak tíz egész óra hosszat — vagy csak néhány rövid perc óta. Erre az utóbbira, a néhány perces tartamra nem is egészen megzavart ösztönömmel, hanem csak eszemmel következtettem. Szilárdan bíztam tanárunk tekintélyében, gondosságában és fölényes képességében, miután eddig oly biztosan irányított bennünket az als-intermundimon át. Ilyen idős és tapasztalt kronozófikus pedagógus vezetése alatt kizárt dolog volt, hogy akármelyik véden cével kozmikus baléset történjék. A tanárnak kétségtelenül rövidesen fel kellett bukkannia, hogy összeszedjen bennünket, B. H.-t, engem és az egész osztályt, akik leesés közben nem voltunk olyan fegyelmezettek, hogy szorosan egymás mellett maradjunk. De hátha esés közben „szórókupot” alkottunk, mint a robbanó srapnell golyói? Ez a háborús szolgálatomból megma-

radt emlék villant át fejemem. Mert hiszen akkor nyilván sok száz, sőt ezer mérföldnyire feküdtünk egymástól. De ezt a gondolatot rögtön elhessegettem, bízva abban, hogy soha felelős tanár tanulóit nem tenné ki ilyen veszélynek és soha értelmes iskolaügyi hatóság, pláne lámaszéria, nem adna egy iskolai osztály főnökének ilyen rendelkezési jogot a tanulók élete és halála fölött. Nem, ez nem hajótörés, gondoltam magamban, önmagamot bátorítva és biztatva. Aztán megkíséreltem felemelni fejemet.

Magamat is meglepett, hogy ez néhány kísérlet után sikerrel járt. Csodálatosképpen olyasvalami történt, amire nem lehettem elkészülve, de ami arra mutatott, hogy régebben voltam már ideleenn ebben a bizonytalan helyzetben, mint néhány rövid jupiteri perec óta. Ahogyan ugyanis a János evangelista, mikor a Mare Plumbinumon hancuroztam, áthasonlító merkurizálással hatalmába kezdte már ejteni testemet, ugyanígy járt el az ezerszerte hatalmasabb Péter Apostol, amennyiben lassankint jovizált engem. Ez a jovizálás nemcsak a nehézkedési erő ázsiójában nyilvánkozott meg, amelyről már tudunk, másszóval súlyomnak az itteni viszonyokra való átértékelődésében, hanem a természetnek egy ellenintézkedésében is, amely a túlsúly és az elégtelen testi erő között ellentétet egyensúlyba igyekezett hozni. Oh, milyen tiszteltet gerjesztett bennem most, mikor olyan jótékonyan tapasztaltam magamon, a kompenzációnak ez a szent ösztöne, a teremtésnek ez a tántoríthatatlanul velszületett akarata, hogy mindig és mindenütt helyreállítsa a megzavart egyensúlyt, lévén ez az élet egyik legistenibb, Istenben legbizonyosabb vonása. Ha az anyag élete a vonzás és taszítás elektromágneses törvényén alapszik, a szellem élete viszont a kompenzáció, az egyensúly helyreállításának törvényén épül fel, mert a szellem a természet nagy békecsinálója.

A kompenzáló erő ellenintézkedése itt abban állott, hogy testem hirtelen egészen hallatlan, sőt fölöttébb csodálatos puhaságra és simulékonyságra tett szert. Ugy látszott, mintha saját testi állagom is fel akarná venni a jovialis szubstancia plasztilinszerű mindenre alkalmasságát. Így például karommal és lábammal hullámvonalakat írhattam le, ami némileg elszórakoztatott. A csontrendszer normális merevsége megszűnt. Nemcsak hogy könnyen forgatni, emelni, szinte körkörösén ide-oda fordítani tudtam a fejemet, egyszerre egész testem urává lett a csúszó-mászó mozgási módszernek, mintha gyermekkorom óta nem is gyakoroltam volna mást. Ez a mozdulat alighanem legjobban megfelelt a fizikai viszonyoknak, amelyek ez idő szerint, a Szűz tizenegyedik nagy világévében Péter bolygójának lassan szilárduló felületén uralkodtak. Ha a föld analógiájára magasabb fejlettségű állatvilág lett volna idelelni — ilyen azonban, amennyire szemem ellátott, még a legalacsonyabb fokon sem volt — leginkább még óriási csúszó-mászók tekerőzhettek volna át perisztaltikus rángással a meleg, gumiszerű mintázóagyagon. De én nem efféle rút gyíkokra gondoltam, hanem a kedves Görcsre és kíváncsi voltam, milyen kecses és kellemes módon birkózik meg a kis csillagtáncos ezzel a gravitációval és ezzel a csontpuhulással. Közben jovizálásom már annyira előrehaladottnak tűnt, hogy az volt az érzésem, testem annyira kiszélesedett és ellapult, mintha kalácstészta módjára valami láthatatlan kozmikus sodrófával gyúrták volna meg. Az az érzésem volt, mintha két szimmetrikus felemet omlett módjára összehajthatnám. Akár így volt valóban, akár csak képzeltem, hatalmas erőfeszítéssel sikerült rövid és gyíkszerűen kiterpesztett karokkal kivergődnöm a gödörből, amelyet esésem túrt a rozsdavörös vasmocsárban, mint egy gumilégpárnában. És valóban, alig tápászkodtam ki a mé-

lyedésből, mikor az cuppanó zajjal ismét megtelt és környezetéhez hasonult. Egy pillanatig csöndben voltam, hogy fellelegezzem és új erőt gyűjtsek, de aztán jól kiszámított lendülettel jobbra vetettem magam, roppant súlyomat, legyőztem a holtponthoz és most már hátamon feküdtem. A szerencse úgy akarta, hogy a lendület erejénél és saját súlyomnál fogva a talaj egy lejtős részén lecsúsztam és végül is igen kényelmes szögbe maradtam ott, fejemmel felfelé, lábaimmal lefelé, széles kört látva be szememmel.

Borus novemberi derengés volt. Legalább is kezdetben ezt hittem, amennyiben a napszakot földi tapasztalataim alapján „napfelkelte előttinek vagy napnyugta utáninak” minősítettem. De csakhamar be kellett látnom tévedésem, amit a legszürkébb szürke derengésnek véltem, jovialis verőfény volt. A Péter Apostol szörnyűséges, egészen idegenszerű egét ugyanilyen szörnyűséges és idegenszerű felhők fedték. Ezek a többnyire barnás-vörös vagy piszkos-lila és nagyon magasan lebegő felhők eszeveszetten rohantak a szélben, amely a Jupiter atmoszférájának magasabb rétegeiben uralkodott. A „rohanás” szó csak egészen bágyadt és halvány hasonlat, mert a felhők mozgása olyan gyors volt, hogy szemmel követni sem lehetett; amellet a felhőzet változott is és ugyanabban az ütemben alakult át, úgy, hogy a szem az átmeneteket sem követhette. Ma (a tudományos laikus szerénységével) feltételezem, hogy ez a tőlem megismételhetetlen érzelmekkel átélt vihar és ez a szédületes felhő-rohanás a gigantikus Jupiter égitest forgásiidejével függ össze, mert ennek csak tíz órára van szüksége ahhoz, hogy megforduljon tengelye körül, míg az ezerszer kisebb Föld negyvennégy óráig ráér megtenni ugyanezt. A kifejezhetetlen vihar természetesen nemcsak fent uralkodott, hanem lent is, legalább visszhangként. Ugyszólván az alapvető légköri állapot volt

a Péter Apostolon. Mivel pedig a végtelen rozsdavörös mocsáron semmi, de semmi nem volt, amit ez a vihar elkapott, rázott, cibált volna, számomra csak a ferde, csapdosó, lövedékszerű esővonalok közege által vált észrevehetővé. Nem ez nem egészen helyes, volt mégis valami ebben a meg nem szilárdult vashól való rozsdavörös mocsárban: én magam. Testem. És ez a test olyan súlyos volt, hogy súlyának arányszámát szögezve a szél sebessége ellen, nem is érezte olyan erősnek ezt a szelet, mint normális kis földi ribilliót, amellet, hogy a tér-buvárruha minden érezhető támadás ellen teljesen megvédte. A vihar tehát csak a fent leírt felhőrohanásban nyilatkozott meg és egy szakadatlan zugásban és üvöltésben, amely azonban mint állandó orgonapont, alig vált tudatossá.

Csak egy részét tekintettem át az égnek, amely alatt plaztilinhullámomon rögzítve voltam. Időnként az eső alábbhagyott. Egyszer rövid időre még a felhőzet is megszakadt, mert a Jupiter örökviharja ismeretlen okokból más irányt vett. Poroszkéken derengő ég (nem éj és nem nappal) meglehetősen nagy kiterjedésű beltengere mutatkozott ekkor, és ennek a beltengernek közepén állott a nap. De mi lett az aranygyapjúból, a fehérén izzó szőttesből, amelyet ugyanazon a még be nem végződött kronozófia tanórán a János evangelistán figyeltem meg, remegve és elfojtott vinnyogással a torkomban? Hol volt a repedő óriáspajzs, hol a lobogó életműködés orkánja, amely Isten és önmaga előtt azt a nagy drámát játszotta el, melynek címe „Vagyok”? Hogyan, ez a kis gyöngé biciklilámpa volna a nap? Ha itt a Jupiteren lett volna mithológia, Helios magasztos hajtóból biciklistává degradálódott volna. A napkorong még olyan nagyinak sem tűnt, mint egy távoli kerékpárlámpa és sugárkoszorúja ellenére nyugodtan bele lehetett nézni, minden pislogás nélkül. Az imént azt mondtam, hogy

„a nap állott“, de ez Jupiter egére vonatkoztatva nagyon meggondolatlan kifejezés. A nap repült. A nap szaladt. A nap száguldott. Ez nemcsak a viharfelhők rohanásától előidézett illúzió volt, a nap itt kétszer olyan gyorsan mozgott, mint a földi égen. Alig bukkan fel a poroszkék beltenger egyik peremén, máris eltűnt az átellenes perem mögött.

Ugy számítottam, hogy már néhány perccel később alá kellett merülnie a nagy mocsár látóhatára mögött. De nem volt különbség, hogy a gyöngécske biciklilámpa a láthatár fölött vagy alatt volt-e. A nap derengése miben sem különbözött az éjszaka derengésétől. Amilyen képtelenül hangzik, jelenleg, a huszadik században én vagyok egyetlen élő tanuja, hogy az éjszaka a Péter Apostolon, vulgo Jupiteren, világosabb volt a nappalnál. Nem, némely művelt ember feltevésével ellentétben szorongó kitettségem alatt nem volt alkalmam arra, hogy a Jupiter valamennyi holdját lássam, de elhihetik nekem, jócskán van belőlük. Ha nem tévedek, kilenc-tíz van. A négy legfontosabb az emberiség történetéhez tartozik, mert Galilei nevetségesen kezdetleges messzelátójával, egy mérsékeltén jó színházi távcsővel egy éjszaka felfedezte őket és ezzel a felfedezésével megalapította a modern empirikus csillagászatot. Mégis csakhamar megpillantottam hármat ezek közül a tiszteletreméltó holdak közül, ahogyan átfénylettek a helyenként ritkábbá vált cumulus-viharfelhőn. Egyikük hatalmas kerék volt, de a másik kettő is felülmúlta nagyságban a mi földünk jó csatlósát, amelyért tegnap este olyan keservesen sírtam. És ismét kozmikus kutyaérzés szorongatta tarkomat. Hát arravaló az ember, hogy egyszerre három holdat lásson az égen? A legkorábbi ókor embere, amilyen én vagyok, semmi esetre. Ami állat bennünk, halálra rémül, ha egyszerre három holdat lát az égen és lidérces álmra gondol. Hol vagy, nagy és szent Világ-

anya, hogy fejcskémét elrejthetném szoknyád mögött?...

De csak néhány lélekzetvételig tartott, és hála már többízben öndícsért jellemtelenségemnek vagy alkalmazkodó képességemnek, máris teljesen megnyugodtam. Hirtelen még kissé nevetnem is kellett, mert viszszagondoltam annak az angol humoristának egy kifejezésére, aki ellentétben a nihilista természetbölcse-szekkel, ezekkel a mindig csillagászati trilliós számokban tobzódó és az embert ezáltal tetűvé kicsinyítő nagyképűekkel, egy „kis, kedélyes világegyetemről” beszélt, amelyben élünk. Szinte magam is élő bizonyítéka voltam e fogalmazás helyességének. Hiszen első kronozófiai tanórámon üstököstorna közben nemcsak hogy tekintélyes tereket és időket szeltem át, hanem két ellentmondásosan különböző világban jártam, és pedig úgy, hogy első ízben alig húsz, második ízben több, mint négyszáz kiló voltam. Ebben a pillanatban, mikor az elmés angliusnak ez a szava visszhangzott lelkemben, különösen jól éreztem magamat, jóformán egészen elfelejtettem egyedülállóan riasztó helyzetemet és szinte véremben éreztem már a kronozófia jótékony hatását, ahogyan a kokain vagy laudanum hatását érzi valaki, mint minden tér- és időmérték ellényegietlenedését és szüverén tudatom fokozódását.

Eszem úgy döntött, hogy ezt a bátor, felajzott hangulatot különös erőpróbára kell kihasználnom. Az üres, lapos, helyenként enyhén hullámos iszapsivatagot, amely a láthatár végéig terült el előttem, amennyire tekintetem elért, már átkutattam. Sőt néhányszor minden erőmből hívtam is már B. H. barátomat, mentális szokás szerint hozzáfűzve: „itt vagyok”. Csodálkozva hallottam, hogy ez a kiáltás a sűrű joviális légkörben folyton megismétlődött, mert visszhangos felület nem verte vissza és rádiószerű hullámokban és gyűrűkben nyilván a végtelenig folytatódott. Hogy ez miért volt

így, ebben a pillanatban, mikor a jelenségről beszámolok, csak Isten tudja; később a tudósok is tudni vélik majd, csak éppen nemzedékről nemzedékre máskép. Csak a látóhatár szélén, ahol piszkos-lila, hihetőleg magmatikus felhőzet súlyosbodott, veszett el a kiáltás. Válasz nem érkezett. Feltételeztem, hogy B. H., tanárunk és az egész osztály az enyémhez hasonló helyzetben van és egyelőre ugyancsak elvesztette mozgékony-ságát. Lehet, hogy az egész csapat hátam mögött volt, a plasztilinlejtő mögött, amelyen viszonylagos kényelemmel pihentem. De hogy hátam mögött történtek ismeretlen dolgok, és pedig pillanatról-pillanatra kivethetőbben, azt egy megmagyarázhatatlan, tompa dörge-sből és dübörgésből, egy aggasztó hörgésből, nyihogásból és csikorgásból állapítottam meg. Nem szenvedt kétiséget, hogy hátam mögött terül el a táj sokkal érdekesebb része (amennyire a Péter Apostolon tájról lehetett szó). Az egész bennem, egy barokk és feudális ország fiában lappangó tekintélytisztelettel bíztam tanár urunkban és feltételeztem, hogy magától értetődőleg a legérdekesebb oldalt, a legjellegzetesebb kilátást választotta, hogy előadást tartson, feleltessen és tanítványait vizsgálódási célból felállítsa (az ő dolga volt, hogy hogyan). Talán még észre sem vették hiányomat. Minthogy a kronozófiai propedeutika hatása, tudniillik a tér- és időérzék megzavarodása már érvényesült nálam, nem tudtam többé különbséget tenni hosszú és rövid, korán és későn között. Hogy a jupiteri nap ijesztően gyöngöze biciklilámpája már lement, nem mondott nekem semmit. Így hát a szó szó szerinti értelmében összeszedtem magam. Ez pedig így történt: új kígyószerű simulékony-ságom és puhacsontúságom kihasználásával nagyobb fáradság nélkül összehajtottam kiszélesedett és ellapult törzsemet, körülbelül egy félcső alakjára. Ezáltal megrövidült karjaimat rendkívül kicsinek érzett kezeimmel gyíkállásban oldalt terpesz-

tettem. Talpamat két már megszilárdult vasdarabnak feszítettem, amilyenekkel a végtelen sivatag köröskörül be volt szórva. Fejgolyómat, amely itt, nem tudom miért, gyémántkemény lett, olyan mélyen fúrtam bele a plasztilinba, hogy tovább már nem lehetett. Ily módon felületem és vele együtt a surlódás az-emberileg lehetséges mértékre csökkent, ugyanekkor pedig az emeltyűnyomás, amelyet saját súlyomra gyakorolhattam, meglehetősen fokozódott. Még így is hússzor hiába próbálkoztam, csak azután jött létre a helyes helyzet és erőelosztás, és lassanként felhúzóckodhattam, miközben fejgömbömet rögzített súlypontként egyre tovább és tovább fúrtam felfelé a nedves agyaghullámba. Végül gyíkkezeim térálló kesztyűikben megkapaszkodhattak egy érdes felületben. Még egy lökés, és felkapaszkodtam a lejtőn. A leghihetlenebb volt, hogy most már nem feküdtem. Ültem. Soha nem képzelt súlyossággal ültem a hátsó részemen, amely beleékelődött a légpárnaszerű mintázóagyagba és ezáltal forgópont módjára rögzítve volt. Ha sikerült lábamat kissé felemelni a földről, ami csekélység volt, bámulatos könnyűséggel tudtam önmagam körül keringeni. Mondhatnám azt is, zongoraszékévé lettem önmagamnak. Ezek után az érdekesebb oldal felé fordultam.

Ezután az következett, hogy gyorsan becsuktam szemem, mert úgy éreztem, nem vagyok lelkileg elég erős az élém tárulkozó képhez. Nem is mondhatom meg és magam sem tudtam, mennyire meg voltam győződve ebben a pillanatban arról, hogy B. H.-t, tanárunkat és tanuló társaimat, a mentális iskolásfiúkat ezen a „másik oldalon” fogom találni, amely érdekesebb volt ugyan, de nem lehetett lényegileg különböző a nekem már eléggé ismeretes rozsdavörös és pusztá mocsár-sivatagnál. Noshát, ez a másik oldal valóban érdekesebb volt. De nagyon különböző is volt, ahogyan csak a föld és tenger különbözhetik egymástól. Azt mondom és

írom, hogy „tenger”. Félelmetes óceán hullámozott előttem. De még ennél az óceánnál is félelmetesebb volt az, hogy nem vízből állott, hanem ugyanabból a rozsdavörös mocsárból vagy plasztilinből, mint köröskörül minden egyéb ámbátor nyilván valamivel cseppfolyósabb, vagy pontosabban, izgatottabb és feldúltabb állapotban. A legszörnyűbb azonban az volt számomra, hogy én magam ennek az óceánnak kellősközepén voltam. Kezdetől fogva ott voltam, és pedig egy időlegesen megmerevedett hullámon, egy mozdulatlan, halott habverésen az örvényes ár közepén, amely habverést a legközelebbi félórán belül el kellett nyelniük a tornyosuló vörös hullámoknak, hogy szintjét a többivel egyenlővé tegyék. A világ még meg nem szilárdult felszíne ár-apályszerű mozgásban volt. Az alsó erők emelték és süllyesztették, alighanem a tíz láthatatlan és látható hold befolyására, amelyek csontfénye a megzavaró gyorsasággal örökké átformálódó viharfelhőnyüzgésen áttört. A felbolygatott óceán gyöngé és elégtelen itt képeknek, mert a Csöndes-óceán legfantasztikusabb víztölcsére sem hasonlítható ehhez a felhullámzó és felkorbácsolt vörös mocsárhoz, amelynek robaja, zuhanó dübörgése, ropogása, gurgulázása és cupogása olyan volt, hogy az ember túlzás nélkül elvesztette tőle az esztét. Ha a vörös hullámok visszahúzódtak, láthatatlan rések nyíltak, amelyekből égnek szállt a lávafüst. A tenger látóhatárán pedig, amelyet a nehéz iszap különösen lomha habtáncra folytonosan eltorlaszolt, teljes mozdulatlansággal állott több sötétvörös és fekete-lila tűzoszlop, amelyek mintha hordozták volna Jupiter egét koponyasápadt holdjaival és szakadatlan viharával. A legélénkebb mozzanat pedig a sűrűfolyású és leverő színjátékban a fehéren vagy vörösen izzó vascsomók és fekete salakok beláthatatlan rakétázása volt, amelyek mindenütt fel-felszöktek a mozgó felszínről, hogy visszaesésükben hallhatóan szétmorzsolódjanak.

Itt gubbasztottam hát nagyon is nagy, szétlapított és mégis görbe hátammal, szinte eltaposva a hozzám nem való nehézkedési erőtlől. Gubbasztottam és nézdelődtem. Ezt ugyan sohasem kerestem volna ki magamnak, gondoltam, mikor kissé már megnyugodtam. Elgondoltam ezeket a szavakat, de talán hangosan is kimondtam őket és hozzátettem: „Ez inkább valamilyen Wagner-imádónak volna való“. Ezt a tárgyilagosságot kozmikus hajótörésem közben csak az magyarázhatja meg, hogy földi tudatom semmiképen sem volt hajlandó a hullámzó mocsaras táj nagyszerű drámáját hozzászabottnak, másszóval valóságosnak elfogadni. A félelemtől megrendült lelkem egyik szögletében még untatott is ez a dráma. Ezért mondtam, hogy ezt ugyan nem kerestem volna ki. Akkor már János evangelista sokkal közelebb állt hozzám. Ott, a háborgatónak mutató nap színe előtt nem kételkedtem fizikai tanubizonyságomban. Itt és most, ebben a mindennél bizonytalanabb pillanatban újra felrezzent bennem a régi gyanu: vajjon a mentálisok nem eszeltek-e ki százegy eszközt arra, hogy az ember határtalan belső átélési képessége és tellurikus, fizikai korlátai között megszüntessék az ellentmondást — az összehangolókat általi utazgatást, az uranográfus csillagírását, a dinamikus és víziós tapétát, amelyet mindenki ad libitum vetíthet a falra emlékeinek kincsházából és még sok egyebet? Hiszen az asztromentalizmust igazában úgy is meg lehetett volna határozni, mint azt a művészetet, hogy lelkünk végtelenül mozgó szellemi képeit anyagiasítjuk és belehelyezzük az időbe és térbe.

A Dzsebel optikai kristályhegyére vonatkozólag, mint emlékezni fognak, ezen túl is szinte „technikai“ gyanum volt. Nem voltak-e már az én koromban elektronfényképek? Vagy tévedés, képzelődés mindez? Nem lett-e közben gyermekesen könnyű dolog, hogy egy élő embert, aki a nyugalom és mozgás fekhelyén

közönséges szobai transzban fekszik, a János evangélista vagy Péter Apostol egy vég nélkül legördülő filmfelvételével szinkronizálják és pedig olymódon, hogy ugyanaz az ember a szinkronizálás által a bolygó tájának filmszalagján volt és mozgott és egy mentális trükk jóvoltából a valóságban is átélhette önmagát? Ami engem illet, a huszadik század materialista korában sohasem hittem abban, hogy képmásaink, kiváltképpen fényképeink, létünknek ezek a kétdimenzionális levonatai holt dolgok. Gyakran csodálkoztam már, hogy az ilyen lefényképezett ember nem lép-e ki kétdimenziós mivoltából, hogy elmondja a pillanat szívbeli monológját, amelyet megörökítenie kellett. Miért ne élhettem volna tehát át, amit most átéltem, mint plasztikusan fényképezett alak a plasztikusan fényképezett jupiteri tájon, úgy, hogy a mentalizmus ott nemcsak szinkronizált, hanem kép létemre öntudatra is ébresztett? Azt az ígéretet, hogy nem magyarázok meg semmit, itt csak azért szegem meg, mert agyamon valóban átvillantak ezek a gondolatok. És csak azért nem hallgatom el őket, mert most mindjárt történni fog valami, amit még a legérzékenyebb mentalizált filmszalag sem rögzíthetne a Dzsebel optikai középpontjában...

Szétlapítva, de görnyedten ültem fővényemen és egyre világosabban észleltem, hogy a vasmocsár merev felszíne pillanatról-pillanatra kisebbedett. Most már hátam mögött is dübörgött, zajlott, mennydörgött és csikorgott minden az iménti érdektelen oldalon. Meddig tarthatott még, míg én magam is felrepülök és szétmorzsolódom ezek között a plasztilin álkapcsok között, amelyek ugyan ármányosan visszahúzódtak, de a rugalmasság határán sem engedtek? Ismét bebizonyosodott, hogy az életben az acélos emberi és anyagi jelleg kevésbé veszélyes a gumyszerűen nyújthatónál. A mocsaras talaj hullámtánca sem volt elég, új esemény tornyozódott az előbbiekre. Hirtelen egyre ső-

tétebb és sötétebb lett. A Jupiter egének mindennapos viharfelhője alatt most minden oldalról mélyen lefüggő, csaknem fekete felhőfoslányok rontottak egymásra, mintegy előreszegzett lándzsákkal, megvadult paripák kísérteti lovasosztagainhoz, mithikus kozákokhoz hasonlóan, akik terre-à-terre kapaszkodtak körmükkel lovajik sörényébe. Egy lélekzetvétellel később tudtam, hogy nem felhők ezek, hanem a légkörben szabadon lebegő, foslányokra tépett jupiteri talaj. A meg nem szilárdult bolygó földjének szellemlovasai összecaptak, és a leghihetlenebb fergeteg kezdett tobolni. A plasztilin-felhők között, amelyek nem voltak kevésbé sűrűek és szilárdak az alattuk levő talajnál, tartós, megmerevedett villámok ropogtak, folytonos elcsúszások szövődékeként, mintha elgondolhatatlan méretű leydeni palackok volnának. Az a reménységem, hogy csupán önmagát átélő szinkronizált és montirozott fénykép vagyok, eltűnt.

Őszintén szólva, egész értelmem is eltűnt, lehengetelve a növekvő bajtól. Mindent elfelejtettem, egész egykori életemet, távolvalóságom százezer esztendejét, meglepő visszatérésemet, minden rendkívülit, ami fölényre és iróniára és a sors megvetésére kötelezett volna. Nem voltam egyéb a Jupiter Robinsonjánál, illetve, hogy túl ne becsüljem csekélységemet, csak halálos veszedelemben forgó ember voltam, másszóval nyomorúságos realista, mindössze két türelmetlen jupiteri perccel magam mögött és már kettővel magam előtt. A második percben, amely még előttem állott, a föveny, ahol ültem, elfelejthetetlen nyögéssel összehúzódott, kihegyeződött, magasra nőtt a kattogó villámok felé, egyre magasabbra... Éreztem, hogy visz valami felfelé, igyekeztem mélyebben befúródni a nedves iszapba. Még egy lélegzetvétel és a hullám úgy dob le magáról, mint egy roppant vörhenyes ló. Az utolsó másodpercben arra a szent hatalomra gondoltam, amely már nem egyszer

megmentett életemben, és a még nem szilárd óriásbolygón elsőízben hangzottak el földi szájból a világ teremtetése óta a latin igék: „Ave Maria, gratia plena, Dominus tecum...”

Angyalokról semmivel sem tudtam többet, mint mindenki, aki kissé foglalkozott a Szentírással. Tudtam például, hogy négy osztályra vagy csoportra oszlanak, karokra, vezetőkre, fejedelmekre és trónokra, amely csodaszép szavakhoz azonban egyáltalában nem kapcsoltam világos képzeteket. Ezek a csodaszép szavak azonban egyúttal már határát is jelezték tudásomnak. Az igazat megvallva, nem hittem nagyon határozottan az angyalok létezésében. Ebben nagyon kevésbé különböztem egykori kortársaimtól, akik ugyanolyan fanatizmussal voltak hajlandók nem hinni a láthatatlan angyalokban, mint amilyenell az éppoly kevésbé láthatatlan elektronokban és protonokban hittek. (Noha nem akarom magamat a leghitелlenebb embernek minősíteni, mégsem tartottam volna soha lehetségesnek, hogy személyesen, előbb láthatatlanul, majd láthatóan felbukkanhatok a mentális jövő világában.) Ez a tény semmiképpen nem volt kevésbbé csodálatos a két eddig bizonytalan lénynél, amelyeket magam mögött éreztem. De hol volt a mentális föld és hol voltam én? Én a Péter Apostolra vetődtem, a legnagyobb bolygóra, amely Földünkkel egyidős volt ugyan, de meglepően hátramaradott stádiumban leledzett, míg mi már az asztromentalizmusnál tartottunk. De mit értettem én abból, mi van későn és korán, mit értettem ezekből az emberien gyermekes beosztásokból, amelyeket vakmerően kiterjesztünk az égitestekre? Mit érdekeltek engem ebben a pillanatban ezek a dolgok, mikor arra vártam, hogy a feltornyosuló hullám ledob magáról és szétfúzott testtel eltűnök egy gőzölgő hasadékban? Ez azonban nem történt meg, hanem hullámom mintha

világosan érezhető megfontolás után megnyugodott volna, olyanféleképen, mint egy nem egészen esztelen szangvinikus. Ismét leapadt és megmerevedett, miközben körülöttem az óceáni mocsár hullámozása, torlása és habverése még az eddiginél is vadabban tombolt. A villám és mennydörgés végnélkül zajgott tovább, a magasra dobált izzó vastörmelékek sziszegve repültek a sűrű légkörön át. A három ez idő szerint látható hold, köztük egy derekas kocsikerék, felváltva tűnt fel és el és gördült egyre tovább, míg a látóhatáron a párásvörös és piszkoslila tűzoszlopok megrendíthetetlen egyenesekként ágaskodtak föl és fenn, ahol mintha az eget hordozták volna magukon, korinthusi oszlopfőket alkottak elmosódott füstkacsakaringókból és gőzakan-tuszokból.

Ekkor történt, hogy a két fejedelemséget magam mellett éreztem. Nem féltem, nem futott át rajtam a borzadály, mint különben, ha a természetfölötti jelenléte feltárult előttem, mint már néhányszor megtörtént életemben. Ismét hátamon feküdtem, mint a bolygón tett látogatásom második stádiumában. De nem félelemből, hanem a legörömteljesebb tisztelet újszerű érzésével tartózkodtam attól a kis erőfeszítéstől, hogy kristálygolyós fejemet oldalt mozdítsam és a két már valamivel érezhetőbb lényt megnézzem. A világlomlás robbanásai közepette halk szóval és ha nem tévedek nagyon, német anyanyelvemen tettem fel a kérdést:

„Hozzám jönnek az urak?”

Ugyanazon a nyelven válaszoltak, nem a proto-glossza szavaival. Gyakran unisono beszéltek. Időnként egyik átvette a szót a másiktól:

„Itt vagyunk”, mondta az egyik.

„Úton vagyunk”, mondta a másik.

„Akkor talán abban a szerencsében van részem —
suttogtam —, hogy igazi angyalokkal találkozhatom”.

„A mi itt ismert nevünk Melangeloi és idetartozunk“, mondták unisono.

„Melangeloi? Sötét angyalok — riadtam meg kissé. — Ez azt jelenti, hogy gonosz angyalok?“

„Gonosz angyalokat mi nem ismerünk“, mondta az egyik.

„Világosságunk még nem világosodott meg egészen“, mondta a másik.

„Testi lények önök, uraim?“ kérdeztem erre meg lehetõsen merészen.

„Nem testi lényeket nem ismerünk“, válaszolták az uraságok vagy hercegségek vagy trónok.

„Akkor egy nagyon fényérzékeny film rögzíthetné is õket“, mondtam, hangosan gondolkozva.

A két lény azonban visszautasította véleményemet:

„Mi csak akkor vagyunk rögzíthetõk, ha akarjuk“.

„És most nem akarják — feleltem én — és ezt nagyon is megértem...“

Csak ekkor vettem észre, hogy már nem a rozsdavörös mocsársivatagon vagyok, hanem szabadon mozgok a két uraság, hercegség vagy trón között a derengõ szürkületben. Nem sokat törõdtem az egésszel, a legtöbb megmentetthez hasonlóan hálátlan voltam. Túlságosan lekötötte figyelmemet a két Melangeloi és minden angyal testiségének tisztázatlan kérdése. Olyan mértéktelenül lekötötte, hogy a térrel, amelyen átsietünk, egyáltalában nem törõdtem és így nem is mondhatom meg, hogy még mindig a Péter Apostol hatáskörében voltunk-e vagy elhagytuk már. Még azt sem vettem észre, milyen módon mozgok, hogy két kísérem visz-e vagy üstököstornázom, mint az már második természetemmé lett. Annyi bizonyos, hogy elfelejtettem. Egész lelki erõmet arra fordítottam, hogy helyes fogalmazást találjak kérdéseimnek, mert természetem egész idegi alkalmazkodóképességével éreztem az angyalok kimondhatalanul nemes, de ugyanolyan érzé-

kényényiségét. Egy hamis jelző, és az ilyen uraság vagy heőcség örökre megorrol vagy kénytelen a zavartól egészen elgyöngölten elfordulni. A Logosszal való állandó érintkezés türelmetlenné teszi őket és egy goromba vagy helytelen kifejezés gyors visszatetszést szül.

„Azok odalenn a Földön — kezdtem nagy tétovasággal — már számlálhatatlan évezredekkel ezelőtt képeken rögzítették ismeretlen elemek spektrális vonalait és a fellobbant atomok elektroncsőjét...”

A csalogatóan tudományos megjegyzésemre adott válaszukban elsőízben éreztem a Melangelói hanghordozásában némi jóakaratóú kedélyességet.

„Nálunk nincsenek spektrális vonalak — mondták unisono — és nincs elektroncső vagy a földi kisagy más ilyen bálványá... Az kellene csak...”

„De hát akkor hogy lehetnek az uraságok testi lények — haraptam rá —, ha még csak nem is állanak fényből vagy rádióhullámokból? Hát nem egység az anyag, a legkeményebb gyémánttól a napsugárig, amely megtörik benne?”

„No nézd — mondta az egyik angyal —, ez semmit sem tud arról, ami kinyilatkoztatott és írva áll”.

„Nem tudja — mondta a másik angyal —, hogy mi az elődök és utódok vagyunk”.

„Tudjuk azt, hogy ugyanabból az anyagból teremtődünk, mint ez a világ — mondta egyik a kettő közül —, csak kissé kevésbbé mulandóknak”.

„Tudjuk azt — mondta a másik —, hogy itt voltunk ezen a világon, mielőtt az maga lett volna”.

„Tudjuk azt — mondta megint az első —, hogy itt leszünk ezen a világon akkor is, mikor az maga már nem lesz”.

„De csak ezen a világon”, egyesültek ketten unisonóban és szavaikból mintha a végesség mélabúja csendült volna ki.

En csaltam elő. És még csak nehéz sem volt. Erőt kellett vennem magamon, hogy hangom ne árulja el a siker fölött érzett ujjongásomat:

„Megértem az uraságokat — mondtam tehát ki-mért vidámsággal. — Önök a materia prima et ultima szülöttei. Itt voltak már, mielőtt elhangzott a szó: „Legyen világosság“ és valami végtelenül kis hullámhosszakkal beleömlött a szürke neutrumba. Önök tudni-illik ultrák és infrák és a legjobb celluloidon sem hagynak nyomot. Tudom azonban, hogy éppen ezért könnyű szerrel öltenek fel akármilyen alakot. A tüzes kemencében levő ifjaknak lángköpenyben jelentek meg, az öreg Ábrahámnak pedig mint feltűrt köntösű vándorok. Oh, hogyan szeretem és tisztetem az uraságokat, ha közönséges feltűrt köntösű vándorokként jelennek meg, vagy mint levélhordók, rendőrök, mentők...”

E szavak közben merészeltem először megfordítani fejemet és kíváncsian szemem egyik sarkából rásándítani a két lényre, akik csökönyösen kísértek. Abban a szilárd meggyőződésben, hogy recehártyám semmit sem fog látni a materia prima et ultimából, amelyből a Malangeloi áll, a legkellemesebb meglepetés volt nekem, mikor mégis megpillantottam valamit. Igaz, feltűrt köntösű vándorokat, mint valaha Ábrahám apánk, nem láttam. És mégis, a két fejedelemség, uraság vagy trón — elfelejtettem megállapítani, ez osztályok melyikéhez tartoztak — mondhatni középen állott az Ábrahámot meglátogató fel nem tűnő jelenség és a feltűnő jelenség között, amelyet a tüzes kemencében látott a három ifjú. Mindenekelőtt nem láttam szárnyat ezeken az angyalokon, ami nagy meglepéssel töltött el. Az angyalszárnyat mindig emberi találmánynak tartottam, hozzá még rossz és hazug találmánynak. Vagy kar vagy szárny. Az a használhatatlan hattyútoll, amely emberi vállakra nőtt és nem rendelkezik észszerű és hozzávaló izmokkal, hogy lendületbe jöj-

jön, igazán anatómiai képtelenség. Nincs szörnyűbb, mert lehetetlenebb dolog a babilóniai szárnyas bikának ennél az édeskés elponyvásításánál. Hogy angyalokban higgyünk — és élményem iránti hálából magam szeretnék ehhez a hithez hozzájárulni — lehetséges angyalokat kell magunknak elképzelnünk, tehát protomateriális, testentúli lényeket, akik szubstanciájukat tetszés szerint használhatják, azaz álcázhatják, amit le-süllyedt féltestvéreik, az emberek iránti mély vonzalból olykor-olykor meg is tesznek. Ha az uraságokat, két kísérőmet helyesen akarom leírni, ami nem egészen könnyű, a nekünk már jól ismert szürke neutrum teljes megvilágítatlanságában két sajátságos, de nagyon tompa megvilágítottságot látok, amely halványlila és rózsaszín között ingadozott. A lényeges azonban ezeknek a megvilágítottságoknak alakja. Legjobban két mozgó köpenyforma vagy redőzet jelzi őket, akik világos hangtalansággal zizegtek oldalamon. Milyen szép, milyen szívderítő, milyen örömdetes volt azonban, hogy ezek a halványan világító redőzetek vagy köpenyformák feltehetően emberi alakokat takartak és pedig mindenképen gyönyörű alakokat. Hirtelen kirajzolódott a redőzetben egy hegyes térd, egy hatalmas comb, egy kecses láb, egy melódikus könyök, egy michel-angelóian férfias mell, majd megint eltűnt, mintha az emberi képmásszerűség testvéri megközelítése már több volna az elégnél.

Tintorettonak és különösen a toledói El Greconak volt némi sejtelme erről. Arcukat nem tudtam megkülönböztetni, helyesebben a két lény nem fejeződött ki ennyire. De sokszor erős fejeket éreztem fátylak mögött, fejeket, melyek mögött bíboros lánghaj lebegett. Az uraságok éppen tudomásul vették, hogy megemlítettem az Ábrahámnak megjelent feltúrt köntösű vándorokat. Ez nyilván tetszett nekik és pompás emlékeket ébresztett bennük.

„Tudjuk, hogy feltűrt köntösű vándorok vagyunk”, mondta az egyik.

„És mindig úton”, tette hozzá a másik.

Úton, gondoltam, persze, hogy mindig úton vagy-tok. Ebben nem különböztök a napsugaraktól, bolygóktól és atomoktól, hacsak erről volna szó, nyugodtan lehetnétek materia media, nem pedig ultra és infra. Ki tudja, talán még a holt tér is úton van, a szürke neutrum, a semmi, a tátongó úr a lobogó életműködések között. Igazában csak mi emberek különbözünk ettől a folytonos „útonlevéstől”, mert Isten csak nekünk adta meg a nyugalom üdítő illúzióját. A halálban ez az illúzió elszáll és ebből áll az „utazás” titka. De egy nyájas délutáni alvás a díványon, mikor a regény kiesik elernyedtt kezünkől és testünk és lelkünk egyensúlyban himbálódzik, pedig igazában minden egyes sejtünk száguldó iramban van, ez az illúzió egyedül nekünk adatott meg. És még egy: ha mi emberek úton vagyunk, valami cél van előttünk, egy korlátolt, de kimondott hová. A bolygóknak a maguk egyhangú pályáján aligha van céljuk, a napcsillagnak és a többi fénytesteknek hihetőleg ugyancsak nincs. Az angyalok azonban, az intermundiumnak ezek az emberei, szükségképen valami célt követnek...

„Uraim — mondtam most hangosan és kétségtelenül nyakatekertén —, tudom, hogy még az emberek közül is csak a rossz nevelésűek kérdezik meg ismerősüket a körutakon: hová megy?”

A megvilágosodottak, a két köpenyforma vagy redőzet mellett, a halványlila és a rózsaszín, libegni és duzzadni kezdtek, miáltal az emberi tagok sejtelve erősebben kidomborodott, a libegő vörös hajtól körített erős férfiarcok távoli képzetével együtt. Az volt a benyomásom, hogy ez a tünet a Melangelói kedélyes nevetését jelenti. Az útjuk célját illető kérdésemre most két tömör szóval válaszoltak: „Rosarium virgi-

nis". Aztán vízszintesen kinyúltak, bágyadt sugarakká váltak és most már nem éreztem lényeket magam mellett. Amit éreztem, a síró megrendülés görce volt torkomban. A két Melangeloi megadta nekem „útonlevése" irányát: „Rosarium virginis". Ezt a Szűz rózsakertjével fordítottam le. Nyilván az állatöv Szűzének csillagképéről volt szó, amely ugyanahhoz a világszisztémához tartozik, mint napunk. Vagy több volt ennél? Maga a Szűz, a csillagok és az angyalok királynője, aki rózsakertjében trónol? Minden oldalról elősietnek az elődök és utódok, a lánghajuk és a fehérre izzó fürtűek, az óriásiak és az aprók, akik a csillagok előtt már voltak, hogy hódolva imádják a földi asszonyt, a Szellem megszületését, aki szenvedésével megváltotta az Istent az emberben és az embert az Istenben.

En azonban ugyanebben a pillanatban ismét a bolygótorászok között voltam. A Melangeloi, a kis intermundiumnak ezek a jó szentbernáthegyi kutyái felszedtek és visszahoztak. Hajótörésem a Péter Apostolon és távollétem úgyszólván semmi időt nem vehetett igénybe, mert sem a tanár, sem B. H. nem nélkülözött, hanem mindkettő alighanem azt hitte, hogy egyetlen pillanatra sem távoztam el tőlük. Most ismét hosszú porsáv voltam halványan világító gombostűfejjel, mint a kronozófiai osztály többi diákjai. Nehézkedés nélkül feküdtem B. H. mellett az úrön. Sajnos, minden jószándékom ellenére nem tudtam magamat visszatartani, hanem hadarva dadogtam el a szívemet betöltő nagy élményt:

„Nem tudod, B. H., hogy már elvesztem? És hogy valóságos, anyagilag létező angyalok, két úgynevezett Melangeloi mentett meg és hozott vissza hozzátok?"

Éreztem, hogy B. H. felém fordítja fejkölyőjét és rám néz, miközben kinyúlunk az úton:

„Miket beszélsz, F. W.? — sziszegte hangtalanul. — Miféle angyalok mentettek meg? Micsoda megmentésre volt neked szükséged? Mondhatom, nem láttam semmiféle angyalt vagy más ilyen tébolyt. Csak az történt, hogy kissé knock out ütött a rövid pillantás, amelyet Péter Apostolra vetettünk. Engem egyébként szintén, de ne mondd tovább...”

„Nem, B. H. — erősködtem —, egyáltalában nem magától értetődő, hogy ismét csatlakoztam hozzátok. Egy kis csoda ez, mondjuk másod- vagy harmadrendű csoda. Igen tanulságos beszélgetésem volt két sötét-angyallal...”

„Mi a bajod azokkal az angyalokkal?” kérdezte B. H. most már ingerülten.

A tanár, aki hallotta ezt a beszélgetést, gyorsan közeledett hozzám, mintha meg akarna nyugtatni és elejét akarná venni még rosszabbaknak:

„Úton vagyunk hazafelé, seigneur — sziszegte gőzfűtésszerűen. — Az első kronozófiái gyakorlóóra mindíg némi megerőltetéssel jár, kivált felnőtteknél. Az angyalok azonban, amelyeket említett, nyilván egy korábbi életéből magával hozott csodálatos képzelet játékaik.”

Egy szót sem tovább, óvott egy belső hang. Amilyen fegyelmezetlen vagyok, nem engedelmeskedtem neki, hanem így berzenkedtem:

„Mit? Miért nem angyalok? Talán nem hisz az angyalokban, tanár úr? Talán az angyalok nem elég jók az emberi szellemnek?”

„Én nem vagyok tudós, csak kis elemi iskolai tanító — mondta a tanár érezhetően sértett szerénységgel. — De annyit én is tudok, hogy nemzedékek óta a külső világ képanyaga és az ember belső világának képanyaga a csillagjárók, a csodálkozók és az idegenérzők lamaszériáiban leltározva van. Hiánytalan jegyzékünk van mindarról, ami az emberen kívül és belül

létezik. Angyalok nem állanak a külső és belső kép-
anyag jegyzékén, seigneur...”

„Nem állhatnak ezen a jegyzéken — válaszoltam
enerváltan —, mert sem a külső képanyaghoz, sem az
ember belső képanyagához nem tartoznak...”

„Pontosan értem — tétovázott idegesen a tanár,
egészen figyelmen kívül hagyva ezúttal vidáman tova-
rohanó osztályát. — Ezzel azonban csak azt konce-
dálja, seigneur, hogy nincsenek angyalok. Mert mi le-
hetne, ami sem a külső világhoz, sem a belsőhöz nem
tartozik?”

„Nagyon sok, tanár úr — válaszoltam kiélezetten,
— nagyon sok minden lehet, például Isten...”

„Jó, hát Isten — ismerte be a tanár egy idő múlva,
— de más semmi...”

„Miért más semmi? — kérdeztem, különös élve-
zettel húzódva és nyúlva ki. — Miért ne teremthetett
volna Isten protomateriát is? Sőt minden bizonytalansággal te-
remtett, tanár úr. Ez az, ami közötté és a „legyen
világosság” szavai között van. Ez az, ami volt, mielőtt
mindaz volt, ami még van. Értse meg, tanár úr, ez az
a szellemvilág, amelybe azok az angyalok is tartoznak,
akik nem állanak a listán...”

Azt hittem, ezekkel a szavaimmal teljesen bebizo-
nyítom a tanárnak az angyalok létezésének lehetőségét,
ha nem is létezését. Ő azonban fejtegetéseimet jófor-
mán fel sem fogta már, mert egy váratlan esemény —
Io-Görce, a tánczene, egy kozmikus haszontalansága —
hirtelen elterelte figyelmét és dühös remegésre indí-
totta fejfolyóját.

Minthogy a Péter Apostolról a Dzsebel felé utaz-
tunk haza, nem kerülhettük el az egyik bolygó kerin-
gép pályáját, amely összehasonlíthatatlanul forgalma-
sabb volt a többi pálya-ellipsziszénél, mert ezen nem
egyetlen, hanem az utolsó számlálás szerint több, mint
tizenegyezer objektum mozgott, kevesebb tudományos

nagyképűséggel kifejezve, tizenegyezernél több valószínű csillag. Ezek a bolygók és bolygócskák, amelyeket az emberiség őskorában aszteroidáknak nevezünk, valamennyien egy nagy bolygó összeomlásából származtak, a Péter Apostol és Mars, a Keresztelő csillag között, egy égitestből, amelynek az égbolt átkeresztelése a Judás Iskariot nevet adta. Ugyanis emberemlékezet óta az volt a felfogás, hogy ez a (Naptól számítva) ötödik bolygó, valamennyi közül a legszebb és legfeljettebb, nem egyszerűen egy csillagközlekedési baleset áldozata lett, hanem tudatosan követett el öngyilkosságot, amennyiben túlságosan közeledett egy hatalmasabb nehézkedési erő veszélykörzetéhez, a Péter Apostoléhoz. Ezzel ugyanezt tette, amit Judás tett, a kariothi férfiú, az a tanítvány, aki harminc ezüst pénzért eladta Jézust, majd megölte magát. Akár volt valószínű mag ebben a mondásban, akár nem, a régi aszteroidák, melyek közül a legnagyobbak valaha görög istennevekre hallgattak, most a „Judás Iskariot” néven voltak összefoglalva. Hogy a Judás hatáskörében mozogtunk, arról a halk, holtyszerű fényességsejtésből tudtuk, amely hirtelen átreszketett a szürke neutrumon, valamint egy kimondhatatlanul halk, legmagasabb fekvésű pókhálószerű zengésből, amely minden oldalról nyáriasan körülcirpelt bennünket. Időnként látóköriünk legtávolabbi távolában feltűnt előttünk egy bágyadt bolygókorong, elhaladt, aztán újra eltűnt. Becsuktam a szemem, hogy ne lássak többet, mert őszintén bevallom, lelkem túltelt, nem bírt tovább elviselni a teremtés nagyságát, hiszen csak földi lélek volt, nem ürbeli vagy angyallélek. Annál inkább csodáltam körül a kisfiúkat, akik ezeket a kronozófiai élményeket és gyakorlatokat úgy bírták, mintha a város előtt futkároznának egy összetapósott játéktéren.

De mikor újból felnyitottam a szemem, olyan kép tárult elém, amelyet holtomig nem felejték el. (Ter-

mészetesen a mostani, a huszadik században bekövetkezendő holtomra gondolok.) Közvetlenül előttünk a Judás Iskariot egy planetoidája sietett el. Olvasóim közül a lelkiismeretesebbek, akiknek idő- és térérzékét a kronozófiai gyakorlatok már nem kevésbé megzavarhatták, mint az enyémet, bizonyára meg fogják érteni, hogy ennek a planetoidának méreteit, nagyságát eleinte nem tudtam megítélni. Magam is bolygószerű vonal és sugár létemre a kellő mértéken és minden elképzelésen felül kinyúltam. Erről azonban, mint már többször mondtam, nem volt pontos érzésem. Önmagamra vonatkoztatva, saját kiterjedésemhez viszonyítva, nem volt mértékem. Hogy milyen terjedelme volt az amott ellebegő kis csillagnak, csupán a közte és köztem lévő távolságtól függött és a perspektivikus megrövidüléstől, amelyet nem tudtam megítélni. De egy erős ösztön azt mondta nekem, hogy ez a jószág megfogható közelségben van. Erős belső ösztönömnek azonban ellentmondott az enyhén megvilágított égitest csodálatos kiformáltsága, amely arra mutatott, hogy a hatalmas Judás Iskariot pusztulása előtt valóban gyönyörű planéta volt. A „csodálatos kiformáltság” kifejezést használom, nem akarván ezzel többet mondani, mint hogy az ellebegő gömb valóságos gömb volt egy nappali és egy éjszakai oldallal, egy nappalival, amelyre a számunkra láthatatlan Nap ragyog rá, és egy éjszakaival, amelyet mély árnyék fed, mint azt Földünkön megszoktuk. Akárcsak a földnek és talán még a Mars Keresztelő csillagának, a szferoidnak is hősuvege volt mindkét pólusán. És ha utólag még nem csalódom, a világos felületen bizonyos képződmények, síkok és árnyékok voltak megkülönböztethetők, amelyek világrészekre, tengerekre, sivatagokra és kráterekben gazdag hegységekre engedtek következtetni. Ha a csillag világos féloldala hirtelen az egész teret betöltő koronggá nő, aztán lapos, mélyített tállá, majd

a világ belül megvilágított levesestáljává, nem csodálkoztam volna rajta. Ehelyett azonban az maradt, ami volt, nem nőtt és kisebb sem lett. Ekkor az egyik fényesfejű sáv, melynek alakjában ad libitum haladtunk, kivált közülünk, saját apró diákalakjára zsugorodott össze, amely azonban, szemeink elképesztő csodaként, még mindig messze felülmúlta nagyságra a lebegő planetoidát. Az imént elárultam már, hogy a bűnös Io-Görcs volt.

Most a következő játszódott le. A viszonylagos nagyság Görcs és a kis csillag között egy játszódo gyermekének és egy nagy fényes léggömbének felelt meg, amely a gyermeknek mintegy térdétől álláig ér. A kecses, de szellemileg még nem egészen kifejlődött Görcs szemében a Judás Iskariot roncsörökségéből származó globus nem volt több elragadó kozmikus játékszernél. Gondoljuk csak el, igazi gyermekésszel: valóságos csillag, egy bolygó minden tulajdonságával, amellet mégis olyan parányi, hogy talán meg lehet fogni és haza lehet vinni, mint egy trópusi óriáspilangót. Görcs kurjongatása túlsüvöltötte a vékony, alig hallható zúrogást, mely a kis csillag adaléka volt az egyetemes szférák zenéjéhez. Görcs pedig kinyúlt és összehúzódott és ott lebegett a kis jószág fölött és alatt és kinyújtotta karját és játékosan visszarettent és csábítáncban bukkant fel, fejjel felfelé vagy lefelé, hogy lélekzetelállító gyönyörűség volt ez a csalogató pas de deux, különösen ha a csillag visszfényes nappala halványan ráragyogott Görcsre. A csillag azonban rendíthetetlenül lebegett tovább szent pályáján, amelyet Isten jelölt ki számára, mintha csak a Nap vagy a Szíriusz járna a magáén, mert szabadon fönn csak mi elvetemült bolygósok és kronozófikus lidércvonalak maradtunk, mi emberek, akik nem szégyeltük magunkat, hogy csillagok után kapkodunk. Még mindig tisztán áll előttem, hogy a Görcstől körülnyelgett és üldözött

aszteroida rám olyan leány benyomását tette, aki hallgatag fenségével nem vesz tudomásul egy utána törhető aszfaltbetyárt.

A tanár egy darabig hűledezett kedvenc tanítványa kozmikus arcátlanságán. De aztán egyre észrevehetőbben remegett. Végül hirtelen tanári alakjára húzta össze magát, térképmutató botjával a szürke neutrumban hadonászott és sziszegő szava elcsuklón hangzott:

„Látott valaki már ilyet a világ teremtése óta? Nem, mondom én. Ilyen még nem volt! Egy Görcs, egy senki, egy légy a csillagok után kapkod. Nem hagyja rögtön abba, maga szörnyeteg, akinek semmi sem szent. El onnan! Rettegjen haragomtól! Ez hát az az ünnepélyesség és komolyság, amelyet megkövetelek? Szökjön! El az útból...”

És hosszúra kinyúlt és vágatni kezdett, hogy üldözze a csínytevőt. Mi többiek is ugyanolyan hosszúra kinyúltunk és utánuk eredtünk, hogy ne maradjunk el kettőjük mögött. De Görcs rémületében és genialitásában eléggé gyors volt ahhoz, hogy tartsa a közt, egy lóhossznál hosszabban. Viszont a tanár a maga részéről nemcsak ravasz volt, hanem ismerte az alsó intermundiumot minden furfangjával és csalafintaságával együtt. Jobban ismerte, mint a legnagyobb szaktekintélyek a csillagjárók és csodálkozók közül. Hiszen több, mint száz év óta nem is járt máshol, mint a legfiatalabb iskolai ifjúsággal ebben az elemi térben. A fiúk évről-évre magasabb osztályokba léptek. A tanár azonban évről-évre ismételt. Hiába, ez már így van és ezen nyilván a mentális oktatási rendszer sem változtatható.

Hirtelen úgy tűnt fel nekem, mintha a szürke neutrum fénytelsége még homályosabb lett volna és mintha a bolygó-testünket addig csodálatoson átlelekesítő nagyszerű mozgási szabadság is korlátokba ütközne. Úgy éreztem magam — nem találok jobb kifeje-

zést — mintha céltalanul bolyonganék egy szenespincében, amelynek falai nem kőből épültek, hanem tilalmakból vagy gátlásokból. Bizonyára ez is kronozófiai gyakorlat volt, mert a tanár, ez az igazi tanár, egyetlen szenvedélyt ismert csak: tantárgyát. Így hát most sarokba szorította a bűnöst. Szegény Görcs, gondoltam magamban. De hát mi baja történhetett egy rakoncátlan tanulónak az olyan tanártól, aki törődött vele!

No, de most megvolt az örömünk. Az alsó intermundiumnak ez a szenespincéje sem volt élettelen. Eltökéltem lecsuktam szememet és magamban megesküdtem, hogy a dzsebeli tanterembe való visszatérésünk előtt nem nyitom ki többé. Kétségtelenül ismét valami újat láttam, és ez már sok volt nekem. Úgy látszott, mintha valamilyen asztronómiai körhintát láttam volna. Középpontja egy nagyobb, önfényű, de bágyadt égitest volt a tér mélyén, körülötte pedig körben több csatlós bukkant fel és tűnt el, amelyek hasonlíthatatlanul nagyobb sebességgel mozogtak, mint a közönséges bolygók. Noha a gömb közepén saját sugarakat bocsátott ki, a Nappal vagy valamely más fénylő csillaggal való összehasonlítás a nevetségesnél is nevetségesebb lett volna, olyan szerénynek és tompának tűnt fel életműködése és olyan sötétek, laposak, tagozatlanok és lényegnélküliek voltak a csatlósok, amelyek körhinta módjára körültáncolták. Feltűnő módon a legelmosódottabb szférikus zene sem hatolt fülembe a nyilván hatalmas csillagtest felől.

„Io-Görcs — hallottam a tanár dühös kérdését —, mit lát itt maga előtt? Állapítsa és határozza meg“.

Amit gyanítottam, bekövetkezett: Görcs büntudatos hallgatása, amely mögött már a közeledő zokogás leselkedett.

„Hát persze — tört ki erre a tipikus tanári düh — a világegyetemet megpiszkálni, azt tudja, de ha a legegyszerűbb jelenségeket kellene definiálnia, a száját

sem tudja kinyitni. Szégyelje magát, Io-Görcs. Százszor fel fogja írni a táblára extenzív írással ezt a mondatot: nem szabad a csillagok után kapkodni..."

Görcs elfojtott zokogása betöltötte az emberfölöttien szigorú teret. Ugyanekkor azonban éreztem, hogy ebben az emberfölöttien szigorú térben a tanárnak fáj a szíve, hogy meg kellett büntetnie kedvencét. Csak hogy szíven könnyítsen, förmedt rá a felelőkre, Io-Rarra és Io-Holra, a két mintatanulóra:

„Mit látnak? Állapítsák és határozzák meg. Egy, kettő, három..."

„Egy jelenséget látunk magunk előtt“, kezdte az egyik eminens a semmit sem tudó diák hazúg kerte-lésével, aki üres és szokványos szavakkal próbál időt nyerni.

„Ne szalmázzon, Io-Rar“, szakította félbe a tanár élesen a balsikerű kísérletet. Io-Holt, a másik felelőt is nyersen csendre intette, mikor az valamilyen „zárt rendszerről“ kezdett dadogni, amelyet állítólag maga előtt látott. Hosszabb vészterhes hallgatás. Aztán érezhető gúnnyal sziszegett fel a tanár hangja:

„Legközelebb majd a kor Együgyűjét hívom segítségül..."

Ekkor a leghátsó sorokból óvatosan habozó talál-gatás érkezett: „Talán egy unikulum, egy achád, egy monális..."

„Na hála Istennek — hümmögte a tanár nem minden meglegedés nélkül — legalább egy tudja. Nagyon jól van, Io-Schram, csak így tovább..."

Fényfejemet szorosan odanyomtam a B. H.-éhoz és rémülten suttoztam: „Az istenért, mi az az unikulum, az az achád, az a monális... Ilyen a mi gimnáziumunkban még nem volt, igaz, B. H.?"

„Én azt hiszem, hogy volt, F. W. — nyugtatott meg barátom. — Atomnak hívtuk ezeket a jószágokat, ami egészen hibás megjelölés, mert semmiképen nem

voltak szétbonthatatlanok és már akkoriban atommagra és elektronokra osztották fel őket. Hogy ma unikumoknak nevezik az ilyesmit, ugyanilyen hibás, mert én nem egy tárgyat látok, hanem kilencet, egy nagyot és nyolc kicsit...

Mögöttem az osztály lázongó sziszegése hallatszott: „Ez trükk... közönséges trükk, tanár úr... Lóvá tett bennünket...”

„Ohó — nevetett B. H. halkán —, a fickóknak igazuk van. Valóban lóvá tett bennünket és körmönfont kronozófiai csalafintasággal a világúrból egy undok mikrokozmoszba kergetett, egy eltévedt napporszem atomhálójába vagy valami hasonlóba, ahol most mint albolygók kószálunk”.

„De hiszen nem vesztettünk semmit sebességünk-ből”, csodálkoztam.

„Trükk, tanár úr, trükk”, sziszegték a fiúk egyre forradalmibban.

„Csend — parancsolta a tanár. — Trükk, az csúnya és tiszteletlen idegen szó. Nem látjátok a buta szemetekkel, hogy ebben a végtelenül kicsi, de ugyanakkor mérhetetlen térben is vannak csillagok? Más szóval, komolyságra és ünnepélyességre mindenhol szükség van... Milyen indexen mozgunk most, lo-Görcs?”

A gömbölyűfejű lurkó nyelt egyet és beleszipákkolt az úrbe: „Most... mínusz koefficiensünk van...”

„Nagyon helyes, kedves fiam”, dicsérte a tanár, aki örült annak, hogy megvigasztalhatja a kis bünnöst, de aztán az egész osztályhoz fordult:

„Azt vetik szememre, hogy trükköt használtam és lóvá tettem magukat. Megengedem, hogy így van, noha a csúnya idegen szó nem illik nemes monologuánkhoz. Olyan oktatási eszközt alkalmaztam, amelyet csak kevés tanár ismer, hogy tanítványaimat egyik szélsőségből a másikba átvigye. S hogy ezt miért tettem,

fiatal barátaim? Azért, hogy minél előbb, tehát már az első iskolaévben szervesen magukévá tegyék a kronozófia alapelveit. Ezek a megdönthetetlen alapelvek pedig a következőképpen hangzanak: a végtelenül nagy végtelenül kicsi, éppígy a végtelenül kicsi végtelenül nagy. Mit jelent ez? Ez azt jelenti, hogy semmi sem nagy és semmi sem kicsi, semmi sem hosszú és semmi sem rövid. Mindezek a szavak a szellem megvilágításában illuzóriusak. Egyedül az ember nagy, ha önmagában meg tudja tenni az utat a végtelenül nagytól a végtelenül kicsihez és a végtelenül kicsitől a végtelenül nagyhoz. Ez ősrégi bölcsesség, már szinte banális, mint azt a seigneur igazolhatja. Az ősrégi bölcsék és köztünk kronozófusok között mindössze az a különbség, hogy mi nem elégszünk meg azzal, hogy a mindenséget magunkban hordjuk, hanem önmagunkat is beleviszük a mindenségbe. És mennyivel merészebbek vagyunk mi a sötét ókor tengeri, légi, rakéta-, stratoszféra- és holdhajósainál! Előbb elmegyünk a bolygóra és megismerjük lényegiségét és rövid távolságra közelünk életműködéstől duzzadó fénycsillagunkhoz. A mozgás biztonsága az alsó intermundiumban, a korlátlan gyorsaság a bolygó tornában, ez a fontos, mert ez dönt el minden további haladást. Igen, kedves fiatal barátaim, nem sokára el fognak hagyni engem és felvételi vizsgát tesznek a csillagjárók lamaszériájába. Aztán fel fognak menni, mint tévesen mondják, a magas térbe, évről-évre, elkezdődik a komolyság. Előbb belemerülnek a galaktikus világba, amelynek maguk is részei. A közelebb eső csillagoktól eljutnak a távoli csodákig. Majd újabb, nehéz szigorlati vizsgák után ki fognak merészkedni a leírhatatlan óceánokra, amelyek a csillagködök egyes világegyetemei között terülnek el. Így aztán egyikük-másikuk felemelkedhetik az emberiség csúcsaira a csillagjáróktól a csodálkozókig, a thaumazontákig és a csodálkozóktól az idegenér-

zőkig, a xenoszpasztáig. De még az is meglehet, hogy egyikük arra hivatott, hogy valamikor korának Fennlebegője legyen az ezüstpókok között...”

Szép beszéde közben szüntelen mozogtunk a tilalmak és gátlások falai mentén, amelyek bennem azt az érzést keltették, hogy egyfajta szenespincébe vagyunk beutalva. Mikor végül a kor Fennlebegőjéről beszélt, az volt az érzésem, hogy a tanár kedvencét, Io-Görösöt látta ezen a magas polcon. Egyébként nekem a beszéd, különösen az ember nagyságára vonatkozó részében, a főpüspököt juttatta eszembe és azt az elméletét, hogy az ember Istentől való eltávolodása csupán az idő múlása folytán nő. Talán a kronozófia is csak ennek az eltávolodásnak volt egyik tünete, a genus humanum roppant fennhéjázásának jele? Hirtelen elfelejtettem, mit fogadtam meg magamnak, és kinyitottam szemem. Láthatóan még mindig annak a gyanítható porszemnek atomhálójában voltunk, amelyről B. H. beszélt. Noha szorgalmasan nyúltunk, huzódunk össze és nyúltunk ki ismét, még mindig foglyai voltunk a „szenespincének”, mert a távolban szünet nélkül felbukkant egy ormótlan, bágyadtfényű gömb a maga bolygócsaládjával. Nem akartam szememnek hinni, mikor egyszerre észrevettem, hogy ezekről a csillagalakú végső alakképződményekről — a vonzás és taszítás térvényét megcsufolva — fehér köpenyalakok és redőzetek váltak le és folytak el szabad akaratukat követve. Akármilyen távol villantak is tovább, láttam, helyesebben éreztem a hófehér köpenyformák és redőzetek alatt az emberi tagokat és sejtettem a lenszínű hajzatot, mely lobogott mögöttük. Nem volt benne kétség, karok voltak, uraságok, hercegségek és trónok, és pedig nem Melangelói, hanem Leukangelói, fényangyalok vagy fehér angyalok, akik az atomból kiszabadultak. Albertus Magnus, Bonaventura, Scotus Erigena vagy aki még írt ezekről a dolgokról, lebe-

csülte az igazságot, mikor azt állította, hogy csak házromszázezer angyalnak lenne helye egy tű hegyén. Sokkal több fért el egy tű hegyén. Hová tartottak ezek a fehérén ellibbenő villámok? Ők is a Rosarium virginisben gyülekeztek? Már-már izgatottan elkiáltottam magam: „Urísten, B. H., nézd csak, igazi angyalok!”

De ezúttal uralkodtam magamon és hallgattam. Voltak tapasztalatok, amelyeket az ember még az asztromentális korban is megtartott magának, mert egyszerűen még nem jött el az idejük. Szívem még mindig édes, közvetlen tudástól dobogott, mikor a tanár a mindennapos esős fényt újra bekapcsolta a tanteremben.

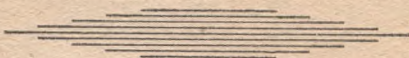
BROMFIELD

világhírű új regényei

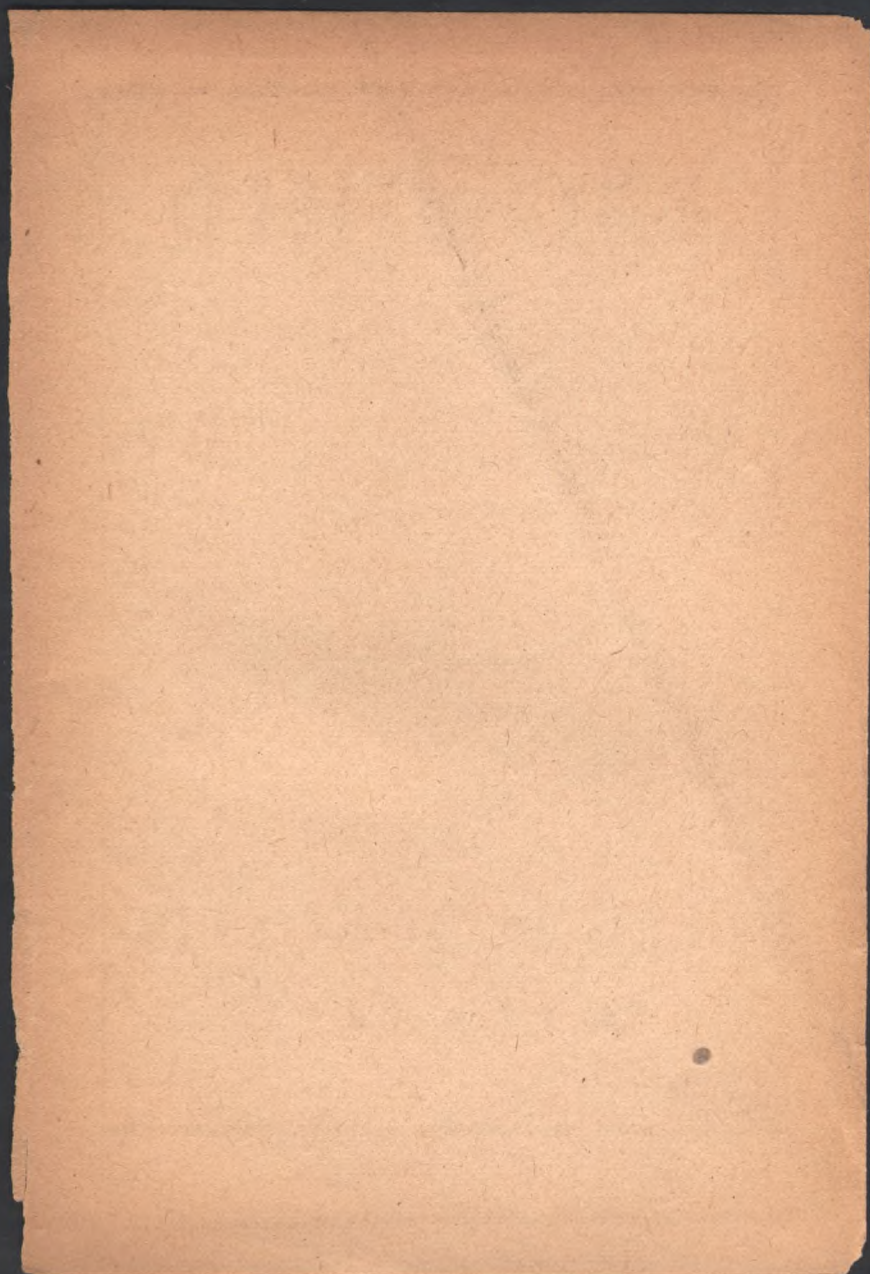
Mrs. PARKINGTON

**ANNA BOLTON
ÉS A SZERELEM**

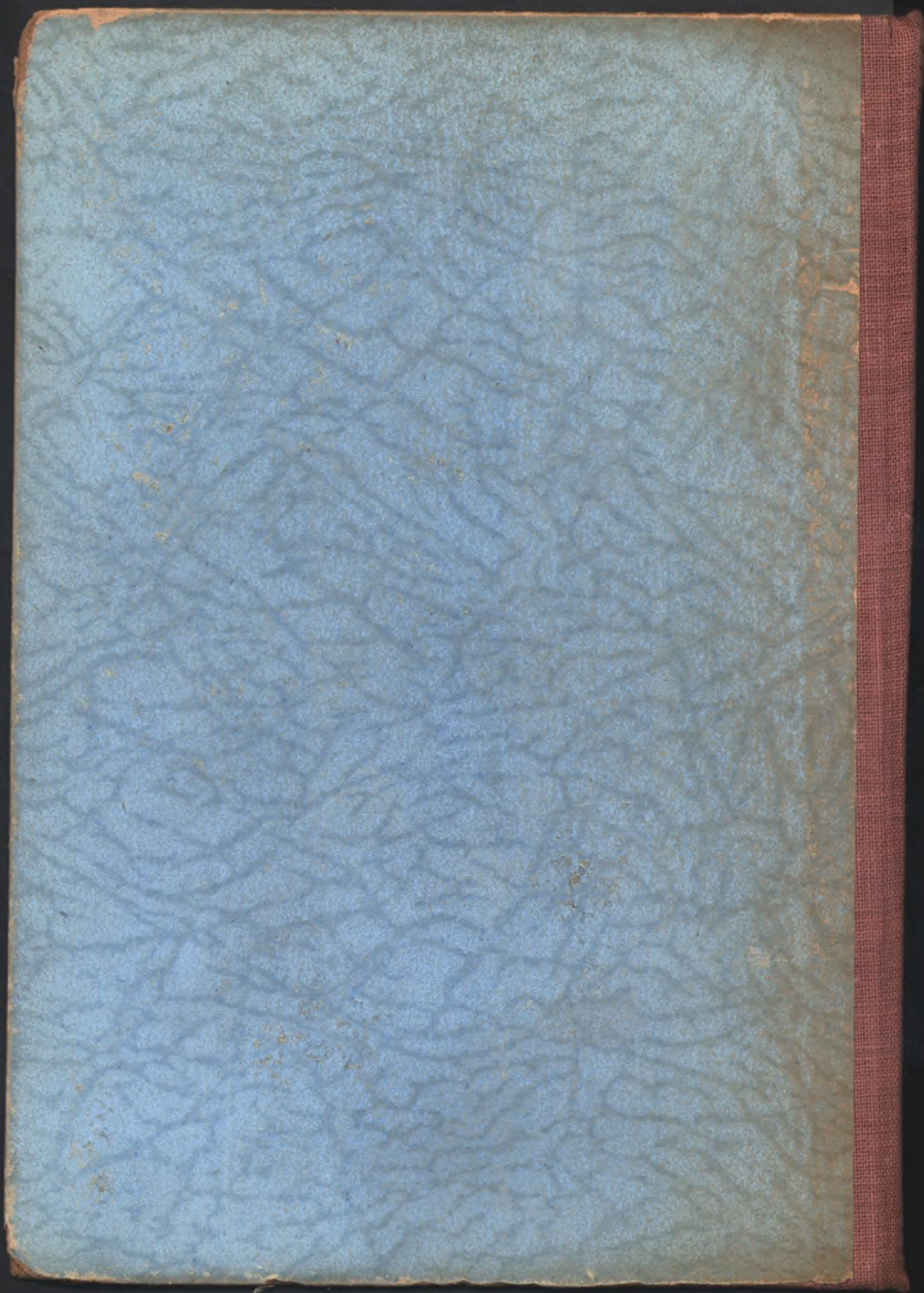

**FELHŐK MÖGÖTTIS
DERÜS AZ ÉG**

36

FRANZ
WERPEL

A MEGHAT
SZÜLETÉSEK
CSILLAGA

X

OSZK

még a termelő eszközök és a munka szüksége is megszűnt, mert az ember minden ellenállást legyűrt. Nincs többé gond és fáradtság, nincs hőség és éhség, nincs betegség és aggkor. Az ember még a halálán is diadalmaskodott, szóval minden — csak önmagán nem!

„A meg nem születettek csillaga” az első oldaltól az utolsóig művészi tökéletességű, valóban zseniális alkotás. Ugyanakkor azonban emberileg megkapó, lebilincselően érdekes, nemesen egyszerű könyv. Ahogyan a költő utazása téren és időn át az egész világ-egyetemre kiterjed s a csillagködöttől egy oxigénatom magváig mindent magában foglal, éppúgy érzésvilágában is benne van minden emberi, a legfenségebb metafizikától a legközönségesebb hétköznapiaság. A meseköltészet valamennyi eleme megtalálható itt, kétszeres hatással, mert a fantázia szárnyalása ugyanúgy magával ragad, mint a mondanivaló szimbolikus jelentése, amely mélyen bevilágít napjaink legégetőbb kérdéseibe.

Nagysikerű regényeink és újdonságaink

BRETT-YOUNG:
W. D. EDMONDS:
FEUCHTWANGER:
JAMES HILTON:
KATRIN HOLLAND:

C. S. FORRESTER:

FANNIE HURST:

NORAH LOFTS:

UPTON SINCLAIR:

SWINNERTON:
TÖRÖK REZSŐ:

VASZARY GÁBOR:

LEWIS WALLACE:
FRANZ WERFEL:
STEFAN ZWEIG:
LANGDON:
JACKSON:
JAMES JOYCE:
WASSERMANN:
GRISWOLD:
THORNE SMITH:
LOUIS BROMFIELD:

TÁBORI PÁL:

ARANYVÁROS
MIRE LESZÁLLT AZ ALOM
CHRISTINERT
A HERCEG ÉS ZSIDAJA
EMLÉKEZÉS HAJNALA
EGYEDÜL... MINDÖRÖKRE...
CHARLOTTE TORRESANI
HELENE
HORNBLOWER PARANCSNOK
LORD HORNBLOWER
MELLÉKUTCA
EGYEDÜL
NEM IGY AKARTUK
VERONICA
VIRÁGZIK, MINT A RÓZSA
ELSUHANT ÉVEK TÜKREI
AMIT AZ ARCOK ELTAKARNAK
AZ ACS FIANAK HIVNAK
RÓMAI LATOMÁS
A MOCSÁR
A SARKÁNY FOGAI
TÁG A KAPU
KÜLÖNÖS CSALÁD
ENYV ÉS SZAPPAN
CYNTHUS FELESEGE
JÓ HÁZBÓL VALÓ TANARSEGÉD
Mr. EGYENES
A NŐ A POKOLBAN IS ŐR
ALSZIK AZ ISTEN
BEN HUR
VERDI
NYUGTALAN SZIV
ANNA ÉS A SZÁMI KIRÁLY
FERFI SZENVEDELY
ULYSSES I—II.
CHRISTIAN WAHNSCHAFTE
CAROLINÁBAN TÖRTÉNT
FELCSERÉLT HÁZASPÁR
Mrs. PARKINGTON
ANNA BOLTON ÉS A SZERELEM
CSAK A MEZTELEN FÖLD

Sajtó
alatt **Török Rezső** új vilá-
míg az én-
Békebeli béke

FRANZ
WERFEL

A
MEG NEM
SZÜLETETTEK
CSILLAGA

franz Werfel A MEG NEM SZÜLETETTEK CSILLAGA

FRANZ WERFEL

A meg nem születettek csillaga

Fordította: Gáspár Endre

Ennek a könyvnek megjelenése az utóbbi évek egyik legnagyobb irodalmi eseménye.

Franz Werfel, a „Musa Dagh” és annyi más világhírű mű szerzője, halála előtt két nappal (1945 augusztus 26-án) tett pontot utolsó regénye után. Az amerikai emigrációban elhunyt nagy költő hátrahagyott munkájának megjelenését feszült izgalommal várta az irodalmi világ. A várakozás teljes mértékben megokoltnak bizonyult.

Werfel utolsó regénye a legtávolabbi jövőbe viszi olvasóját, olyan időbeli messzeségbe, ahol még egyetlen utopisztikus könyv szerzője sem járt. Ebben az eljövendő világban az ember mindentől megszabadult, ami sok tízezer éven át megnehezítette életét a földön. Ebben a világban nincs gazdálkodás, nincs politika és nincsenek társadalmi problémák, de

Folytatás hátsó szalagon!

